

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน การเขียนเชิงสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551
2. หลักการ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเขียนเชิงสร้างสรรค์
3. แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์
 - 3.1 ทฤษฎีการเรียนรู้
 - 3.2 การเรียนรู้แบบร่วมมือ
 - 3.3 แผนผังความคิด
 - 3.4 การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
 - 3.5 แผนการจัดการเรียนรู้
4. ความพึงพอใจในการเรียนรู้
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ
6. กรอบแนวคิดการวิจัย

หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2551

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยกำหนดวิสัยทัศน์ จุดหมาย สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดที่ชัดเจน เพื่อใช้เป็นทิศทางในการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอนในแต่ละระดับ กำหนดโครงสร้างเวลาเรียนขั้นต่ำของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ในแต่ละชั้นปีไว้ในหลักสูตรแกนกลาง และเปิดโอกาสให้สถานศึกษาเพิ่มเติมเวลาเรียนได้ตามความพร้อม โดยมีรายละเอียดดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 4-39)

1. วิสัยทัศน์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคน ซึ่งเป็นกำลังของชาติให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพ และการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ได้เต็มตามศักยภาพ

2. หลักการ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหลักการที่สำคัญดังนี้

- 2.1 เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดหมาย และมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรม บนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล
- 2.2 เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและมีคุณภาพ
- 2.3 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น
- 2.4 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลา และการจัดการเรียนรู้
- 2.5 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 2.6 เป็นหลักสูตรการศึกษาสำหรับการศึกษาในระบบ นอกระบบ และตามอัธยาศัย ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

3. จุดหมาย

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมายเพื่อให้เกิดกับผู้เรียน เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

- 3.1 มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง มีวินัยและปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

3.2 มีความรู้ความสามารถในการสื่อสาร การคิด การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และมีทักษะชีวิต

3.3 มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัย และรักการออกกำลังกาย

3.4 มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

3.5 มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งทำประโยชน์และสร้างสิ่งที่ดีงามในสังคม และอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

4. สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

4.1 ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษาถ่ายทอดความคิด ความรู้ความเข้าใจ ความรู้สึก และทัศนะของตนเองเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง และสังคมรวมทั้งการเจรจาต่อรอง เพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสารด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกใช้วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

4.2 ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม

4.3 ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้องเหมาะสมบนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพโดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อม

4.4 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงาน และการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วยการสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดี

ระหว่างบุคคล การจัดการปัญหาและความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม การปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

4.5 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือกและใช้เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้อง เหมาะสม และมีคุณธรรม

5. คุณลักษณะอันพึงประสงค์

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุขในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ดังนี้

- 5.1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
- 5.2 ซื่อสัตย์สุจริต
- 5.3 มีวินัย
- 5.4 ใฝ่เรียนรู้
- 5.5 อยู่อย่างพอเพียง
- 5.6 มุ่งมั่นในการทำงาน
- 5.7 รักความเป็นไทย
- 5.8 มีจิตสาธารณะ

6. ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

กระทรวงศึกษาธิการ (2552 : 15-16) กำหนดตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลาง สำหรับสาระที่ 2 การเขียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ไว้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตัวชี้วัด และสาระการเรียนรู้แกนกลาง ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
1. คัดลายมือตัวบรรจงเต็มบรรทัด	การคัดลายมือตัวบรรจงเต็มบรรทัดตามรูปแบบการเขียน ตัวอักษรไทย
2. เขียนบรรยายเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง	การเขียนบรรยายเกี่ยวกับลักษณะของ คน สัตว์

ตัวชี้วัด	สาระการเรียนรู้แกนกลาง
ได้อย่างชัดเจน	สิ่งของ สถานที่
3. เขียนบันทึกประจำวัน	การเขียนบันทึกประจำวัน
4. เขียนจดหมายลาครู	การเขียนจดหมายลาครู
5. เขียนเรื่องตามจินตนาการ	การเขียนเรื่องตามจินตนาการจากคำ ภาพ และ หัวข้อที่กำหนด
6. มีมารยาทในการเขียน	มารยาทในการเขียน เช่น <ul style="list-style-type: none"> - เขียนให้อ่านง่าย สะอาด ไม่ขีดฆ่า - ไม่ขีดเขียนในที่สาธารณะ - ใช้ภาษาเขียนเหมาะสมกับเวลา สถานที่ และ บุคคล - ไม่เขียนล้อเลียนผู้อื่นหรือทำให้ผู้อื่นเสียหาย

จากตารางที่ 1 จะเห็นว่า หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นภาษาประจำชาติ หลักสูตรจึงมุ่งให้ผู้เรียนรักความเป็นไทย และมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีความสามารถในการสื่อสาร ซึ่งการเขียนก็เป็นวิธีการสื่อสารวิธีหนึ่งที่สำคัญสำหรับนักเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นการถ่ายทอดความคิดของบุคคลออกมาเป็นภาษาเขียน เป็นการประมวลความรู้ ความรู้ที่นึกคิด และจินตนาการ โดยใช้ประสบการณ์ของผู้เขียนมาเชื่อมโยงความคิด เพื่อสื่อให้อ่านได้รับรู้ ด้วยภาษาที่เหมาะสมสละสลวย แต่จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่า การจัดการเรียนการสอนการเขียนเชิงสร้างสรรค์ที่ผ่านมายังพบปัญหาว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีข้อบกพร่องอีกมากเกี่ยวกับการเขียนเรื่องตามจินตนาการจากคำ ภาพ และหัวข้อที่กำหนด คือ เขียนบรรยายไม่เป็นเรื่องราว อ่านแล้วไม่สามารถสื่อความหมายให้คนอื่นเข้าใจได้ เขียนไม่มีขั้นตอน ใช้ภาษาไม่สละสลวย เขียนคำไม่ถูกต้อง เป็นต้น ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จึงสนใจที่จะพัฒนาผู้เรียนเกี่ยวกับการเขียนเชิงสร้างสรรค์ คือ การเขียนบรรยายเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้อย่างชัดเจน และการเขียนเรื่องตามจินตนาการ มาเป็นเนื้อหาในการวิจัย

หลักการ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเขียนเชิงสร้างสรรค์

การศึกษาหลักการ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ผู้วิจัยได้ศึกษาความหมาย ความมุ่งหมาย ประโยชน์และความสำคัญ ประเภท องค์ประกอบ ลักษณะ วิธีการวัดและประเมินผล แนวทางการส่งเสริม และหลักการจัดกิจกรรมการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ความหมายของการเขียนเชิงสร้างสรรค์

ได้มีนักการศึกษาของไทยให้ความหมายของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ไว้ดังนี้

กองทัพ เคลือบพนิชกุล (2542 : 22-23) ได้สรุปความหมายของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ว่า เป็นการถ่ายทอดความรู้ ความคิด อารมณ์ ความรู้สึก เป็นตัวหนังสือ อย่างมีจุดมุ่งหมายโดยอาศัยจินตนาการ ความสามารถในการใช้ถ้อยคำ สำนวนภาษาและประสบการณ์ชีวิตเพื่อให้ผลงานนั้นมีคุณค่าในการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามแก่ผู้อ่านทั้งด้านความรู้ ความคิด และจิตใจ ในทำนองเดียวกัน (สถาบันราชภัฏราชนครินทร์. 2546 : 4-5) ได้ให้ไว้ว่า การเขียนเชิงสร้างสรรค์ คือ การเขียนแสดงความรู้ ความคิด หรือความรู้สึกออกมาให้น่าสนใจหรือความแปลกใหม่ ให้แนวคิดใหม่ ซึ่งยังไม่เคยปรากฏมาก่อน ขณะเดียวกันควรมีลักษณะเป็นไปเพื่อความดีงามของมนุษยชาติ เสริมสร้างสังคม จริยธรรม สุนทรียภาพและพัฒนาการทางความคิดลุ่มลึก มีศิลปะกลมกลืนและสมจริง และ (วีระวัฒน์ วัฒนา. 2542 : 33) สรุปไว้ว่า การเขียนเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง การเขียนที่ผู้เขียนมีอิสระในการเขียน และในการเขียนนั้นผู้เขียนต้องใช้ประสบการณ์ จินตนาการ และความสามารถทางภาษาที่ตนมีอยู่ในการแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิด ที่ไม่ซ้ำแบบของใคร เป็นลักษณะเฉพาะของผู้เขียนเองรวมทั้งแสดงออกถึงความสามารถในการคิดอย่างคล่องแคล่ว ยืดหยุ่นและแปลกใหม่ทางด้านความคิด ส่วน (กรมวิชาการ. 2546 : 275) ให้ไว้ว่า การเขียนเชิงสร้างสรรค์ เป็นการเขียนในลักษณะริเริ่ม โดยผู้เขียนใช้จินตนาการและประสบการณ์ในการเขียน เด็กที่ฝึกฝนการเขียนเชิงสร้างสรรค์จะต้องอาศัยประสบการณ์และใช้ทักษะการใช้ภาษา รวมทั้งความสามารถในการสร้างสรรค์สถานการณ์จึงจะสามารถเขียนเชิงสร้างสรรค์ได้เป็นอย่างดี

อัจฉรา ชิวพันธ์ (2548 : 3) ได้สรุปว่า การเขียนเชิงสร้างสรรค์ เป็นการเขียนซึ่งมีลักษณะการคิดริเริ่ม โดยที่ผู้เขียนจะต้องใช้จินตนาการและประสบการณ์ของตนมาเชื่อมโยงความคิดในการเขียน ในลักษณะที่คล้ายกัน (ปราณี สุรสิทธิ์. 2541 : 57) สรุปไว้ว่า การเขียนเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง การเขียนที่ผู้เขียนสร้างคำ แนวคิด จากจินตนาการของตนเองโดยมิได้ลอกเลียนแบบอย่างของผู้อื่น อีกทั้งยังมีอิสระที่จะคิดรูปแบบใหม่ ๆ ที่แหวกแนวจากเดิมที่มีอยู่

เป็นผลงานที่มีคุณค่าทางความคิดริเริ่มอย่างชัดเจน และ (ถวัลย์ มาศจรัส. 2546 : 4) ให้ไว้ว่า การเขียนเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง งานเขียนที่แสดงให้เห็นถึงความคิดสร้างสรรค์ของผู้เขียนที่เขียนด้วยสำนวนภาษาที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง หรือมีรูปแบบการเขียนที่มีความแปลกใหม่ มีคุณค่าและเป็นที่ยอมรับของสาธารณชน

ส่วนนักการศึกษาของต่างประเทศได้ให้ความหมายของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

Torrance (1964 : 244) ได้ให้ไว้ว่า การเขียนเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถในการเขียนแสดงความคิด ที่เป็นเรื่องราวเกี่ยวข้องกับบุคลิกลักษณะของคน สัตว์ และสิ่งแวดล้อมที่ผิดแปลกแตกต่างออกไปจากธรรมชาติ ในลักษณะคล้ายกัน (Blake. 1973 : 25) ได้ให้ทัศนะว่า การเขียนเชิงสร้างสรรค์เป็นการเขียนซึ่งช่วยให้ผู้เขียนได้แสดงความสามารถทางจินตนาการได้ดีกว่าการเขียนชนิดอื่น ๆ และ เด็กที่มีโอกาสได้ฝึกฝนการเขียนสร้างสรรค์บ่อย ๆ จะมีวุฒิภาวะทางการเขียนดีกว่าเด็กที่ฝึกฝนแต่เฉพาะการเขียนตามรูปแบบชนิดต่าง ๆ และมีโอกาสน้อยที่จะฝึกด้านการเขียนสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับ (Furner. 1973 : 3) ให้ไว้ว่า การเขียนอย่างสร้างสรรค์ เป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้นักเรียนได้แสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิด เพราะการได้แสดงออกเช่นนี้เป็นความคิดริเริ่มตามธรรมชาติ ประสบการณ์ของนักเรียนจะมีความหมายมากขึ้น เมื่อนักเรียนได้มีโอกาสเขียนออกมา ดังนั้น จึงควรเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เขียนอย่างสร้างสรรค์ และ (Murray. 1973 : 523) การเขียนเชิงสร้างสรรค์นั้นเป็นกระบวนการซึ่งเกี่ยวข้องกับการที่ผู้เขียนพยายามที่จะให้การรับรู้ด้านต่าง ๆ ของคนมาเรียบเรียงเป็นถ้อยคำที่จะสื่อความหมายให้ผู้อ่านได้เข้าใจทั้งด้านความรู้สึกต่าง ๆ ของผู้เขียนรวมถึงความเข้าใจในสาระต่าง ๆ ตรงตามที่คุณเขียนต้องการ

จากการศึกษาความหมายของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักการศึกษาไทยและนักการศึกษาต่างประเทศ ผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์ สรุปได้ว่า การเขียนเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง การถ่ายทอดความคิดของแต่ละบุคคลออกมาเป็นภาษาเขียน ซึ่งมีลักษณะการเขียนที่เป็นการคิดริเริ่ม เป็นผลงานที่แปลกใหม่ ไม่เหมือนงานเดิมที่มีมาก่อน ไม่ลอกเลียนแบบผู้อื่น เป็นการประมวลความรู้ ความรู้สึกนึกคิด และจินตนาการ โดยใช้ประสบการณ์ของผู้เขียนมาเชื่อมโยงความคิด เพื่อสื่อให้ผู้อ่านได้รับรู้ ด้วยภาษาที่เหมาะสมสละสลวย ซึ่งความหมายที่สังเคราะห์ได้นี้ ผู้วิจัยได้ใช้ในการนิยามศัพท์เฉพาะว่า “การเขียนเชิงสร้างสรรค์ หมายถึง การเขียนเรื่องตามจินตนาการจากภาพของนักเรียน ซึ่งมีลักษณะการเขียนที่เป็นการคิดริเริ่ม แปลกใหม่ไม่เหมือนงานเดิมที่มีมาก่อน โดยใช้ภาษาสละสลวย”

2. ความมุ่งหมายของการเขียนเชิงสร้างสรรค์

ได้มีนักการศึกษาให้ความมุ่งหมายของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

กรรณิการ์ พวงเกษม (2533 : 34) ได้ให้ความมุ่งหมายของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ไว้ดังต่อไปนี้

1. เพื่อให้รู้จักระบายความรู้สึกนึกคิดของตนเองออกมา ในทางสร้างสรรค์ และเข้าใจแนวคิดผู้อื่น
2. เพื่อให้เข้าใจ เห็นคุณค่า และชื่นชมศิลปะ วรรณคดี ดนตรี ตลอดจนกิจกรรมทางวัฒนธรรม สามารถเข้าร่วมกิจกรรมนั้น ๆ ได้
3. เพื่อให้มีความสามารถในการปรับตัวทางอารมณ์และทางสังคม
4. ครูจะต้องส่งเสริมการสังเกต การสร้างเรื่อง และการเขียนที่ชัดเจน เป็นรายบุคคลด้วยการแสดงออกทางความเห็นและชมเชยส่วนที่ดี
5. เด็กจะได้รับประสบการณ์ต่าง ๆ จากสิ่งที่ครูให้บนกระดานดำ
6. ประสบการณ์ที่ได้จากการอภิปรายร่วมกัน จะช่วยพัฒนาทักษะในการเขียนได้มากกว่าการให้เขียนแต่เพียงอย่างเดียว

พิสมัย อำไพพันธ์ (2537 : 5) ให้ความมุ่งหมายของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

1. เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงออกทางความคิด ความรู้สึกจากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ผ่านมา
2. เพื่อส่งเสริมความสามารถทางภาษาที่มีอยู่ในตัวเด็ก ให้สร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณค่าทางวรรณกรรมที่ให้ความรู้สึกน่าสนใจ และมีลักษณะของภาษาที่ดี
3. เพื่อส่งเสริมและเร้าใจให้เด็กสนใจ ช่างซึ่งในวรรณคดีที่ดี
4. เพื่อมุ่งพัฒนาความสามารถทางภาษามากกว่ากระบวนการที่ถูกต้องตามกฎเกณฑ์ของหลักภาษา

ทัศนีย์ สุขเมธิ (2542 : 34) ได้ให้จุดประสงค์ของการเขียนโดยทั่วไป ดังนี้

1. เพื่อให้นักเรียนมีทักษะในการเขียนที่ถูกต้อง รู้จักใช้ภาษาเขียนที่ดี และถูกต้องตามอักขระวิธีและตามลำดับสากลนิยม
2. เพื่อฝึกให้รู้จักลำดับความคิด และสามารถถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรให้ผู้อื่นเข้าใจได้

3. ให้อู้จ้กสังเกด และเลือกเฟ้นถ้อยคำสำนวน โวหาร มาใช้ให้อู้จ้กต้องตามหลักภาษา และตามทีนียมกัน

4. เพื่อให้เห็นความสำคัญของภาษาเขียนในการติดต่อสื่อความหมาย และเข้าใจความแตกต่างระหว่งการเขียนและการพูด

5. ส่งเสริมการเขียนหนังสือได้เร็ว อ่านง่าย ชัดเจน และสะอาดเรียบร้อย

6. ส่งเสริมให้มีจินตนาการ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และสามารถถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดออกเป็นเรื่องราวให้อู้จ้กอื่นเข้าใจความหมายได้อย่างแจ่มแจ้ง

7. ฝึกการเขียน คัดลายมือให้อ่านง่าย ชัดเจนสวยงาม เป็นระเบียบเรียบร้อย

8. ให้อู้จ้กเขียนเรียงความย่อความจดหมาย และการเขียนประเภทอื่น ๆ ที่ควรทราบ สามารถเขียนให้อู้จ้กต้องตามแบบแผน และได้ประโยชน์ตรงตามจุดมุ่งหมาย

9. ให้อู้จ้กลำดับความคิดและสาระสำคัญตลอดจนให้มีศิลปะในการเขียนเพื่อให้เข้าใจง่าย

วรรณิ โสุมประยูร (2548 : 141) ให้อู้จ้กความมุ่งหมายของการเขียนมีหลายประการดังนี้

1. เพื่อคัดลายมือหรือเขียนให้อู้จ้กต้องตามลักษณะตัวอักษร ให้เป็นระเบียบชัดเจนและอ่านเข้าใจง่าย

2. เพื่อเป็นการฝึกฝนทักษะการเขียนให้พัฒนาองงามขึ้นตามควรแก่วัย

3. เพื่อให้มีทักษะการเขียนสะกดคำถูกต้องตามอักษรวิธี เขียนวรรคตอนถูกต้องและเขียนได้รวดเร็ว

4. เพื่อให้อู้จ้กเลือกภาษาเขียนที่ดี มีคุณภาพเหมาะสมกับบุคคลและโอกาส

5. เพื่อให้สามารถรวบรวมและลำดับความคิด แล้วจัดบันทึก สรุปรย่อ และย่อใจความเรื่องให้อ่านหรือฟังได้

6. เพื่อถ่ายทอดให้มีจินตนาการ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และความรู้สึกนึกคิดเป็นเรื่องราวให้อู้จ้กอื่นเข้าใจความหมายอย่างแจ่มแจ้ง

7. เพื่อให้สามารถสังเกด จดจำ และเลือกเฟ้นถ้อยคำ หรือสำนวนโวหารให้อู้จ้กต้องตามหลักภาษา และสื่อความหมายได้ตรงตามทีต้องการ

8. เพื่อให้มีทักษะการเขียนประเภทต่าง ๆ และสามารถนำหลักการเขียนไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวัน

9. เป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ด้วยการเขียนตามที่ตนเองสนใจและมีความถนัด

10. เพื่อให้เห็นความสำคัญและคุณค่าของการเขียนว่ามีประโยชน์ต่อการประกอบอาชีพ การศึกษาหาความรู้ และอื่น ๆ

กระทรวงศึกษาธิการ (2551 : 4-5) ให้จุดประสงค์ของการเขียนโดยทั่วไปมีดังนี้

1. การเขียนเพื่ออธิบาย เป็นการเขียนเพื่อให้อ่านเข้าใจเนื้อหาอย่างชัดเจน สิ่งที่จะอธิบายนั้นคืออะไร เป็นอย่างไร เช่น การอธิบายการตอกลงไม้
 2. การเขียนเพื่อเล่าเรื่อง เป็นการเขียนเล่า บอกเรื่องราวต่าง ๆ ให้เข้าใจ เช่น การเขียนเล่าประวัติ การเขียนเล่าเหตุการณ์การเขียนเล่าประสบการณ์ชีวิต
 3. การเขียนเพื่อประกาศ แจ้งความ เชิญชวน เช่น การเขียนประกาศของทางราชการ การเขียนบัตรเชิญเนื่องในโอกาสต่าง ๆ
 4. การเขียนเพื่อชักจูงใจ เช่น การเขียนโฆษณาหาเสียง การเขียนเพื่อโฆษณาสินค้า
 5. การเขียนเพื่อแสดงความคิดเห็นและแนะนำ เช่น การเขียนเพื่อแนะนำ แสดงความคิดเห็นใหม่ ๆ การเขียนแสดงเหตุผลโต้แย้ง
 6. การเขียนเพื่อการวิเคราะห์ เช่น การเขียนวิเคราะห์ข่าว
 7. การเขียนเพื่อการวิจารณ์ เช่น การวิจารณ์บทความ บทละคร
- จากการศึกษาความมุ่งหมายของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์ สรุปได้ว่า ความมุ่งหมายของการเขียนเชิงสร้างสรรค์เป็นการให้เด็กได้แสดงออกทางความคิดอย่างอิสระและสร้างสรรค์โดยการใช้ถ้อยคำที่ไพเราะ สละสลวยสื่อสารตามแบบโดยเห็นคุณค่าของภาษาและซาบซึ้งในเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของชาติ

3. ประโยชน์และความสำคัญของการเขียนเชิงสร้างสรรค์

การเขียนเชิงสร้างสรรค์มีความจำเป็นที่จะต้องใช้ในชีวิตประจำวัน ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่ต้องฝึกให้แก่เด็ก จึงจะมีผลทำให้ประสิทธิภาพในการเขียนสูงขึ้น และเปิดโอกาสให้เด็กมีอิสระในการคิดได้อย่างเสรีมากยิ่งขึ้น ดังที่นักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่านได้เสนอความสำคัญของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ในลักษณะที่แตกต่างกัน ดังนี้

พิสมัย อำไพพันธ์ (2537 : 3-4) ได้สรุปประโยชน์และความสำคัญของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

1. ประโยชน์ต่อนักเรียน คือ

- 1.1 ทำให้จิตใจกล้าแข็ง คิดอย่างรวดเร็ว
- 1.2 ทำให้เด็กได้แสดงออกถึงความรู้สึก สะท้อนอารมณ์ และมี

สุนทรียภาพ

- 1.3 เปิดโอกาสให้เด็กได้ทดลองความสามารถในการเขียน
- 1.4 เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงความคิด ความเข้าใจและแสดงปฏิกิริยา

ต่อสิ่งเร้าที่ได้พบเห็น

2. ประโยชน์ต่อครู คือ

- 2.1 เป็นวิธีการที่จะช่วยให้เข้าใจความแตกต่างระหว่างบุคคล
- 2.2 เป็นวิธีการที่จะช่วยให้เกิดความคุ้นเคยและเข้าใจเด็กเป็นรายบุคคล
- 2.3 เป็นวิธีการที่จะช่วยให้เข้าใจประสบการณ์ของเด็ก

ส่วน ถวัลย์ มาศจรัส (2546 : 5) ให้การเขียนเชิงสร้างสรรค์มีความสำคัญต่อชีวิตบุคคลและสังคมโดยสรุปดังนี้

1. ความสำคัญต่อชีวิต เกิดภูมิปัญญาด้านสำนวนภาษาใหม่ ๆ สำหรับการติดต่อสื่อสารได้ทันโลก ทันเหตุการณ์ เกิดอาชีพใหม่ ๆ จากการใช้ภาษาเชิงสร้างสรรค์ เช่น นักโฆษณานักเขียนบทวิทยุ โทรทัศน์ โฆษก พิธีกร นักไต่वाที่ การแสดงเดี่ยว (ทอล์กโชว์) นักแปล เกิดการสืบสานรากเหง้าทางวัฒนธรรม ได้แก่ การฟัง การพูด การอ่าน การเขียน การแสดง ซึ่งเป็นทั้งสาระและความบันเทิงของชีวิต

2. ความสำคัญต่อบุคคล พัฒนาสมองซีกขวาในเรื่องของความคิดสร้างสรรค์ใหม่ ๆ ทำให้เกิดภูมิปัญญา (Wisdom) ด้านต่าง ๆ ด้วยตนเอง อาทิ ภูมิปัญญาด้านภาษา ภูมิปัญญาด้านเหตุผล ภูมิปัญญาด้านการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม

3. ความสำคัญต่อสังคม เกิดรูปแบบใหม่ในการติดต่อสื่อสารของคนในสังคมและระหว่างสังคมต่อสังคม เกิดวัฒนธรรมและอารยธรรมใหม่ของการติดต่อสื่อสาร เป็นการจุดประกายความคิดให้เกิดสิ่งใหม่ ๆ ในสังคมที่มาจากความคิด ความฝัน และจินตนาการ ผ่านการนำเสนอในรูปแบบของการเขียนเชิงสร้างสรรค์

ในขณะที่ (วรรณิ โสมประยูร. 2542 : 14) ให้ความสำคัญของการเขียนไว้เป็นข้อ ๆ คือ

1. เป็นเครื่องมือในการสื่อสารของมนุษย์ ที่ผู้เขียนต้องการถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ และประสบการณ์ของตนออกมาเสนอต่อผู้อ่าน

2. เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่น่าสนใจ และเป็นประโยชน์ซึ่งตนเองเคยมีประสบการณ์มาก่อน
3. เป็นการระบายอารมณ์อย่างหนึ่ง
4. เป็นเครื่องมือถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม
5. เป็นเครื่องมือพัฒนาสติปัญญาของบุคคล เนื่องจากการเรียนรู้ทุกอย่างต้องอาศัยการเขียนเป็นเครื่องมือ สำหรับบันทึกสิ่งที่ได้ฟังหรือได้อ่าน
6. เป็นการแสดงออกซึ่งภูมิปัญญาของผู้เขียน ทำให้รู้ความสามารถของผู้เขียนได้จากรรณกรรมหรืองานเขียนอื่น ๆ
7. เป็นอาชีพอย่างหนึ่งที่ได้รับการยกย่องว่ามีเกียรติและเพิ่มฐานะทางเศรษฐกิจให้สูงขึ้น
8. เป็นการพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม

ในทำนองเดียวกัน (ศิวานนท์ ปทุมสูติ, 2548 : 56) ได้สรุปไว้ว่า การเขียนเชิงสร้างสรรค์เป็นการเขียนที่มีประโยชน์คือช่วยส่งเสริมความงอกงามทางสติปัญญาของนักเรียนดังนี้

1. เป็นการฝึกทักษะและพัฒนาการใช้ภาษา ในการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อสิ่งแวดล้อม ทำให้ครูรู้จักและเข้าใจเด็กแต่ละคนมากขึ้น นอกจากนั้นยังฝึกให้ใช้ความสังเกตธรรมชาติ อารมณ์ สิ่งแวดล้อม และความรู้สึกที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้ก่อให้เกิดปัญญา ความรู้สึกอันดีงาม ความเห็นอกเห็นใจและความรักเพื่อนมนุษย์ สัตว์และธรรมชาติ
2. ช่วยให้ผู้รู้จักวงศ์พันธุ์มากขึ้น จึงสามารถเลือกใช้ถ้อยคำ คำนวน วลี ที่ก่อให้เกิดความสนุกสนานมีชีวิตชีวาแก่ผู้อ่าน และก่อความสุขความเพลิดเพลินในการเขียน ทำให้ได้รักการเขียน
3. รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ และยังเป็นการพัฒนาบุคลิกภาพของผู้เขียน ให้ยอมรับและนับถือตนเอง ภูมิใจตนเอง และรู้จักยอมรับนับถือ
4. ช่วยให้มีความรู้ ความซาบซึ้งในวรรณคดีที่มีคุณค่าต่างๆ ซึ่งจะนำไปสู่ประสบการณ์สะสมที่นำไปใช้ในโอกาสต่อไป
5. เป็นงานที่สนุกสนาน ทำท่ายสำหรับครู เพราะมีการวางแผนหากลวิธีในการสอนซึ่งเป็นการใช้ความรู้ริเริ่มสร้างสรรค์ของผู้สอน เป็นงานที่สร้างความสุขและ

ก่อให้เกิดความภูมิใจในการสอน เป็นงานที่สร้างความเชื่อมั่น และคุณค่าให้กับผู้สอน เช่นเดียวกับที่เกิดกับผู้เรียน

จากการศึกษาประโยชน์และความสำคัญของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ผู้วิจัย สังเคราะห์แล้วสรุปได้ว่า การเขียนเชิงสร้างสรรค์มีประโยชน์และความสำคัญ ต่อนักเรียนและครูหรือมีประโยชน์ต่อผู้เขียนและผู้อ่าน โดยจะช่วยให้ นักเรียนมีพัฒนาการด้านภาษา รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ก่อให้เกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และทำให้ทราบถึงลักษณะของนักเรียนหรือผู้เขียน ช่วยฝึกใช้ภาษาของนักเรียน เปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความรู้สึก นึกคิดอิสระทำให้ครูทราบเจตคติ ประสบการณ์และความแตกต่างของนักเรียน และเป็นสื่อความหมายที่คงทน ใช้บันทึกแทนความจำเพื่อป้องกันการลืมได้ดีกว่าสื่ออื่น ๆ นอกจากนี้ยังสามารถใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงได้ และสามารถพัฒนาเพื่อยึดเป็นอาชีพได้ ซึ่งผู้วิจัยได้นำผลสรุปนี้ไปนำเสนอไว้ให้เห็นประโยชน์และความสำคัญของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ที่ภูมิหลัง

4. ประเภทของการเขียนเชิงสร้างสรรค์

การเขียนคือวิธีการสื่อความหมายที่เป็นผลผลิตทางความคิดจากความรู้และประสบการณ์ของผู้เขียนผ่านลายลักษณ์อักษร โดย (ประภาศรี สีหอำไพ และคณะ. 2536 : 134-135) ได้จำแนกการเขียนเชิงสร้างสรรค์ออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. ร้อยแก้ว คือ การเรียงความ สื่อความหมายโดยไม่ต้องยึดบัญญัติ ฉันทลักษณ์ ความหมายทั่วไป หมายถึง การเขียนสารคดีและบันเทิงคดี เช่น นิทาน บทละครพูดเรื่องสั้น นวนิยาย เป็นต้น ความหมายในเชิงวรรณศิลป์หรือศิลปะในการแต่งหนังสือ หมายถึง การเลือกสรรถ้อยคำ สำนวน โวหาร มาเรียงร้อยให้เกิดภาพพจน์ ทำให้ผู้อ่านได้รับมโนคติ หรือจินตนาการเด่นชัด ใช้สำนวนภาษาและการดำเนินเรื่องสร้างความเพลิดเพลินจรใจ มีความงดงามของถ้อยคำที่เรียงร้อยวิจิตรบรรจงเสมอด้วยแก้วอันงามมาเรียงร้อยกันไว้ในลีลาการแต่ง และสำนวนภาษามีความงามในรูปแบบ งามในเรื่อง และงามในท่วงทำนองการเขียน

2. ร้อยกรอง คำประพันธ์ต่างๆ ได้แก่ โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ร่าย ลิลิต ใช้เรียกรวมกรรมประเภทที่มีลักษณะบังคับในการแต่ง หรือมีการกำหนดคณะ โปราณ เรียกว่า “คำกานท์” หรือกวีนิพนธ์ที่กวีใช้จินตนาการในการสร้างสรรค์ขึ้น ตามลักษณะคำประพันธ์ที่บัญญัติไว้ในคำประพันธ์แต่ละชนิด ผู้อ่านร้อยกรองซึ่งเป็นผลงานของจินตกวีจะมีความเพลิดเพลินสบายใจต่าง ๆ ที่ผู้ประพันธ์ร้อยกลั่นกรองออกมาอย่างประณีตวิจิตรบรรจง และไพเราะด้วยการส่งสัมผัสตามจังหวะวรรคตอนที่กำหนดในลักษณะคำประพันธ์นั้น ๆ

วรรณิ โสภประยูร (2539 : 139) ได้นำเสนอประเภทของการเขียนที่แบ่งตาม ลักษณะและจุดมุ่งหมายไว้หลายประเภท เช่น การเขียนบรรยายสิ่งที่พบเห็น การเขียนเล่า ประสบการณ์ การเขียนแสดงความต้องการ การเขียนแสดงความคิดเห็นความรู้สึกลักษณะการ วิเคราะห์วิจารณ์ เป็นต้น

อารี พันธุ์ณี (2540 : 130-131) ได้จัดกิจกรรมสร้างสรรค์ไว้ในวิชาภาษาไทย หลายแบบดังนี้

1. กิจกรรมเขียนเรื่องจากภาพ
2. กิจกรรมเขียนเรื่องต่อจากข้อความที่ให้มา และตั้งชื่อเรื่องที่เขียน
3. กิจกรรมเขียนประโยคอธิบายภาพ
4. กิจกรรมเขียนแสดงความคิดเห็น อภิปรายข่าวที่ได้อ่าน
5. เขียนนิทานโดยใช้คำที่กำหนดมา
6. เขียนคำใหม่ให้มีลักษณะร่วมเหมือนคำที่ให้มาและเป็นคำที่มีความหมาย
7. นำคำที่กำหนดมาให้มาแต่งประโยคให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
8. เขียนคำให้คล้องจองกับคำที่ให้มา
9. เขียนคำใหม่ให้ขึ้นต้นด้วยพยางค์ท้ายของคำที่กำหนดและเป็นคำที่มี

ความหมาย

10. เขียนแสดงความรู้สึกจากแผนภาพที่ได้มา
11. กิจกรรมทางภาษาในลักษณะต่าง ๆ

วัฒน บุญจิบ (2541 : 132-140) ได้เสนอไว้ว่า ประเภทของงานเขียน สามารถแบ่ง ออกเป็นประเภทต่าง ๆ ได้หลากหลายแล้วแต่มุมมองและข้อละเอียดปลีกย่อยของงานเขียน เช่น

1. แบ่งตามรูปแบบหรือลักษณะคำประพันธ์ แบ่งได้เป็น 2 ชนิด คือ
 - 1.1 ร้อยแก้ว (Prose)
 - 1.2 ร้อยกรอง (Poetry)
2. แบ่งตามจุดมุ่งหมายในการเขียน แบ่งได้ 2 ประเภท คือ
 - 2.1 วรรณศิลป์บริสุทธิ์ (Pure Art)
 - 2.2 วรรณศิลป์ประยุกต์ (Applied Art)
3. แบ่งตามเนื้อหาสาระของเรื่อง แบ่งได้ 2 ประเภท คือ
 - 3.1 แบ่งตามเนื้อเรื่อง เช่น ศาสนา ประเพณี ประวัติศาสตร์ ฯลฯ

3.2 แบ่งตามสาระของเรื่องเป็น บันเทิงคดี สารคดี

4. แบ่งตามแบบแผนการเขียน ได้ 2 ชนิด คือ

4.1 การเขียนที่เป็นแบบแผน (Formal writing)

4.2 การเขียนที่ไม่เป็นแบบแผน (Non-Formal writing)

ถวัลย์ มาศจรัส (2545 : 10) สรุปไว้ว่า หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2544 กำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้เรื่องการเขียนเชิงสร้างสรรค์ไว้ 3 ประเภท ได้แก่

1. ประเภทความเรียง ได้แก่ ความเรียง บทความ เรื่องเล่า จดหมาย บันทึก เป็นต้น
2. ประเภทบันเทิงคดี ได้แก่ นิทาน หนังสือเด็ก เรื่องสั้น วรรณกรรมเยาวชน นวนิยาย
3. ประเภทสารคดี ได้แก่ สารคดีบุคคล สารคดีโอกาสพิเศษ สารคดีประวัติศาสตร์ สารคดีท่องเที่ยว สารคดีแนะนำวิธีทำ เป็นต้น

จากการศึกษาประเภทของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ผู้วิจัยสังเคราะห์แล้วสรุปได้ว่าการเขียนเชิงสร้างสรรค์มีทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองและสามารถนำมาเขียนกับงานเขียนได้หลากหลายประเภท ขึ้นอยู่กับผู้สอนว่าจะเลือกเอารูปแบบใดมาพัฒนาการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของนักเรียนเพื่อให้สอดคล้องกับคุณลักษณะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ที่กำหนด ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกใช้การเขียนประเภทร้อยแก้ว ซึ่งเป็นการเขียนที่เหมาะสมกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

5. องค์ประกอบของการเขียนเชิงสร้างสรรค์

การเขียนเชิงสร้างสรรค์จะต้องมีลักษณะเด่นกว่าการเขียนโดยทั่ว ๆ ไป คือนอกเหนือจากการเขียนเพื่อสื่อสารให้รู้เรื่องราวแล้ว ยังจะต้องลักษณะที่พิเศษเป็นองค์ประกอบเพิ่มเติมซึ่ง (ชนะ เวชกุล. 2524 : 35) และ (กรรณิการ์ พวงเกษม. 2534 : 33) ได้ให้องค์ประกอบของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

1. มีจินตนาการหรือความคิดคำนึง คือ ผู้เขียนจะต้องสร้างจินตนาการโดยการคัดเลือกความคิดต่าง ๆ เหล่านั้นให้เกิดเป็นภาพในใจของผู้อ่านให้ได้ จะช่วยให้ผู้อ่านได้รสและมีความรู้สึกคล้อยตามเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับผู้เขียน
2. สำนวนภาษาดี คือ ผู้เขียนจะต้องเลือกเฟ้นพดลิกแพลงถ้อยคำและรูปประโยคให้สละสลวย น่าฟังน่าอ่าน มีท่วงทำนองในการเขียนดี ไม่มีลักษณะกระตบกระเทียบเสียสติ ผู้ใดผู้หนึ่ง

3. ให้คุณค่าทางจิตใจและสติปัญญา คือ นอกจากจะให้ความเพลิดเพลินแล้ว ควรจะให้ผู้อ่านเกิดคุณธรรมขึ้นในขั้นต้น มีความรู้สึกนึกคิดเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี ก่อให้เกิดความเรื่องปัญญาและเป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม

อุทยวรรณ ปิ่นประชาสรร (2538 : 15-16) นำเสนอไว้ว่า การเขียนทั้งหลายนั้น เป็นการสร้างสรรค์ ถ้าหากว่าเราจะรู้จักเขียนสิ่งใดขึ้นมา แม้ว่าสิ่งนั้นจะเป็นสิ่งเก่าความคิดเก่า แต่ถ้านำมาแสดงออกในรูปแบบใหม่ เสริมความคิดใหม่เข้าไป มีการแสดงออกใหม่ ๆ ทางจินตนาการ ผลงานนั้นก็จะเป็นผลงานเขียนใหม่ที่สมบูรณ์ ขอแต่เพียงให้ผลงานนั้นมาจากตัวของเราเองด้วยความซาบซึ้งลึกลับ มิได้เป็นการลอกเลียนแบบใคร และมีใช้เพื่อการสื่อสารกัน โดยทั่วไปเท่านั้น ซึ่งองค์ประกอบของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ ความจริงใจ อารมณ์ ความคิดริเริ่ม และการสร้างประสบการณ์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ความจริงใจ เป็นสิ่งสำคัญอันดับแรก เพราะงานเขียนใด ๆ ถ้าขาดความจริงใจแล้วจะทำให้ค่าของงานเขียนนั้นด้อยลงไปมาก ผู้เริ่มฝึกการเขียนหลายคนพยายามที่จะเขียนให้มีใจความสั้น ๆ ลงมาใส่สัมผัสและจังหวะวรรคตอนลงตามที่เห็นเหมาะสม แต่ถ้าขาดความจริงใจข้อเขียนนั้นจะดูขัด ๆ รูปแบบก็ดูไม่เหมาะสมกับข้อเขียนนั้น ส่วนเนื้อความจะดูไม่สมจริงขึ้นทันที ผู้เขียนเองจะสับสนในการเขียน ทั้งใจความสำคัญที่ควรจะต้องกล่าวถึง คงมีแต่ส่วนประกอบย่อยที่ไม่สามารถทำให้ผู้อ่านประทับใจได้

2. อารมณ์ การเขียนสร้างสรรค์ที่ดีนั้นผู้เขียนต้องให้ความสนใจในการเสนอข้อเท็จจริงน้อยกว่าการเสนอจินตนาการ ทักษะคิดและอารมณ์ ความรู้สึก การบรรยายที่ให้รายละเอียดล้น แต่เป็นข้อเท็จจริงมากกว่าการพรรณนาจึงไม่ใช่การเขียนสร้างสรรค์ เพราะเป็นเรื่องที่ทำให้ผู้อ่านคิดถึงความน่าเชื่อถือและความสมจริง แต่การพรรณนาเป็นการทำให้ผู้อ่านรู้สึกด้วยอารมณ์ แล้วพยายามจินตนาการให้กว้างไกลออกไป แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่า การเขียนแบบบรรยายจะเป็นการเขียนสร้างสรรค์ไม่ได้ ขึ้นอยู่กับผู้เขียนจะใช้ความสามารถทางศิลปะภาษาทำให้เป็นไปมากน้อยเพียงไร

3. ความคิดริเริ่ม แต่ละคนจะมีลักษณะเฉพาะของตนเอง มีความนึกคิดและความสามารถอยู่ในตนเองผิดแผกแตกต่างกันออกไป ต้องพยายามค้นพบความคิดแปลกใหม่ เพื่อการสร้างผลงานใหม่ ๆ ออกมา อย่างมีวิวัฒนาการหรือพยายามลอกเลียนแบบผู้อื่น เพราะความริษยาเป็นความเขลา และการลอกเลียนแบบ เป็นการฆ่าตัวตาย คนที่ประสบความสำเร็จคือคนที่นับถือตนเอง รู้จักคิด และรู้จักสร้างสรรค์ความแปลกใหม่ในทางที่เป็นประโยชน์

4. การสร้างประสบการณ์การเขียนสร้างสรรค์ ต้องการประสบการณ์มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เพื่อนำมาเป็นวัตถุดิบในการเขียนถ้อยคำเป็นสัญลักษณ์แทนเสียง และเสียงนั้นจะใช้แทนประสบการณ์ต้องไม่ใช่คำที่เป็นนามธรรมมากเกินไป เพราะนามธรรมไม่สามารถให้ความรู้สึกแก่ผู้อ่านได้เท่าที่ควร ผู้เขียนจะเพิ่มเติมบทสนทนา ใช้ภาษาและเสียงของภาษาถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดไปสู่ผู้อ่านด้วยวิธีใดก็ได้ ให้ผู้อ่านเกิดภาพขึ้นในความนึกคิดและติดตามเรื่องไปได้ตลอด เมื่อเขาอ่านเรื่องของเราต้องให้เขารู้สึกว่าเขาได้รับสาระไปสร้างประสบการณ์ใหม่ได้ไม่ควรใช้วิธีการจำเจอยู่แต่ในแบบเดิมความคิดเดิม แม้จะเป็นประสบการณ์เดิมของผู้เขียนก็ตาม เพราะสิ่งนั้นไม่ใช่การเขียนสร้างสรรค์

ศศิธร รัชฎักษณ์นันท์ (2542 : 9-12) ได้ให้ว่าการเขียนทั้งหลายนั้นมีความสร้างสรรค์ ถ้าหากว่าเราจะรู้จักเขียนสิ่งหนึ่งสิ่งใดขึ้นมา ถึงแม้ว่าสิ่งนั้นจะเป็นสิ่งเก่า ความคิดเก่าแต่ถ้านำมาแสดงออกในรูปแบบใหม่ เสริมความคิดใหม่เข้าไปมีการแสดงออกใหม่ ๆ ทางจินตนาการผลงานนั้นก็จะเป็งานเขียนใหม่ที่สมบูรณ์ขอแต่เพียงให้ผลงานเขียนนั้นมาจากตัวของเราเอง ด้วยความซาบซึ้งลึกลับ มิได้เป็นการลอกเลียนแบบใคร และมีใช้เพื่อการสื่อสารกันโดยทั่วไปเท่านั้น และเสนอว่าองค์ประกอบของการเขียนสร้างสรรค์ มีอยู่ 4 ประการ คือ

1. ความจริงใจ เป็นสิ่งสำคัญอันดับแรก เพราะงานเขียนใด ๆ ถ้าขาดความจริงใจแล้ว จะทำให้ค่าของงานเขียนนั้นด้อยลงไปมาก ผู้เริ่มฝึกการเขียนหลายคนพยายามที่จะเขียนให้มีความยาวเป็นจำนวนหลายหน้ากระดาษ บางคนพยายามวางรูปแบบให้มีข้อความสั้น ๆ เขียนเป็นบรรทัด ๆ ลงมา ไล่สัมผัสและจังหวะ วรรคตอนลงตามที่เหมาะสม แต่ถ้าขาดความจริงใจข้อเขียนนั้นจะดูขัด ๆ รูปแบบดูไม่เหมาะสมกับข้อเขียนนั้น ส่วนเนื้อความจะดูไม่สมจริงขึ้นมาทันที ผู้เขียนจะสับสนในการเขียน ทั้งใจความสำคัญที่ควรจะกล่าวถึง คงมีแต่ส่วนประกอบย่อยที่ไม่สามารถทำให้อ่านประทับใจได้อารมณ์ การเขียนสร้างสรรค์ที่ดีนั้น ผู้เขียนต้องให้ความสนใจในการเสนอข้อเท็จจริงน้อยกว่า

2. การเสนอจินตนาการ ทักษะคิด และอารมณ์ความรู้สึก การบรรยายที่ให้ข้อมูลละเอียดลออ แต่เป็นข้อเท็จจริงมากกว่าการพรรณนาจึงไม่ใช่การเขียนสร้างสรรค์เพราะเป็นเรื่องที่ทำให้ผู้อ่านคิดถึงความน่าเชื่อถือและความสมจริง แต่พรรณนานั้นเป็นการทำให้ผู้อ่านรู้สึกด้วยอารมณ์แล้วพยายามจินตนาการให้กว้างไกลออกไปแต่ทั้งนี้ก็ไม่ได้หมายความว่า การเขียนบรรยายจะเป็นการเขียนสร้างสรรค์ไม่ได้ ขึ้นอยู่กับผู้เขียนจะให้ความสามารถทางศิลปะภาษาทำให้เป็นไปได้น้อยเพียงไร

3. ความแปลกใหม่ คนแต่ละคนจะมีลักษณะเฉพาะตัวของตนเองมีความนึกคิดและความสามารถอยู่ในตน ผิดแผกแตกต่างกันออกไปต้องพยายามลอกเลียนแบบผู้อื่น เพราะความริษยาเป็นเขลาและการลอกเลียนแบบเป็นการฆ่าตัวตาย คนที่ประสบความสำเร็จคือคนที่นับถือตนเอง รู้จักคิด และรู้จักสร้างสรรค์ความแปลกใหม่ในทางที่เป็นประโยชน์

4. การสร้างประสบการณ์ การเขียนสร้างสรรค์ต้องการประสบการณ์มากที่สุดเท่าที่จะมากได้เพื่อนำมาเป็นวัตถุดิบในการเขียน ถ้อยคำเป็นสัญลักษณ์แทนเสียงและเสียงนั้นจะใช้แทนประสบการณ์ ต้องไม่ใช่คำที่เป็นนามธรรมมากเกินไป เพราะนามธรรมไม่สามารถให้ความรู้สึกแก่ผู้อ่านด้วยวิธีใดก็ได้ให้ผู้อ่านเกิดภาพพจน์ในความนึกคิดและติดตามเรื่องไปโดยตลอด เมื่อเขาอ่านเรื่องของเราต้องให้เขารู้สึกว่าเขาได้รับสารไปสร้างประสบการณ์ใหม่ได้ไม่ควรใช้วิธีการจำเจอยู่แต่ในแบบเดิม ใช้ความคิดเดิม แม้จะเป็นประสบการณ์เดิมของผู้เขียนก็ตาม เพราะสิ่งนั้นไม่ใช่การเขียนสร้างสรรค์

จากการศึกษาองค์ประกอบของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ผู้วิจัยสังเคราะห์แล้วสรุปได้ว่า องค์ประกอบของการเขียนเชิงสร้างสรรค์นั้นต้องมีจินตนาการ ซึ่งประกอบด้วย ความจริงใจ อารมณ์ ความคิดริเริ่ม และการสร้างประสบการณ์ของผู้เขียนผ่านไปยังผู้อ่าน โดยให้รับรู้ได้ถึงสิ่งที่เราต้องการสื่อให้รับรู้ โดยผลงานนั้นมีความแปลกใหม่ สำนวนภาษาดี ให้คุณค่าทางจิตใจและสติปัญญา มาจากตัวผู้เขียนเอง มิใช่การลอกเลียนแบบผู้อื่น

6. ลักษณะของการเขียนเชิงสร้างสรรค์

ได้มีผู้นำเสนอเกี่ยวกับลักษณะของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ไว้ดังนี้
กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2536 : 311) กำหนดไว้ว่าการเขียนเชิงสร้างสรรค์จะต้องประกอบด้วยลักษณะที่สำคัญ ดังนี้

1. ให้ความคิดแปลกใหม่ หมายถึง ความคิดที่ไม่ซ้ำแบบหรือไม่ได้ลอกเลียนผู้อื่นเป็นความคิดของผู้เขียนเอง หรือดัดแปลงมาอย่างแยกคางด้วยภูมิปัญญาของตน
2. ใช้ภาษาคมคายกะทัดรัด ทั้งนี้ต้องเป็นการใช้ภาษาที่ไม่ผิดแปลกไปจากระเบียบของภาษาซึ่งเป็นที่ยอมรับกัน
3. สามารถเร้าความรู้สึกของผู้อ่าน อาจเป็นความขบขัน ความเศร้า ความปีติยินดี ความพิศวง ความสงบ ความซาบซึ้ง ความอาลัย ฯลฯ อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกันก็ได้

4. เป็นประโยชน์ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม เช่น ให้ข้อคิดในการดำรงชีวิต
ชี้ให้เห็นคุณโทษแนะนำให้คนรู้จักสังเกต พิจารณาสິงต่าง ๆ โดยแยกคาย ก่อให้เกิดจินตนาการ
ในทางที่ดีงามหรือให้ความเพลิดเพลินแก่จิตใจในลักษณะของนันทนาการ

ประกาศรี สืออำไพ (2531 : 2-3) ได้เสนอลักษณะทั่วไปของการเขียนเชิง
สร้างสรรค์ไว้ว่า

1. มีแนวเขียนเป็นจิตวิสัย ผู้เขียนมีข้อสังเกต ประสบการณ์ ความนึกคิด
ความเห็น มีจินตนาการของตนเองแล้วจึงเขียนงานประพันธ์ขึ้นนั้นขึ้น
2. มีความแปลกใหม่และมีความสามารถในการแสดงออก
3. โดยทั่วไปไม่ได้เป็นเรื่องเชิงศิลป์ที่เรียกว่ากวีนิพนธ์ร้อยแก้วเสมอไป
4. ผู้เขียนนอกจากจะเสนอความคิด โครงเรื่องที่แปลกใหม่แล้ว อาจไม่ยึดเอา
ฉันทลักษณ์ตามแบบแผนที่กำหนด ถือเป็นกาแหวกเกณฑ์ลักษณะคำประพันธ์

5. งานเขียนจะต้องมีวัตถุประสงค์ สร้างคำ และสร้างแนวคิด เพื่อให้งาน
เขียนเชิงสร้างสรรค์บรรลุวัตถุประสงค์ในการสื่อสาร

ดำรง ญาณจันทร์ (2538 : 16) เสนอว่า การเขียนเชิงสร้างสรรค์ มีลักษณะสำคัญ
ดังนี้

1. เป็นวรรณกรรมที่มีความแปลกใหม่ทางด้านรูปแบบ เนื้อหา หรือสำนวน
ภาษาด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้าน
2. ใช้ภาษาได้ดี ประณีต ถูกต้อง เหมาะสมกับรูปแบบและเนื้อหา
3. มีคุณค่า มีสารประโยชน์ด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้าน

อวยพร พานิช และคณะ (2539 : 192) เสนอว่า การเขียนเชิงสร้างสรรค์
มีลักษณะ ดังนี้

1. มีจินตนาการ ผู้เขียนต้องใช้จินตนาการหรือความคิดคำนึง เขียนให้ผู้อ่าน
เกิดจินตนาการคล้ายตามผู้เขียน
2. สำนวนภาษาดี ผู้เขียนต้องเลือกเฟ้นถ้อยคำ นำมาเรียบเรียงให้ไพเราะ
สละสลวย และมีความหมายตามที่ผู้เขียนต้องการ
3. มีคุณค่าทางด้านจิตใจและสติปัญญา ผู้อ่านอ่านแล้วมีความคิด ความรู้สึก
ที่จะจรจร โลงความดีงามและมองโลกในแง่ดี

ปราณี สุรสิทธิ์ (2541 : 57-58) เสนอไว้ว่า การเขียนเชิงสร้างสรรค์มีลักษณะ
สำคัญ 4 ประการ คือ

1. มีจินตนาการ ผู้เขียนต้องใช้จินตนาการหรือความคิดคำนึง เขียนให้ผู้อ่าน เกิดจินตนาการคล้ายตามผู้เขียน การสร้างภาพให้แจ่มชัดในความรู้สึกแล้วจึงจัดองค์ประกอบต่าง ๆ ของงานเขียนเข้าไปให้ครบถ้วนเป็นเรื่องราว
2. สำนวนภาษาดี ผู้เขียนต้องเลือกถ้อยคำนำมาเรียบเรียงให้ไพเราะ สละสลวยและมีความหมายตามที่ผู้เขียนต้องการ
3. มีคุณค่าทางด้านจิตใจและสติปัญญา ผู้อ่านอ่านแล้วเกิดความรู้สึกที่ จรรโลงความดีงาม และมองโลกในแง่ดี
4. ความคิดริเริ่ม เป็นงานเขียนที่ไม่เรียนแบบใคร มีลักษณะเฉพาะของตน จากการศึกษาลักษณะของการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ผู้วิจัยสังเคราะห์แล้วสรุปได้ ว่า การเขียนเชิงสร้างสรรค์ จะต้องมียุทธศาสตร์ใหม่ในการนำเสนอ เป็นการเขียนจาก ข้อสังเกต ประสบการณ์ จินตนาการ ของผู้เขียน โดยมีได้ลอกเลียนแบบใคร มีวัตถุประสงค์ สำนวนภาษาดี มีสาระความรู้ มีคุณค่าและเร้าความสนใจของผู้อ่าน

7. วิธีการวัดและประเมินผลการเขียนเชิงสร้างสรรค์

ได้มีนักการศึกษาและหน่วยงานในประเทศไทยนำเสนอถึงวิธีการวัดและ ประเมินผลการเขียนเชิงสร้างสรรค์ดังนี้

อัจฉรา วงศ์โสธร (2538 : 223) เสนอถึงเกณฑ์การตรวจพิจารณาเพื่อประเมิน งานเขียนว่าประกอบด้วยเกณฑ์ต่อไปนี้

1. ความถูกต้องของการใช้ภาษา ได้แก่ ศัพท์ โครงสร้าง
2. ความเหมาะสมด้านการใช้ภาษา ได้แก่ ศัพท์ สำนวนว่าสื่อได้ถูกต้อง เหมาะสมชัดเจนและกระชับได้ใจความหรือไม่
3. มีจุดเน้นของความคิดและการนำเสนอที่ชัดเจน
4. มีความสัมพันธ์ระหว่างความคิดและความสมดุลของการนำเสนอ
5. การใช้เทคนิควิธีการนำเสนอข้อมูลทั้งที่เป็นนามธรรมและรูปธรรม

ที่เหมาะสม

6. การนำเข้าสู่เรื่องได้อย่างน่าสนใจ
7. การดำเนินเรื่องอย่างสัมพันธ์กัน
8. การสรุปและขมวดท้ายเรื่องให้เห็นประเด็นและมีความหมาย

กระทรวงศึกษาธิการ (2539 : 212) ได้ให้หลักในการประเมินผลงานเขียนเชิงสร้างสรรค์ว่า ควรยึดหลัก 4 ประการ ดังนี้

1. ให้ความคิดแปลกใหม่ หมายถึง ความคิดที่ไม่ซ้ำ หรือไม่ได้ลอกเลียนผู้อื่นเป็นความคิดที่ผู้เขียนคิดขึ้นเอง หรือดัดแปลงมาอย่างแยกกายด้วยภูมิปัญญาของตน
 2. การใช้ภาษาคมคายกะทัดรัด ทั้งนี้เป็นการใช้ภาษาไม่ผิดแปลกไปจากระเบียบของภาษาซึ่งเป็นที่ยอมรับกัน
 3. สามารถเร้าความรู้สึกรับสารอาจเป็นความขบขัน ความเศร้า ความปีติยินดี ความพิศวง ความสวยงาม ความซาบซึ้ง ความอาลัย ความมั่นใจ ฯลฯ อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกันก็ได้
 4. เป็นประโยชน์ไม่ทางตรงก็ทางอ้อม เช่น ให้ข้อคิดเป็นคติให้การดำรงชีวิต ชี้ให้เห็นคุณโทษ แนะนำให้รู้จักสังเกต พิจารณาส่งต่าง ๆ โดยแยกกาย เพื่อก่อให้เกิดจินตนาการในทางที่ดีงามหรือให้ความเพลิดเพลินแก่จิตใจ ในลักษณะของนันทนาการ เป็นต้น
- โดยได้เสนอหลักเกณฑ์การให้คะแนนการเขียนไว้ดังนี้ คือ การให้คะแนนการเขียนที่มีแบบแผนหรือรูปแบบ ซึ่งได้แก่ การเขียนเรียงความ บทความ ข้อความ สุนทรพจน์ ฯลฯ ควรแบ่งให้คะแนนดังนี้

เนื้อเรื่อง	25%
การใช้ภาษา	25%
แนวคิด	30%
รูปแบบ	10%
ลายมือ การสะกดการันต์	
การเว้นวรรคและการย่อหน้า	
ความสะอาด	10%

สอดคล้องกับ (วรรณิ โสภประยูร. 2539 : 35) ได้เสนอเกณฑ์ในการพิจารณางานเขียนเชิงสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

1. เนื้อเรื่อง
 - 1.1 แนวคิดหรือแนวเรื่องมีความแปลกใหม่ ตรงจุดหมาย ชวนติดตาม
 - 1.2 การจัดระบบความคิดมีเอกภาพ มีความถูกต้อง มีสัมพันธภาพ เลือกลงเนื้อหา
 - 1.3 สามารถอ้างเหตุผลได้อย่างถูกต้อง สอดคล้องกัน ไม่สรุปผิดหรืออ้างเหตุผลที่มีหลักฐานไม่เพียงพอ
 - 1.4 ลำดับความและขยายความได้ดี

- 1.5 มีความแจ่มแจ้งชัดเจน
2. การใช้ภาษา
 - 2.1 ใช้ระดับภาษาได้ถูกต้องตามกาลเทศะและลักษณะของเรื่อง
 - 2.2 ใช้คำได้ตรงกับความหมาย เหมาะสมกับข้อความ กระชับรัดกุม เข้าใจง่ายสละสลวย ใช้คำได้หลากหลายถูกต้องตามความนิยมและระเบียบแบบแผน
 - 2.3 ประโยคสั้น กะทัดรัด เรียงลำดับคำในประโยคได้ถูกต้องเหมาะสม ไม่ใช่สำนวนภาษาต่างประเทศ
 - 2.4 ใช้เครื่องหมายวรรคตอนถูกต้อง
 - 2.5 ใช้สำนวนโวหาร สุภาษิต คำพังเพยได้ถูกต้อง สอดคล้องกับเรื่อง
3. รูปแบบ ใช้พิจารณาสำหรับการเขียนที่มีแบบแผนแน่นอน เช่น เรียงความบทความ จดหมาย ข้อความ ฯลฯ
4. กลไกประกอบการเขียน ได้แก่ ลายมือ สะกดการันต์ ความสะอาด ความเป็นระเบียบเรียบร้อย

สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ (2544 : 36-38) ได้สรุปถึงการวัดผลด้านทักษะการปฏิบัติการเขียนเชิงสร้างสรรค์ว่า เพื่อให้การให้คะแนนมีความเป็นปรนัยที่สุดจึงเลือกการกำหนดคุณภาพของงานเป็นข้อความที่เจาะจง ยึดติดกับเนื้อหาที่ต้องการวัด (Specific Scoring Rubrics) และกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนแยกตามแต่ละองค์ประกอบย่อยแล้วสรุปเป็นคะแนนรวมภายหลัง (Analysis Rubrics) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 เกณฑ์การตรวจให้คะแนนการเขียนเชิงสร้างสรรค์

รายการ	เกณฑ์การพิจารณา	คะแนน
1. การตั้งชื่อเรื่อง	1. ตั้งชื่อเรื่องได้เหมาะสมสอดคล้องกับเนื้อเรื่อง	1
	2. ไม่ตั้งชื่อเรื่อง หรือตั้งชื่อเรื่องไม่สอดคล้องกับเนื้อเรื่อง	0
2. เนื้อหา/แนวคิด	1. เนื้อหาแปลกใหม่ ให้แนวคิดที่ถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับหัวเรื่องตลอดเรื่อง	4
	2. เนื้อหาแปลกใหม่ ให้แนวคิดที่ถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับหัวเรื่องบางส่วน	3
	3. เนื้อหาแปลกใหม่ ให้แนวคิดสอดคล้องกับหัวเรื่อง	2
	4. เนื้อหาและแนวคิดสับสน	1
3. การใช้ภาษา	1. ใช้ถ้อยคำสำนวนภาษาถูกต้อง ชัดเจนเหมาะสม น่าสนใจ	

รายการ	เกณฑ์การพิจารณา	คะแนน
	ตลอดเรื่อง	2
	2. ใช้ถ้อยคำสำนวนภาษาถูกต้อง ชัดเจนเหมาะสม น่าสนใจ บางส่วน	1
4. การนำเสนอ	1. มีการวางโครงเรื่อง การลำดับความเหมาะสม เร้าใจ น่าสนใจ ตลอดเรื่อง	3
	2. มีการวางโครงเรื่อง การลำดับความเหมาะสม เร้าใจ น่าสนใจ บางส่วน	2
	3. มีการวางโครงเรื่อง การลำดับความไม่ต่อเนื่อง วกวน	1

เกณฑ์การประเมินคุณภาพ

การสรุปผลการประเมินความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ พิจารณา

3 ระดับ ดังนี้

นักเรียนได้คะแนน 8 - 10 คะแนน ได้ระดับ 3 หมายถึง ดีมาก

นักเรียนได้คะแนน 7 คะแนน ได้ระดับ 2 หมายถึง ดี

นักเรียนได้คะแนน 5 - 6 คะแนน ได้ระดับ 1 หมายถึง พอใช้

นักเรียนได้คะแนน 0 - 4 คะแนน ได้ระดับ 0 หมายถึง ปรับปรุง

ส่วนนักการศึกษาต่างประเทศได้นำเสนอถึงการวัดและประเมินผลการเขียนเชิงสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

Cooper (1977 : 7) ได้เสนอแนวการตรวจให้คะแนนการเขียน ซึ่งใช้การวิเคราะห์โดยการจัดอันดับคุณภาพในองค์ประกอบด้านต่าง ๆ ของการเขียนเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มสูง (High) กลุ่มกลาง (Middle) และกลุ่มต่ำ (Low) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แนวการตรวจให้คะแนนการเขียนของ Cooper

รายการประเมิน	ต่ำ	กลาง	สูง
ลักษณะเด่นโดยทั่วไป (General merit)			
- ความคิด (Ideas)	2-4	6-8	10
- การจัดระบบ/การเรียบเรียง (Organization)	2-4	6-8	10
- การใช้คำ (Wording)	1-2	3-4	5
กลไกทางภาษา (Mechanics)			

รายการประเมิน	ต่ำ	กลาง	สูง
- อรรถรส (Flavor)	1-2	3-4	5
- การใช้ภาษา (Usage)	1-2	3-4	5
- การสะกดคำ (Spelling)	1-2	3-4	5
- ลายมือเขียน (Handwriting)	1-2	3-4	5
รวม (Total).....			

ที่มา : Cooper (1997 : 7)

Heaton (1990 : 108) ได้เสนอวิธีการตรวจให้คะแนนในการประเมินงานเขียน ดังนี้

1. วิธีการนับคำผิด (The Error-Count Method) ให้นับคำที่นักเรียนเขียนผิด โดยพิจารณาจากคำทั้งหมดที่ให้เขียน สิ่งสำคัญคือ ไม่ควรละเลยในส่วนของเนื้อหา การใช้ภาษาจุดมุ่งหมายในการเขียน มาประกอบการให้คะแนน

2. วิธีวิเคราะห์ (The Analytic Method) วิธีนี้แยกรายละเอียดตามที่เรา ต้องการให้คะแนน คือ ความคล่องแคล่วในการใช้ภาษา ไวยากรณ์ คำศัพท์ เนื้อหา ตัวสะกด ในแต่ละหัวข้อให้คะแนน 5 คะแนน โดยมีรายละเอียดในการให้คะแนนดังนี้

2.1 ความคล่องแคล่วในการใช้ภาษา (Fluency) มีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

2.1.1 ใช้ภาษาในการเขียนสื่อความหมายได้ต่อเนื่อง เข้าใจง่าย ใช้ทั้ง ประโยคความซ้อน และประโยคความเดียว สมเหตุสมผลมากให้ 5 คะแนน

2.1.2 ใช้ภาษาในการเขียนสื่อความหมาย มีข้อบกพร่องน้อยมาก ส่วนมาก เข้าใจง่าย ใช้ประโยคซับซ้อนเล็กน้อย สมเหตุสมผลให้ 4 คะแนน

2.1.3 ใช้ภาษาในการเขียนสื่อความหมาย ได้พอสมควร ส่วนมากใช้ ประโยคความเดียว สมเหตุสมผลพอสมควรให้ 3 คะแนน

2.1.4 ใช้ภาษาในการเขียนสื่อความหมายได้น้อย ใช้ประโยคสั้น ส่วนใหญ่ใช้ประโยคง่าย ๆ ใจความเดียว ให้ 2 คะแนน

2.1.5 ใช้ภาษาในการเขียนสื่อความหมายได้น้อยมาก อ่านจับใจความ ไม่ได้ไม่น่าสนใจ ใช้ประโยคง่าย ๆ ทั้งหมด ใช้ประโยคสั้น ใช้คำว่า “และ” เป็นคำเชื่อมมากเกินไปให้ 1 คะแนน

2.2 ไวยากรณ์ (Grammar) มีเกณฑ์ในการให้คะแนนดังนี้

- 2.2.1 การใช้ไวยากรณ์มีข้อผิดพลาดในประโยคย่อย 1-2 ที่ ให้ 5 คะแนน
- 2.2.2 การใช้ไวยากรณ์มีข้อผิดพลาดในประโยคย่อย ทั้งคำบุพบท คำวิเศษณ์ 3-4 ที่ ให้ 4 คะแนน
- 2.2.3 การใช้ไวยากรณ์มีข้อผิดพลาดในประโยคหลัก 1-2 ที่ แต่มีข้อผิดพลาดในที่ไม่สำคัญเพียงเล็กน้อย ให้ 3 คะแนน
- 2.2.4 การใช้ไวยากรณ์มีข้อผิดพลาดเป็นส่วนใหญ่ ทำให้เข้าใจยาก มีข้อบกพร่องในการผูกประโยค ให้ 2 คะแนน
- 2.2.5 การใช้ไวยากรณ์มีข้อผิดพลาดมาก ไม่สามารถผูกประโยคใด ทำให้ไม่สามารถไม่เข้าใจเนื้อเรื่องได้ ให้ 1 คะแนน

2.3 คำศัพท์ (Vocabulary) มีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

- 2.3.1 ความรู้ในการใช้คำศัพท์อย่างกว้างขวาง และถูกต้องเหมาะสม ให้ 5 คะแนน
- 2.3.2 มีการใช้คำศัพท์ใหม่ ๆ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ใช้คำที่มีความหมายเหมือนกัน คำตรงข้าม ให้ 4 คะแนน
- 2.3.3 ใช้คำศัพท์ได้ถูกต้องเหมาะสมบ้าง บางครั้งใช้คำศัพท์อยู่ในวงจำกัดใช้คำที่มีความหมายเหมือนกัน ใช้คำพูดอ้อมค้อมในบางครั้ง ให้ 3 คะแนน
- 2.3.4 ใช้คำศัพท์อยู่ในวงจำกัด บางครั้งใช้ไม่เหมาะสม ไม่ถูกต้อง และให้ความหมายเล็กน้อย ให้ 2 คะแนน
- 2.3.5 ใช้คำศัพท์อยู่ในวงจำกัดมาก ใช้คำพ้องไม่เหมาะสม ไม่สามารถสื่อความได้ ให้ 1 คะแนน

2.4 สะกดคำ (Spelling) มีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

- 2.4.1 การสะกดคำถูกต้อง ให้ 5 คะแนน
- 2.4.2 การสะกดคำผิดพลาดเพียงเล็กน้อย 1-2 ที่ ให้ 4 คะแนน
- 2.4.3 การสะกดคำผิดพลาด 3-4 ที่ แต่ไม่ทำให้ความหมายเปลี่ยน เข้าใจได้พอสมควร ให้ 3 คะแนน
- 2.4.4 การสะกดคำผิดพลาด 5-7 ที่ บางครั้งไม่สามารถสื่อความหมาย ให้เข้าใจได้ ให้ 2 คะแนน

2.4.5 การสะกดคำผิดพลาดเกิน 8 ที่ขึ้นไป ไม่สามารถเข้าใจ

ความหมายสื่อความหมายยาก ให้ 1 คะแนน

3. วิธีการใช้ความรู้สึก (The Impression Method) วิธีการนี้ไม่เน้น

รายละเอียดมากนัก จะดูเนื้อหารวม วิธีนี้ผู้ตรวจใช้ความรู้สึกส่วนตัว ซึ่งถือว่ามีความลำเอียง เพื่อให้เกิดความเที่ยงธรรม ควรใช้ผู้ตรวจ 3 คน แล้วจึงนำผลการตรวจมาหาค่าเฉลี่ย สำหรับการนำไปใช้ในโรงเรียนโดยทั่ว ๆ ไปนั้น ให้ผู้ตรวจเพียง 2 คน ก็เพียงพอแล้ว

Weir (1993 : 160) ได้เสนอแนะวิธีการตรวจให้คะแนนงานเขียนไว้ว่า

ควรพิจารณาในประเด็นต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. ความตรงประเด็นของเนื้อหา (Relevance and Adequacy of Content)

1.1 ให้ 0 คะแนน หมายถึง เนื้อหาของงานเขียนนั้นไม่สัมพันธ์กับ

หัวเรื่อง

1.2 ให้ 1 คะแนน หมายถึง ไม่สามารถเขียนประเด็นที่สำคัญของเรื่องได้ ต้องเขียนอธิบายสิ่งหนึ่งสิ่งใดซ้ำ ๆ จึงจะสื่อความ

1.3 ให้ 2 คะแนน หมายถึง เนื้อหาที่เขียนส่วนใหญ่ตรงประเด็น มีข้อผิดพลาดหรือความไม่สมบูรณ์ของข้อความบ้าง

1.4 ให้ 3 คะแนน หมายถึง เขียนได้ตรงประเด็น สื่อความได้อย่างดี

2. การเรียบเรียงข้อความ (Compositional Organization)

2.1 ให้ 0 คะแนน หมายถึง ไม่สามารถเรียบเรียงข้อความให้เข้าใจและสื่อความได้

2.2 ให้ 1 คะแนน หมายถึง ยังไม่สามารถเรียบเรียงข้อความให้ผู้อ่านเข้าใจได้

2.3 ให้ 2 คะแนน หมายถึง มีความสามารถในการเรียบเรียงเนื้อหาดี แต่ยังไม่สามารถเขียนให้ครอบคลุมเนื้อหาที่สำคัญทั้งหมดได้

2.4 ให้ 3 คะแนน หมายถึง เรียบเรียงเนื้อหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เห็นความชัดเจนของข้อมูลในแต่ละส่วนย่อย และมองเห็นภาพรวมของเนื้อหาได้เป็นอย่างดี

3. การเชื่อมโยงข้อความ (Cohesion)

3.1 ให้ 0 คะแนน หมายถึง ไม่สามารถเชื่อมโยงข้อความให้เป็นเรื่องราวเดียวกันได้ ยังเขียนแยกออกเป็นส่วน ๆ ทำให้ไม่สามารถเข้าใจเนื้อเรื่องได้

3.2 ให้ 1 คะแนน หมายถึง มีการเชื่อมโยงเนื้อหาแต่ละส่วนบ้าง แต่ยังไม่สามารถจะสื่อความหมายให้ผู้อ่านเข้าใจได้

3.3 ให้ 2 คะแนน หมายถึง มีการเชื่อมโยงได้ดีเกือบทุกส่วน ยังมีข้อบกพร่องเพียงเล็กน้อย

3.4 ให้ 3 คะแนน หมายถึง สามารถเชื่อมโยงข้อความทุกส่วนได้เป็นอย่างดีและสื่อความหมายไปยังผู้อ่านได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การใช้คำศัพท์ให้ตรงกับจุดหมาย (Adequacy of Vocabulary for Purpose)

4.1 ให้ 0 คะแนน หมายถึง ใช้คำศัพท์ยังไม่สื่อความหมาย ถึงแม้จะมีการสื่อความหมายในขั้นพื้นฐานบ้างก็ตาม

4.2 ให้ 1 คะแนน หมายถึง ใช้คำศัพท์ยังไม่ถูกต้องเป็นส่วนใหญ่และพบการเขียนผิดบ่อย ๆ

4.3 ให้ 2 คะแนน หมายถึง ใช้คำศัพท์บางคำยังไม่ถูกต้องเหมาะสม บางครั้งใช้คำที่มีความหมายกำกวม อ้อมค้อม

4.4 ให้ 3 คะแนน หมายถึง ใช้คำศัพท์สื่อความหมายได้เป็นอย่างดีแทบจะไม่พบการใช้คำศัพท์ผิดพลาดเลย

5. ไวยากรณ์ (Grammar)

5.1 ให้ 0 คะแนน หมายถึง ใช้ไวยากรณ์แทบจะไม่ถูกต้องเลย

5.2 ให้ 1 คะแนน หมายถึง ยังใช้ไวยากรณ์ผิดพลาดบ่อย

5.3 ให้ 2 คะแนน หมายถึง ใช้ไวยากรณ์ผิดพลาดบ้างในบางส่วน

5.4 ให้ 3 คะแนน หมายถึง แทบจะไม่พบข้อผิดพลาดในการใช้ไวยากรณ์

6. การใช้เครื่องหมายวรรคตอน (Punctuation)

6.1 ให้ 0 คะแนน หมายถึง ไม่มีการใช้เครื่องหมายวรรคตอนหรือใช้ไม่ถูกต้อง

6.2 ให้ 1 คะแนน หมายถึง ใช้เครื่องหมายวรรคตอนได้ถูกต้องน้อยมาก

6.3 ให้ 2 คะแนน หมายถึง ใช้เครื่องหมายวรรคตอนผิดในบางส่วน

6.4 ให้ 3 คะแนน หมายถึง แทบจะไม่พบข้อผิดพลาดในการใช้

เครื่องหมายวรรคตอน

7. การสะกดคำ (Spelling)

- 7.1 ให้ 0 คะแนน หมายถึง แทบจะไม่สามารถสะกดคำได้ถูกต้อง
- 7.2 ให้ 1 คะแนน หมายถึง มีการสะกดคำผิดบ่อยครั้ง
- 7.3 ให้ 2 คะแนน หมายถึง มีการสะกดคำผิดบ้างเล็กน้อย
- 7.4 ให้ 3 คะแนน หมายถึง แทบจะไม่มีการสะกดคำผิดเลย

ผลการศึกษาค้นคว้าให้คะแนนการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ผู้วิจัยสังเคราะห์แล้วสรุปได้ว่า การประเมินผลการเขียนเชิงสร้างสรรค์ต้องคำนึงถึงหลักเกณฑ์และความเที่ยงธรรมครอบคลุมถึงแนวความคิด การใช้ภาษา และองค์ประกอบอื่นที่เหมาะสมแก่เรื่องราวที่เขียน ครูต้องปรับปรุงเกณฑ์การประเมินให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่องก่อนนำไปใช้ เพื่อให้การประเมินผลเป็นแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการเขียนเชิงสร้างสรรค์ให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวัดผลประเมินผลของ (สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาระบบการเรียนรู้. 2544 : 36-38) ที่มีเกณฑ์การวัดผลและประเมินผล 4 ด้าน คือ ด้านการตั้งชื่อเรื่อง ด้านเนื้อหา/เนื้อเรื่อง ด้านการใช้ภาษา และด้านการนำเสนอ

8. แนวทางการส่งเสริมการเขียนเชิงสร้างสรรค์

แนวทางในการส่งเสริมให้ครูพัฒนาการเขียนเชิงสร้างสรรค์ของเด็กนั้น ได้มีนักการศึกษาเสนอไว้ดังนี้

อัจฉรา ชิวพันธ์ (2533 : 3-6) ให้ไว้ว่า แนวทางการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ซึ่งประกอบด้วย

1. ครูมีบุคลิกสร้างสรรค์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้น ครูเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับเด็กตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้ครูจึงต้องมีบุคลิกของการเป็นผู้ที่มีความคิดสร้างสรรค์เพื่อจูงใจและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กด้วย ลักษณะของครูที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์นั้นควรปฏิบัติดังนี้

- 1.1 จัดกิจกรรมเร้าใจใหม่ ๆ
- 1.2 เปิดโอกาสให้เด็กได้แสดงออกด้านต่าง ๆ
- 1.3 รับฟังความคิดเห็นของทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน
- 1.4 ใช้คำถามที่ทำให้เกิดคำตอบหลาย ๆ อย่าง
- 1.5 กระตุ้นให้แสดงความคิดเห็น
- 1.6 ชมเชยและให้กำลังใจ
- 1.7 มีประชาธิปไตยในการสอน
2. จัดบรรยากาศให้จูงใจ การจัดบรรยากาศในการเรียนที่จูงใจให้เด็กรัก

การเขียนเชิงสร้างสรรค์นั้น ครูทำได้โดยไม่ให้บรรยากาศในการเรียนเคร่งเครียดเกินไป เพื่อเด็กจะได้ทำงานด้วยความสบายใจ เช่น แบบฝึกหัดที่ใช้ควรมีลักษณะจูงใจให้อยากทำไม่มากจนน่าเบื่อ กิจกรรมที่ใช้ควรมีให้เกิดความสนุกสนานอยากที่จะเรียน

3. เริ่มจากสิ่งใกล้ตัว การเขียนจากสิ่งที่ใกล้ตัวเด็กนับเป็นการเริ่มต้นที่สำคัญเพราะจะช่วยสร้างความสนใจของเด็กให้อยากเขียน อยากเล่าในสิ่งที่เขา มีประสบการณ์อยู่ด้วยตัวของเขาเอง ทำให้เกิดแรงบันดาลใจที่จะเขียนงานต่าง ๆ อย่างสบายใจ สิ่งใกล้ตัวเด็กที่อาจนำมาใช้ เช่น เหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน ครอบครัว โรงเรียน หรือสถานที่ต่าง ๆ ที่เขามีประสบการณ์ผ่านมา ตัวอย่างเช่น การเขียนเล่าเรื่องของตนเอง การเขียนจดหมาย ฯลฯ

4. ช่วยให้มีความคิดที่แตกฉาน ในการจัดกิจกรรมสำหรับการเขียนเชิงสร้างสรรค์ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถใช้ความคิดพิจารณาไตร่ตรองสามารถแสดงออกได้อย่างอิสระด้วยความคิดริเริ่มของตนเองสามารถเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาได้หลายแนวทาง

5. สนุกสนานในการเขียน ผู้สอนควรจะจัดการเรียนการสอนที่มีชีวิตชีวา โดยคำนึงถึงความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วย เพื่อให้ผู้เรียนสนุกสนานไม่เบื่อหน่าย นอกจากนี้ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกทางความคิดและประสบการณ์ต่าง ๆ ของเขาได้อย่างเต็มที่ จะช่วยให้เด็กเกิดแรงบันดาลใจอยากเขียน

6. ฝึกผู้เรียนให้เกิดทักษะ ผู้ที่ไม่มีพรสวรรค์ในการเขียนก็สามารถแสวงหาความสำเร็จจากการเขียนได้ถ้าผู้เรียนมีแนวทางในการปฏิบัติที่ถูกต้องตลอดจนการหมั่นฝึกฝนจนเกิดความชำนาญ ก็จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาในการเขียนได้ สิ่งที่ยังปฏิบัติเพื่อฝึกฝนให้เกิดทักษะในการเขียนมีดังนี้

6.1 ฝึกตนเองให้เป็นผู้ที่รักการค้นคว้าหาความรู้ต่าง ๆ ที่ได้จากการอ่านหรือการฟังนั้น จะช่วยให้ผู้เรียนมีข้อมูลหรือวัตถุดิบทางด้านเนื้อหาสาระ ความรู้ต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง ที่จะสามารถนำมาใช้อ้างอิงหรือนำมาเป็นแนวทางในการลำดับความคิดและเนื้อความในการเขียนเรื่องต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

6.2 ฝึกตนเองให้รู้จักใช้ความคิดพิจารณาไตร่ตรอง เมื่อได้อ่านหรือฟังสิ่งใด ๆ มาแล้ว เพื่อทำให้เกิดความแตกฉาน สามารถหาแนวทางในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ

6.3 ฝึกให้มีความเชื่อมั่นในตนเองในการที่จะเขียนสิ่งต่าง ๆ โดยมีต้องห้วนไหวต่อสิ่งใด ๆ ทั้งนี้ผู้เขียนจะต้องมีเนื้อหาสาระต่าง ๆ อย่างพร้อมพร้อม มีการศึกษาค้นคว้า

เป็นอย่างดี ที่สามารถใช้อ้างอิงได้อย่างถูกต้อง ตลอดจนถึงการนำเสนอประสบการณ์ของตนที่มีอยู่มาใช้ประกอบการเขียน สิ่งต่าง ๆ ดังกล่าวจะช่วยให้เกิดความมั่นใจในการเขียนยิ่งขึ้น

6.4 ฝึกตนเองให้เป็นคนที่มีความตั้งใจจริงที่จะเขียนสิ่งต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ เพราะการฝึกบ่อย ๆ จะช่วยให้การเขียนมีพัฒนาการขึ้น

6.5 ฝึกตนเองให้มีใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นเพื่อนำข้อดีชมมาใช้ในการปรับปรุงผลงานการเขียนในครั้งต่อไป

บันลือ พฤกษ์วัน (2535 : 7-8) ได้ให้แนวทางการส่งเสริมการเขียนเชิงสร้างสรรค์ตามหลักของ Strickland ไว้ดังนี้

1. ครูต้องสร้างบรรยากาศโดยเป็นผู้ที่รัก เมตตา มีความสัมพันธ์กับผู้เรียนอย่างใกล้ชิด เข้าใจและให้ความเห็นอกเห็นใจเด็กของตน โดยให้กำลังใจ ยกย่อง ชมเชยให้มาก และงดเว้นการตำหนิ

2. ให้อิสระในการทำงานแก่เด็กที่จะทำ จะคิด และรู้จักใช้การยืดหยุ่นทั้งการใช้เวลาและระเบียบ หรือรูปแบบที่มักเคยกำหนดงานให้น้อยลง ควรให้อิสระแก่ผู้เรียน

3. ส่งเสริมให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงจากสภาพแวดล้อม และให้ได้มีวัสดุการอ่านหนังสือเด็กหลายประเภทให้เด็กอ่านอย่างอิสระเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์ของเด็ก

4. การส่งเสริมการอ่าน การประดิษฐ์เศษวัสดุ และประสบการณ์ทั้งหลาย ควรให้ออกาสมีการแลกเปลี่ยน โดยการเล่า รายงาน อภิปราย และสรุปผลโดยนักเรียนเองเสมอ

5. กระตุ้นชี้แนะให้เกิดความอยากรู้อยากเห็น สร้างความแปลกใหม่ (ได้เห็นสิ่งแปลกใหม่) ทั้งเครื่องเล่น หนังสือเด็ก โดยการชี้แนะส่งเสริมให้มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่สนุกสนานเพลิดเพลินอยู่เสมอ โดยครูเองต้องเป็นคนที่ให้ความสนใจในการแสดงออกของเด็ก และส่งเสริมการแสดงออกอย่างกว้างขวาง

สรุปว่า การที่จะส่งเสริมพัฒนาการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ให้ประสบผลสำเร็จในตัวผู้เรียนจำเป็นต้องกระตุ้นให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ตลอดเวลา ไม่ว่าจะปฏิบัติกิจกรรมใด ๆ ก็ตาม ต้องเชื่อมโยงประสบการณ์เข้าไปด้วยเสมอ จึงทำให้บรรยากาศเกิดความอยากรู้อยากเห็น ออกมาสู่การเขียนเชิงสร้างสรรค์

9. หลักการจัดกิจกรรมการเขียนเชิงสร้างสรรค์

มีนักศึกษานำเสนอหลักการจัดกิจกรรมการเขียนเชิงสร้างสรรค์ไว้ดังนี้
 อัจฉรา ชิวพันธ์ (2547 : 9) ได้เสนอการจัดกิจกรรมในการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ไว้หลายประการ ดังนี้

1. กำหนดกิจกรรมการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ให้มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน โดยต้องคำนึงถึงหลักสูตรในระดับชั้นต่าง ๆ ว่ามีจุดมุ่งหมายทำอะไร กิจกรรมต่าง ๆ นั้น สมองวัตถุประสงค์ใดในหลักสูตร

2. การจัดกิจกรรมการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ควรได้มีการสัมพันธ์กับกลุ่ม ประสบการณ์อื่น ๆ

3. จัดลำดับความยากง่ายของกิจกรรมให้เหมาะสมกับผู้เรียน

4. ใช้สื่อที่จูงใจเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานใหม่และรัก

ในการเขียน

5. ให้ผู้เรียนสามารถใช้จินตนาการในการแสดงความรู้สึกนึกคิดอย่างอิสระ สมบัติ มหารศ (2535 : 398-399) ได้เสนอหลักการเขียนเชิงสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

1. การให้นักเรียนได้แสดงแนวคิดใหม่และมีความหมายสื่อเป็นการกระทำ ที่สร้างสรรค์

2. การเขียนสร้างสรรค์ควรมีหลายแบบตามความต้องการของนักเรียน ครู ควรยอมรับการเขียนในระยะแรก ๆ แม้จะเป็นการเขียนเพียงประโยคเดียวหรือความคิดเดียว

3. สร้างบรรยากาศให้อบอุ่น สนับสนุนให้นักเรียนเรียนรู้ได้อย่างอิสระ

4. กระตุ้นให้นักเรียนนำประสบการณ์เดิมมาเขียน

Smith (1973 : 9) ได้เสนอหลักการจัดกิจกรรมการเขียนเชิงสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

1. จะต้องมียสิ่งใหม่ ๆ แตกต่างกันไป หรือมีลักษณะเฉพาะตัว สิ่งแรก ที่ต้องคำนึงถึง คือ ผลผลิตและกระบวนการที่ใช้ันั้นใหม่ เช่น การสอนแบบสร้างสรรค์ เรื่อง โคลงกลอน นักเรียนต้องผลิตโคลงกลอนใหม่ ๆ

2. เน้นความคิดแบบอนกนัย การคิดแบบอนกนัยนี้มิได้หมายถึงคำตอบ ที่ถูกต้องสมบูรณ์คำตอบเดียว การคิดแบบผู้เรียนจะต้องนำความรู้ความเข้าใจ ความคิดรวบยอด ต่าง ๆ มาใช้ในลักษณะใหม่ ซึ่งก่อให้เกิดคำตอบใหม่ ๆ หลายคำตอบ

3. การสอนเขียนอย่างสร้างสรรค์ ต้องการแรงจูงใจอย่างมากเพื่อให้เกิดกระบวนการคิด เช่น บรรยากาศที่ไม่เคร่งเครียด การชมเชย การกระตุ้นให้นักเรียนคิดให้นักเรียนได้ทำงานตามสบาย

4. ไม่ควรกำหนดคำตอบตายตัวไว้ในใจของครู เพราะอาจจะทำนายไม่ได้ว่าผลงานของนักเรียนจะออกมาในรูปใด ครูผู้สอนไม่ควรตัดสินว่าผลงานของนักเรียนผิดหรือถูก เพียงแต่เป็นผู้ช่วยตรวจแก้ไขการใช้ภาษาของนักเรียนเท่านั้น

5. กระบวนการในการทำงานมีความสำคัญเท่ากับผลงานของนักเรียน

6. ควรใช้คำถามหรือสร้างสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดคำตอบหลาย ๆ ประการ เพื่อเป็นสิ่งกระตุ้นให้เด็กคิดไปได้หลาย ๆ แนว ข้อปัญหาหรือเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดความคิดนั้น ควรจะเป็นสิ่งที่เด็กคิดได้จากความทรงจำ การสังเกตจากที่เคยพบ เคยเห็น หรือเคยได้ยินมาก่อน ครูควรยอมรับความคิดเห็นของทุกคน โดยไม่มีการตำหนิความคิดของใครว่าใช้ไม่ได้

7. การสอนแบบนี้ควรจัดห้องให้สบาย และควรมีอุปกรณ์บางอย่างที่จำเป็นในการทำแบบฝึกหัด

8. ให้อ่านเรื่องและเขียนอย่างสร้างสรรค์หลาย ๆ แบบจะช่วยให้นักเรียนรู้จักแนวทางในการเขียนอย่างสร้างสรรค์ดีขึ้น

9. กระบวนการสอนควรเป็นประชาธิปไตย สร้างกฎในการเรียนร่วมกัน

10. การสอนแบบสร้างสรรค์ คือการกระตุ้นให้นักเรียนแสดงความคิดของตนออกมา ควรเน้นและชมเชยลักษณะเฉพาะความเป็นตัวของตัวเอง ความคิดริเริ่ม จากการศึกษาหลักการจัดกิจกรรมการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ผู้วิจัยสังเคราะห์แล้วสรุปได้ว่า หลักการจัดกิจกรรมการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ครูต้องเป็นผู้ดำเนินการในเรื่อง โดยมีบรรยากาศที่เหมาะสมกับกิจกรรม มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน จัดลำดับความยากง่ายของกิจกรรม กระบวนการสอนเป็นประชาธิปไตย และที่สำคัญ คือ จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กได้แสดงความคิดต่าง ๆ อย่างอิสระและสื่อสารให้ผู้อื่นรับรู้โดยผ่านกระบวนการเขียน

10. กระบวนการเขียนเชิงสร้างสรรค์

กระทรวงศึกษาธิการ (2544ก : 139) ได้นำเสนอว่า กระบวนการเขียนเชิงสร้างสรรค์เป็นการคิดเรื่องที่จะเขียนและรวบรวมความรู้ในการเขียน กระบวนการเขียนมีด้วยกัน 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. การเตรียมการเขียน เป็นขั้นเตรียมพร้อมที่จะเขียน โดยเลือกหัวข้อเรื่องที่จะเขียนบนพื้นฐานของประสบการณ์ กำหนดรูปแบบการเขียน รวบรวมความคิดในการเขียน

อาจใช้วิธีการอ่านหนังสือ สนทนา จัดหมวดหมู่ความคิดโดยการเขียนแผนภาพความคิด จนบันทึกความคิดที่จะเขียนเป็นรูปหัวข้อเรื่องใหญ่ หัวข้อย่อยและรายละเอียดคร่าว ๆ

2. การยกร่างข้อเขียน เมื่อเตรียมหัวข้อเรื่องและความคิดรูปแบบการเขียน แล้วให้นำความคิดมาเขียนตามรูปแบบที่กำหนดเป็นการยกร่างข้อเขียน โดยคำนึงถึงว่าจะเขียนให้ใครอ่าน จะใช้ภาษาอย่างไรให้เหมาะสมกับเรื่องและเหมาะสมกับผู้อ่าน จะเริ่มต้นเขียนอย่างไร มีหัวข้อเรื่องอย่างไร ลำดับความคิดอย่างไร เชื่อมโยงความคิดอย่างไร

3. การปรับปรุงข้อเขียน เพื่อเขียนยกร่างแล้วอ่านทวนเรื่องที่เขียน ปรับปรุงเรื่องที่เขียน เพิ่มเติมความคิดให้สมบูรณ์ แก้ไขภาษาสำนวนโวหาร นำไปให้เพื่อนหรือผู้อื่น อ่านนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงอีกครั้ง

4. การเรียบเรียงและตรวจทาน นำข้อเขียนที่ปรับปรุงแล้วมาตรวจทานคำผิด แก้ไขให้ถูกต้อง อ่านตรวจทานแก้ไขข้อเขียนอีกครั้ง แก้ไขข้อผิดพลาดทั้งภาษา ความคิด และการเว้นวรรคตอน

5. การเขียนให้สมบูรณ์ นำเรื่องที่แก้ไขปรับปรุงแล้วมาเขียนเรื่องให้สมบูรณ์ จัดพิมพ์ วาดรูปประกอบ เขียนให้สมบูรณ์ด้วยลายมือที่สวยงามเป็นระเบียบ เมื่อพิมพ์หรือเขียนแล้วตรวจทานอีกครั้งให้สมบูรณ์ก่อนจัดทำรูปเล่ม

11. ความคิดสร้างสรรค์

จากการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการเขียนเชิงสร้างสรรค์พบว่ามีความสัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์ จึงจำเป็นต้องศึกษาเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการเขียนเชิงสร้างสรรค์ต่อไป

11.1 ความหมายของความคิดสร้างสรรค์

มีนักการศึกษาและหน่วยงานของไทยให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

อารี พันธุ์ณี (2537 : 9) ได้สรุปว่า ความคิดสร้างสรรค์นับเป็นกระบวนการทางสมองที่คิดในลักษณะอนอกนัยอันนำไปสู่การค้นพบสิ่งแปลกใหม่ด้วยการคิดค้นแปลงปรุงแต่งจากความคิดเดิมผสมผสานกันให้เกิดสิ่งใหม่ ซึ่งรวมถึงการประดิษฐ์คิดค้นพบสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนวิธีการคิด ทฤษฎีหลักการได้สำเร็จ ความคิดสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นได้นี้มีไม่เพียงแต่คิดในสิ่งที่เป็นไปได้หรือสิ่งที่เป็เหตุเป็นผลเพียงอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่ความจินตนาการก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะก่อให้เกิดความแปลกใหม่ แต่ต้องควบคู่กันไปกับความพยายามที่จะสร้างความคิดฝันหรือจินตนาการให้เป็นไปได้ หรือที่เรียกกันว่าจินตนาการประยุกต์

นั่นเอง สอดคล้องกับ (บรรพต พรประเสริฐ. 2545 : 3) ได้สรุปว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถในการคิดหลายแง่หลายมุมที่เรียกว่า ความคิดนอกขนาน (Divergent Thinking) ซึ่งเกิดจากการเชื่อมโยงที่มีความสัมพันธ์กัน โดยมีสิ่งเร้าเป็นตัวกระตุ้น ทำให้เกิดความคิดแปลกใหม่ต่อเนื่องกันไป (กรมวิชาการ. 2545 : 191) ให้ความหมายของการคิดสร้างสรรค์ว่า เป็นการรู้จักเลือกความรู้และประสบการณ์เดิมที่มีอยู่มาเป็นพื้นฐานในการสร้างความรู้ สร้างความคิดใหม่หรือสิ่งแปลกใหม่ที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงกว่าเดิม บุคคลที่มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์จะต้องเป็นบุคคลที่มีความคิดอิสระอยู่เสมอ มีความเชื่อมั่นในตนเอง มองโลกในแง่ดี คิดไตร่ตรองไม่ตัดสินใจได้ง่าย ๆ การสร้างสรรค์ของมนุษย์จะสัมพันธ์กับความคิดสร้างสรรค์ การพูดและการเขียนเชิงสร้างสรรค์จะต้องมีความคิดสร้างสรรค์เป็นพื้นฐาน ความคิดสร้างสรรค์จะเป็นความคิดที่พัฒนามาจากความรู้และประสบการณ์เดิม ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานของการพูดการเขียนเชิงสร้างสรรค์และการกระทำเชิงสร้างสรรค์ การพูดและการเขียนเชิงสร้างสรรค์เป็นการแสดงออกทางภาษาที่ใช้ภาษาชัดเจน ทำให้ไพเราะ งดงาม ถูกต้องตามเนื้อหาที่พูดและเขียน การกระทำเชิงสร้างสรรค์เป็นการกระทำที่ไม่ซ้ำแบบเดิมและคิดค้นใหม่แปลกไปจากเดิม เป็นประโยชน์ที่สูงขึ้น สอดคล้องกับ (สุวิทย์ มูลคำ. 2549 : 9) ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ว่าเป็นกระบวนการทางปัญญาที่สามารถขยายขอบเขตความคิดที่มีอยู่เดิมสู่ความคิดที่แปลกใหม่แตกต่างไปจากเดิมและเป็นความคิดที่ใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสม (สุจริต เพียรชอบ. 2539 : 142) ให้ไว้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ เป็นความคิดที่มีอิสระเป็นของตนเองในการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่มีคุณค่า รู้จักปรับปรุง เปลี่ยนแปลง แยกแยะ สรุป ดีความ สิ่งที่ได้พบเห็น ได้รู้จักแล้วสร้างสรรค์ผลงานใหม่ ๆ ขึ้นมา นอกจากนั้นยังหมายรวมถึงการรู้จักคิดแก้ปัญหาได้หลาย ๆ วิธีการอีกด้วย สอดคล้องกับ (อุษณีย์ โพธิ์สุข. 2545 : 26) ได้สรุปว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง กระบวนการทางปัญญาระดับสูงที่ใช้กระบวนการทางความคิดหลาย ๆ อย่างมารวมกัน เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่หรือแก้ปัญหาที่มีอยู่ให้ดีขึ้น ความคิดสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้สร้างสรรค์มีอิสรภาพทางความคิด

ศิวกานท์ ปทุมสูตร (2548 : 15) ได้สรุปว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง รูปหรือเรื่องที่สร้างให้มีให้เป็นขึ้นใหม่ในใจและนำสู่การสร้างเป็นต้นแบบอย่างใหม่ให้ปรากฏขึ้น สอดคล้องกับ (วิณา ประชากุล. 2546 : 14) สรุปว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นสมรรถภาพทางสมองที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคน ซึ่งจะมีมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับแต่ละตัวบุคคล เป็นความสามารถของบุคคลในการคิดสร้างสรรค์หรือสิ่งแปลกใหม่ที่ไม่มีใครคิดทำมาก่อน

มีลักษณะของผลงานที่ริเริ่มโดยไม่มีตัวแบบหรือหุ่นให้ สามารถคิดได้อย่างเชื่อมโยงและ
ประสานสัมพันธ์กันได้ดี

ส่วนนักการศึกษาต่างประเทศที่ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์มีดังนี้

Guilford (กรมวิชาการ, 2535 : 2 ; อ้างอิงถึงใน Guilford, 1959 : 389)

ได้สรุปว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถทางสมองที่จะคิดได้หลายทิศทางหรือคิดได้
หลายคำตอบ เรียกว่า คิดแบบนอกขนาน และความคิดสร้างสรรค์นี้ประกอบด้วย ความคล่องใน
การคิด ความคิดยืดหยุ่น และความคิดที่เป็นของตนเองโดยเฉพาะ (กรมวิชาการ, 2535 : 2 ;
อ้างอิงถึงใน Torrance, 1962 : 16) ได้สรุปว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นการรวบรวมประสบการณ์
ทั้งหมดที่ผ่านมา เพื่อสร้างรูปแบบอย่างใหม่ ๆ ความคิดใหม่ ๆ หรือผลิตผลใหม่ ๆ

จากการศึกษาความหมายของความคิดสร้างสรรค์ ผู้วิจัยสังเคราะห์แล้วสรุป
ได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ความสามารถทางสมองในการแสดงความคิดหลายแง่หลาย
มุมและหลายทิศทาง มีการผสมผสานความคิดเดิมกับความคิดใหม่ก่อให้เกิดสิ่งแปลกไปจาก
เดิม ซึ่งมีประโยชน์และประสิทธิภาพสูงขึ้น

11.2 พัฒนาการของความคิดสร้างสรรค์

แนวคิดที่ว่า ความคิดสร้างสรรค์สามารถส่งเสริมให้พัฒนาขึ้นได้ จึงจำเป็น
อย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาถึงพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ เพื่อเป็นแนวทางในการเสริมสร้าง
ความคิดสร้างสรรค์ของเด็กให้เจริญต่อเนื่องไปถึงวัยผู้ใหญ่ต่อไป (กรมวิชาการ, 2535 : 2-3 ;
อ้างอิงถึงใน Torrance, 1962) ได้สรุปลักษณะพัฒนาการความคิดสร้างสรรค์ของเด็กในวัย
ประถมศึกษาซึ่งเป็นวัยที่มีอายุในช่วง 6 ปี ถึง 12 ปี เป็น 3 ระยะ ดังนี้

1. อายุ 6 ถึง 8 ปี จินตนาการทางสร้างสรรค์ของเด็กเปลี่ยนไปสู่ความ
เป็นจริงมากขึ้น เขาพยายามที่จะบรรยายออกมาแม้ในขณะที่เขาเล่น เด็กวัยนี้รักการเรียนรู้
ดังนั้น การจัดประสบการณ์ที่ท้าทายและสนุกสนานให้เด็กวัยนี้ ย่อมช่วยพัฒนาความอยากรู้
อยากเห็นให้แก่เด็ก

2. อายุ 8 ถึง 10 ปี เด็กใช้ทักษะหลายด้านในการสร้างสรรค์ และสามารถ
ค้นพบวิธีที่จะใช้ความสามารถเฉพาะตัวของเขาส่งสร้างสรรค์ เด็กมักจะเทียบตนเองกับคนที่น่า
ยกย่องซึ่งสามารถเอาชนะอุปสรรคได้ ความสามารถในการถามและความอยากรู้ของเด็กเห็นของ
เด็กเพิ่มขึ้น

3. อายุ 10 ถึง 12 ปี เด็กชอบการสำรวจค้นคว้า เด็กผู้หญิงชอบอ่าน
หนังสือและเล่นสมมติ เด็กผู้ชายชอบเรียนจากประสบการณ์ตรง ช่วงเวลาของความสนใจจะ

นานขึ้น ความสามารถทางดนตรีและศิลปะจะพัฒนาได้เร็ว เด็กชอบทดลองทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อประสบการณ์แต่มีขาดความมั่นใจในผลงานของตนเอง

จากทฤษฎีที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์ของบุคคลมีการพัฒนาไปตามลำดับ ซึ่งความคิดสร้างสรรค์จะเกิดขึ้นเมื่อได้รับการเรียนรู้จากประสบการณ์เดิมผสมผสานกับประสบการณ์ใหม่ควบคู่กันไปกับระดับอายุที่เพิ่มขึ้น เด็กสามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ได้จากสภาพแวดล้อมที่ได้พบเห็นและได้สัมผัส ดังนั้น ถ้าเด็กได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ โดยการจัดสภาพแวดล้อมและประสบการณ์ที่เหมาะสมให้เด็กจะสามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กได้

11.3 แนวคิดเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์

มีนักจิตวิทยาให้แนวคิดเกี่ยวกับความคิดสร้างสรรค์ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1) แนวคิดจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Approach) Freud มีความเห็นว่า ความสามารถทางสร้างสรรค์ของมนุษย์เป็นกิจกรรมการทดแทน ซึ่งแสดงออกโดยกลวิธานป้องกันตัว (Defense Mechanism) อันเกิดจากจิตไร้สำนึก (Unconscious) ที่ควบคุมแรงขับทางเพศหรือความก้าวร้าวของคน บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์สูงจะเป็นผู้ที่หนีโลกแห่งความจริงไปสู่ความคิดฝัน เพื่อปกป้องไม่ให้พลังจิตไร้สำนึกที่ไม่พึงปรารถนาแสดงออกมา เช่น ศิลปินจะใช้กิจกรรมทางศิลปะเพื่อทดแทนแรงขับทางเพศของเขา ในขณะที่บุคคลธรรมดาทั่วไปจะใช้วิธีสนองความต้องการด้วยการใช้กิจกรรมทางเพศ ดังนั้น ความคิดสร้างสรรค์จึงทำหน้าที่เป็นตัวปลดปล่อยความเครียดของบุคคล (Bloomberg. 1973 : 1-5)

2) แนวคิดด้านมนุษยนิยม (Humanistic Approach) ทศณะของมนุษยนิยมมองในแง่ที่ว่าบุคคลมีศักยภาพด้านการสร้างสรรค์ด้วยกันทุกคน แต่ศักยภาพนั้นจะแสดงออกได้มากหรือน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับบรรยากาศแวดล้อมของบุคคลนั้น ๆ ว่ามีความอบอุ่นเป็นกันเอง ที่จะสนับสนุนให้เขาพัฒนาถึงศักยภาพอันสูงสุดของคนได้แก่ไหน ซึ่งเชื่อว่าการพัฒนาให้ถึงศักยภาพอันสูงสุดของบุคคลคือการนำไปสู่ความสามารถสร้างสรรค์ของบุคคลนั่นเอง นักมนุษยนิยมเชื่อว่ากลวิธานป้องกันตัวเป็นสิ่งขัดขวางไม่ให้บุคคลเป็นตัวของตัวเอง ซึ่งเป็นตัวที่ทำให้บุคคลเกิดอัตมโนทัศน์ (Self-Concept) เกี่ยวกับความเชื่อต่อระเบียบแบบแผนที่เชื่อกันมาทำให้ไม่ยอมรับความคิดที่แปลกใหม่ของบุคคล ดังนั้นความสามารถทางสร้างสรรค์ของบุคคลจะเพิ่มขึ้นต่อเมื่อกลวิธานป้องกันตัวของเขาลดลง (Bloomberg. 1973 : 5)

3) แนวคิดด้านสิ่งแวดล้อมนิยม (Environmental Approach) (Torrance 1967 : 3-9) ได้นำเสนอว่า ความสามารถทางสร้างสรรค์ของบุคคลเป็นผลที่เกิดตามธรรมชาติ

จากการจัดบรรยากาศที่เหมาะสมเพื่อเป็นตัวเร้า และกระตุ้นให้บุคคลเกิดพฤติกรรมสร้างสรรค์ แนวคิดด้านสิ่งแวดล้อมนี้ได้รับความสนใจจากนักวิจัยและได้ถูกนำไปใช้ในวงการธุรกิจ อุตสาหกรรม ในสถานศึกษา และในบ้าน แต่สำหรับในวงการธุรกิจอุตสาหกรรมนักจิตวิทยา พบว่า วิธีการระดมสมองเป็นวิธีหนึ่งที่สามารถเพิ่มพฤติกรรมทางสร้างสรรค์กับลูกจ้างได้

4) แนวคิดด้านความสัมพันธ์เชื่อมโยง (Associative Approach)

(Mednick, 1962 : 5) ซึ่งเป็นผู้นำแนวคิดนี้ ได้ให้คำจำกัดความของความคิดสร้างสรรค์ไว้ว่า เป็นความสามารถในการมองเห็นความสัมพันธ์ของเหตุการณ์ ความคิด หรือวัตถุ ในแง่มุมที่ แปลกใหม่และเป็นประโยชน์ และยังมีความเห็นว่า บุคคลที่สามารถมองเห็นความสัมพันธ์ของ เหตุการณ์ที่อยู่ห่างกันหรือมีความเกี่ยวพันกันน้อยได้มากเท่าไร บุคคลนั้นย่อมมีความคิด สร้างสรรค์สูงเท่านั้นลักษณะของการมองความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์ต่าง ๆ ในทัศนะของ Mednick นั้น เขามองว่าบุคคลทั่วไปจะมองความสัมพันธ์ในสองลักษณะ คือ มองความสัมพันธ์ ในลักษณะเชิงลึกด้านเดียวกับมองความสัมพันธ์ในลักษณะเชิงกว้าง ตัวอย่างเช่น ให้นำสิ่งที่มี ความสัมพันธ์กับโต๊ะ ถ้าเป็นบุคคลที่มองความสัมพันธ์ในลักษณะเชิงลึก จะเห็นว่าเก้าอี้ สัมพันธ์กับ โต๊ะสูงกว่าที่ผู้อื่นมองความสัมพันธ์ในลักษณะเชิงกว้าง คือจะมอง ไปถึงผ้า ไม้ ขา และอาหาร จะกว้างออกไป

5) แนวคิดด้านองค์ประกอบ (Factorial Approach) แนวคิดนี้เริ่มจากการ

(Guilford, 1988 : 1-4) ได้เสนอโครงสร้างทางปัญญา (The Structure of Intellect Model : SOI) ซึ่งประกอบด้วย สามมิติ ได้แก่ มิติด้านที่ 1 คือ มิติด้านกระบวนการคิด (Operations) มิติด้าน ที่ 2 คือ มิติด้านเนื้อหา (Content) ซึ่งเป็นสิ่งเร้าให้เกิดกระบวนการคิด และมิติด้านที่ 3 คือ มิติ ด้านผลของการคิด (Product) ในการเสนอครั้งแรก Guilford ได้แบ่งมิติทั้งสามออกเป็น องค์ประกอบย่อย ดังนี้

มิติด้านที่ 1 มิติด้านกระบวนการคิด (Operations) แบ่งออกเป็น 5 ลักษณะ คือ การรู้จัก (Cognition) การจำ (Memory) การคิดออกเนกนัย (Divergent production) การคิดเอกนัย (Convergent production) และการประเมินค่า (Evaluation)

มิติด้านที่ 2 มิติด้านเนื้อหา (Content) แบ่งได้เป็น 4 ลักษณะ คือ ภาพ (Figural) สัญลักษณ์ (Symbolic) ภาษา (Semantic) และพฤติกรรม (Behavioral)

มิติด้านที่ 3 มิติด้านผลของการคิด (Product) แบ่งได้เป็น 6 ลักษณะ คือ หน่วย (Units) จำพวก (Classes) ความสัมพันธ์ (Relations) ระบบ (System) การแปลงรูป (Transformation) และการประยุกต์ (Implication)

เมื่อรวมทั้งสามมิติประกอบกันทำให้ได้โครงสร้างทางสติปัญญาที่ประกอบด้วยองค์ประกอบจำนวน $5 \times 4 \times 6 = 120$ หน่วยลูกบาศก์ ต่อมาในปี ค.ศ.1977 Guilford ได้เปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมมิติด้านเนื้อหาในส่วนของภาพ โดยเพิ่มแผนภาพที่รับรู้ทางตา (Visual) และเสียงที่รับรู้ทางหู (Auditory) จึงทำให้มิติด้านเนื้อหาเพิ่มเป็น 5 ลักษณะ ดังนั้น โครงสร้างทางสติปัญญาจึงเพิ่มขึ้นเป็น $5 \times 5 \times 6 = 150$ หน่วยลูกบาศก์ และในปี ค.ศ.1988 Guilford ได้เสนอเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบด้านกระบวนการคิดขึ้นมา โดยขยายองค์ประกอบด้านความจำออกเป็น ความจำในระยะยาว (Memory Retention) และความจำในระยะสั้น (Memory Recording) จึงทำให้โครงสร้างทางสติปัญญาเปลี่ยนเป็น $6 \times 5 \times 6 = 180$ หน่วยลูกบาศก์

สำหรับ Guilford มีความเชื่อเกี่ยวกับสติปัญญาว่า สติปัญญาเป็นผลรวมของความสามารถหลายด้านเข้าด้วยกัน ซึ่งความสามารถบางด้านอาจวัดได้ด้วยแบบทดสอบ IQ หรือแบบทดสอบทางการเรียนทั่วไป แต่มีความสามารถอีกหลายด้านที่สามารถวัดได้ด้วยแบบทดสอบดังกล่าว ด้วยเหตุนี้ เขาจึงทำการศึกษาค้นคว้าความคิดสร้างสรรค์ ความมีเหตุผล (Reasoning) และการแก้ปัญหา (Problem Solving) โดยวิธีการวิเคราะห์แบบอเนกนัย คือ สามารถคิดได้หลายทิศหลายทาง มีความยืดหยุ่นในการคิด ดังนั้น แบบทดสอบวัดความคิดสร้างสรรค์ของ Guilford จึงเป็นการวัดความสามารถทางการคิดอเนกนัยเป็นสำคัญ

6) แนวคิดด้านพัฒนาการทางความคิด (Cognitive Development Approach) แนวคิดนี้เชื่อว่า ในวัยเด็กทารกนั้นกระบวนการทางจิตวิทยายังไม่มีการประสานสัมพันธ์กันของพัฒนาการกล้ามเนื้อ ความรู้สึกลึกซึ้งคิด ตลอดจนประสาทสัมผัสต่าง ๆ ก็ยังไม่ชัดเจน จนกระทั่งเด็กเจริญเติบโตมีวุฒิภาวะสูงขึ้น กระบวนการทางจิตวิทยาต่าง ๆ จึงค่อยพัฒนาขึ้นตามลำดับจนเห็นได้ชัด แนวคิดนี้แบ่งรูปแบบของคนออกเป็น 2 รูปแบบ คือ คิดแบบไม่เป็นอิสระจากสิ่งแวดล้อม (Field Dependent) กับความคิดแบบเป็นอิสระจากสิ่งแวดล้อม (Field Independent) ผู้ที่มีความคิดแบบเป็นอิสระจากสิ่งแวดล้อมจะมีความสามารถทางสร้างสรรค์สูงกว่าผู้ที่คิดแบบไม่เป็นอิสระจากสิ่งแวดล้อม (Gamble & Kellner, 1968) ได้ทำการทดลองเพื่อพิสูจน์ความจริง โดยใช้แบบทดสอบ Stroop Color Word โดยแบบทดสอบนี้จะเป็นคำศัพท์ของสีต่าง ๆ ซึ่งเขียนด้วยสีที่ไม่ตรงกับความหมายของศัพท์ที่เขียน เช่น คำศัพท์สีแดงเขียนด้วยสีเขียว เป็นต้น แล้วนำแบบทดสอบนี้ไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดสร้างสรรค์สูงและต่ำ ให้ออกสีของตัวอักษรที่ใช้เขียนคำศัพท์แต่ละตัวนั้น ผลการทดลองพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดสร้างสรรค์สูงจะสามารถบอกสีของตัวอักษรที่ใช้เขียนคำศัพท์เหล่านี้ได้ถูกต้องและรวดเร็วกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีความคิดสร้างสรรค์ต่ำ ผลการทดลองนี้สรุปว่า ความสามารถ

ในการบอกสิ่งที่ถูกต้องเป็นการพัฒนาการทางความคิดแบบอิสระจากสิ่งแวดล้อมนั่นเอง ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของ (Mc Whinnie. 1967) ที่เสนอว่า ความคิดที่ไม่เป็นอิสระจากสิ่งแวดล้อมมีความสามารถทางความคิดสร้างสรรค์ต่ำ และผู้ที่มีความคิดแบบเป็นอิสระจากสิ่งแวดล้อมมีความสามารถทางความคิดสร้างสรรค์สูงกว่าผู้ที่คิดแบบไม่เป็นอิสระจากสิ่งแวดล้อม (Bloomberg. 1973 : 16-19)

7) แนวคิดด้านสรีรวิทยาประสาท (Physiology of Human Brain) ตามที่ (Wittrock. 1977 : 89) เชื่อว่า สมองของมนุษย์แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ สมองส่วนซ้าย และ ส่วนขวาและเชื่อมโยงโดยกลุ่มเส้นประสาทที่เรียกว่า คอร์ปัส คอลโลซัม (Corpus Callosum) โดยจะทำงานสัมพันธ์กันแต่ทำหน้าที่แตกต่างกัน คือ สมองส่วนซ้าย (L-Hem) ทำหน้าที่เกี่ยวกับสิ่งที่เห็นเหตุเป็นผล เช่น คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ส่วนสมองส่วนขวา (R-Hem) ทำหน้าที่คิดเกี่ยวกับการสังเคราะห์ การใช้ความคิดสร้างสรรค์ และทางด้านสุนทรียะ ฉะนั้นหากมีการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมก็จะไปกระตุ้นให้สมองทั้งสองส่วนมีโอกาสได้ทำงานอย่างสม่ำเสมอเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพทางความคิดของบุคคลให้สูงและกว้างไกลออกไปยิ่งขึ้น (สมศักดิ์สินธุระเวชญ์.2542 : 77)

8) แนวคิดออตา (The Model AUTA) (ประยูทธ ไทยธานี. 2541 : 12-13) ได้รวบรวมความคิดสร้างสรรค์สำหรับแนวคิดออตาว่า สามารถส่งเสริมให้มีการพัฒนาขึ้นได้ด้วยการส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างสร้างสรรค์ และสามารถจัดลำดับของการพัฒนาได้ 4 ขั้นตอน คือ 1) ตระหนักรู้ (Awareness) เป็นขั้นตอนแรกที่จะทำให้บุคคลเพิ่มความสำนึกในเรื่องความคิดสร้างสรรค์ 2) ความเข้าใจ (Understanding) คือ มีความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในธรรมชาติของความคิดสร้างสรรค์ 3) เทคนิควิธี (Techniques) คือ ต้องมีเทคนิคหรือกลยุทธ์ในการฝึกกระบวนการคิดสร้างสรรค์ เช่น การระดมสมอง การฝึกจินตนาการ 4) ตระหนักในความเป็นจริงของสิ่งต่าง ๆ (Actualization) คือ บุคคลที่จะดึงศักยภาพความสามารถและความถนัดของแต่ละบุคคลมาใช้ให้เกิดประโยชน์ได้ ต้องเป็นผู้ที่เปิดรับสถานการณ์ต่าง ๆ มาปรับใช้กับตนเอง สนใจศึกษาเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของมนุษย์ มีความคิดริเริ่มในการผลิตสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง และมีความสามารถในการคิดยืดหยุ่นมาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแนวทางในการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมได้

11.4 รูปแบบกระบวนการคิดสร้างสรรค์

มีนักจิตวิทยาและนักการศึกษาได้ศึกษากระบวนการคิดสร้างสรรค์ดังนี้

Torrance (สมพร หลิมเจริญ. 2552 : 21-22 ; อ้างถึงใน Torrance. 1962)

นักจิตวิทยาชาวอเมริกันเป็นผู้วิจัยด้านความคิดสร้างสรรค์ โดยพัฒนาแนวคิดของทฤษฎีโครงสร้างทางปัญญามาใช้ในการวิจัยในเรื่องของความคิดสร้างสรรค์ และให้นิยามความคิดสร้างสรรค์ว่าเป็นกระบวนการของความรู้สึกไวต่อปัญหาหรือสิ่งที่บกพร่องขาดหายไปแล้วจึงรวบรวมความคิดตั้งเป็นสมมติฐานขึ้น ต่อจากนั้นก็ทำการรวบรวมข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานซึ่งสามารถจำแนกกระบวนการคิดสร้างสรรค์ได้เป็น 5 ขั้นตอน คือ 1) การค้นหาข้อเท็จจริง (Fact-Finding) เริ่มจากความรู้สึกกังวลใจ มีความสับสนวุ่นวาย (Mess) แต่ไม่สามารถบอกได้ว่าเป็นอะไร 2) การค้นพบปัญหา (Problem-finding) เมื่อใช้ความคิดพิจารณาจนเกิดความเข้าใจจนพบปัญหาที่เกิดขึ้นว่าเกิดจากสาเหตุใด 3) การค้นพบแนวคิด (Idea-finding) คิดและตั้งสมมติฐานตลอดจนเก็บรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ เพื่อทำการทดสอบแนวคิด 4) การค้นพบคำตอบ (Solution-finding) หลังจากการทดสอบแนวคิดก็จะได้คำตอบ 5) การยอมรับผลที่ได้จากการค้นพบ (Acceptance-finding) ยอมรับข้อค้นพบที่เป็นคำตอบและพัฒนาแนวคิดต่อไปว่าสิ่งที่ค้นพบจะนำไปสู่การเกิดแนวคิดและเกิดการค้นพบใหม่ ขึ้นนิยามกระบวนการคิดสร้างสรรค์ ตามแนวคิดของ Torrance จะคล้ายกับการคิดแก้ปัญหา แต่ในส่วนการวัดของ Torrance จะใช้วิธีการวัดในลักษณะของความคิดอ่อนกนัย และมุ่งแก้ปัญหาโดยการเชื่อมโยงความคิด ดังนั้นจึงสามารถสรุปแนวคิดของ Torrance ได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์คือกระบวนการแก้ปัญหาสามารถทำให้เกิดความคิดในลักษณะความคิดอ่อนกนัย ส่วนกระบวนการคิดสร้างสรรค์ของ (Plsek, 1996 : Online ;citing Wallas, 1926. The art of thought.) ซึ่งได้เสนอการปฏิบัติการคิดสร้างสรรค์จะผ่าน 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นเตรียมการ (Preparation) เป็นขั้นการกำหนดปัญหา 2) ขั้นครุ่นคิด (Incubation) เป็นช่วงเวลาของการเก็บประเด็นปัญหาไว้ก่อน 3) ขั้นของการรู้แจ้ง (Illumination) เป็นขั้นของการเกิดขึ้นของความคิดใหม่ในช่วงหนึ่ง 4) ขั้นพิสูจน์ (Verification) เป็นขั้นของการตรวจสอบความคิดใหม่ที่เกิดขึ้น (Plsek, 1996 : Online ; citing Torrance, 1988) ได้ยืนยันว่ารูปแบบกระบวนการคิดของ Wallas เป็นพื้นฐานที่สำคัญมากในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งในขั้นของการครุ่นคิด (Incubation) และการเกิดความคิดใหม่ (Illumination) อย่างทันทีทันใดนั้น จึงทำให้คนจำนวนมากมีความเห็นว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการทางสมองของจิตใต้สำนึกที่ไม่สามารถปฏิบัติได้ แต่ข้อสังเกตจากขั้นตอนที่ 1 และ 4 จะเห็นว่าการคิดสร้างสรรค์จะเริ่มต้นด้วยความมุ่งมั่นในการเตรียมการ คือ การกำหนดปัญหา สังเกต ศึกษา และ จบลงด้วยการพิสูจน์ โดยการวิพากษ์ (Critical verification) ซึ่งเสนอให้เห็นว่า ความคิดสร้างสรรค์กับการวิเคราะห์เป็นสิ่งที่เกี่ยวคู่กันมากกว่าจะตรงข้ามกัน นั่นคือ

ผู้ที่คิดสร้างสรรค์จะทำการศึกษาและวิเคราะห์ แต่จะได้รับการฝึกกลไกการรับรู้โน้มเอียงไปทางการวิจารณ์สิ่งต่าง ๆ ที่มีความแตกต่างจากสิ่งอื่น ๆ ผู้คิดสร้างสรรค์จะทำการพิสูจน์และตัดสินใจ แต่จะเชื่อในเรื่องของความประหลาดใจและจะหลีกเลี่ยงการตัดสินใจในทันทีทันใด ในขณะที่ (Plsek, 1996 : Oline ; citing Rossman, 1931. The Psychology of Inventor.) ได้ขยายขั้นตอนกระบวนการคิดสร้างสรรค์จาก 4 ขั้นตอนของ Wallas เป็น 7 ขั้นตอน คือ 1) การสังเกตสิ่งที่ต้องการค้นหาหรือสิ่งที่ยุ่งยาก 2) การวิเคราะห์สิ่งที่ต้องการค้นหา 3) ตำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ 4) กำหนดวิธีการแก้ปัญหาตามวัตถุประสงค์ทั้งหมด 5) วิเคราะห์วิพากษ์วิธีการแก้ปัญหาทั้งที่มีประโยชน์และไม่มีประโยชน์ 6) เกิดความคิดใหม่ เกิดสิ่งประดิษฐ์ที่แปลกใหม่ 7) การทดลองเพื่อทดสอบวิธีการแก้ปัญหา เลือกและดัดแปลงรูปร่างให้มีความสมบูรณ์ (Plsek, 1996 : Oline ; citing Barron, 1988) ได้เน้นความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์ของจิตใต้สำนึกและกระบวนการของการเกิดขึ้น โดยบังเอิญ ใน 4 ขั้นตอนที่เรียกว่า “Psychic creation model” คือ 1) ขั้นความคิด(Conception) เป็นขั้นของการเตรียมการคิด 2) ขั้นการพัฒนาความคิด (Gestation) 3) ขั้นของการอดทนต่อสิ่งที่จะเกิดขึ้น และการเกิดขึ้นของความคิด (Paturation) 4) ขั้นของการส่งเสริมพัฒนา(Brining up the baby) รูปแบบกระบวนการคิดสร้างสรรค์ของ บารอนจะสนับสนุนแนวคิดความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นกระบวนการที่ลึกลับที่เกี่ยวข้องกับการคิดของจิตใต้สำนึกที่ถูกควบคุมโดยผู้สร้างสรรค์เอง ในขณะที่ Osborn (Plsek, 1996 : Oline ; citing Osborn, 1953. Creativeimagination.) ซึ่งเป็นผู้ที่คิดวิธีการระดมพลังสมอง (Brainstorming) ได้เสนอรูปแบบกระบวนการคิดสร้างสรรค์ไว้ 7 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นชี้ประเด็นปัญหา (Orientation) 2) ขั้นรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องโดยตรง (Preparation) 3) ขั้นจำแนกแยกแยะรายการที่เกี่ยวข้องกับปัญหา (Analysis) 4) ขั้นการสะสมรูปแบบการคิด (Ideating) 5) ขั้นครุ่นคิดไปสู่การรู้แจ้ง (Incubation) 6) ขั้นการสังเคราะห์สิ่งต่าง ๆ เข้าด้วยกัน (Synthesis) 7) ขั้นการตัดสินใจผลของการคิด (Evaluation) ข้อสังเกตซึ่ง Osborn ได้ชี้แนะว่าในขั้นตอนที่ 4 สามารถใช้วิธีการระดมพลังสมองเป็นเครื่องมือในการฝึกปฏิบัติได้ ขณะที่ (Plsek, 1996 : Oline ; citing Parnes, 1992) ได้วางแบบการแก้ปัญหา 6 ขั้นตอน หรือรู้จักกันดีว่าเป็นรูปแบบการแก้ปัญหาย่างสร้างสรรค์ (The creative problem solving (CPS) model) คือ 1) ขั้นการค้นพบวัตถุประสงค์ 2) ขั้นการค้นพบความจริง 3) ขั้นการค้นพบปัญหา 4) ขั้นการค้นพบความคิด 5) ขั้นการค้นพบวิธีการแก้ปัญหา 6) ขั้นการยอมรับผลจากการค้นพบ ขั้นที่ 3 และ 4 เป็นขั้นที่ต้องการความคิดสร้างสรรค์และความคิดที่แปลกใหม่ ในขณะที่ขั้นที่ 1, 2, 5 และ 6 เป็นขั้นที่ต้องการทักษะพื้นฐานและการคิด

เชิงวิเคราะห์ และ (Plsek, 1996 : Oline ; citing Robert Fritz, 1991) ได้เสนอกระบวนการของการคิดสร้างสรรค์ คือ 1) สร้างความเข้าใจ 2) กำหนดวิสัยทัศน์ 3) ค้นหาความจริงที่เป็นอยู่ 4) นำสู่การปฏิบัติ 5) เรียนรู้ ประเมิน และ ปรับปรุง 6) การสร้างแรงกระตุ้น 7) เกิดความสำเร็จอย่างสมบูรณ์ 8) มีชีวิตที่เต็มไปด้วยการรับรู้ที่มีความหมายและการวิเคราะห์ที่นำไปสู่ความคิดเชิงสร้างสรรค์และความคิดจินตนาการ

จากรูปแบบกระบวนการคิดสร้างสรรค์ของนักจิตวิทยาและนักการศึกษาหลายท่านข้างต้น (Plsek, 1996) ได้ทำการสังเคราะห์รูปแบบต่าง ๆ เหล่านั้น โดยการสกัดสาระสำคัญมาประกอบเป็นรูปแบบกระบวนการคิดสร้างสรรค์ ซึ่งถือว่าตัวแทนหนึ่งของทฤษฎีการคิดสร้างสรรค์ ที่จะบอกเราว่าความคิดสร้างสรรค์เกิดขึ้นมาได้อย่างไร ซึ่งเป็นข้อมูลที่จะชี้แนะเส้นทางของการเกิดความคิดสร้างสรรค์ ผลการสังเคราะห์ปรากฏดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงผลการสังเคราะห์รูปแบบกระบวนการคิดสร้างสรรค์ของ Plsek

กระบวนการคิดสร้างสรรค์	นักการศึกษา
กระบวนการคิดสร้างสรรค์จะเกี่ยวข้องกับการคิดวิเคราะห์ มีความหมาย มีจินตนาการ มีการสร้างความคิด และมีการประเมินเชิงวิพากษ์ โดยภาพรวมของกระบวนการคิดสร้างสรรค์ ก็คือ ความสมดุลของจินตนาการและการคิดวิเคราะห์	Rossman (1931), Wallas (1926), Osborn (1953), Torrance (1962), Barron (1988), Robert Fritz (1991), Parnes (1992)
รูปแบบกระบวนการคิดสมัยเก่าจะให้ความสำคัญกับผลของความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดจากกระบวนการได้จิตสำนึกที่อยู่เหนือการควบคุมของผู้คิด ส่วนรูปแบบกระบวนการคิดสมัยใหม่จะให้ความสำคัญกับการสร้างความคิดใหม่ที่มี ความหมายภายใต้การปฏิบัติควบคุม โดยผู้คิดเอง	Rossman (1931), Wallas (1926) Osborn (1953), Torrance (1962) Barron (1988), Robert Fritz (1991) Parnes (1992)
กระบวนการคิดสร้างสรรค์โดยรวมต้องการที่จะขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติ การคิด และการนำความคิดไปใช้ ดังนั้นจึงต้องมีการปฏิบัติมากกว่าที่จะจินตนาการสิ่งใหม่เพียงอย่างเดียว	Rossman (1931), Wallas (1926) Osborn (1953), Torrance (1962) Barron (1988), Robert Fritz (1991) Parnes (1992)

จากการศึกษาทฤษฎีกระบวนการคิดสร้างสรรค์ข้างต้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แล้วสรุปได้ว่า กระบวนการคิดสร้างสรรค์ มีขั้นตอนดังนี้ 1) ค้นพบปัญหาหรือครุ่นคิด 2) กำหนดวิธีแก้ปัญหา และวิเคราะห์วิพากษ์วิธีแก้ปัญหา 3) ทดลองหรือทดสอบวิธีแก้ปัญหาหรือพิสูจน์ 4) ตรวจสอบข้อมูลที่เกี่ยวข้องและเป็นประโยชน์ 5) การค้นพบแนวคิด แล้วนำแนวคิดไปใช้ 6) การส่งเสริมพัฒนาและการสร้างแรงกระตุ้น 7) การค้นหาข้อเท็จจริงแล้วพบคำตอบหรือการรู้แจ้ง 8) การยอมรับผลที่ได้จากการค้นพบ และ 9) การประเมินผล

11.5 องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการทางสมองที่นำไปสู่การคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ ซึ่งต้องอาศัยองค์ประกอบหลายอย่างด้วยกัน ได้มีนักการศึกษากล่าวถึงองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

กระทรวงศึกษาธิการ (2532 : 8-10) ได้สรุปว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถทางสมองที่ใช้ในการแก้ปัญหา เป็นการคิดที่ก่อให้เกิดสิ่งต่าง ๆ ใหม่ ๆ เป็นความสามารถของบุคคลที่จะประยุกต์ใช้กับงานหลาย ๆ ชนิด ซึ่งสรุปองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ เป็นการคิดอเนกนัยจำแนกได้เป็น 4 ลักษณะตามแนวคิดของ Gilford ดังนี้

1. ความคิดริเริ่ม หมายถึง ความคิดแปลกใหม่แตกต่างจากความคิดธรรมดา ความคิดริเริ่มจากการนำเอาความรู้เดิมมาคิดดัดแปลง และประยุกต์ให้เกิดเป็นสิ่งใหม่ขึ้นเป็นลักษณะที่เกิดขึ้นเป็นครั้งแรก

2. ความคล่องในการคิด หมายถึง ความสามารถของบุคคลในการคิดหาคำตอบได้อย่างคล่องแคล่ว รวดเร็ว และมีคำตอบในปริมาณที่มากในเวลาจำกัด แบ่งเป็น

2.1 ความคิดคล่องทางด้านถ้อยคำ ซึ่งเป็นความสามารถในการใช้ถ้อยคำอย่างคล่องแคล่ว

2.2 ความคิดคล่องแคล่วทางการโยงสัมพันธ์ เป็นความสามารถที่จะคิดหาถ้อยคำที่เหมือนกันหรือคล้ายกันได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ภายในเวลาที่กำหนด

2.3 ความคล่องแคล่วทางการแสดงออก เป็นความสามารถในการใช้ลีหรือประโยค คือความสามารถที่จะนำมาเรียงกันอย่างรวดเร็วเพื่อให้ได้ประโยคที่ต้องการ

2.4 ความคล่องแคล่วในการคิด เป็นความสามารถในการเลือกความคิดที่ดีและเหมาะสมที่สุดภายในเวลาที่กำหนด

3. ความคิดยืดหยุ่น เป็นความสามารถของบุคคลในการคิดหาคำตอบ
ได้หลายประเภทและหลายทิศทาง แบ่งออกเป็น

3.1 ความคิดยืดหยุ่นที่เกิดขึ้นทันที เป็นความสามารถที่จะ
พยายามคิดได้หลายอย่างอย่างอิสระ

3.2 ความคิดยืดหยุ่นทางการตัดแปลง เป็นความสามารถที่จะ
เกิดได้หลากหลาย และสามารถคิดตัดแปลงจากสิ่งหนึ่งไปเป็นหลายสิ่งได้

4. ความคิดละเอียดลออ คือความคิดในรายละเอียดเพื่อตกแต่งหรือ
ขยายความคิดหลักให้ได้ความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

อารี รังสินันท์ (2532 : 33-39) ได้สรุปองค์ประกอบของความคิด
สร้างสรรค์ จากทฤษฎีโครงสร้างทางสติปัญญา หรือทฤษฎีโครงสร้างทางเชาวน์ปัญญา
ซึ่งได้อธิบายว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถทางสมองที่คิดได้กว้างไกล หลายทิศทาง
หรือลักษณะการคิดนอกขนานหรือการคิดแบบกระจาย ประกอบด้วย

ความคิดริเริ่ม หมายถึง ลักษณะความคิดแปลกใหม่ แตกต่างจาก
ความคิดธรรมดาหรือความคิดง่าย ๆ ความคิดริเริ่ม ซึ่งเป็นความคิดที่เป็นประโยชน์ทั้งต่อ
ตนเองและสังคม ความคิดริเริ่มอาจเกิดจากการนำเอาความรู้เดิมมาคิดตัดแปลงมาประยุกต์ให้
เกิดเป็นสิ่งใหม่ขึ้น เช่น การคิดเครื่องบินได้สำเร็จนั้น ได้แนวคิดมาจากการทำเครื่องร้อน
เป็นต้น

ความคิดคล่องตัว หมายถึง ปริมาณความคิดที่ไม่ซ้ำกันในเรื่อง
เดียวกัน

โดยแบ่งออกเป็น

1. ความคิดคล่องแคล่วทางด้านถ้อยคำ เป็นความสามารถในการ
ใช้ถ้อยคำอย่างคล่องแคล่ว

2. ความคิดคล่องแคล่วทางการเชื่อมโยงความสัมพันธ์
เป็นความสามารถที่จะคิดหาถ้อยคำที่เหมือนกัน หรือคล้ายกัน ให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้
ภายในเวลาที่กำหนด

3. ความคิดคล่องแคล่วทางการแสดงออก เป็นความสามารถ
ในการใช้ลีหรือประโยค กล่าวคือ สามารถที่จะนำมาเรียงกันอย่างรวดเร็วเพื่อให้ได้ประโยค
ที่ต้องการ

4. ความคิดคล่องแคล่วในการคิด เป็นความสามารถที่จะคิดสิ่งที่ต้องการภายในเวลาที่กำหนด เช่น คิดหาประโยชน์ของก้อนอิฐมาให้ได้มากที่สุดภายในเวลาที่กำหนดให้ซึ่งอาจเป็น 5-10 นาที

ความคิดคล่องแคล่วในการคิดมีความสำคัญต่อการแก้ปัญหา เพราะในการแก้ปัญหาจะต้องแสวงหาคำตอบหรือวิธีแก้ไขหลายวิธี จะต้องนำวิธีการเหล่านั้นมาทดลองจนกว่าจะพบวิธีการที่ถูกต้องตามที่ต้องการ ความคิดคล่องแคล่วนับเป็นความสามารถอันดับแรกในการที่จะพยายามเลือกเฟ้นให้ได้ความคิดที่ดีและเหมาะสมที่สุด ก่อนอื่นจึงจำเป็นต้องคิดออกมาให้ได้หลายอย่างและต่างกันแล้วจึงนำความคิดทั้งหมดมาพิจารณาเปรียบเทียบกันว่าความคิดใดจะเป็นความคิดที่ดีที่สุดและให้ประโยชน์คุ้มค่าที่สุด โดยคำนึงถึงหลักเกณฑ์ในการพิจารณา เช่น ประโยชน์ที่ใช้ เวลาการลงทุน ความยากง่าย บุคลากร เป็นต้น

ความคิดคล่องแคล่วนอกจากจะช่วยให้เด็กได้เลือกคำตอบที่ดีและเหมาะสมที่สุดแล้วยังช่วยจัดหาทางเลือกอื่น ๆ ที่อาจเป็นไปได้ให้อีกด้วย ตัวอย่างในการแก้ปัญหาใด ๆ ก็ตามเรามักจะพยายามหาวิธีแก้ไขหลาย ๆ วิธี โดยเราให้โอกาสเลือกเป็นอันดับ เช่น ถ้าเราไม่สามารถทำตามวิธีที่ 1 ได้ เราก็มียังมีวิธีที่ 2 และ 3 ให้เลือกอีก ความคิดคล่องแคล่วนอกจากช่วยให้มีข้อมูลมากพอในการเลือกแล้ว ยังมีช่องทางอื่นที่เป็นไปได้ให้เลือกอีกด้วย จึงถือเป็นความสามารถเบื้องต้นที่จะนำไปสู่ความคิดที่มีคุณภาพ หรือความคิดสร้างสรรค์นั่นเอง

ความคิดยืดหยุ่น หมายถึง ประเภทหรือแบบของความคิด แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

1. ความคิดยืดหยุ่นที่เกิดขึ้นทันที เป็นความสามารถที่จะคิดให้ได้หลายอย่างอย่างอิสระ เช่น คนที่มีความคิดยืดหยุ่นจะคิดได้ว่าประโยชน์ของก้อนหินมีอะไรบ้าง สามารถคิดได้หลาย ๆ อย่าง ในขณะที่คนที่ไม่มีความคิดสร้างสรรค์จะคิดได้เพียง 1-2 อย่างเท่านั้น

2. ความคิดยืดหยุ่นทางด้านการดัดแปลง ซึ่งมีประโยชน์ต่อการแก้ปัญหา คนที่มีความคิดยืดหยุ่นจะคิดได้ไม่ซ้ำกัน ตัวอย่างเช่น ในเวลา 5 นาที ท่านคิดว่าท่านจะสามารถใช้หอยทำอะไรได้บ้าง คำตอบ กระบุง กระจาด ตะกร้า กล่องใส่ดินสอ กระออม เก็บน้ำ เปด เตียงนอน ตู้ โต๊ะเครื่องแป้ง แก้ว อี แก้วอื่นนอนเล่น โขฟา ตะกร้อ ชะลอม กรอบรูป กีบ เสียบผม ค้ามไม้เทนนิส ค้ามไม้แบดมินตัน เป็นต้น สามารถนำคำตอบมาจัดเป็นประเภท จะได้ 5 ประเภท ดังนี้

ประเภทที่ 1 เฟอร์นิเจอร์ ได้แก่ ตู้ เตียงนอน โต๊ะ เก้าอี้ โซฟา
ประเภทที่ 2 เครื่องใช้ ได้แก่ กระบุง กระจาด ตะกร้า กระออม

เปล ชะลอม

ประเภทที่ 3 เครื่องกีฬา ได้แก่ ตะกร้อ ด้ามไม้เทนนิส ด้ามไม้

แบดมินตัน

ประเภทที่ 4 เครื่องประดับ ได้แก่ กีบติดผม กรอบรูป

ประเภทที่ 5 เครื่องเขียน ได้แก่ ก่อ่งใส่ดินสอ

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่าความคิดยืดหยุ่นจะเป็นตัวเสริมให้
ความคิดคล่องแคล่วมีความแปลก แตกต่างออกไป หลีกเลี่ยงการซ้ำซ้อน หรือเพิ่มคุณภาพ
ความคิดให้มากขึ้นด้วย การจัดหมวดหมู่เช่นนี้ได้ว่า ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น เป็น
ความคิดพื้นฐานที่จะนำไปสู่ความคิดสร้างสรรค์

ความคิดละเอียดลออ เป็นคุณลักษณะที่จำเป็นในการสร้างผลงานที่มี
ความคิดแปลกใหม่ให้สำเร็จ และยังขยายความอีกว่า ความคิดสร้างสรรค์จึงไม่เพียงแต่
ประกอบด้วยสิ่งแปลกใหม่แต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ในความแปลก ความใหม่ และความ
พิเศษนั้น จะต้องตระหนักถึงความสำเร็จอย่างสร้างสรรค์ด้วย ดังนั้นบุคคลที่มีความคิด
สร้างสรรค์จึงไม่เพียงแต่มีความคิดใหม่ แต่เขาจะต้องพยายามคิดและประสานความคิดติดตาม
ได้ตลอดหรือให้เกิดความสำเร็จด้วย เช่น บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ในการประดิษฐ์สิ่งต่าง
ๆ แทนที่เขาจะเล่นกับลูกบอล เขาจะคิดและประดิษฐ์เป็นวิทยุขึ้นมา

การพัฒนาการของความคิดละเอียดลออ

1. การพัฒนาการของความคิดละเอียดลออ จะขึ้นอยู่กับอายุ
กล่าวคือ เด็กที่มีอายุมากจะมีความสามารถทางด้านนี้มากกว่าเด็กที่มีอายุน้อยกว่า
2. เด็กผู้หญิงจะมีความสามารถในด้านการคิดละเอียดลออ
มากกว่าเด็กผู้ชาย
3. เด็กที่มีความสามารถสูงทางด้านความละเอียดลออ จะเป็นเด็ก
ที่มีความสามารถทางการสังเกตสูงด้วย

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ (สุวิทย์ มูลคำ, 2549 : 19-20) ได้อธิบายว่า
ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถทางสมองที่คิดได้กว้างไกลหลายทิศทาง หรือ เรียกว่า
ลักษณะการคิดออกนอกนัยหรือคิดแบบกระจาย (Divergent thinking) ซึ่งประกอบด้วย

1. ความคล่องแคล่วในการคิด (Fluency) หมายถึง ความสามารถในการคิดตอบสนองต่อสิ่งเร้าให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ หรือความสามารถคิดหาคำตอบที่เด่นชัดและตรงประเด็นมากที่สุด ซึ่งจะนับปริมาณความคิดที่ไม่ซ้ำกันในเรื่องเดียวกัน พูดังๆ คือมองในแง่ปริมาณของผลงาน เช่น ถ้าถามว่า อะไรเอ่ยที่ขึ้นต้นด้วย คำว่า “แม่” เด็กคนหนึ่งอาจตอบได้ 9 คำ อีกคนหนึ่งอาจตอบได้ 20 คำ ในเวลาจำกัด เด็กที่พูดได้ 20 คำ ถือว่า มีความคล่องตัวกว่าคนที่ได้ 9 คำ พ่อแม่ควรกระตุ้นโดยใช้คำถามที่ใช้เวลาจำกัดโดยให้ตอบเร็ว ๆ โดยเน้นปริมาณให้มากที่สุด เร็วที่สุด

2. ความคิดยืดหยุ่น (Flexibility) หมายถึง ความสามารถในการปรับสภาพความคิดในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ ความคิดยืดหยุ่นเน้นในเรื่องของปริมาณที่เป็นประเภทใหญ่ ๆ ของความคิดแบบคล่องแคล่ว เป็นตัวเสริมและเพิ่มคุณภาพของความคิดคล่องแคล่วให้มากขึ้นด้วย การจัดเป็นหมวดหมู่และมีหลักเกณฑ์มากขึ้น เช่น ถามคำที่ขึ้นต้นด้วยคำว่า แม่ มีอะไรบ้าง เด็กที่ตอบได้ 9 คำ แต่มีความคิดหลายทางอาจตอบว่า แม่ น้ำ แม่แรง แม่ยก แม่เลี้ยง แม่ผัด แม่พิมพ์ แม่เหล็ก แม่รัก และแม่สาย ส่วนเด็กที่ตอบได้ 20 คำ อาจมีความคิดยืดหยุ่นไม่ดีเท่า เช่น เด็กอาจตอบว่า แม่กบ แม่กบ แม่กน แม่เกว แม่เกย แม่กง แม่กด แม่เสื่อ แม่หมา แม่หมู แม่แมว แม่หนู แม่ช้าง แม่วัว แม่กระต่าย แม่เต่า แม่อูฐ แม่ไก่ แม่ชะนี แม่ชะมด เห็นได้ว่ากลุ่มคำมีอยู่ 2 พวกเท่านั้น คือ แม่ที่ตามด้วยกลุ่มตัวสะกด และแม่ที่ตามด้วยประเภทของสัตว์ ซึ่งต่างจากคนที่คิดได้เพียง 9 คำ แต่ทุกคำไม่มีทิศทางของความคิดซ้ำกันเลย ถือว่าเด็กประเภทนี้ มีความคิดยืดหยุ่นดีกว่าพวกที่มากแต่ปริมาณ

3. ความคิดริเริ่ม (Originality) หมายถึง ความสามารถในการคิดแปลกใหม่แตกต่างจากความคิดธรรมดาหรือความคิดง่าย ๆ ความคิดริเริ่มอาจจะเกิดจากการนำเอาความรู้เดิมมาคิดดัดแปลงและประยุกต์ให้เกิดเป็นสิ่งใหม่ขึ้น เช่น วาดรูปก็ดูความกล้าที่ลายเส้น การให้สี ความแปลกของความคิด พวกนี้สามารถคิดทะลุโลกและมีติของเวลา ทะลุกรอบที่วางไว้

4. ความคิดละเอียดลออ (Elaboration) หมายถึง ความสามารถในการมองเห็นรายละเอียดในสิ่งที่คนอื่นมองไม่เห็น และยังรวมถึงการเชื่อมโยงสัมพันธ์สิ่งต่าง ๆ อย่างมีความหมาย เช่น คุณสามารถนำเอากระต่ายน้ำกับขาเก้าอี้มาผสมผสานกันคิดเป็นผลิตภัณฑ์ประเภทใหม่ได้หรือไม่

ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ (2551 : 177) ได้เสนอองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

1. คิดจินตนาการ เป็นความคิดที่อาจจะยังไม่ได้เกิดขึ้นและอาจเป็นไปได้ยากหรือเป็นไปได้เลย แต่อาจเกิดเป็นจริงขึ้นมาได้
 2. คิดคล่องแคล่วหรือการคิดเร็ว เป็นการคิดที่มีปฏิกิริยาตอบสนองต่อสิ่งเร้าสามารถสังเกตเห็น รับรู้ และเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ได้เร็วที่สุด เป็นการหาคำตอบได้มาก ๆ ได้จำนวนความคิดเยอะ ๆ โดยใช้เวลาน้อย
 3. คิดกว้างหรือความคิดหลากหลาย บางที่เรียก ความคิดยืดหยุ่น เป็นการคิดได้ไกล คิดได้หลายทิศทาง หลายแง่มุม หลายรูปแบบ ในคำถามเดียวสามารถมีคำตอบหลายอย่างซึ่งควรเน้นด้านปริมาณและด้านคุณภาพ
 4. คิดริเริ่ม เป็นความสามารถในการค้นพบสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ เป็นความสามารถในการคิดที่แตกต่างจากคนอื่น ต่างจากธรรมดา ต่างจากที่เคยเป็น เป็นความคิดที่ไม่มีใครคิดมาก่อน คนอื่นคิดไม่ถึง หรืออาจปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้แตกต่างไปจากของเดิม
 5. คิดละเอียดลออ หมายถึง การฝึกลมองเห็นรายละเอียดของสิ่งต่าง ๆ เป็นความคิดในรายละเอียดที่นำมาเพิ่มเติมเสริมแต่งความคิดครั้งแรกให้ได้ความหมายสมบูรณ์ยิ่งขึ้น
 6. การสังเคราะห์ หมายถึง การรวม การผสมผสาน การนำเอาสิ่งเดิม ๆ มาประยุกต์และสามารถผสมผสานให้เกิดเป็นสิ่งใหม่ขึ้น เช่น ให้รูปทรงมา 4 รูป แล้วนำรูปทรงมาต่อกันเป็นภาพใหม่ ให้คำมา 5 คำ ให้เขียนเป็นเรื่องราว เป็นต้น
- จากการศึกษาองค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ข้างต้น ผู้วิจัยสังเคราะห์แล้วสรุปได้ว่า องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์มีหลายลักษณะ ได้แก่ ความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น และความคิดละเอียดลออ คิดจินตนาการและการสังเคราะห์ ซึ่งความคิดสร้างสรรค์จะต้องสัมพันธ์เชื่อมโยงเพื่อให้เกิดความคิดแปลกใหม่ เกิดผลงานที่มีคุณค่า ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้องค์ประกอบของความคิดสร้างสรรค์ในส่วนที่เป็นการสังเคราะห์ โดยการให้รูปภาพมา แล้วให้ผู้เรียนเขียนเป็นเรื่องราว

11.6 ลักษณะของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์

มีนักการศึกษาได้เสนอลักษณะของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ไว้แตกต่างกัน ดังนี้

อารี รังสินันท์ (2532 : 21) ได้สรุปถึงลักษณะที่แสดงออกของแต่ละคน และเสนอลักษณะของผู้มีความคิดสร้างสรรค์ไว้อย่างหลากหลาย สามารถสรุปได้ 3 ลักษณะ คือ

1. ลักษณะทางกระบวนการ หมายถึง กระบวนการคิด สามารถแตกความคิดเดิมไปสู่ความคิดที่แปลกใหม่ มีความรู้สึกไวต่อปัญหาและสามารถจัดระบบการแก้ปัญหาและนำผลไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในสิ่งใหม่ต่อไป

2. ลักษณะของบุคคล หมายถึง บุคคลที่มีลักษณะเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง เชื่อมมั่นในตนเอง อยากรู้อยากเห็น กล้าคิด กล้าแสดงออก มีจินตนาการ มีอารมณ์ขัน มีความยืดหยุ่นทั้งความคิดและการกระทำ เป็นบุคคลที่มีความสุขกับการทำงานหรือสิ่งที่ตนพอใจ และไม่หวังผลจากการประเมินภายนอก

3. ลักษณะทางผลผลิต หมายถึง คุณภาพของงานที่เกิดขึ้น ผลงานที่เกิดขึ้นมีความแปลกใหม่ เป็นประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม คุณค่าของงานที่มีตั้งแต่ระดับที่แสดงผลที่คิดจากความพอใจที่ตนแสดงออก ซึ่งเกิดจากความคิดและการกระทำแล้วค่อยพัฒนาเป็นระดับสูงขึ้น เป็นการฝึกทักษะ และคิดได้เองจนถึงระดับการคิดค้นพบทฤษฎี หลักการ และการประดิษฐ์สิ่งแปลกใหม่ต่าง ๆ

กระทรวงศึกษาธิการ (2535 : 15) ได้เสนอลักษณะบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ ดังนี้

1. เป็นตัวของตัวเอง มีความคิดอิสระ ไม่ชอบตามอย่างใคร ไม่ยอมคล้อยตามความคิดเห็นของคนอื่นอย่างง่ายดาย กล้าคิด กล้าแสดงออก ชอบแสดงความคิดเห็น ชอบคลุกคลีในสังคม ถือตัวเป็นศูนย์กลาง

2. รักที่จะก้าวไปข้างหน้า เต็มใจทำงานหนัก อุทิศเวลาให้งาน มีความมานะบากบั่นที่จะทำงานยากและซับซ้อนให้สำเร็จจนได้ เปิดรับประสบการณ์อย่างไม่หลีกเลี่ยงมีประสบการณ์อย่างกว้างขวาง มีความเต็มใจเสี่ยง อยากรู้อยากเห็น ตื่นตัวที่จะรับรู้ตลอดเวลากระตือรือร้น ขยันหมั่นเพียร มีแรงจูงใจสูง

3. ไวต่อปัญหา รับรู้เร็วและง่าย มองการณ์ไกล มีความสามารถในการคิดหลายแง่หลายมุม มีความสามารถในการแก้ปัญหา ใช้ความคิดได้อย่างคล่องแคล่ว มีความยืดหยุ่นพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงวิธีเก่ามาสู่แนวใหม่หรือวิธีการใหม่ ช่างสงสัย และมีนิสัยที่จะคิดหาคำตอบ

4. มีความสามารถในการใช้สมาธิ มีความสามารถในการพินิจพิเคราะห์อย่างถี่ถ้วน

5. มีความคิดริเริ่ม ชอบคิด ชอบทำสิ่งที่ซับซ้อนและแปลกใหม่ ชอบความยุ่งยากซับซ้อนและสามารถใช้คำถามซักถามสิ่งที่ต้องการจะรู้

6. ยอมรับในสิ่งที่ไม่แน่นอนและสิ่งที่เป็นข้อขัดแย้ง อดทนต่อสิ่งที่ยังไม่แน่ชัด ไม่พลาดกลัวต่อสิ่งที่ยังไม่ทราบ สิ่งทีลึกลับและน่าสงสัย กลับรู้สึกพึงพอใจและตื่นเต้นที่จะเผชิญกับสิ่งเหล่านั้น

7. มีความอดทนต่อความไม่เป็นระเบียบ ไม่ชอบทำตามระเบียบหรือกฎเกณฑ์ ไม่ค่อยมีความสม่ำเสมอและไม่ชอบถูกบังคับ

8. มีอารมณ์ขัน ชอบคิดเล่นไปเรื่อย ๆ มีจินตนาการ
อารี พันธุ์ณี (2540 : 48) เสนอว่า เด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์มีบุคลิกภาพแตกต่างจากเด็กโดยทั่วไป พฤติกรรมเด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์ มีดังนี้

1. อยากรู้อยากเห็น มีความกระหายใคร่รู้อยู่เสมอเป็นนิจ
2. ชอบเสาะแสวงหา สำรวจ ค้นคว้าและทดลอง
3. ชอบซักถามและถามคำถามแปลก ๆ
4. ช่างสงสัย เป็นเด็กที่มีความรู้สึกแปลกประหลาดในสิ่งที่พบเห็น

เสมอ

5. ช่างสังเกต มองเห็นลักษณะที่แปลก ผิดปกติหรือช่องว่างที่ขาดหายไปได้ง่ายและรวดเร็ว

6. ชอบแสดงออกมากกว่าเก็บกด ถ้าสงสัยสิ่งใดก็จะถามหรือพยายามหาคำตอบโดยไม่รีรอ

7. อารมณ์ขัน มองเห็นสิ่งต่าง ๆ ในแง่มุมที่แปลกและสร้างอารมณ์ขันอยู่เสมอ

8. มีสมาธิที่ดีในสิ่งที่ตนสนใจ
9. สนุกสนานกับการใช้ความคิด
10. สนใจสิ่งต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง
11. มีความเป็นตัวของตัวเอง

วีณา ประชากุล (2546 : 15) ได้อธิบายถึงลักษณะบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ดังนี้

1. เป็นคนที่มีความสนใจในปัญหา ยอมรับการเปลี่ยนแปลง โดยที่ไม่กลัวว่าปัญหาจะเกิดขึ้น และมีความกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา

2. เป็นคนที่มีความสนใจอย่างกว้างขวาง ทนต่อเหตุการณ์รอบด้านอยู่เสมอ

3. เป็นคนที่ชอบคิดหาวิธีการที่หลากหลายเพื่อใช้แก้ปัญหา
4. เป็นคนที่มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ สนใจต่อสิ่งแปลกใหม่ ช่างสังเกต และซักถาม สามารถจดจำสิ่งต่าง ๆ ได้ดี
5. เป็นคนที่ยอมรับและเชื่อในสภาพแวดล้อมว่ามีผลกระทบต่อความคิดสร้างสรรค์

สุวิทย์ มูลคำ (2549 : 37-38) เสนอไว้ว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นสัถยภาพของแต่ละบุคคล ฉะนั้น บุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์จึงมีลักษณะที่แตกต่างไปจากบุคคลอื่น ๆ ดังนี้

1. ไม่ยอมให้ความร่วมมือถ้าไม่เห็นด้วย
2. ไม่รวมกิจกรรมที่ไม่ชอบ
3. ชอบทำงานคนเดียวเป็นเวลานาน
4. มีความสนใจอย่างกว้างขวางในเรื่องต่าง ๆ
5. ชอบซักถาม
6. ชอบพูดเกี่ยวกับสิ่งประดิษฐ์หรือวิธีการคิดแบบใหม่
7. เบื่อหน่ายความซ้ำซากจำเจ
8. กล้าทดลองทำเพื่อพิสูจน์ความคิดของตนเองถึงแม้จะไม่แน่ใจในผลที่จะเกิดขึ้น
9. มีอารมณ์ขันอยู่เนืองนิตย์
10. มีอารมณ์อ่อนไหวง่าย
11. ชาญชึ่งกับสุนทรียภาพ เช่น ชาญชึ่งในดนตรีและศิลปะต่าง ๆ
12. ไม่หงุดหงิดกับความไร้ระเบียบหรือความยุ่งเหยิงที่คนอื่นทนไม่ได้
13. ไม่สนใจว่าตนเองจะแปลกกว่าคนอื่น
14. มีปฏิกริยาโต้แย้งถ้าไม่เห็นด้วย
15. ช่างสังเกต ช่างจดจำรายละเอียดสิ่งต่าง ๆ เป็นอย่างดี
16. ไม่ชอบการบังคับ กำหนดกฎเกณฑ์ ตีกรอบความคิดให้ทำตามกติกาต่าง ๆ
17. ถ้าเป็นสิ่งที่ตนเองไม่เห็นด้วยไม่สนใจจะหมดความสนใจง่าย ๆ
18. ชอบเหม่อลอยสร้างจินตนาการ

19. ยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่น ได้ถ้าอธิบายเหตุผล
20. มีความคิดยืดหยุ่น คิดได้หลายทิศทาง เช่น สามารถคิดแก้ปัญหาเดียวกันได้หลายวิธี เป็นต้น
 21. สามารถคิดหรือทำหลาย ๆ อย่างได้ในเวลาเดียวกัน
 22. แสดงความคิดได้หลากหลายในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง
 23. ชอบสร้างแล้วรื้อ รื้อแล้วสร้างใหม่เพื่อความแปลกใหม่
 24. ชอบมีคำถามแปลก ๆ ทำทนายให้คิด
 25. ชอบคิดหรือริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ มากกว่าคนอื่น
 26. ชอบเป็นคนแรกที่คิดหรือทำเรื่องใหม่
 27. มีความรู้ลึกกรุนแรงเกี่ยวกับอิสรภาพและความเป็นอิสระทาง

ความคิด

28. ชอบหมกมุ่นอยู่กับความคิด
29. ในสายตาคนทั่วไปดูว่าเป็นคนแปลกกว่าคนอื่น
30. เห็นความเชื่อมโยง ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่าง ๆ ที่คนทั่วไป

มองไม่เห็น

31. มีความวิจิตรพิสดารในการทำสิ่งต่าง ๆ
32. ช่างสังเกต
33. สามารถผสมผสานความคิดหรือสิ่งที่แตกต่างเข้าด้วยกัน โดยไม่มีใครคิดทำมาก่อน

มีใครคิดทำมาก่อน

จากการศึกษาลักษณะของบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์ข้างต้น ผู้วิจัยสังเคราะห์แล้วสรุปได้ว่า ลักษณะคนที่มีความคิดสร้างสรรค์จะเป็นคนที่เป็นตัวของตัวเอง ทนความสับสน ยุ่งเหยิงได้ มีความมุ่งมั่น มีความคิดอิสระไม่ขึ้นต่อกลุ่มมีอารมณ์ขัน มีความยืดหยุ่น ใช้สามัญสำนึกมากกว่าเหตุผลและมักถูกมองว่าเป็นคนแปลกไม่เหมือนใคร บุคลิกของคนที่มีความคิดสร้างสรรค์นั้นจะมีลักษณะที่หลากหลายอยู่ในคน คนเดียวกัน แต่ก็ไม่จำเป็นจะต้องมีลักษณะดังกล่าวครบถ้วนอยู่ในคน ๆ เดียวกันเราสามารถสังเกตพฤติกรรมความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนได้ด้วยการแสดงออกของนักเรียน

11.7 การส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

การส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์มีลักษณะแตกต่างจากการพัฒนาการด้านสติปัญญาตรงที่การพัฒนาสติปัญญาจะพัฒนาขึ้นตามวัย แต่การพัฒนาความคิด

สร้างสรรค์นั้นจะต้องมีการส่งเสริมด้านความคิดสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง จึงได้มีผู้วิจัยเสนอ การส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

อารี รังสินันท์ (2532 : 126) ได้เสนอการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็กไว้ดังนี้

1. การให้อิสระ การส่งเสริมความเป็นอิสระทางด้านความคิดและการกระทำให้เด็กมีโอกาสเลือกคิด ตัดสินใจ แสดงความคิดเห็น และผู้ใหญ่ยอมรับการตัดสินใจของเด็กหากจะไม่ใช่เป็นการถูกต้อง ก็ควรคอยชี้แนะให้แนวทางที่ถูกต้อง ด้วยวิธีการ ประนีประนอม ยืดหยุ่นและปรับให้เหมาะสม ไม่ใช้การบีบบังคับ ชูเกียรติ และใช้อำนาจบังคับให้เด็กยอมทำตาม ต้องสนับสนุนให้เด็กกล้าคิด กล้าตัดสินใจ กล้าแสดงออก และสามารถคิดสร้างสรรค์ได้

2. ผู้ใหญ่พึงแสดงความชื่นชมในสิ่งที่เด็กปฏิบัติ พยายามส่งเสริมให้เด็กประสบความสำเร็จตามความสามารถ ขณะเดียวกันการให้รางวัล ชมเชย ให้กำลังใจ จะทำให้เด็กเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง

3. การตอบคำถาม ความอยากรู้อยากเห็นเป็นลักษณะที่สำคัญของเด็กที่มีความคิดสร้างสรรค์ และแสดงออกด้วยการรื้อค้น ทดลอง ซักถาม ผู้ใหญ่ไม่ควรดุหรือว่ากล่าว แต่ควรกระตุ้นให้เด็กคิดหาคำตอบด้วยตนเอง ซึ่งจะเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยต่อเนื้องาน ความคิดของเด็กให้พัฒนาขึ้น และขณะเดียวกันพ่อแม่ควรถามเด็กด้วยคำถามที่ทำให้เกิดคำตอบที่หลากหลาย การให้อิสระ และไม่เคร่งครัดกับเด็กทำให้เด็กกล้าเล่นและทำตามที่ตนคิด

4. การรู้จักช่วยตนเอง การฝึกให้เด็กรู้จักช่วยตัวเองตามวัยด้วยการลงมือทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง จะทำให้เด็กมีลักษณะที่มุ่งความสำเร็จสูง มีความพยายามมานะบากบั่น ไม่ยอมแพ้ต่อสิ่งใดง่าย ๆ หรือที่เรียกว่ามีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง ซึ่งเป็นลักษณะที่สำคัญของความคิดสร้างสรรค์

Torrance (1963 : 56) ได้เสนอการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

1. ยอมรับและเอาใจใส่ต่อคำถามแปลก ๆ ของเด็ก พ่อแม่หรือครูไม่ต้องกลัวว่าการเดาของเด็กเกี่ยวกับปัญหาหรือวิธีการแก้ปัญหาเหล่านั้นจะถูกหรือผิด แต่ต้องช่วยกระตุ้นให้เด็กได้วิเคราะห์และค้นหาเพื่อพิสูจน์การเดา โดยใช้พื้นฐานจากการสังเกตและประสบการณ์ของเด็กเอง

2. ยอมรับและเอาใจใส่ต่อความคิดต่าง ๆ ของเด็ก
3. แสดงให้เห็นว่าความคิดนั้นมีคุณค่า ทำให้การเสริมแรงภายในเกิดขึ้น
4. จัดเตรียมโอกาสเพื่อฝึกหัดหรือการเรียนรู้ โดยไม่ประเมิณผล เด็กอาจจะต้องการเวลา ซึ่งสามารถเรียนได้โดยไม่ต้องคอยพะวงต่อการประเมิณผล
5. กระตุ้นและส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยให้โอกาสและเตรียมการให้เด็กได้เรียนรู้ด้วยตนเอง และยกย่องเด็กที่พยายามเรียนรู้ด้วยตนเอง ครูอาจเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ชี้แนะและลดการอธิบายลง เพื่อให้นักเรียนมีส่วนร่วมริเริ่มกิจกรรมด้วยตนเองมากขึ้น
6. เปิดโอกาสให้นักเรียนเรียนรู้ หรือค้นคว้าอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ โดยไม่ต้องใช้วิธีบังคับด้วยคะแนน การสอบหรือการตรวจสอบ
7. พึงระลึกว่าการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ในเด็ก ต้องใช้เวลาและพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไป
8. ส่งเสริมให้เด็กใช้จินตนาการของตนเองและยกย่องชมเชยเมื่อเด็กมีจินตนาการที่แปลกกว่าคนอื่น

มุสตี กุญอินทร์ (2525 : 99-100) ได้เสนอแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับนักเรียน ดังนี้

1. ให้ความรัก ความเอาใจใส่ ให้ความรู้สึกลดภัยและความอบอุ่นแก่เด็ก
2. จัดสภาพแวดล้อมในการเรียนการสอนให้ยืดหยุ่น ไม่เคร่งเครียด
3. ส่งเสริมให้คิดแบบอนกนัย หรือคิดได้หลายทาง
4. ช่วยชี้แนะให้เด็กได้พัฒนาความสามารถ ความสนใจอย่างเต็มที่
5. ยกย่องชมเชยและให้กำลังใจผู้ที่มีผลงานสร้างสรรค์
6. ครูต้องยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก และในการทำกิจกรรมไม่ควรแบ่งแยกเพศของเด็ก

7. ไม่บังคับให้เด็กทำกิจกรรมที่ไม่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ เช่น การเลียนแบบ

กระทรวงศึกษาธิการ (2535 : 16-17) ได้เสนอหลักการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ดังนี้

1. ยอมรับคุณค่าและความสามารถของบุคคลอย่างไม่มีเงื่อนไข

2. แสดงและเน้นให้เห็นว่าความคิดของเขามีคุณค่า และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์
3. ให้ความเข้าใจและเห็นใจในตัวของเขา และความรู้สึกรู้สึกของเขา
4. อย่าพยายามกำหนดแบบเพื่อให้ทุกคนมีความคิดและบุคลิกภาพเดียวกัน
5. อย่าสนับสนุนหรือให้รางวัลเฉพาะผลงานที่มีผู้ทดลองทำเป็นที่ยอมรับกันแล้วควรให้ผลงานแปลกใหม่มีโอกาสได้รับรางวัลและคำชมเชยบ้าง
6. ส่งเสริมให้ใช้จินตนาการของตนเอง โดยยกย่องชมเชยเมื่อมีจินตนาการที่แปลกและมีคุณค่า
7. กระตุ้นและส่งเสริมให้เรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องอยู่เสมอ
8. ส่งเสริมให้ถามและให้ความสนใจต่อคำถาม รวมทั้งชี้แนะแหล่งคำตอบ
9. ตั้งใจและเอาใจใส่ความคิดแปลก ๆ ของเขาด้วยใจเป็นกลาง
10. พึงระลึกเสมอว่า การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์จะต้องใช้เวลาและค่อยเป็นค่อยไป

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภณ (2542 : 161) เสนอว่า การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทำได้ดังนี้

1. ทำสิ่งที่คุ้นเคยให้แปลก
2. ทำสิ่งที่แปลกให้คุ้นเคย
3. ให้ความเวลาในการคิด
4. คิดในเชิงสมมติอยู่เสมอ
5. คิดอย่างคลุมเครือ
6. ไม่ยึดติดกับความถูกต้องหรือความผิดพลาด
7. มีทัศนคติที่ดีต่อชีวิต

การศึกษาการส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ข้างต้น ผู้วิจัยสังเคราะห์ได้แล้วสรุปได้ว่า การส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ ต้องจัดบรรยากาศให้เต็มไปด้วยการยอมรับและกระตุ้นให้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ เพื่อให้เด็กได้คิดและสามารถพัฒนาทางด้านความคิดสร้างสรรค์ให้เต็มตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ครูต้องคอยกระตุ้นและส่งเสริมด้วยวิธีการและเทคนิคต่าง ๆ เพื่อให้เด็กได้เกิดความคิดขึ้น ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้

การส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ที่ศึกษานี้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ เพื่อเตรียมกิจกรรมการเรียนการสอนการเขียนเชิงสร้างสรรค์ กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้

การเรียนการสอน แนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้เข้าใจการจัดการศึกษา ผู้สอนสามารถเลือกใช้ทฤษฎีต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์การเรียนการสอนได้ ซึ่งแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

1.1 ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ Piaget

Piaget เป็นนักจิตวิทยาชาวสวิส ที่สนใจค้นคว้าเกี่ยวกับเด็กและมีความเห็นเกี่ยวกับเด็กว่า คือ ผู้ที่กำลังศึกษาสำรวจโลกของตนเอง ทั้งที่เป็นวัตถุ และบุคคลจากการที่ได้มีโอกาสปะทะสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ทำให้เด็กเกิดความคิดเกี่ยวกับสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรมได้ (ทิสนา แคมมณี, 2552 : 64-65) Piaget จึงได้ศึกษากระบวนการทางด้านความคิดของเด็ก ได้อธิบายว่า การเรียนรู้ของเด็กเป็นไปตามพัฒนาการของสติปัญญา ซึ่งมีพัฒนาการไปตามวัยต่าง ๆ และเป็นไปตามธรรมชาติ การส่งเสริมให้นักเรียนมีพัฒนาการตามวัยไม่ข้ามขั้นสามารถช่วยให้เด็กพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว (พรณี ช.เจนจิต, 2550 : 67) Piaget อธิบายถึงสติปัญญาของเด็กจากแรกเกิดจนถึงวัยรุ่น เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจพัฒนาการของเด็ก โดยมีเป้าหมาย คือ

1. ความสามารถอย่างมีเหตุผลกับสิ่งที่เป็นนามธรรม
2. ความสามารถที่จะคิดตั้งสมมติฐานอย่างสมเหตุสมผล
3. ความสามารถที่จะตั้งกฎเกณฑ์และการแก้ปัญหา

ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ Piaget มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

(ทิสนา แคมมณี, 2552 : 64-66 ; อ้างถึงใน Lall and Lall, 1983 : 45-54)

1. พัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลเป็นไปตามวัยต่าง ๆ ตามลำดับขั้น

ดังนี้

1.1.1. ขั้นรับรู้ด้วยประสาทสัมผัส (Sensorimotor Period) เป็นขั้น

พัฒนาการในช่วงอายุ 0-2 ปี ความคิดของเด็กวัยนี้ขึ้นกับการรับรู้และการกระทำ และไม่สามารถเข้าใจความคิดเห็นของผู้อื่น

1.2. **ขั้นการปฏิบัติการคิด (Preoperational Period)** เป็นพัฒนาการในช่วง 2-7 ปี ความคิดของเด็กวัยนี้ขึ้นอยู่กับความรู้เป็นส่วนใหญ่ ยังไม่สามารถใช้เหตุผลได้อย่างลึกซึ้งแต่สามารถเรียนรู้และใช้สัญลักษณ์ได้ การใช้ภาษาแบ่งเป็นขั้นย่อย ๆ 2 ขั้น คือ

1.2.1. **ขั้นเกิดก่อนความคิดรวบยอด (Per-Conceptual Intellectual Period)** เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ 2-4 ปี

1.2.2. **ขั้นการคิดด้วยความเข้าใจตนเอง (Intuitive Thinking Period)** เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ 4-7 ปี

1.3. **ขั้นคิดแบบรูปธรรม (Concrete Operational Period)** เป็นขั้นพัฒนาการ-ในช่วงอายุ 7-11 ปี เป็นขั้นที่การคิดของเด็กไม่ขึ้นอยู่กับความรู้จากรูปร่างเท่านั้น เด็กสามารถสร้างภาพในใจ สามารถคิดย้อนกลับได้ และมีความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของตัวเลขและสิ่งต่าง ๆ ได้มากขึ้น

1.4. **ขั้นคิดแบบนามธรรม (Formal Operational Period)** เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ 11-15 ปี เด็กสามารถคิดสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ สามารถคิดตั้งสมมติฐานและใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ได้

2. ภาษาและกระบวนการคิดของเด็กแตกต่างจากผู้ใหญ่

3. กระบวนการทางสติปัญญามีลักษณะดังนี้

3.1 **การซึมซับหรือการดูดซึม (Assimilation)** เป็นกระบวนการทางสมองในการปรับประสบการณ์ เรื่องราว และข้อมูลต่าง ๆ เข้ามาสะสมเก็บไว้เพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป

3.2 **การปรับและจัดระบบ (Accommodation)** คือ กระบวนการทางสมองในการปรับประสบการณ์เดิมและประสบการณ์ใหม่ให้เข้ากันเป็นระบบเครือข่ายทางปัญญาที่ตนสามารถเข้าใจได้ เปิดเป็น โครงสร้างทางปัญญาใหม่ขึ้น

3.3 **การเกิดความสมดุล (Equilibration)** เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากขั้นของการปรับ หากการปรับเป็นไปอย่างผสมผสานกลมกลืนก็จะก่อให้เกิดสภาพที่มีความสมดุลขึ้นหากบุคคลไม่สามารถปรับประสบการณ์ใหม่และประสบการณ์เดิมให้เข้ากันได้ ก็จะเกิดภาวะความไม่สมดุลขึ้น ซึ่งจะก่อให้เกิดความขัดแย้งทางปัญญารึ้นในตัวบุคคล

พรณี ช.เจนจิต (2550 : 75) สรุปการพัฒนาความรู้ความเข้าใจตามแนวคิดของเพียเจท์ ได้ดังนี้

1. พัฒนาการทางความรู้ความเข้าใจของเด็กทุกคนจะเหมือนกันหมด หมายถึงขั้นตอนต่าง ๆ ของพัฒนาการจะต้องเป็นไปตามนั้น กระโดดข้ามไม่ได้ แต่ช่วงอายุอาจจะต่างกัน ทั้งนี้ เนื่องจากระดับสติปัญญาและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนวัฒนธรรมที่ผู้นั้นเกี่ยวข้องกับ

2. องค์ประกอบที่สำคัญของพัฒนาการความรู้ความเข้าใจ คือ Interaction ระหว่าง Maturation, Experience, Social Interaction และ Equilibration

Maturation เป็นสภาพของการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย ซึ่งเนื่องมาจากพัฒนาการ โดยที่มียีนส์เป็นตัวกำหนด เป็นคุณลักษณะเฉพาะตัวของบุคคลอันเป็นผลต่อพัฒนาการทางความรู้ความเข้าใจ

Experience เป็นตัวแปรที่สองในกระบวนการของพัฒนาการ แต่เด็กแต่ละคนมีประสบการณ์ต่าง ๆ กัน จากประสบการณ์ที่ต่างกันทำให้คนมีความแตกต่างกันในเรื่องพัฒนาการทางความรู้ความเข้าใจ

Social Interaction จากประสบการณ์ที่แตกต่างกันทำให้ประสบการณ์ทางด้านสังคมต่างกันออกไปด้วย ในระยะแรก ๆ ของชีวิต ถือว่าเด็กมีประสบการณ์แต่ยังไม่จัดว่าเป็นประสบการณ์ทางสังคม เพราะในช่วงนั้นระหว่างวัย Preoperation เด็กยังมีลักษณะ "Egocentrism" ภายหลังจากอายุ 6-7 ปี ซึ่งจะถือว่าเด็กมีประสบการณ์ทางสังคม ประสบการณ์เหล่านี้ทำให้คนแต่ละคนแตกต่างกัน

Equilibration เป็นสภาพที่สมดุล เป็นสภาพที่แสดงให้เห็นว่าเด็กมีความเข้าใจสามารถคิดทำและแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ ซึ่งทั้งนี้ทั้งนั้นเกิดจากการที่เด็กมี Interaction กับสิ่งแวดล้อมตลอดเวลา และการมี Assimilate และ Accommodate ควบคู่กันไป

องค์ประกอบทั้ง 4 อย่างนี้ ก่อให้เกิดพัฒนาการทางความรู้ความเข้าใจเพียงสิ่งใดสิ่งหนึ่งย่อมไม่ทำให้เกิด ดังนั้นความคิดเห็นของ เพียเจท์ มิใช่เน้นว่า สติปัญญาของมนุษย์เป็นสิ่งติดตัวมาแต่กำเนิด (Inherited-nature) หรือเป็นสิ่งที่เนื่องมาจากสิ่งแวดล้อม โดยการจัดประสบการณ์ให้ (Guided-experience-nature) แต่จะต้องอาศัยซึ่งกันและกัน

การจัดการศึกษาและการสอนตามแนวคิดของ Piaget (ทิสนา แคมมณี. 2552 : 66) ได้สรุปหลักการจัดการศึกษา ดังนี้

1. การพัฒนาเด็กควรคำนึงถึงพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก และจัดประสบการณ์ของเด็กให้เหมาะสมกับพัฒนาการนั้น ไม่ควรบังคับให้เด็กเรียนในสิ่งที่ยังไม่พร้อม หรือยากเกินพัฒนาการตามวัยของตน เพราะจะทำให้เด็กเกิดเจตคติที่ไม่ดีต่อการเรียนรู้

1.1 การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ตามวัยของตน สามารถช่วยให้เด็กพัฒนาไปสู่พัฒนาการขั้นสูงขึ้นไปได้

1.2 เด็กแต่ละคนมีพัฒนาการแตกต่างกันถึงแม้ว่าจะเท่ากัน แต่ระดับพัฒนาการอาจไม่เท่ากัน ดังนั้นจึงไม่ควรเปรียบเทียบเด็ก ควรให้เด็กมีอิสระที่จะเรียนรู้ และพัฒนาความสามารถของเขาไปตามระดับพัฒนาการของเขา

1.3 การสอนควรใช้สิ่งที่เป็นรูปธรรมเพื่อให้เด็กเข้าใจลักษณะต่าง ๆ ได้ดีขึ้น แม้ในพัฒนาการช่วงการคิดแบบรูปธรรม เด็กจะสามารถสร้างภาพในใจได้ แต่การสอนที่ใช้อุปสรรคที่เป็นรูปแบบจะช่วยให้เด็กเข้าใจแจ่มชัดขึ้น

2. การให้ความสนใจและสังเกตเด็กอย่างใกล้ชิด จะช่วยให้ทราบลักษณะเฉพาะตัวของเด็ก

3. การสอนเด็กเล็ก ๆ เด็กจะรับรู้ส่วนรวม (Whole) ได้ดีกว่าส่วนย่อย (Part) ดังนั้นครูจึงสอนภาพรวมก่อนแล้วจึงแยกสอนทีละส่วน

4. การสอนสิ่งใดให้กับเด็ก ควรเริ่มจากสิ่งที่เด็กคุ้นเคยหรือมีประสบการณ์มาก่อนแล้วจึงเสนอสิ่งใหม่ที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งเก่า การทำเช่นนี้จะช่วยให้อัตราการเรียนรู้และการซึมซับและจัดระบบความรู้ของเด็กไปได้ด้วยดี

5. การเปิดโอกาสให้กับเด็กได้รับประสบการณ์และมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมมาก ๆ ช่วยให้เด็กดูดซึมข้อมูลเข้าสู่โครงสร้างทางสติปัญญาของเด็ก อันเป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็ก

สรุปได้ว่า ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ Piaget เสนอเกี่ยวกับพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย คือ การมีความสามารถอย่างมีเหตุผลกับสิ่งที่เป็นนามธรรม มีความสามารถในการคิดตั้งสมมติฐานอย่างสมเหตุสมผล และมีความสามารถที่จะตั้งกฎเกณฑ์และการแก้ปัญหา เด็กจะมีพัฒนาการเป็นไปตามขั้นตอนตามวัยและตามธรรมชาติของเด็ก ดังนั้น การจัดการศึกษาและการสอนควรคำนึงถึงพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กและจัดประสบการณ์ให้เหมาะสม จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ให้เด็กมีอิสระในการเรียนรู้สอนจากรูปธรรมไปหานามธรรม ให้ความรักความสนใจเด็ก สอนจากสิ่งที่ใกล้ตัวเด็ก และเปิดโอกาสให้เด็กได้รับประสบการณ์ และมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีนี้มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน การเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยจัดการเรียนรู้คำนึงถึงความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์เดิมของผู้เรียน จัดประสบการณ์ให้เรียนรู้จากส่วนรวมไปสู่ส่วนย่อย ให้เหมาะสมกับบริบทของท้องถิ่น

1.2 ทฤษฎีการเรียนรู้โดยการค้นพบของ Bruner

Bruner เป็นนักจิตวิทยาแนวพุทธิปัญญาชาวอเมริกา เขาเชื่อว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อ ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ผู้เรียนได้ประมวลข้อมูลข่าวสารจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและสำรวจสิ่งแวดล้อม การรับรู้ของมนุษย์เป็นสิ่งที่เลือกหรือเลือกรับรู้ขึ้นอยู่กับความใส่ใจของผู้เรียน ที่มีต่อสิ่งนั้น ๆ การเรียนรู้จะเกิดจากการค้นพบ เนื่องจากผู้เรียนมีความอยากรู้อยากเห็น ซึ่งเป็นแรงผลักดันให้เกิดพฤติกรรมสำรวจสิ่งแวดล้อมและเกิดการเรียนรู้โดยการค้นพบ แนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีการเรียนรู้โดยการค้นพบ คือ (สุรางค์ ไคว์ตระกูล, 2541 : 213)

1. การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง การเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลของปฏิสัมพันธ์ นอกจากจะเกิดขึ้นในตัวของผู้เรียนแล้ว ยังเป็นผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสิ่งแวดล้อมด้วย
2. ผู้เรียนแต่ละคนมีประสบการณ์และพื้นฐานความรู้ที่แตกต่างกัน การเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากการที่ผู้เรียนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่พบใหม่กับประสบการณ์ และมีความหมายใหม่
3. พัฒนาการทางเชาวน์ปัญญาจะเห็นได้ชัด โดยที่ผู้เรียนสามารถรับสิ่งเร้าที่เลือกได้หลาย ๆ อย่างพร้อมกัน

Bruner ได้เสนอว่า ในการจัดการศึกษานั้น ควรที่จะได้คำนึงถึงทฤษฎีพัฒนาการว่าเป็นตัวเชื่อมระหว่างทฤษฎีความรู้และทฤษฎีการสอน (A theory of development must be linkBoth to a theory of instruction) ซึ่งหมายความว่า ทฤษฎีพัฒนาการจะเป็นตัวกำหนดเนื้อหา (Knowledge) และวิธีการสอน (Instruction) ในการที่จะนำเนื้อหาใดมาสอนเด็กนั้น ควรพิจารณาว่า ในขณะที่เด็กมีพัฒนาการอยู่ในระดับใด มีความสามารถเพียงใด เราก็ปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับความสามารถของเด็กที่จะเรียนหรือที่จะรับรู้ได้ โดยใช้วิธีการที่เหมาะสมกับเด็กในวัยนั้น ดังนั้นเราก็สามารถสอนให้เด็กเกิดความพร้อมได้โดยไม่ต้องรอ

ความพร้อมในที่นี้ หมายถึง ความสามารถที่เด็กจะเรียนทักษะอย่างง่าย ๆ ได้ก่อน ซึ่งทักษะนี้เป็นพื้นฐานของทักษะที่ยากต่อไป

ดังนั้น ในการจัดการเรียนการสอน Bruner เสนอว่า ควรมีลักษณะเป็น “spiral curriculum” คือ การจัดเอาวิชาให้มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันไปเรื่อย ๆ และมีความลึกซึ้งซับซ้อนและกว้างขวางออกไปตามประสบการณ์ของผู้เรียน เรื่องเดียวกันอาจเรียนตั้งแต่ชั้นประถมจนถึงมหาวิทยาลัย ไม่ว่าจะเป็นคณิตศาสตร์หรือฟิสิกส์ก็เรียนได้ทั้งสิ้น เช่น เรื่อง

เกี่ยวกับ “เซต” เด็กประถมก็เรียน แต่ในลักษณะที่เป็นรูปธรรม นิตินในมหาวิทยาลัยก็เรียน แต่ในลักษณะที่เป็นนามธรรม ที่ลึกซึ้งเหมาะสมกับระดับของผู้เรียน สำหรับวิชาฟิสิกส์ Bruner ได้ยกตัวอย่างเกี่ยวกับ “Snell’s law” ซึ่งเป็นกฎว่าด้วยเรื่อง “แรงกดของแสง” ซึ่งเขาได้ยกตัวอย่างเกี่ยวกับการถ่ายรูปว่า การที่ถ่ายรูปติดนั้นเป็นเพราะแรงกดจากแสงหรือไม่เกี่ยวข้องกับแรงกดจากแสงเลย Bruner ได้ให้ข้อคิดเห็นไว้ว่า เรื่องที่ยุ่งยากซับซ้อนอย่างนี้สามารถอธิบายให้เด็กอายุ 7 ขวบ เข้าใจได้ และเขาได้อธิบายเรื่องนี้โดยใช้ลูกบอลสองลูกเพื่อที่จะอธิบายว่า ถ้าวัตถุที่เคลื่อนที่ไปกระทบวัตถุที่นิ่ง มันจะผ่านไปด้วยแรงซึ่งเนื่องมาจากอัตราเร็วที่ไปกระทบวัตถุ นั้น ๆ นอกจากนั้น Bruner เชื่อว่า การที่เขาถ่ายรูปนั้นว่าเด็กเล็ก ๆ ก็สามารถเรียนเกี่ยวกับกฎของ “Snell’s law” ได้ นั่น เพราะเขาเคยพบในวัยเด็ก ซึ่งมีคำถามเกี่ยวกับการสร้าง “กัณฑ์แสง” เพื่อวัดแรงกดจากแสงว่า กัณฑ์นั้นควรจะเป็น “กัณฑ์ร้อน” หรือ กัณฑ์เย็น” ในเมื่อแสงจากดาวนั้นเย็น (Hall. 1970 : 57)

ในเรื่องของการสอน (Bruner. 1966 : 63) เชื่อว่า ทฤษฎีการสอนใด ๆ ก็ตาม ควรประกอบด้วย คุณลักษณะ 4 ประการ ซึ่งข้อเสนอของเขามีคุณค่าอย่างใหญ่หลวงต่อการวางแผนการสอนในปัจจุบัน ดังนี้

1. ทฤษฎีการสอนควรจะต้องบอกให้ทราบว่า เด็กวัยก่อนเรียนควรมีประสบการณ์อะไรที่จะเป็นพื้นฐานสำหรับการเรียนในโรงเรียนต่อไป เพื่อครูจะได้นำประสบการณ์นั้นมาใช้ในการสอน
2. ทฤษฎีการสอนควรบอกให้ทราบว่า จะจัดโครงสร้างของความรู้อย่างไรที่จะทำให้เด็กเข้าใจโดยง่าย ซึ่งในการจัดนั้นจะต้องคำนึงถึงลักษณะทั้ง 3 ของการแก้ปัญหาของเด็กด้วย คือ 1) การใช้การกระทำ 2) การสร้างภาพในใจ และ 3) การใช้สัญลักษณ์
3. ทฤษฎีการสอนควรจะต้องบอกถึงลำดับขั้นของการเสนอเนื้อหาและใช้วัสดุอุปกรณ์ ซึ่งต้องคำนึงถึงลักษณะทั้ง 3 ของการแก้ปัญหาของเด็กดังกล่าวด้วย ซึ่ง Bruner ได้เสริมว่า ไม่มีลำดับขั้นใดจะมีประสิทธิภาพสำหรับเด็กทุกคน ครูจะต้องคำนึงถึงลักษณะของวัสดุอุปกรณ์นั้น ๆ และความแตกต่างระหว่างบุคคล
4. ทฤษฎีการสอนควรจะต้องบอกว่า จะใช้การให้รางวัลและการลงโทษอย่างไร และเมื่อไหร่

สรุปได้ว่า ทฤษฎีพัฒนาการของ Bruner เสนอเกี่ยวกับ พัฒนาการของผู้เรียนที่เกิดจากการกระทำจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม นำไปสู่การค้นพบการแก้ปัญหาผู้เรียน Bruner เชื่อว่า “การเรียนรู้จะเกิดจากการค้นพบ” การจัดการศึกษานั้น ควรที่จะมีเนื้อหาที่มี

ความต่อเนื่องกันดังนั้นการจัดการเรียนรู้ให้บรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร เมื่อมีเนื้อหาที่ต้องการให้เด็กเรียนรู้ไว้แล้ว นำเนื้อหาวิชานั้นมาสอนกับเด็กในระดับต่าง ๆ โดยเลือกเนื้อหาและวิธีการสอนให้เหมาะสมกับวัย การจัดกิจกรรมมุ่งเน้นที่นักเรียนรับเนื้อหาเพื่อนำไปพัฒนาความรู้ใหม่ ทฤษฎีการสอนของ Bruner ประกอบด้วยคุณลักษณะ 4 ประการ คือ เด็กควรมีพื้นฐานอะไรในการเรียนการจัดการความรู้ควรคำนึงถึงการให้เด็กได้กระทำ การสร้างภาพในใจและการใช้สัญลักษณ์ โดยบอกลำดับขั้นของการเสนอเนื้อหาและใช้วัสดุอุปกรณ์ ครูต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล มีการเสริมแรงโดยให้รางวัลและมีการลงโทษ ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีพัฒนาการทางปัญญาของ Bruner มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนารูปแบบการสอนสื่อความ เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะด้านใฝ่เรียนรู้ โดยการจัดการกิจกรรมคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ให้นักเรียนได้ร่วมกลุ่มในการเรียนรู้ และเรียนรู้จากการค้นพบ จากการปฏิบัติ การแสวงหาความรู้จากสื่อวัสดุที่อยู่ใกล้ตัวเด็ก

1.3 ทฤษฎีกฎแห่งการฝึกของ Thorndike

Edward L. Thorndike เป็นนักจิตวิทยาและนักการศึกษาชาวอเมริกา เป็นเจ้าของทฤษฎีการเรียนรู้ที่เน้นความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้า กับการตอบสนอง เขาเชื่อว่าการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ต้องสร้างสิ่งเชื่อมโยงหรือสัมพันธ์ระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองจึงเรียกทฤษฎีนี้ว่า ทฤษฎีพันธะระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง (Connectionism Theory) หรือทฤษฎีสัมพันธ์เชื่อมโยง

ทฤษฎีสัมพันธ์เชื่อมโยง เสนอว่า การเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง โดยมีหลักฐานว่า การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองที่มักจะออกมาในรูปแบบต่าง ๆ หลายรูปแบบ โดยการลองผิดลองถูก จนกว่าจะพบรูปแบบที่ดีและเหมาะสมที่สุด

กฎการเรียนรู้ของ Thorndike สรุปดังนี้ (Hergenhahn and Olson, 1993 : 56-57)

1. กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) หมายถึง สภาพความพร้อมหรือวุฒิภาวะของผู้เรียน ทั้งทางร่างกาย อวัยวะต่าง ๆ ในการเรียนรู้และจิตใจ รวมทั้งพื้นฐานและประสบการณ์เดิม สภาพความพร้อมของหู ตา ประสาท สมอง กล้ามเนื้อ ประสบการณ์เดิมที่จะเชื่อมโยงกับความรู้ใหม่หรือสิ่งใหม่ ตลอดจนความสนใจ ความเข้าใจต่อสิ่งที่เห็น ถ้าผู้เรียนมีความพร้อมตามองค์ประกอบต่าง ๆ ดังกล่าว ก็จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้

2. กฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise) หมายถึง การที่ผู้เรียนได้ฝึกหัดหรือกระทำซ้ำ ๆ บ่อย ๆ ย่อมจะทำให้เกิดความสมบูรณ์ถูกต้อง ซึ่งกฎนี้เป็นการเน้นความมั่นคงระหว่างการเชื่อมโยงและการตอบสนองที่ถูกต้องย่อมนำมาซึ่งความสมบูรณ์

3. กฎแห่งความพอใจ (Law of Effect) กฎนี้เป็นผลทำให้เกิดความพอใจ กล่าวคือ เมื่ออินทรีย์ได้รับความพอใจจะทำให้สิ่งเชื่อมโยงแข็งแรงมั่นคง ในทางกลับกันหากอินทรีย์ได้รับความไม่พอใจจะทำให้พันธะหรือสิ่งเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนองอ่อนกำลังลงหรืออาจกล่าวได้ว่าหากอินทรีย์ได้รับความพอใจจากผลการกระทำกิจกรรมก็จะเกิดผลดีกับการเรียนรู้ ทำให้อินทรีย์อยากเรียนรู้เพิ่มมากขึ้นอีก ในทางตรงข้ามหากอินทรีย์ได้รับผลที่ไม่พอใจก็จะทำให้ไม่อยากเรียนรู้หรือเบื่อหน่าย และเป็นผลเสียต่อการเรียนรู้

ทฤษฎีบท (2550 : 51-52) สรุปหลักการจัดการเรียนการสอนตามแนวคิด ทฤษฎีบทแห่งการฝึกของ Thorndike ดังนี้

1. การเปิด โอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนแบบลองผิดลองถูก ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา จดจำการเรียนรู้ได้ดีและภาคภูมิใจในการทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง
2. การสำรวจความพร้อมหรือการสร้างความพร้อมของผู้เรียนเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องกระทำก่อนการสอนบทเรียน เช่น การสร้างบรรยากาศให้ผู้เรียนเกิดความอยากรู้อยากเห็นการเชื่อมโยงความรู้เดิมสู่ความรู้ใหม่ การสำรวจความรู้ใหม่ การสำรวจความรู้พื้นฐานเพื่อว่าผู้เรียนมีความพร้อมที่จะเรียนบทเรียนต่อไปหรือไม่
3. หากต้องการให้ผู้เรียนมีทักษะในเรื่องใด จะต้องช่วยให้เขาเกิดความเข้าใจในเรื่องนั้นอย่างแท้จริงแล้วให้ฝึกฝนโดยกระทำสิ่งนั้นบ่อย ๆ แต่ควรระวังอย่าให้ถึงกับซ้ำซากจะทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่าย
4. เมื่อผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แล้ว ควรให้ผู้เรียนฝึกนำการเรียนรู้ไปใช้บ่อย ๆ
5. การให้ผู้เรียนได้รับผลที่ตนพึงพอใจจะช่วยให้การเรียนการสอนประสบผลสำเร็จ การศึกษาว่าสิ่งใดเป็นสิ่งเร้าหรือรางวัลที่ผู้เรียนพึงพอใจ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

สรุปได้ว่า ทฤษฎีบทแห่งการฝึกของ Thorndike เชื่อว่า การฝึกหัดหรือการลงมือบ่อย ๆ ด้วยความเข้าใจ ทำให้เกิดประสบการณ์และการเรียนรู้คงทนถาวร การลองผิดลองดีช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ วิธีการแก้ปัญหา จดจำการเรียนรู้ได้ดี การฝึกให้ผู้เรียนกระทำสิ่งนั้นบ่อย ๆ แต่ไม่ซ้ำซากจะช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะในเรื่องนั้น ๆ ได้ดีและเกิดความ

เข้าใจอย่างแท้จริง ผู้สอนควรตระหนักถึงคุณค่า ความสำคัญ และประโยชน์ที่ได้จากการเรียนรู้ การนำไปใช้ต้องฝึกให้ผู้เรียนเข้าใจเด่นชัด และนำไปใช้อย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เกิดความมั่นคง (อารีย์ พันธุ์มณี. 2538 : 123-129) ผู้วิจัยได้นำทฤษฎีของ Thorndike มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน การเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้กระทำสิ่งนั้นบ่อย ๆ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดทักษะด้านการเขียน ตระหนักถึงคุณค่าของการอ่าน แสวงหาความรู้เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนางานเขียนของตน

2. การเรียนรู้แบบร่วมมือ

การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative learning) เป็นการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมความร่วมมือกันในกลุ่มและสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน ยุทธศาสตร์การสอนนี้ไม่ใช่วิธีสอนแบบใหม่แต่เป็นการสอนที่ใช้กันทั่วไป การเรียนรู้แบบร่วมมือมีประสิทธิภาพในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้และในเรื่องอื่น ๆ เช่น แรงจูงใจ ปฏิสัมพันธ์ทางบวก เจตคติที่ดีต่อวิชา และผู้สอน การเห็นคุณค่าและทักษะทางสังคม การเรียนแบบกลุ่มร่วมมือสามารถนำมาใช้กับการเรียนทุกวิชาทุกระดับชั้น และจะมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนในด้านการแก้ปัญหา การกำหนดเป้าหมายในการเรียนรู้ การคิดแบบหลากหลาย การปฏิบัติภารกิจที่ซับซ้อน การเน้นคุณธรรม จริยธรรม การเสริมสร้างประชาธิปไตยในชั้นเรียน ทักษะทางสังคม การสร้างนิสัยความรับผิดชอบร่วมกัน และความร่วมมือภายในกลุ่ม (วัฒนาพร รั้งับทุกข์. 2542 : 34)

2.1 ความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

การเรียนรู้แบบร่วมมือได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายคน ดังนี้

ชนาธิป พรกุล (2544 : 71) ให้ความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมมือว่าเป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากผู้เรียนทำงานร่วมกันและช่วยเหลือกันภายในกลุ่มย่อย

สลาวิน (อัญชญา โพธิพลากร. 2545 : 12 ; อ้างถึงใน Slavin. 1987 : 8)

ได้ให้ความหมายของการเรียนแบบร่วมมือว่าเป็นการสอนแบบหนึ่งซึ่งนักเรียนทำงานเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ปกติ 4 คนและการจัดกลุ่มต้องคำนึงถึงความสามารถของนักเรียน เช่น นักเรียนที่มีความสามารถสูง 1 คน ความสามารถปานกลาง 2 คน และความสามารถต่ำ 1 คน หน้าที่ของนักเรียนในกลุ่มจะต้องช่วยกันทำงาน ที่มีความรับผิดชอบและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

สุคนธ์ สินธพานนท์ (2545 : 30) ให้ความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมมือว่าเป็นวิธีสอนโดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ เป็นวิธีสอนที่ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ร่วมมือกันเป็นกลุ่มย่อย ๆ เน้นการสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียน

ในแต่ละกลุ่มจะมีสมาชิกที่มีความรู้ความสามารถแตกต่างกัน ผู้เรียนแต่ละคนต้องร่วมมือกัน มีการช่วยเหลือกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เด็กที่เก่งจะช่วยเด็กที่อ่อนกว่า สมาชิกในกลุ่มจะต้องร่วมกันรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของเพื่อนสมาชิกทุกคนในกลุ่ม เพราะยึดหลักแนวคิดที่ว่า ความสำเร็จของสมาชิกทุกคนจะรวมเป็นความสำเร็จของกลุ่ม

ศิวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ (2546 : 134) ให้ความหมายของการเรียนรู้แบบร่วมมือว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เรียนได้ร่วมมือและช่วยเหลือกันในการเรียนรู้ โดยแบ่งกลุ่มผู้เรียนที่มีความสามารถต่างกันออกเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ซึ่งเป็นลักษณะการรวมกลุ่มแบบมีโครงสร้างที่ชัดเจน มีการทำงานร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น มีการช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีความรับผิดชอบร่วมกันทั้งในส่วนตนและส่วนรวม เพื่อให้ตนเองและสมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

วิลลาร์ด สุนทรโรจน์ (2549 : 51) เสนอว่า การรู้แบบร่วมมือ เป็นวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้แก่ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ แต่ละกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มีความรู้ความสามารถแตกต่างกัน โดยที่แต่ละคนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการเรียนรู้ รวมทั้งการเป็นกำลังใจแก่กันและกัน คนที่เรียนเก่งจะช่วยเหลือคนที่อ่อนกว่า สมาชิกในกลุ่มไม่เพียงแต่รับผิดชอบต่อการเรียนของตนเองเท่านั้น หากแต่จะต้องร่วมรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของเพื่อนสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ความสำเร็จของแต่ละบุคคลคือความสำเร็จของกลุ่ม

จากความหมายของการเรียนแบบร่วมมือ สรุปได้ว่า การเรียนแบบร่วมมือเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยการให้นักเรียนเรียนรู้เป็นกลุ่มโดยสมาชิกภายในกลุ่มนั้นจะมีนักเรียนที่เรียนเก่ง ปานกลางและอ่อน อยู่ในกลุ่มเดียวกันและมีการช่วยเหลือกันในการเรียน นักเรียนที่เรียนเก่งต้องคอยบอกและแนะนำเพื่อน ๆ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ต้องการและเพื่อความสำเร็จของกลุ่มและของตัวผู้เรียนด้วย

2.2 ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

ยุทธศาสตร์การจัดการเรียนรู้หรือวิธีวิธีสอนเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้การจัดการเรียนการสอนบรรลุจุดหมายที่กำหนด การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือกันเรียนรู้เป็นการพัฒนานักเรียนในด้านวิชาการ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญรวมทั้งเป็นการส่งเสริมทักษะทางสังคมให้กับนักเรียน โดยให้นักเรียนในแต่ละกลุ่มย่อยลงมือปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันจนประสบผลสำเร็จของจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ร่วมกันทุกคน ในปัจจุบันครูผู้สอนเป็นจำนวนมาก เน้นพัฒนาผู้เรียนในด้านวิชาการ โดยไม่เน้นการพัฒนาทักษะ

ทางสังคมนอกจากนี้ครูผู้สอนมักจะส่งเสริมให้นักเรียนแข่งขันหรือเรียนตามลำพัง ซึ่งการสอนทั้งสองอย่างไม่ได้คำนึงถึงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนคนอื่น ๆ ในชั้น สภาพการเรียนการสอนดังกล่าวก่อให้เกิดผลเสียหลายประการแก่นักเรียน กล่าวคือ การสอนแบบแข่งขันทำให้เกิดผู้ชนะและผู้แพ้ โดยผู้ชนะจะดีใจ สำหรับผู้แพ้จะเสียใจ ซึ่งสัดส่วนของผู้ชนะจะมีน้อยกว่าผู้แพ้มาก มีผลทำให้นักเรียนส่วนใหญ่เกิดความเครียดและไม่มีความสุขในการเรียน ส่วนการเรียนตามลำพังนั้นนักเรียนแต่ละคนจะตั้งหน้าตั้งตาเรียน ไม่สนใจเพื่อนรอบข้าง พยายามทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูผู้สอนมอบหมายให้ได้มากที่สุด ไม่มีการช่วยเหลือใครจนทำให้เป็นคนไม่มีน้ำใจ และไม่มียุทธสัมพันธ แต่การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือกันเรียนรู้เท่ากับการเตรียมนักเรียนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข

บุญชม ศรีสะอาด (2541 : 122) ได้สรุปข้อดีของการเรียนรู้แบบร่วมมือกันไว้หลายประการ คือ ผู้เรียนได้ร่วมกันเรียนรู้ได้ดี การซักถามทำให้เกิดความกล้าและได้ทราบคำตอบในเรื่องที่ตนสนใจหรือยังไม่กระจ่าง การอธิบายให้เพื่อนฟังจะทำให้ผู้อธิบายมีความแม่นยำในเรื่องที่เรียนมากขึ้น เพื่อน ๆ ที่ฟังเกิดความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้ง ผู้เรียนได้พัฒนาการทำงานเป็นกลุ่มให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น คนอ่อนได้เรียนรู้จากคนที่เก่งกว่าซึ่งมีความตั้งใจช่วยเหลือเพื่อน ๆ เพื่อยกระดับผลงานของกลุ่มให้สูงขึ้น ส่งผลกับสมาชิกทุกคนในกลุ่ม

จันทร์ตา ดันติพงสานุรักษ์ (2543 : 37) ได้สรุป การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือมีข้อดีมีคุณลักษณะและประสิทธิภาพของการเรียนรู้ในลักษณะและประสิทธิภาพของการเรียนรู้ในลักษณะดังกล่าวไว้ดังนี้

1. ช่วยพัฒนาความเชื่อมั่นของนักเรียน
2. ช่วยพัฒนาความคิดของนักเรียน
3. ช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน
4. ช่วยส่งเสริมบรรยากาศในการเรียน
5. ทำให้นักเรียนมีวิสัยทัศน์หรือมุมมองกว้างขึ้น
6. ช่วยให้นักเรียนมีการปรับตัวในสังคมที่ดีขึ้น

พิมพันธ์ เชชะคุปต์ (2544 : 40) ได้เสนอแนะว่า การเรียนแบบร่วมมือมีความสำคัญต่อนักเรียนดังนี้

1. สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกทุกคน เพราะทุกคนร่วมมือในการทำงานกลุ่มและทุกคนมีส่วนร่วมเท่าเทียมกัน

2. สมาชิกทุกคนมีโอกาสคิด พูด แสดงออก แสดงความคิดเห็น และลงมือกระทำอย่างเท่าเทียมกัน
3. ส่งเสริมให้การช่วยเหลือกัน เช่น นักเรียนที่เก่งช่วยเหลือนักเรียนที่ไม่เก่ง ทำให้นักเรียนที่เก่งเกิดความภาคภูมิใจ รู้จักเสียสละเวลา ส่วนคนที่ไม่เก่งเกิดความซาบซึ้งในน้ำใจของเพื่อน
4. ส่งเสริมให้รู้จักคิด วิเคราะห์ และตัดสินใจเลือก เพราะมีการร่วมกันคิด เกิดการระดมความคิด นำข้อมูลมาพิจารณาร่วมกัน
5. ส่งเสริมทักษะทางสังคม เช่นการอยู่ร่วมกันด้วยมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เข้าใจกันและกัน อีกทั้งเสริมทักษะการสื่อสาร ทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม สิ่งเหล่านี้จะส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้สูงขึ้น

สรุปได้ว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือ มีความสำคัญคือ ทำให้นักเรียนมีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล มีความรับผิดชอบงานของตนเองและส่วนรวมร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีภายในกลุ่มของนักเรียน มีทักษะการทำงานกลุ่มเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย ส่งผลให้เกิดความภาคภูมิใจและเห็นคุณค่าในตัวเอง ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นและมีเจตคติที่ดีต่อกัน

2.3 จุดประสงค์ของการเรียนรู้แบบร่วมมือ

ชนาธิป พรกุล (2544 : 71-72) ได้เสนอไว้ว่าการใช้การเรียนรู้แบบร่วมมือ เพื่อต้องการให้ผู้เรียนได้รับในสิ่งต่อไปนี้

1. การพัฒนาสติปัญญา มีทักษะการคิด การสื่อสาร การแก้ปัญหา
2. ทักษะทางสังคม เช่น การร่วมมือ การช่วยเหลือ การปฏิสัมพันธ์ในทางสร้างสรรค์
3. ความอดทนต่อความแตกต่าง เรียนรู้ในการฟังผู้อื่น มีส่วนร่วมในการตัดสินใจและการทำงานเป็นทีม
4. การพัฒนาตนเอง เช่น ควบคุมตนเองในการเรียน เข้าใจตนเอง เห็นคุณค่าในตนเอง มีความมั่นใจ
5. ความเท่าเทียมกันมีการยอมรับว่าทุกคนเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะมีความแตกต่างในเรื่องใด

กระทรวงศึกษาธิการ (2544 : 64) ได้เสนอไว้ว่า การเรียนแบบร่วมมือมีจุดประสงค์เพื่อมุ่งฝึกฝนและพัฒนา ดังนี้

1. การเรียนรู้ร่วมกัน
2. การทำงานกับผู้อื่น การเป็นผู้นำและผู้ตาม
3. การคิดแบบหลากหลาย
4. การแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ด้วยตนเอง
5. ประชาธิปไตย
6. การเรียนรู้อย่างมีความสุข

สรุปได้ว่าจุดประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนแบบร่วมมือ ได้ว่าเป็นการฝึกให้นักเรียนได้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการเรียน ช่วยพัฒนานักเรียนในเรื่องของการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ส่งเสริมการทำงานร่วมกันในการแสวงหาความรู้และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีปฏิสัมพันธ์กัน เรียนรู้อย่างมีความสุข

2.4 องค์ประกอบพื้นฐานของการเรียนแบบร่วมมือ

การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือจะมีประสิทธิภาพถ้าสมาชิกภายในกลุ่มมองเห็นคุณค่าของการทำงานร่วมกันและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน (จันทรา ตันติพงษานุรักษ์. 2543 : 38-39), (กรมวิชาการ. 2544 : 5-8), (สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ. 2545 : 134-135) ได้กล่าวไว้ในทำนองเดียวกันว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือมีองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญ 5 ประการ คือ

1. การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันทางบวก (Positive Interdependence)

นักเรียนต้องตระหนักว่างานที่ทำเป็นงานกลุ่ม การที่จะทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้หรือไม่ นั้นขึ้นอยู่กับสมาชิกทุกคนในกลุ่มต้องมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังนั้นผลงานของกลุ่มคือผลสำเร็จของนักเรียนแต่ละคนและผลงานของนักเรียนแต่ละคนก็เป็นผลสำเร็จของกลุ่มด้วย ครูผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมให้นักเรียนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในทางบวกได้หลายวิธี เช่น

- 1.1 การกำหนดเป้าหมายของกลุ่ม (แต่ละคนลงมือเรียนและต้องแน่ใจว่าสมาชิกคนอื่นเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กัน)
- 1.2 การกำหนดรางวัลร่วมกัน (ถ้าทุกคนทำได้ตามเกณฑ์ที่ครูกำหนดไว้แต่ละคนได้รับคะแนนโบนัสเท่ากันทุกคน)
- 1.3 การกำหนดให้ใช้วัสดุ อุปกรณ์ หรือสื่อการเรียนอื่น ๆ ร่วมกัน (แต่ละคนจะได้วัสดุเพียง 1 ส่วนของทั้งหมดที่จำเป็นต้องใช้ในการทำงานกลุ่ม)

1.4 การกำหนดบทบาทสมาชิกในกลุ่มให้แต่ละคนมีหน้าที่ในกลุ่ม เช่น ผู้อ่าน ผู้ตรวจสอบ ผู้บันทึก ผู้ให้กำลังใจ ผู้จัดหาวัสดุ

2. การติดต่อปฏิสัมพันธ์โดยตรง (Face-to-Face Interaction)

การปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้นเมื่อทุกคนในกลุ่มมีการช่วยเหลือและให้กำลังใจซึ่งกันและกัน มีการอธิบายขยายความในบทเรียนให้เพื่อนในกลุ่มได้เข้าใจ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการหาเหตุผลเปิดโอกาสให้สมาชิกได้เสนอแนวคิดเพื่อเลือกสิ่งที่ดีและถูกต้องเหมาะสม

3. การรับผิดชอบงานกลุ่ม (Individual Accountability and Personal Responsibility) การเรียนแบบร่วมมือนี้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับความสามารถ ความรู้ของแต่ละคนที่ได้รับการเรียนแบบร่วมมือจะประสบความสำเร็จเมื่อทุกคนในกลุ่มเข้าใจบทเรียนตรงกัน ดังนั้นทุกคนในกลุ่มจะต้องตรวจสอบดูว่า ทุกคนเข้าใจบทเรียนตรงกันหรือไม่เพราะครูอาจจะทำการทดสอบโดยใช้วิธีการสุ่มตัวแทนจากแต่ละกลุ่ม

4. ทักษะในความสัมพันธ์กับกลุ่มเล็กและผู้อื่น (Interpersonal and Small Group Skill) เป็นทักษะที่นักเรียนควรได้รับการฝึกก่อนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อื่น ๆ เพื่อช่วยให้การปฏิบัติงานกลุ่มประสบความสำเร็จ เช่น

4.1 การทำความรู้จักและไว้วางใจผู้อื่น

4.2 การสื่อสารที่ถูกต้องและเที่ยงตรง

4.3 การใช้ภาษาสุภาพ เหมาะสมกับโอกาส

4.4 การให้กำลังใจในการทำงานร่วมกันด้วยคำพูดหรือการแสดงความ

สนใจ

4.5 การเป็นผู้นำผู้ตามที่ดีในการชี้แนะการทำงานกลุ่ม

4.6 การให้ความสำคัญและการเอาใจใส่ต่อทุกคนเท่าเทียมกัน

4.7 การยอมรับฟังความคิดเห็นและการรับฟังความคิดเห็น

4.8 การให้กำลังใจในการทำงานของผู้อื่น

4.9 ความสามารถในการหลีกเลี่ยงข้อขัดแย้ง

5. กระบวนการกลุ่ม (Group Processing) ทุกคนที่เป็นสมาชิกจะต้องร่วมรับผิดชอบต่อการเรียนของสมาชิกในกลุ่ม สมาชิกทุกคนต้องมุ่งมั่นและกระตุ้นให้แต่ละคนทำงานตามที่กำหนด ดังนั้น ครูผู้สอนต้องคอยสังเกต วิเคราะห์การทำงานร่วมกัน และให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อให้กลุ่มทำงานให้ดีขึ้น รวมทั้งเปิดโอกาสให้สมาชิกแต่ละกลุ่มแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับกระบวนการทำงานของสมาชิกในกลุ่ม เช่น

- 5.1 ให้อธิบายการกระทำของสมาชิกที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์
- 5.2 ให้ตัดสินว่าการกระทำใดของกลุ่มควรรักษาไว้และการกระทำใดควรเลิกปฏิบัติ
- 5.3 ให้สังเกตและบันทึกพฤติกรรมที่ดีและพฤติกรรมที่เป็นปัญหาเพื่อนำมาวิเคราะห์ภายหลัง
- 5.4 ให้เล่าถึงเหตุการณ์ในกลุ่ม ปัญหาของกลุ่มหรือวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของกลุ่ม

องค์ประกอบพื้นฐานของการจัดการเรียนแบบร่วมมือ สมาชิกแต่ละคนต่างมีความสัมพันธ์และต้องพึ่งพาอาศัยกันและกันในการที่จะช่วยให้การดำเนินกิจกรรมการจัดการเรียนการสอนดำเนินไปด้วยดี และบรรลุเป้าหมายที่กำหนด ดังนั้น ครูผู้สอนจะต้องพยายามจัดกิจกรรมให้ได้ครบทั้ง 5 องค์ประกอบพื้นฐาน

2.5 เทคนิคของการเรียนแบบร่วมมือ

วิลลาร์ด สุนทร โรจน์ (2549 : 49-71) ได้เสนอเทคนิคการเรียนรู้จากการจัดการเรียนรู้ โดยกระบวนการกลุ่มร่วมมือกันเรียนรู้ ไว้ดังนี้

1. เทคนิคการเรียนรู้แบบการแข่งขันเป็นทีม (TGT)
2. เทคนิคการเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จเป็นทีม (STAD)
3. เทคนิคการเรียนรู้แบบต่อภาพ (Jigsaw)
4. เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือกันเรียนรู้เป็นกลุ่ม (TAI)
5. เทคนิคการเรียนรู้แบบการสืบสวนสอบสวนเป็นกลุ่ม (GI)
6. เทคนิคการเรียนรู้แบบเรียนรู้ร่วมกัน (LT)
7. เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมกันคิด (NHT)
8. เทคนิคการเรียนรู้แบบ Co-op Co-op

การศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการจัดการเรียนแบบร่วมมือ จะเห็นได้ว่ามีเทคนิควิธีการเรียนแบบร่วมมือหลายรูปแบบ ผู้วิจัยสนใจในการเรียนการสอนแบบร่วมมือด้วยเทคนิคการเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จเป็นทีม (STAD) เพื่อนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน

2.6 หลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบร่วมมือตามวิธี STAD

การเรียนตามวิธี STAD (Student Teams – Achievement Divisions) เป็นรูปแบบหนึ่งของการเรียนแบบร่วมมือ พัฒนาขึ้น โดยสลาบิน (Robert E. Slavin) ผู้อำนวยการ

โครงการศึกษาระดับประถมศึกษา ศูนย์การวิจัยประสิทธิภาพการเรียนของนักเรียนที่มีปัญหาทางด้านวิชาการแห่งมหาวิทยาลัยจอห์นฮอปกินส์ สหรัฐอเมริกา และเป็นผู้เชี่ยวชาญการสอนคณิตศาสตร์ สลาวิน ได้พัฒนาเทคนิคนี้ขึ้นเพื่อขจัดปัญหาทางการศึกษา มุ่งเน้นทักษะการคิด การเรียนที่เป็นระบบ เป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับการเรียนเป็นกลุ่ม และเป็นวิธีการสร้างสัมพันธภาพระหว่างนักเรียนการเรียนตามวิธี STAD เป็นรูปแบบการเรียนที่ครบวงจร ผู้เรียนเรียนรู้ได้โดยการลงมือปฏิบัติสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง การเรียนวิธีนี้แบ่งผู้เรียนออกเป็นกลุ่มละ 4-5 คน เน้นให้มีการแบ่งงานกันทำ ช่วยเหลือกันร่วมกันทำงานที่ได้รับมอบหมาย ในกลุ่มหนึ่งๆ ประกอบด้วยผู้เรียนที่มีความสามารถทางการเรียนแตกต่างกัน ซึ่งในการจัดแบ่งกลุ่มอาจพิจารณาจากผลการเรียนหรือคะแนนการสอบในภาคเรียนที่ผ่านมา ในขณะที่เรียนสมาชิกในกลุ่มสามารถช่วยเหลือกันในการทำงานในเนื้อหานั้นๆ แต่ในการทดสอบซึ่งจะทำเมื่อเรียนจบเนื้อหานั้นๆ แล้วจะเป็นการทดสอบรายบุคคลช่วยเหลือกันไม่ได้ คะแนนการสอบของสมาชิกในกลุ่มแต่ละคนจะนำมาเฉลี่ยเป็นคะแนนของกลุ่ม มีการประกาศคะแนนของกลุ่ม และถ้ากลุ่มใดมีคะแนนเฉลี่ยถึงเกณฑ์ที่กำหนดไว้ก็จะมีรางวัลให้ด้วยและเมื่อเรียนครบ 5-6 สัปดาห์แล้ว ผู้เรียนสามารถเปลี่ยนกลุ่มได้การเรียนตามวิธี STAD จึงเป็นการเรียนที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้ความคิดร่วมกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความคิด เหตุผลซึ่งกันและกัน ได้เรียนรู้สภาพอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดของคนในกลุ่ม เพื่อเป็นแนวคิดไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคล ตลอดจน เพื่อที่จะเรียนรู้และรับผิดชอบงานของผู้อื่นเสมือนงานของตน โดยมุ่งเน้นผลประโยชน์และความสำเร็จของกลุ่มในการเรียนแบบนี้ สิ่งที่ต้องคำนึงถึงมี 3 ประการ คือ

1. รางวัลของกลุ่ม ซึ่งได้รับเมื่อกลุ่มทำคะแนนได้ถึงเกณฑ์ที่กำหนดไว้
2. ผลความรับผิดชอบรายบุคคลหมายถึง ความสำเร็จของกลุ่มนั้นจะขึ้นอยู่กับการทำงานที่สมาชิกทุกคนเข้าใจเนื้อหานั้นๆ ดังนั้น สมาชิกทุกคนจะต้องช่วยกันอธิบายให้เข้าใจ เพราะเมื่อมีการทดสอบสมาชิกจะต้องทำด้วยตนเองเป็นรายบุคคล โดยไม่มีผู้ช่วยเหลือ แต่คะแนนที่ได้จากการสอบจะนำมาเฉลี่ยเป็นคะแนนของกลุ่ม
3. โอกาสความสำเร็จที่เท่าเทียมกันหมายถึง สมาชิกทุกคนในกลุ่มมีโอกาสที่จะทำได้ดีที่สุด และประสบความสำเร็จอย่างเท่าเทียมกัน เพราะฉะนั้นจากประสบการณ์ที่ทำงานร่วมกันมาจะช่วยพัฒนาสมาชิก ดังนั้น การช่วยเหลือของสมาชิกทุกคนจึงเป็นสิ่งมีค่า

สลาวิน (Slavin, 1995 : 42) เสนอว่า วิธี STAD นี้สามารถใช้ได้กับทุกวิชา ตั้งแต่คณิตศาสตร์ไปจนถึงศิลป์ภาษา หรือสังคมศึกษา และใช้ได้กับระดับการศึกษาตั้งแต่

ชั้นประถมศึกษาจนถึงมหาวิทยาลัย และเหมาะสมอย่างยิ่งกับรายวิชาที่มีการวางจุดประสงค์ไว้ อย่างแน่ชัด โดยมีคำตอบที่ตายตัว เช่น คณิตศาสตร์ วิชาคำนวณต่างๆ การใช้ภาษา และ ภูมิศาสตร์ เป็นต้น จุดประสงค์หลักของการใช้วิธี STAD ก็เพื่อที่จะจูงใจผู้เรียนให้กระตือรือร้น กล้าแสดงออก และช่วยเหลือกันในการทำความเข้าใจเนื้อหานั้นๆ อย่างแท้จริง สลาวิน (Slavin, 1995: 54) กล่าวเพิ่มเติมว่า การเรียนตามวิธี STAD เป็นวิธีการเรียนแบบร่วมมือที่ง่ายที่สุด และเป็นตัวอย่างที่ดีที่สุดสำหรับครูในการเริ่มต้นใช้วิธีการเรียนแบบร่วมมือในห้องเรียน ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงวิธีการเรียนตามวิธี STAD แล้วจะเห็นได้ว่า เป็นวิธีการที่เน้นความสำคัญของการ เรียนเป็นกลุ่ม การช่วยเหลือกันในกลุ่ม เป็นการฝึกทักษะทางสังคมให้กับผู้เรียน และทำให้ มองเห็นคุณค่าของการร่วมมือกันในการแสดงออกทางการเรียนรู้มากขึ้นซึ่งรูปแบบการเรียนที่ มีนักเรียนเป็นศูนย์กลางนี้จะเหมาะสมกับการสอนอ่านภาษาไทยเพราะจะทำให้ นักเรียนเก่ง ปานกลางและอ่อนร่วมมือกันอ่านและทำงานร่วมกันเพื่อทำกิจกรรมในขณะที่อ่านและหลังการ อ่าน ทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในสิ่งที่อ่านมากยิ่งขึ้น อันจะทำให้ นักเรียนประสบความสำเร็จ ในการเรียนวิชาอื่นมากขึ้นด้วย

1. องค์ประกอบของการเรียนตามวิธี STAD

รูปแบบการเรียนแบบ STAD ประกอบด้วยขั้นตอนหลัก 5 ขั้นตอน คือ (Slavin, 1995 : 71-73)

1.1 การนำเสนอข้อมูล ครูเป็นผู้นำเสนอข้อมูล โดยใช้วิธีการสอน ตรงอาจเป็นการใช้เอกสารหรือการบรรยาย เพื่อให้นักเรียนเกิดความสนใจที่จะเรียน การนำเสนอข้อมูลนี้ จะแตกต่างจากการสอนโดยทั่วไป กล่าวคือ นักเรียนจะต้องมีความตั้งใจ และตั้งเจตนาครูสอนเพราะนักเรียนต้องลงมือปฏิบัติเอง และมีการทดสอบหลังจากจบ บทเรียนหนึ่ง ๆ

1.2 การทำงานร่วมกัน นักเรียนจะทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม กลุ่มหนึ่ง มี 4-5 คน ซึ่งมีผลสัมฤทธิ์ และเพศคละกัน หน้าที่สำคัญของกลุ่มคือ การช่วยเหลือกันเรียน ร่วมกัน เตรียมสมาชิกเพื่อการทดสอบหลังจากครูสอนเนื้อหาจบแล้ว สมาชิกจะเข้ากลุ่มเรียนรู้ และทำงานจากใบงานอภิปรายปัญหา ร่วมกันรวมทั้งการตรวจสอบคำตอบการแก้ไขคำตอบ หัวใจสำคัญที่สุดอยู่ที่สมาชิกแต่ละคน ทุกคนจึงต้องทำหน้าที่ของตนให้ดีที่สุด สมาชิกเรียนรู้ ให้กำลังใจและเข้าใจร่วมกัน

1.3 การทดสอบ เมื่อครูสอนไปประมาณ 1-2 ครั้ง นักเรียนจะเข้าทำ การทดสอบในสาระที่เรียนต่างคนต่างสอบจะช่วยเหลือกันไม่ได้

1.4 การปรับปรุงคะแนน จะเปิดโอกาสให้นักเรียนได้พัฒนา
ความสามารถของตนอย่างเต็มที่ นักเรียนสามารถปรับปรุงคะแนนของตนเองให้สูงขึ้น

1.5 การตัดสินผลงานของกลุ่ม จะพิจารณาผลรวมของการปรับปรุง
คะแนนของสมาชิกในกลุ่ม กำหนดระดับผลความสำเร็จตามคะแนนที่ได้ของกลุ่ม อาจเป็นคำ
ชมเชยใบประกาศนียบัตรรางวัล เป็นต้น

2. ขั้นตอนการเรียนรู้ตามวิธี STAD

กิจกรรมการเรียนรู้การสอนวิธี STAD มีเทคนิค 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ
(Slavin, 1995 : 73-84)

2.1 การเตรียมการสอน ครูจะดำเนินการดังนี้

2.1.1 เนื้อหาของบทเรียน การเรียนรู้โดยใช้วิธี STAD สามารถ
ใช้ได้กับเนื้อหาต่างๆ ที่ครูสร้างขึ้น และโดยเฉพาะเนื้อหาที่โครงการการเรียนรู้แบบทีมแห่ง
มหาวิทยาลัยจอห์นฮอปกินส์ เป็นผู้สร้างขึ้น แต่จะเป็นการง่ายถ้าครูผู้สอนสร้างขึ้นเอง โดยการ
ทำเอกสารประกอบการสอนหรือใบงาน กระจายคำตอบ และข้อทดสอบย่อยสำหรับเนื้อหาที่
จะสอนในแต่ละบท

2.1.2 การจัดกลุ่มผู้เรียน ในแต่ละกลุ่มควรประกอบด้วยสมาชิก
4 คน เป็นนักเรียนที่มีความสามารถทางการเรียนสูง 1 คน ปานกลาง 2 คน และอ่อน 1 คน ครู
ควรจัดกลุ่มให้นักเรียนเอง เพราะถ้าให้นักเรียนจัดกลุ่มเอง นักเรียนจะเลือกคนที่ชอบพอสนิท
สนมกันเท่านั้น ขั้นตอนในการจัดกลุ่มได้แก่

- 1) จัดทำเอกสารสรุปเกี่ยวกับการเรียนเป็นกลุ่มให้แต่ละกลุ่ม
- 2) จัดนักเรียนเข้ากลุ่ม โดยจัดเรียงนักเรียนที่มีผลคะแนน
สูงสุด ไปถึงต่ำสุดข้อมูลที่ใช้ในการแบ่งกลุ่มได้จากคะแนนการทดสอบจะเป็นสิ่งที่ดีที่สุด
รองลงมาคือ การใช้ผลการเรียนระดับคะแนนวิชาที่ผ่านมา หรือบางครั้งขึ้นอยู่กับวิจารณญาณ
ของผู้สอนก็ได้

- 3) พิจารณาจำนวนกลุ่มในชั้นเรียน ในแต่ละกลุ่มควร
ประกอบด้วยสมาชิก 4 คน ดังนั้น นักเรียนจะมีกี่กลุ่มนั้นให้ใช้ 4 หารจำนวนนักเรียนเช่น
ในห้องเรียนหนึ่งมีนักเรียน 32 คน ก็จะแบ่งนักเรียนได้ 8 กลุ่ม แต่ถ้าหารด้วย 4 ไม่ลงตัวก็
จะต้องมีบางกลุ่มที่มีสมาชิกมากกว่า 4 คน เช่น ในห้องเรียนหนึ่งมีนักเรียน 30 คน ก็จะ
สามารถแบ่งนักเรียนได้ 6 กลุ่ม โดยมีกลุ่ม 5 กลุ่ม ที่มีสมาชิก 4 คน และมี 2 กลุ่มที่มีสมาชิก 4 คน
อย่างนี้เป็นต้น

4) การจัดนักเรียนเข้ากลุ่ม ในแต่ละกลุ่มควรให้มีความสมดุลกัน เพื่อให้แต่ละกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มีความสามารถทางการเรียนตั้งแต่ต่ำ ปานกลาง จนถึงสูงและระดับความสามารถโดยเฉลี่ยของแต่ละกลุ่มๆ ละเท่าๆ กัน ซึ่งอาจจัดกลุ่มโดยอาศัยคะแนนที่ได้จากแบบทดสอบก่อนเรียนหรือคะแนนจากผลการเรียนเดิม

5) การพิจารณาคะแนนพื้นฐาน คะแนนพื้นฐานหมายถึง คะแนนจากการทดสอบครั้งที่แล้วมา เมื่อครูใช้เทคนิคนี้และมีการทดสอบไป 2-3 ครั้งแล้วนำคะแนนนี้มาเฉลี่ยเป็นคะแนนพื้นฐานหรืออาจใช้คะแนนผลการเรียนของปีที่ผ่านมาก็ได้

2.2 รายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรม ประกอบด้วยกิจกรรมย่อยๆ ดังนี้

2.2.1 การสอน ครูใช้วิธีการสอนแบบโดยตรง หรืออภิปราย หรือเสนอโดยใช้เสียงและภาพ จะใช้เวลา 1-2 คาบในการสอนบทเรียนหนึ่งๆ โดยดำเนินตามแผนการสอน ซึ่งในการนำเสนอบทเรียนนั้น ควรจะครอบคลุมถึงการนำเข้าสู่บทเรียน การพัฒนา และการฝึก โดยให้แนวปฏิบัติมีรายละเอียดดังนี้

1) การนำเข้าสู่บทเรียน เป็นการเร้าความสนใจของนักเรียนให้อยากรู้ อยากเห็น อยากเรียน เป็นการเริ่มเข้าสู่การนำเสนอบทเรียน ควรจะ

1.1) บอกนักเรียนถึงสิ่งที่เรียนว่า คืออะไรมีความสำคัญอย่างไรกระตุ้นให้นักเรียนอยากเรียนด้วยการสาธิต การใช้อุปกรณ์ประกอบการอธิบาย หรือยกตัวอย่างปัญหาในชีวิตจริง

1.2) ทบทวนสั้นๆ เกี่ยวกับทักษะหรือข้อมูลที่นักเรียนรู้อยู่แล้ว

2) การพัฒนาเป็นขั้นที่จัดในขั้นนำเสนอบทเรียนครูอาจจะปฏิบัติกิจกรรมดังนี้

2.1) ทดสอบโดยวัดตามจุดประสงค์

2.2) เน้นทักษะความเข้าใจไม่ใช่ความจำ

2.3) ยกสาระหรือทักษะต่างๆ โดยใช้อุปกรณ์สื่อที่เห็น

ชัดเจน

2.4) ประเมินความเข้าใจของนักเรียนบ่อยๆ ด้วยการถาม

คำถาม

2.5) อธิบายว่าคำตอบนี้ทำไมจึงถูกต้องและไม่ถูกต้อง

ยกเว้นกรณีที่เห็นชอบแล้ว

2.6) เมื่อนักเรียนจับใจความสำคัญได้แล้วให้นำไปสู่สาระ
ถัดไป

2.7) รักษาประเด็นที่กำลังเรียนอยู่ โดยการถามคำถาม
ต่างๆ และนำไปสู่บทเรียนทั้งบทอย่างรวดเร็ว

3) การฝึกโดยให้แนวปฏิบัติ เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียน
ฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับบทเรียนที่นำเสนอโดยแนะแนวทางให้ เพื่อให้นักเรียนมีจุดมุ่งหมายในการ
ปฏิบัติถือว่าเป็นขั้นฝึกฝนอาจทำดังนี้

3.1) ให้นักเรียนทุกคนช่วยกันแก้ปัญหา หรือหาคำตอบ
สำหรับคำถามนั้นๆ

3.2) สุ่มตัวอย่างนักเรียนเพื่อถาม ซึ่งวิธีการนี้เป็นการ
กระตุ้นนักเรียนทุกคนเตรียมคำถามไว้

3.3) ไม่ควรให้งานที่ต้องใช้เวลานาน อาจให้นักเรียน
เตรียมคำถาม 1-2 ข้อ แล้วให้ข้อมูลย้อนกลับ

2.2.1 การทำงานเป็นกลุ่ม ใช้เวลา 1-2 คาบ ในการสอนบทหนึ่ง ๆ
นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยการอ่านและศึกษาใบงานร่วมกันกับเพื่อสมาชิก
เอกสารที่ใช้ในขั้นนี้คือใบงาน และกระดาษคำตอบกลุ่มละ 2 ใบ สำหรับกลุ่มหนึ่ง ๆ ในขณะที่
เรียนสมาชิกในกลุ่มจะต้องเรียนรู้เนื้อหา นั้น ๆ ให้เข้าใจและช่วยกันทำงานในวันแรกของการ
เรียน ครูจะอธิบายถึงความหมายของการทำงานแบบร่วมมือและเทคนิคต่างๆ ในการเรียน

1) นักเรียนทุกคนต้องรับผิดชอบในการทำให้เพื่อนสมาชิกทุก
คนเรียนรู้เนื้อหาให้กระจ่าง

2) นักเรียนจะเสร็จสิ้นงานที่ได้รับมอบหมายได้เมื่อสมาชิก
ทุกคนในกลุ่มเรียนรู้เนื้อหานั้นๆ จนกระจ่างแล้ว

3) นักเรียนควรจะขอความช่วยเหลือจากเพื่อนในกลุ่มก่อนที่
จะถามครู

4) นักเรียนในกลุ่มควรพูดคุยปรึกษากันเบาๆ นอกจากนี้ ครู
ควรกระตุ้นให้นักเรียนได้ทราบกฎบางอย่าง เช่น

4.1) ให้จัดกลุ่มอย่างรวดเร็วและไม่ทำเสียงดังรบกวนผู้อื่น

4.2) ให้เวลาประมาณ 5 นาที ในการตั้งชื่อกลุ่ม

4.3) แจกใบงานและกระดาษคำตอบ (กลุ่มละ 2 ชุด)

- อุปกรณ์ร่วมกัน
- 4.4) แลกเปลี่ยนความคิด อธิบายโต้ตอบและแบ่งใช้
- 4.5) ให้สมาชิกแต่ละคนอธิบายคำตอบแทนที่จะเป็นการ
ตรวจคำตอบ
- 4.6) ใช้คำพูดที่สุภาพไม่ก้าวร้าวและไม่เถียงกันด้วยเรื่อง
ส่วนตัว
- 4.7) เมื่อเกิดข้อขัดแย้งให้ใช้หลักประชาธิปไตย
- 4.8) ตรวจสอบผลงานและคำตอบของกลุ่มก่อนนำเสนอส่งครู
และสมาชิกทุกคนต้องยอมรับผิชอบผลงานกลุ่มเสมือนงานของตน
- 4.9) เน้นให้นักเรียนทราบว่า พวกเขาจะจบบทที่ต่อเมื่อ
แน่ใจว่าสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มทำคะแนนทดสอบได้ 100%
- 4.10) ต้องแน่ใจว่านักเรียนศึกษาเนื้อหาในใบงานจริงๆ
ไม่ใช่ถือไว้เฉยๆ ดังนั้น จึงเป็นสิ่งสำคัญที่นักเรียนต้องมีกระดาษคำตอบเพื่อเอาไว้ตรวจสอบ
คำตอบของตนเองและของสมาชิกในขณะที่เรียน ผู้เรียนอธิบายคำตอบกันด้วย แทนที่จะเป็น
เพียงการตรวจคำตอบจากกระดาษคำตอบเท่านั้น
- 4.11) ผู้เรียนมีคำถามควรให้ถามสมาชิกก่อนที่จะถามครู
บทบาทของครู คือ สังเกตและประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม โดยเดินดูทุกกลุ่มและ
ให้การช่วยเหลือเมื่อจำเป็น นอกจากนี้ ครูอาจจะมีการซักถามกลุ่มเพื่อตรวจสอบความเข้าใจ
เกี่ยวกับสิ่งที่เรียน ไปจัดว่าเป็นขั้นที่นักเรียนนำความรู้ที่ได้รับไปใช้
- 5) การทดสอบ
- 5.1) ให้ความเวลาในการทำข้อสอบอย่างพอเพียง แต่ไม่เปิด
โอกาสให้นักเรียนปรึกษากันในขณะที่ทำข้อสอบ เพราะต้องการจะให้นักเรียนแสดงให้เห็นว่า
ตนเรียนรู้อะไรบ้างจากบทเรียนนี้ ในขณะที่ทำการตรวจสอบ นักเรียนต้องแยกโต๊ะจากกลุ่ม
- 5.2) ให้มีการแลกเปลี่ยนกระดาษคำตอบเพื่อเปลี่ยนกัน
ตรวจกับผู้อื่นได้หรือสะสมคะแนนเอาไว้เมื่อเรียนจบบทเรียนแล้ว
- 6) การตระหนักถึงความสำเร็จของกลุ่ม มีวัตถุประสงค์เพื่อ
ชี้ให้เห็นถึงคะแนนของแต่ละบุคคลที่มีการเพิ่มขึ้นทันทีที่ผู้สอนคำนวณคะแนนของผู้เรียนแต่ละ
คน ก็จะชี้ถึงคะแนนของแต่ละคนที่เพิ่มขึ้น และจัดทำคะแนนกลุ่ม มีการให้รางวัลหรือ
ประกาศนียบัตรชมเชยให้กับกลุ่มที่ทำคะแนนสูงๆ ถ้าเป็นไปได้ครูควรจะบอกคะแนนในคาบ

ถัดไปหลังจากการสอบ ซึ่งวิธีนี้จะช่วยให้นักเรียนเชื่อมโยงกันระหว่างการทำคะแนนให้ดีที่สุดกับตระหนักถึงความสำเร็จและได้รับรางวัล ซึ่งจะเป็นการเพิ่มแรงจูงใจในการเรียนที่ดีด้วย กลุ่มจะได้รับรางวัลที่ต่อเมื่อกลุ่มนั้นได้รับความสำเร็จเหนือกว่ากลุ่มอื่น ซึ่งจะตัดสินด้วยคะแนนที่ได้มาจากการทำแบบทดสอบของสมาชิกกลุ่มแต่ละคน แล้วจึงนำมาคำนวณเป็นคะแนนของกลุ่ม

3. การคิดคะแนน

การคิดคะแนน เป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองอย่างเต็มที่นักเรียนสามารถปรับปรุงคะแนนของตนเองให้สูงขึ้นได้ในแต่ละครั้งเป็นการแข่งขันกับตัวเอง ผลการทดสอบย่อยและการนำผลงานไปตัดสินกลุ่ม (Slavin, 1995 : 77-80) ได้ให้แนวทางในการประเมินผลกลุ่มประกอบด้วย การกำหนดคะแนนพื้นฐาน การทดสอบย่อย การปรับปรุงคะแนนและการตัดสินประเมินผลกลุ่มดังนี้

3.1 การกำหนดคะแนนพื้นฐาน นักเรียนแต่ละคนต้องตั้งเป้าหมายของการเรียนว่านักเรียนสามารถบรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ถ้านักเรียนทำงานที่ยากกว่าและทำคะแนนสอบได้ดีกว่าคะแนนสอบที่ผ่านมา แต่ถ้านักเรียนไม่สามารถทำคะแนนได้สูงขึ้นก็ปราศจากคะแนนสอบที่ปรับปรุงมาจากการสอบที่ผ่านมา คะแนนสอบที่ผ่านมาเรียกว่าคะแนนพื้นฐาน (Base Score : B) ได้มาจาก 2 วิธี คือ

วิธีที่ 1 คะแนน B ได้มาจากคะแนนเฉลี่ยจากการสอบที่ผ่านมาของนักเรียน หลังจากทีครูเสนอบทเรียน โดยใช้วิธี STAD

วิธีที่ 2 คะแนน B ได้มาจากคะแนนสอบครั้งสุดท้ายของนักเรียนในปีการศึกษาที่ผ่านมา

จากแนวคิดการคิดคะแนนพื้นฐานดังกล่าว ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยจะใช้วิธีคิดคะแนนพื้นฐาน โดยนำเอาผลคะแนนจากการเรียนวิชาภาษาไทยในภาคเรียนที่ผ่านมาของนักเรียนแต่ละคนมาคิดเป็นคะแนนพื้นฐานแล้วนำไปคิดเทียบเป็นคะแนนที่ต้องการ ตัวอย่าง สุกัลยา มีคะแนนจากการเรียนวิชาภาษาไทยในภาคเรียน 2 ปีการศึกษา 2549 อยู่ 70 คะแนน ดังนั้น คะแนนพื้นฐานของสุกัลยา คือ 70 คะแนนและเมื่อนำไปเทียบเป็นคะแนนเต็ม 10 คะแนน สุกัลยา จะมีคะแนนพื้นฐานคือ 7 คะแนนเป็นต้น

3.2 การหาคะแนนก้าวหน้า โดยวิธีการเปรียบเทียบคะแนนย่อยกับคะแนนพื้นฐาน เพื่อหาความแตกต่างและปรับเป็นคะแนนก้าวหน้า จุดประสงค์ของการคิดคะแนนพื้นฐานและคะแนนก้าวหน้าก็เพื่อที่จะให้นักเรียนทุกคนพยายามทำคะแนนสูงสุด

ให้กับกลุ่มของตน ไม่ว่าจะคะแนนครั้งที่ผ่านมาจะอยู่ในระดับใดก็ตาม นักเรียนจะเข้าใจและเห็นว่าเป็นการยุติธรรมที่จะเปรียบเทียบคะแนนของตนกับคะแนนที่ทำไว้ครั้ง ก่อน โดยไม่ต้องไปแข่งขันกับใคร เมื่อนักเรียนรู้เกณฑ์ล่วงหน้าทำให้ทราบว่า จะต้องใช้ความพยายามมากน้อยเพียงใด ทำให้เกิดแรงจูงใจที่จะทำให้กลุ่ม ได้คะแนนดีขึ้นและได้เป็นกลุ่มที่ประสบความสำเร็จ

3.3 การคิดคะแนนกลุ่ม โดยนำคะแนนก้าวหน้าของสมาชิกในกลุ่มมาเฉลี่ยเป็นคะแนนก้าวหน้าของกลุ่ม เช่น กลุ่มร่วมมือ จากนั้นนำคะแนนเฉลี่ยไปเทียบกับคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มอื่นเพื่อจะหากลุ่มที่มีคะแนนสูงสุดให้ได้รับรางวัล

4. การให้รางวัล

การให้รางวัลเป็นองค์ประกอบหนึ่งในการเรียนด้วยวิธีนี้ เพื่อเป็นการจูงใจและกระตุ้นให้นักเรียนทำงานให้ดีที่สุดเปิดโอกาสให้กลุ่มได้รับรางวัลมี 3 รางวัลได้แก่ รางวัลยอดเยี่ยม รางวัลดีมาก รางวัลดี และใช้เกณฑ์การคิดคะแนนก้าวหน้ามาเป็นเกณฑ์ เกณฑ์เหล่านี้เป็นเกณฑ์ที่ตายตัว ดังนั้น กลุ่มใดจะได้รับรางวัลยอดเยี่ยมได้ กลุ่มนั้นจะต้องได้คะแนนสูงกว่าคะแนนพื้นฐานของตนเอง และการที่จะได้รับรางวัลดีมากได้ก็ต่อเมื่อสมาชิกในกลุ่มเกือบทุกคนได้คะแนนสูงกว่าคะแนนพื้นฐานของตัวเองตั้งแต่ 10 คะแนนขึ้นไป แต่อย่างไรก็ตาม ครูผู้สอนอาจเปลี่ยนแปลงเกณฑ์นี้ได้ครูอาจให้รางวัลเป็นสิ่งของ หรือใบประกาศนียบัตรเพื่อดึงดูดใจแก่สมาชิกภายในกลุ่มเช่นกลุ่มที่ได้รับรางวัลยอดเยี่ยม อาจจะได้ใบประกาศนียบัตรแผ่นใหญ่กว่ากลุ่มที่ได้รับรางวัลดีมาก และสำหรับกลุ่มที่ได้รับรางวัลดีอาจจะได้รับคำชมเชยในห้องเรียนเท่านั้น ซึ่งอยู่ในดุลพินิจของผู้สอนโดยหลักการแล้วการให้รางวัลนี้เพื่อเป็นการให้กำลังใจแก่ผู้เรียนนั่นเอง

5. การบันทึกคะแนน

การเรียนตามวิธี STAD ครูควรจัดทำบันทึกคะแนน เพื่อให้นักเรียนได้ทราบพัฒนาการหรือความก้าวหน้าทางการเรียนของตนเองตลอดจนของสมาชิกคนอื่น ๆ ด้วยเมื่อนักเรียนทราบผลความก้าวหน้าทางการเรียนของตนแล้วจะทำให้ นักเรียนเกิดความพยายามที่จะปรับปรุงตนเองให้มีพัฒนาการทางด้าน การเรียนมากยิ่งขึ้น สำหรับการจัดทำแบบบันทึกคะแนนตามวิธี STAD (Slavin, 1995 : 178) คะแนนเฉลี่ยของกลุ่ม = ผลรวมของคะแนนกลุ่ม ÷ จำนวนสมาชิกของกลุ่ม จุดประสงค์ของการคิดคะแนนพื้นฐานและคะแนนก้าวหน้าก็เพื่อที่จะให้นักเรียนทุกคนพยายามทำคะแนนสูงสุดให้กับกลุ่มของตน ไม่ว่าจะคะแนนครั้งที่ผ่านมาจะอยู่ในระดับใดก็ตามนักเรียนจะเข้าใจและเห็นว่าเป็นการยุติธรรมที่จะเปรียบเทียบคะแนนของตนกับคะแนนที่ทำไว้ครั้งก่อน โดยไม่ต้องไปแข่งขันกับใคร เมื่อนักเรียนรู้เกณฑ์ล่วงหน้า

ทำให้ทราบว่า จะต้องใช้ความพยายามมากขึ้นเพียงใด ทำให้เกิดแรงจูงใจที่จะทำให้กลุ่มได้คะแนนดีขึ้นและได้เป็นกลุ่มที่ประสบความสำเร็จ

6. ขั้นตอนการเรียนรู้แบบร่วมมือตามวิธี STAD

Slavin (1995 : 71-73) เสนอขั้นตอนการเรียนรู้แบบร่วมมือตามวิธี STAD ไว้ 5 ขั้นตอน และเพื่อให้เหมาะสมกับการสอนทักษะการอ่านผู้วิจัยได้นำขั้นตอนของ Slavin ดังกล่าวมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ในครั้งนี้ ดังนี้

6.1 ขั้นนำเข้าสู่บทเรียนและแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นการสร้างความสนใจและความพร้อมของนักเรียนในการเรียนโดยใช้การสนทนาหรือใช้เกม

6.2 ขั้นกิจกรรมการเรียนการสอน

6.2.1 ครูแบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มย่อย กลุ่มละ 4-5 คน ที่มีระดับความสามารถแตกต่างกัน คือ เก่ง ปานกลางและอ่อน ในอัตราส่วน 1 : 2 : 1 สมาชิกจะทำหน้าที่ต่างกันดังนี้ ผู้นำกลุ่ม ทำหน้าที่ควบคุมดูแลการทำงานให้ลุล่วง กระตุ้นเตือนและให้กำลังใจ สมาชิกรับเอกสารจากครู และรวบรวมงานส่งครูผู้บันทึก ทำหน้าที่จดบันทึกข้อตกลง สรุปผลการทำงานและรายงานผล ผู้ชี้แนะ ทำหน้าที่ขยายความรู้ เพิ่มเติมความคิด ผู้ตรวจสอบ ทำหน้าที่ตรวจสอบความเข้าใจในบทเรียนของสมาชิกให้ทุกคนสามารถอธิบายได้เหมือนกัน

6.2.2 นำเสนอบทเรียน โดยครูสอนความรู้ให้แก่แก่นักเรียนทั้งชั้น ด้วยวิธีสอนตรงประกอบสื่อการสอนเช่น แผ่นใส บัตรคำ รูปภาพ เป็นต้น และให้นักเรียนฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับบทเรียนที่นำเสนอ โดยแนะแนวทางให้

6.2.3 นักเรียนทำงานกลุ่มจะใช้เวลา 1 คาบในการเรียนบทหนึ่งๆ นักเรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง โดยศึกษาจากใบงานร่วมกับสมาชิกทุกคนจะต้องเรียนรู้เนื้อหา นั้นๆ ให้เข้าใจและช่วยกันทำงานตามบทบาทและหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

6.3 ขั้นสรุป ครูใช้วิธีสุ่มนักเรียนบางกลุ่มรายงานผลหรือซักถามเพื่อสรุปความเข้าใจในการอ่าน

6.4 ขั้นวัดและประเมินผล

6.4.1 นักเรียนแต่ละกลุ่มทำการประเมินผลการทำงานของกลุ่ม โดยใช้แบบสังเกต

6.4.2 นักเรียนแต่ละคนทำแบบทดสอบย่อยเมื่อเรียนจบบทเรียนแต่ละบท

6.4.3 ครูตรวจผลการสอบและพิจารณาผลเป็นคะแนนรายบุคคล และคะแนนเฉลี่ยของกลุ่ม

6.5 ขั้นสร้างความประทับใจ

ครูประกาศคะแนนของกลุ่มให้ผู้พร้อมคำชม รางวัลหรือใบประกาศนียบัตรให้กับกลุ่มที่ทำคะแนนเฉลี่ยผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เป็นการจูงใจให้นักเรียนตระหนักถึงความสำเร็จของกลุ่ม

สรุป การสอนแบบร่วมมือ เป็นการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการฝึกฝนให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติร่วมกันภายในกลุ่มย่อย ฝึกการเป็นผู้นำ-ผู้ตาม การแสดงความคิดเห็น การช่วยเหลือซึ่งกันและกันในการแก้ปัญหา ส่งเสริมทักษะทางภาษาเพื่อเตรียมผู้เรียนให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. แผนผังความคิด

3.1 ความเป็นมาของแผนผังความคิด

วิลรัตน์ สุนทรโรจน์ (2545 : 178-185) ได้เสนอความเป็นมาของแผนผังความคิดไว้ว่า Tony Buzan ชาวอังกฤษ เป็นผู้ริเริ่มโดยพยายามนำเอาความรู้เรื่องสมองมาปรับใช้กับการเรียนรู้ของเขาโดยพัฒนาการจากการจดบันทึกแบบเดิมที่จดบันทึกเป็นตัวอักษรเป็นบรรทัด ๆ เป็นแถว ๆ ใช้ปากกาหรือดินสอสีเดียวมาเป็นการบันทึกด้วยคำ ภาพ สัญลักษณ์ แบบแผ่เป็นรัศมีออกรอบ ๆ ศูนย์กลางเหมือนกับการแตกแขนงของกิ่งไม้โดยใช้สีสัน ต่อมาเขาพบว่าวิธีการที่เขาใช้นั้นสามารถนำไปใช้กับกิจกรรมอื่นในชีวิตส่วนตัว และชีวิตการทำงานได้ด้วย เช่น ใช้ในการวางแผน การตัดสินใจ การช่วยจำ การแก้ปัญหาการนำเสนอ การเขียนหนังสือ เป็นต้น ซึ่ง Tony Buzan ได้เขียนหนังสือ Use Your Head (ใช้หัวคิด) และ Get Ahead (ใช้หัวลุย) ร่วมกับ Vanda North และ ธัญญา ผลอนันต์ ได้แปลเป็นฉบับภาษาไทย ซึ่งเป็นผู้ที่นำแนวคิดวิธีการนี้เข้ามาเผยแพร่ในประเทศไทย พบว่า วิธีการของแผนผังความคิดนั้นสามารถนำไปใช้ได้ทั้งชีวิตส่วนตัวและการทำงานจริง และถ้านำแนวคิดเทคนิควิธีการนี้ขยายผลในวงการศึกษา น่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งกับผู้ที่ทำหน้าที่จัดการเรียนรู้ เริ่มตั้งแต่การวางแผนจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ในการเรียนรู้ สำหรับผู้เรียนนั้นจะสามารถพัฒนาทักษะในการเรียนรู้ศาสตร์และศิลป์ด้านต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น สามารถช่วย คิด จำ บันทึก เข้าใจเนื้อหา การนำเสนอข้อมูลและช่วยแก้ปัญหาได้อย่างเป็นรูปธรรม ทำให้การเรียนรู้เป็นเรื่องที่สนุกสนาน มีชีวิตชีวายิ่งขึ้น ซึ่งจากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่า มีนักการศึกษา

เรียกชื่อแตกต่างกันไปหลายชื่อ เป็นต้นว่า แผนผังความคิด หรือผังความคิด หรือแผนที่ความคิด แต่ในที่นี้ผู้วิจัยขอใช้คำว่า “แผนผังความคิด”

3.2 ความหมายของแผนผังความคิด

แผนผังความคิดมีนักการศึกษาให้ความหมายไว้หลายท่านดังนี้

วิลลาร์ด สุนทรโรจน์ (2545 : 178-185) เสนอไว้ว่า แผนผังความคิด (Mind Mapping) เป็นการนำทฤษฎีที่เกี่ยวกับสมองไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด การเขียนแผนผังความคิดนั้นเกิดจากการใช้ทักษะทั้งหมดของสมอง หรือเป็นการทำงานร่วมกันของสมองทั้ง 2 ซีก คือ สมองซีกซ้ายและซีกขวา ซึ่งสมองซีกซ้ายจะทำหน้าที่ในการวิเคราะห์คำ ภาษา สัญลักษณ์ ระบบ ลำดับ ความเป็นเหตุผล ตรรกวิทยา ส่วนสมองซีกขวาจะทำหน้าที่สังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ จินตนาการ ความงาม ศิลปะจังหวะ โดยมีแถบเส้นประสาทคอร์ปัสโลซัมเป็นเสมือนสะพานเชื่อม ในขณะที่ (พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์, 2544 : 52) ได้ให้ไว้ว่า ผังความคิด คือ แบบของการสื่อสาร เพื่อให้นำเสนอข้อมูลหรือความรู้ ได้จากการรวบรวมอย่างเป็นระบบมีความเข้าใจง่าย กระชับ กะทัดรัด ผังความคิดได้มาจากการนำข้อมูลดิบหรือความรู้จากแหล่งต่าง ๆ ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งมาทำการจัดกระทำข้อมูล ในการจัดกระทำข้อมูลต้องใช้ทักษะการคิด เช่น การเปรียบเทียบ การแยกแยะ การจัดประเภท การเรียงลำดับ การวิเคราะห์ การสร้างแบบแผนจากนั้น จึงมีการเลือกแบบผังความคิด เพื่อนำเสนอข้อมูลที่จัดกระทำแล้วตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่ผู้นำเสนอต้องการ ส่วน (สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ, 2547 : 174) ได้อธิบายความหมายของแผนผังความคิดว่า เป็นส่วนหนึ่งในหลาย ๆ รูปแบบของการจัดการเรียนรู้แบบจัดกรอบมโนทัศน์ มโนทัศน์ เป็นคำที่มาจากภาษาอังกฤษว่า Concept ซึ่งมีผู้กำหนดคำอื่น ๆ ขึ้นมาในความหมายเดียวกันนี้อีกมากมาย เช่น ความคิดรวบยอด มโนคติ มโนภาพ สังกัป เป็นต้น มโนทัศน์ หมายถึง ความคิด ความเข้าใจที่สรุปเกี่ยวกับการจัดกลุ่มสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่เกิดจากการสังเกต หรือการได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งนั้น หรือเรื่องนั้นแล้วใช้คุณลักษณะหรือคุณสมบัติที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน จัดเข้าเป็นกลุ่มเดียวกัน ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น ดังนั้นมโนทัศน์จะทำให้เราสามารถจำแนกสิ่งใหม่ ๆ และเข้าใจได้รวดเร็วตามประสบการณ์ของเราที่ผ่านมา กรอบมโนทัศน์ หมายถึง แผนผังหรือแผนภาพที่แสดงความสัมพันธ์ของมโนทัศน์เรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างมีระบบและเป็นลำดับขั้น โดยอาศัยคำหรือข้อความเป็นตัวเชื่อมให้ความสัมพันธ์ของมโนทัศน์ต่าง ๆ เป็นไปอย่างมีความหมาย ซึ่งอาจจะมิติศทางหรือมากกว่าก็ได้ ซึ่งบางท่านอาจเรียกกรอบมโนทัศน์ว่า แผนภาพโครงเรื่อง สอดคล้องกับ (กัญญา ทิพย์ลาย, 2545 : 19) ได้เสนอ

ความหมายของแผนผังความคิดไว้ว่า แผนผังความคิด ก็คือ แผนแผนภาพที่ใช้แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความคิดหลักกับความคิดรองซึ่งเป็นสาระสำคัญของข้อความ

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี (2550) ได้เสนอแนะผังมโนภาพหรือแผนที่ความคิด (Mind Mapping) คือ รูปจำลองที่แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของมโนภาพที่สัมพันธ์กัน โดยปกติจะใช้รูปวงกลมแทนมโนภาพหรือความคิดและเส้นลูกศรแทนลักษณะและทิศทางของความสัมพันธ์นั้น มีคำกำกับไว้ว่า วงกลมแทนมโนภาพของอะไร เส้นลูกศรแทนความสัมพันธ์ในลักษณะและทิศทางใด ในบางครั้งใช้การเน้นและแจกแจงเพื่อความด้วยสีและการวาดรูปประกอบ

ทิสนา แคมมณี (2551 : 389) ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับแผนผังความคิดว่าเป็นผังที่แสดงความสัมพันธ์ของสาระหรือความคิดต่าง ๆ ให้เห็นเป็นโครงสร้างในภาพรวม โดยใช้เส้นคำ ระยะห่างจากจุดศูนย์กลาง สี เครื่องหมาย รูปทรงเรขาคณิตและภาพ แสดงความหมาย และเชื่อมโยงความคิดและสาระนั้น ๆ

3.3 หลักการทำแผนผังความคิด (Mind Mapping)

หลักการทำแผนผังความคิดเริ่มต้นด้วยวิธีการดังนี้ (โทนี บูซาน. 2545 : 254)

3.3.1 จัดภาพสี่ตรงกึ่งกลางหน้ากระดาษ ภาพ ๆ เดียวมีค่ากว่าพันคำ และยังช่วยให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และยังเพิ่มความจำมากขึ้นด้วย

3.3.2 ใช้ภาพให้มากที่สุดที่สุดในแผนผังความคิด ก่อนคำสำคัญ (Key Word) หรือรหัสเพื่อเป็นการช่วยการทำงานของสมอง ดึงดูดสายตา และช่วยในการจำ

3.3.3 ควรเขียนคำสำคัญตัวบรรจงตัวใหญ่ ๆ ถ้าเป็นภาษาอังกฤษให้ใช้ตัวพิมพ์ใหญ่ เมื่อย้อนกลับมาอ่านใหม่จะทำให้อ่านง่าย ชัดเจน และจะช่วยให้สามารถประหยัดเวลาได้เมื่อย้อนกลับมาอ่านใหม่อีกครั้ง

3.3.4 เขียนคำสำคัญเหนือเส้น และแต่ละเส้นต้องเชื่อมต่อกับเส้นอื่น ๆ เพื่อให้แผนผังความคิดมีโครงสร้างพื้นฐานรองรับ

3.3.5 คำสำคัญควรมีลักษณะเป็น “หน่วย” โดยคำสำคัญ 1 คำต่อเส้น 1 เส้น คำละเส้น เพราะจะช่วยให้แต่ละคำเชื่อมโยงกับคำอื่น ๆ ได้อย่างอิสระ เปิดทางให้แผนผังความคิดคล่องตัวและยืดหยุ่นมากขึ้น

3.3.6 ระบายสีให้ทั่วแผนผังความคิด เพราะสีช่วยยกระดับความจำ เพลินตา กระตุ้นสมองซีกขวา

3.3.7 เพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ใหม่ๆ ควรปล่อยให้หาคิดมืออิสระมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ อย่ามัวคิดว่าจะเขียนลงตรงไหนดี หรือว่าจะใส่หรือไม่ใส่อะไรลงไป เพราะส่วนแต่จะทำงานล่าช้าอย่างน่าเสียดาย

3.4 ประโยชน์ของแผนผังความคิด

ได้มีผู้เสนอประโยชน์ของแผนผังความคิด ไว้ดังนี้

ชัยฤทธิ์ ศิลาเดช (2544 : 219) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับประโยชน์ของแผนผังความคิดไว้ดังนี้

1. ช่วยทำให้เกิดความรวดเร็วในการเขียนข้อมูลที่ซับซ้อนหรือเป็นประโยชน์ให้เร็วขึ้น
 2. ช่วยให้ผู้มองทั้งสองข้างได้ใช้งานอย่างมีประสิทธิภาพ (สมองซีกซ้ายเป็นเรื่องเกี่ยวกับการเรียงลำดับ การวิเคราะห์ สมองซีกขวาเป็นเรื่องเกี่ยวกับการมองเห็น ภาพรวมจินตนาการ สีสัน มิติ)
 3. ช่วยในการระลึกถึงข้อมูลต่าง ๆ เพราะข้อมูลได้มีการบันทึก ความจำไว้อย่างมีโครงสร้างเป็นระบบ
 4. ช่วยให้การจัดเก็บข้อมูลข่าวสารเป็นรูปแบบโครงสร้างและมีความสัมพันธ์กัน
 5. ช่วยในการพัฒนาสมองซีกขวาเกี่ยวกับการใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์มากขึ้น
- ส่วน กรมวิชาการ (2545 : 130) ได้เสนอถึงประโยชน์ของแผนผังความคิดไว้ดังนี้

1. ช่วยบูรณาการความรู้เดิมกับความรู้ใหม่
2. ช่วยพัฒนาความคิดรวบยอดให้ชัดเจนขึ้น
3. ช่วยเน้นองค์ประกอบสำคัญของเรื่อง
4. ช่วยพัฒนาการอ่าน การเขียน และการคิด
5. ช่วยวางแผนในการเขียน และการปรับปรุงการเขียน
6. ช่วยในการอภิปราย
7. ช่วยวางแผนการสอนของครู โดยการสอนแบบบูรณาการเนื้อหา
8. เป็นเครื่องมือการประเมิน

ซึ่งสอดคล้องกับ (สมศักดิ์ ภู่วิภาดาพรรณ. 2541 : 149-150) ได้สรุปถึงประโยชน์ของแผนผังความคิดว่า จะช่วยให้เข้าใจสิ่งต่าง ๆ ได้มากขึ้น และถ้ามีการฝึกฝนในเรื่องนี้ก็จะช่วยให้เข้าใจสิ่งที่เรียนได้ง่ายขึ้นเพราะช่วยให้ผู้เรียนมองเห็นภาพรวมของเนื้อหา นอกจากนี้จะเข้าใจแล้วยังช่วยให้จำได้ง่ายอีกด้วย ช่วยทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาสาระได้อย่างเป็นระบบ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย สามารถเห็นความสัมพันธ์ และประเด็นสำคัญของเนื้อหาสาระได้อย่างรวดเร็วช่วยในการเตรียมการสอนของครู ใช้เป็นเครื่องมือในการประเมินผลการเรียนรู้สำหรับนักเรียน

3.5 วิธีสร้างหรือวิธีเขียนแผนผังความคิด

มีนักการศึกษาเสนอวิธีสร้างแผนผังความคิดไว้ดังนี้

อรจรรย์ ณ ตะกั่วทุ่ง (2539 : 200) ได้เสนอวิธีสร้างแผนผังความคิดว่ามี 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. เลือกเนื้อหาที่จะสร้างแผนผังความคิด เป็นเนื้อหาที่ไม่ยาวและมีแนวคิดไม่มากนัก
2. แยกแยะแนวคิดสำคัญและแนวคิดรอง
3. จัดลำดับให้แนวคิดที่กว้างอยู่บนสุด และแนวคิดรองอยู่ถัดลงมา
4. นำแนวคิดที่อยู่ในระดับเดียวกันมาจัดกลุ่มเข้าด้วยกัน
5. เชื่อมโยงแนวคิดโดยลากเส้น แล้วเขียนคำหรือข้อความเชื่อมระหว่างแนวคิด

ส่วน วิมลรัตน์ สุนทร โรจน์ (2549 : 155-188) เสนอวิธีการเขียนและข้อเสนอแนะในการเขียนแผนผังความคิด (Mind Mapping) ไว้ดังนี้

1. เตรียมกระดาษเปล่าที่ไม่มีเส้นบรรทัด และวางกระดาษภาพแนวนอน
2. วาดภาพสีหรือเขียนคำหรือข้อความที่สื่อหรือแสดงถึงเรื่องที่ทำแผนผังความคิด กลางหน้ากระดาษโดยใช้สีอย่างน้อย 3 สี และต้องไม่ตีกรอบด้วยรูปทรงเรขาคณิต
3. คิดถึงหัวเรื่องสำคัญที่เป็นส่วนประกอบของเรื่องที่ทำแผนผังความคิด โดยให้เขียนเป็นคำที่มีลักษณะเป็นหน่วย หรือเป็นคำสำคัญ (Key Word) สั้น ๆ ที่มีความหมายบนเส้น ซึ่งแต่ละเส้นจะต้องแตกออกจากศูนย์กลางไม่ควรเกิน 8 กิ่ง
4. แยกความคิดของหัวเรื่องสำคัญแต่ละหัวเรื่องในข้อ 3 ออกเป็นกิ่งหลาย ๆ กิ่ง โดยเขียนคำหรือวลีบนเส้นที่แตกออกไป ลักษณะของกิ่งควรเอนไม่เกิน 60 องศา

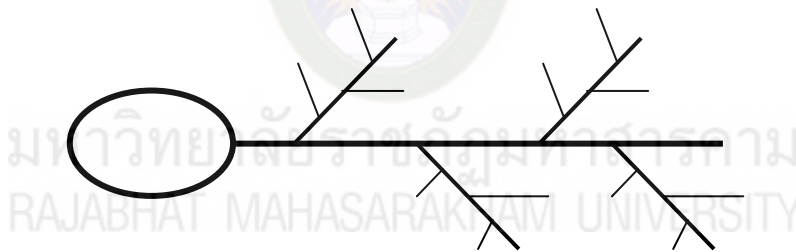
5. แยกความคิดรองลงไปที่เป็นส่วนประกอบของแต่ละกิ่งในข้อ 4 โดยเขียนคำหรือ วลี เส้นที่แตกออกไปซึ่งสามารถแตกความคิดออกไปได้เรื่อยๆ ตามที่ความคิดจะไหลออกมา

6. การเขียนคำควรเขียนด้วยคำที่เป็นคำสำคัญ (Key Word) หรือคำหลัก หรือเป็นวลีที่มีความหมายชัดเจน

7. คำ วลี สัญลักษณ์หรือรูปภาพใดที่ต้องการเน้น อาจใช้วิธีการทำให้เด่น เช่น การล้อมกรอบ หรือใส่กล่อง เป็นต้น

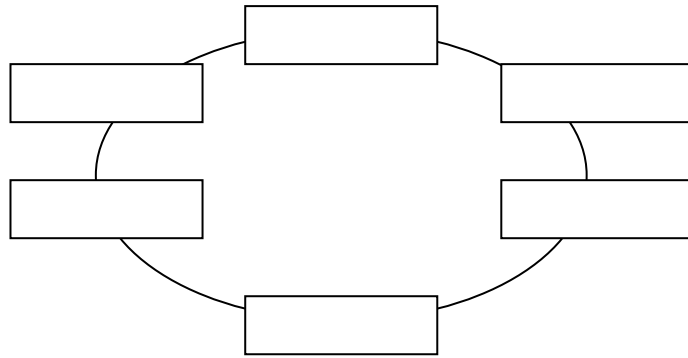
8. ตกแต่งแผนผังความคิดให้มีสีสันสวยงาม สดใส น่าสนใจ
การสร้างผังความคิด เป็นการจัดกลุ่มความคิดรวบยอดเพื่อให้เป็นความสัมพันธ์ของความคิด ระหว่างความคิดหลักและความคิดรองลงไป โดยนำเสนอเป็นภาพหรือเป็นผังสามารถนำเสนอได้หลายลักษณะ ดังนี้

1. แผนผังแบบกิ่งไม้ (Branching Map) นำเสนอโดยการเขียนความคิดรวบยอดหลักไว้ข้างบนหรือตรงกลาง แล้วลากเส้นให้เชื่อมโยงกับความคิดรวบยอดอื่นๆ ที่สำคัญรองลงไปตามลำดับ ดังแผนภาพที่ 1

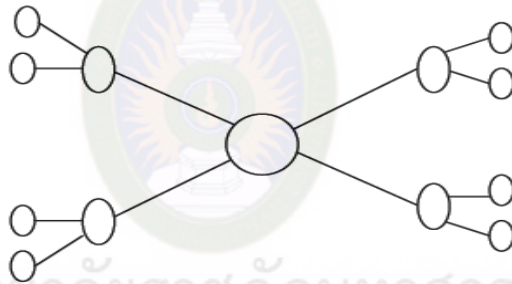
ภาพที่ 1 แผนผังแบบกิ่งไม้

2. แผนผังวงจร (Circle Map) นำเสนอโดยการเขียนเป็นแผนผังเพื่อเสริมความสัมพันธ์เป็นขั้นตอนต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันเรื่องลำดับเป็นวงกลม ดังแผนภาพที่ 2

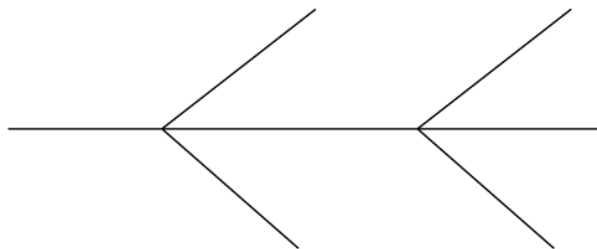
ภาพที่ 2 แผนผังวงจร

3. แผนผังใยแมงมุม (Spider Map) นำเสนอโดยเขียนความคิดรวบยอดหลักที่สำคัญไว้ตรงกึ่งกลางหน้ากระดาษ แล้วเขียนคำอธิบายหรือบอกลักษณะของความคิดรองลงไปไว้ในลักษณะของใยแมงมุม ดังแผนภาพที่ 3

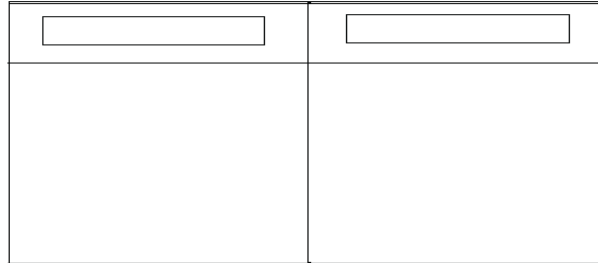
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY
ภาพที่ 3 แผนผังใยแมงมุม

4. แผนผังก้างปลา (Fishbone Map) เป็นการเขียนประเด็นหรือเรื่องหลัก แล้วเสนอสาเหตุและผลต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น เส้นทางคมนาคม ทางบก หรือทางน้ำ การทำงานของหน่วยงาน แล้วแยกเป็นสาขาหรือแผนก แผนผังการปกครองของท้องถิ่น เป็นต้น ตัวอย่างแผนผังก้างปลาแสดงความสัมพันธ์ของกระบวนการคิด 10 แบบ ดังแผนภาพที่ 4

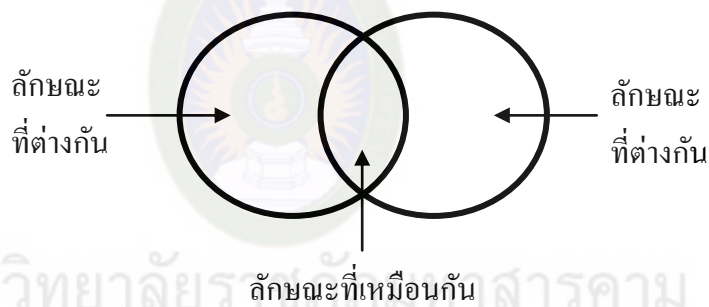
ภาพที่ 4 แผนผังก้างปลา

5. แผนผังตารางเปรียบเทียบ (Compare Table Map) เสนอโดยการเขียนเป็นตารางเพื่อเปรียบเทียบสองสิ่งหรือสองเรื่องในประเด็นที่กำหนด ดังแผนภาพที่ 5

ภาพที่ 5 แผนผังตารางเปรียบเทียบ

6. แผนผังรูปวงกลมทับเหลื่อมกัน (Overlapping Circles Map) เสนอการเปรียบเทียบสองสิ่งหรือสองเรื่องที่มีลักษณะเหมือนกันและแตกต่างกัน ดังแผนภาพที่ 6

ภาพที่ 6 แผนผังรูปวงกลมทับเหลื่อมกัน

ตัวอย่างการสร้างแผนผังความคิด (Concept Mapping) จะเป็นการนำเสนอที่ทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างทุกส่วนของความคิดรวบยอดหลัก และความคิดรวบยอดรองลงไปหรือเป็นความสัมพันธ์ของเนื้อเรื่องที่มีการโยงความสัมพันธ์เข้าด้วยกัน ซึ่งจะทำให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจในการอ่านหรือศึกษา และเพิ่มความคงทนในการเรียนรู้ และยังช่วยในการพัฒนาความคิดแบบวิจารณ์ญาณ (Critical Thinking) เพิ่มการมีเหตุผล และช่วยพัฒนาในด้านกำอีกด้วย ดังนั้น แผนผังความคิด จึงมีประโยชน์ต่อการเรียนรู้ โดยเริ่มจากการคิดการวางแผนการนำเสนอ ตลอดจนการช่วยในด้านความจำ การทำความเข้าใจเรื่อง นั้น ๆ การสรุปบทเรียนครูผู้สอนหรือที่มีหน้าที่จัดการเรียนรู้ควรนำวิธีการ แนวคิดนี้ไปปรับใช้กิจกรรมการเรียนการสอนหรือกิจกรรมการเรียนรู้ตามความเหมาะสมกับเรื่อง เนื้อหาวิชาหรือสาระการเรียนรู้ ซึ่งจะเป็นการช่วยพัฒนาการคิด การจำ และการเรียนรู้ของผู้เรียน ได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะในการเขียนแผนผังความคิด (Mind Mapping)

1. การสร้างภาพศูนย์กลาง การทำภาพให้น่าสนใจ ภาพควรมีสีไม่น้อยกว่า 3 สี ดังนี้
 - 1.1 ขนาดของภาพไม่ควรมีขนาดใหญ่จนเกินไปขนาดพอเหมาะประมาณ 2 ตารางนิ้ว
 - 1.2 ภาพไม่จำเป็นต้องมีภาพเดียว อาจมีหลาย ๆ ภาพ หรือหลาย ๆ สิ่งที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้น
 - 1.3 ถ้าเป็นที่มัลักษณะเคลื่อนไหวก็จะดี
 - 1.4 ไม่ควรจะใช้กรอบภาพศูนย์กลาง เพราะกรอบอาจจะเป็นสิ่งที่สกัดกั้นการไหลของความคิด
 2. การหาคำสำคัญ (Key Word) คำสำคัญควรมีลักษณะ ดังนี้
 - 2.1 ควรเป็นคำเดียว วลี หรือข้อความสั้น ๆ
 - 2.2 ควรเป็นคำที่สื่อความหมายได้ดี แสดงถึงจุดเน้นกระตุ้นความสนใจง่ายแก่การจำ
 3. การหาความคิดรอง หรือการแตกกิ่ง ควรทำดังนี้
 - 3.1 เป็นคำสำคัญที่รองลงไป หรือเป็นส่วนประกอบที่เกี่ยวข้องกับคำสำคัญ/คำ กุญแจ เป็นการลงรายละเอียด
 - 3.2 ควรเขียนบนเส้นที่ต่อออกไป แต่เส้นจะเรียวยาวไปเรื่อย ๆ
 - 3.3 ถ้าต้องการเน้นอาจทำให้เด่น เช่น การล้อมกรอบ ใส่กล่อง หรือขีดเส้นใต้ เป็นต้น
 - 3.4 คำ/ภาพ/เส้น บนสาขาเดียวกัน ควรใช้สีเดียวกัน
 - 3.5 การแตกกิ่ง ไม่ควรให้เอียงไปข้างใดข้างหนึ่ง ควรแตกกิ่งเพื่อให้ได้ภาพแผนผังความคิดที่สมดุล
 - 3.6 การแตกกิ่ง ควรแตกทิศเฉียงมากกว่าแตกบน ล่าง
- การนำเสนอแผนที่ความคิดดังกล่าวข้างต้น จะพบว่ามีประโยชน์ทั้งในชีวิตประจำวันและชีวิตการทำงาน เช่น การวางแผนงาน การบันทึกช่วยจำ การสรุปบทเรียน เป็นต้น ไม่ว่าผู้ใหญ่หรือคณะกรรมการที่ปรึกษา นายทะเบียน รองประธาน ประชาสัมพันธ์ ประธาน ครูผู้รับผิดชอบ เหนรัญญิก เลขานุการ ปฎิคม เด็กสามารถทำได้เช่นกันอยู่ที่การฝึกฝนให้เกิดความเคยชิน แทนที่จะเขียนเป็นหัวข้อใหญ่ หัวข้อย่อยอย่างในอดีตที่เป็นลักษณะ

ความเรียง ก็เปลี่ยนมาเป็นแผนผังความคิดจะทำให้เห็นภาพการสรุปความคิดเรื่องนั้น ๆ ในหน้ากระดาษเพียงแผ่นเดียว ดังนั้น ผู้จัดการเรียนรู้ควรจะไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่อไป

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแผนผังความคิดข้างต้น ผู้วิจัยสังเคราะห์แล้วสรุปได้ว่า แผนผังความคิด (Mind Mapping) เป็นการใช้แผนภาพแสดงความคิดสัมพันธ์ระหว่างความคิดหลักกับความคิดรอง โดยเขียนความคิดรวบยอดหลักที่สำคัญไว้ตรงกลาง แล้วเขียนคำอธิบายหรือบอกลักษณะของความคิดรองลงไว้ในลักษณะของแผนภาพเป็นกระบวนการศึกษาค้นคว้าร่วมกันอย่างเป็นระบบ โดยการวิเคราะห์เนื้อหาสาระและนำมาสร้างสรรค์จัดลำดับขั้นตอนในการปฏิบัติ เป็นการจัดระเบียบความคิด ทำให้ถ่ายทอดความรู้ได้แม่นยำ ชัดเจน และตรงประเด็น ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงนำแผนผังความคิดไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนได้ฝึกเรียบเรียงความคิดออกมาเป็นภาพก่อนจะเขียนเรื่องราว โดยเลือกใช้แผนผังความคิดแบบใยแมงมุม

4. การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

4.1 ความหมายของรูปแบบการเรียนการสอน

ทิสนา แคมมณี (2541 : 28-31) ให้ความหมายว่า รูปแบบการเรียนการสอน หมายถึง สภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบระเบียบตามหลักปรัชญา ทฤษฎีหลักการ แนวคิด หรือความเชื่อต่าง ๆ โดยอาศัยวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ เข้ามาช่วยให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามหลักการที่ยึดถือ และได้ให้

4.2 องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน

มีนักการศึกษาได้เสนอองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอนไว้ดังนี้

Kemp (ทิสนา แคมมณี. 2545 : 218 ; อ้างถึงใน Kemp. 1985 : 11) เสนอองค์ประกอบที่สำคัญของรูปแบบโดยทั่วไป ดังนี้

1. รูปแบบจะนำไปสู่การทำนาย (Prediction) ผลที่ตามมาสามารถพิสูจน์และทดสอบได้ กล่าวคือ สามารถนำไปสร้างเครื่องมือเพื่อนำไปพิสูจน์และทดสอบได้
2. โครงสร้างของรูปแบบจะต้องประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงเหตุผล (Causal Relationship) ซึ่งสามารถใช้อธิบายปรากฏการณ์หรือเรื่องนั้นได้
3. รูปแบบจะต้องสามารถช่วยสร้างจินตนาการ (Imagination) มโนทัศน์ (Concept) และความสัมพันธ์ (Interrelations) รวมทั้งช่วยขยายขอบเขตของการสืบเสาะความรู้
4. รูปแบบควรประกอบด้วยความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง (Structural

Relationships) มากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง (Associative Relationships)

ส่วนรูปแบบการเรียนการสอน (ทิสนา แจมมณี. 2545 : 219-220) เสนอว่า รูปแบบการเรียนการสอนต้องมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

1. มีปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐานหรือเป็นหลักของรูปแบบการสอนนั้น ๆ
2. มีการบรรยายและอธิบายสภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักที่ยึดถือ
3. มีการจัดระบบ คือ มีการจัดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของระบบให้สามารถนำผู้เรียน ไปสู่เป้าหมายของระบบหรือกระบวนการนั้น ๆ
4. มีการอธิบายหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ อันจะช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนนั้น ๆ เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

Weil, Joyce and Kluwin (1978 : 2) เสนอว่า รูปแบบการเรียนการสอน ประกอบด้วย

1. ทฤษฎีหรือหลักการที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบ
2. แนวทางในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนและสิ่งแวดล้อมในการเรียน
3. วิธีสอนและวิธีเรียนที่จะช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

Arends (1997 : 7) เสนอว่ารูปแบบการเรียนการสอน ประกอบด้วย องค์ประกอบ 4 ประการ คือ

1. หลักการตามทฤษฎีที่ใช้เป็นแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบ
2. ผลการเรียนรู้ที่ต้องการ
3. วิธีสอนที่จะทำให้การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ
4. สิ่งแวดล้อมในการเรียนการสอนที่จะนำไปสู่ผลการเรียนที่ต้องการ

Anderson (1997 : 521-522) เสนอองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน สรุปได้ว่า องค์ประกอบของรูปแบบการเรียนการสอน ประกอบด้วย หลักการ วัตถุประสงค์ และหลักฐานที่แสดงการยอมรับประสิทธิภาพของรูปแบบนั้น

Kibler (1974 : 44-53) ได้เสนอรูปแบบการเรียนการสอนมีองค์ประกอบ ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายในการเรียนการสอน เป็นผลผลิตทางการเรียนการสอนที่มุ่งหวังให้เกิดในผู้เรียน ซึ่งมีความครอบคลุมพฤติกรรมทางด้านสติปัญญา ด้านจิตใจ และด้านการปฏิบัติ
2. การวัดพฤติกรรมพื้นฐาน เป็นการตรวจสอบความพร้อม ความรู้พื้นฐานและทักษะเบื้องต้นของผู้เรียนก่อนการเรียนการสอนจริง ๆ
3. การจัดกระบวนการเรียนการสอน เป็นการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียน โดยเริ่มต้นที่พฤติกรรมพื้นฐาน ต่อเนื่องจนถึงพฤติกรรมปลายทาง
4. การประเมินผลรวม เป็นการประเมินผลเพื่อตรวจสอบว่าการเรียนการสอนบรรลุจุดประสงค์เพียงใด มีวิธีการจัดการเรียนการสอนเหมาะสมเพียงใด ฯลฯ

Joyce and others (1992 : 197) ได้เสนอรูปแบบการจัดการเรียนการสอน โดยเริ่มจากเสนอภาพเหตุการณ์ในห้องเรียน เพื่อนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนแต่ละแบบ ซึ่งแต่ละแบบมีองค์ประกอบ 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 กล่าวถึงที่มาของรูปแบบการจัดการเรียนการสอน (Orientation to the Model) ประกอบด้วยเป้าหมายของรูปแบบ ข้อตกลงเบื้องต้น หลักการ มโนทัศน์ที่สำคัญที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบการสอน

ส่วนที่ 2 รูปแบบการจัดการเรียนการสอน (The Model of Teaching) มี 4 ส่วน คือ

1. ขั้นตอนของรูปแบบ (Syntax หรือ Phases) เป็นการจัดเรียงตามลำดับกิจกรรมที่จะสอนเป็นขั้น ๆ ซึ่งแต่ละรูปแบบมีจำนวนขั้นตอนการสอนแตกต่างกันไป
2. รูปแบบของสังคม (Social System) เป็นการอธิบายบทบาทของครูและนักเรียน ซึ่งแต่ละรูปแบบจะต่างกันไป
3. หลักการแสดงการโต้ตอบ (Principle of Reaction) เป็นการบอกวิธีการที่ครูจะตอบสนองต่อสิ่งที่นักเรียนกระทำ อาจเป็นการให้รางวัล การสร้างบรรยากาศอิสระไม่มีการประเมินว่าถูกหรือผิด เป็นต้น
4. สิ่งสนับสนุนการเรียนการสอน (Support System) เป็นการบอกเงื่อนไขหรือสิ่งจำเป็นในการที่จะใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้เกิดผล เช่น การสอนฝึกทักษะนักเรียนจะต้องได้ฝึกการทำงานในสถานที่และด้วยอุปกรณ์ที่ใกล้เคียงกับสภาพการทำงานจริง ๆ

ส่วนที่ 3 การนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนไปใช้ (Application) เป็นการแนะนำและให้ข้อสังเกตการใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนนั้น เช่น จะใช้กับเนื้อหาประเภทใดใช้กับเด็กระดับใดจึงจะเหมาะสม เป็นต้น

ส่วนที่ 4 ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม (Instructional and Nurturant Effects) เป็นการบอกให้รู้ว่าแต่ละรูปแบบจะเกิดผลอะไรบ้างกับนักเรียน โดยที่ผลทางตรงมาจากการสอนของครูที่จัดขึ้นตามขั้นตอน ส่วนผลทางอ้อมมาจากสภาพแวดล้อม ซึ่งถือเป็นผลกระทบที่เกิดแฝงไปกับผลการสอน ซึ่งสามารถใช้เป็นข้อพิจารณาในการเลือกรูปแบบการสอนไปใช้

นอกจากนี้ ยังมีผู้ทำวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนไว้หลายคน เช่น

แสงเดือน เจริญนิม (2552 : 193-210) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่สร้างมโนทัศน์และการแก้ปัญหาในวิชาฟิสิกส์ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย พบว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น มีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ และ 4) การวัดและประเมินผล กระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ 1) การสำรวจความรู้เดิม 2) การเร้าความสนใจ 3) การทำมโนทัศน์ให้ชัดเจน 4) การตรวจสอบมโนทัศน์ 5) การนำมโนทัศน์ไปใช้ และ 6) การประเมินผล

มนต์ชัย พงศกรณฤงษ์ (2552 : 155-165) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีการสร้างความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างความรู้ของนักเรียนช่วงอุตสาหกรรม ผลการวิจัยปรากฏว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น มีชื่อเรียกว่า MARCE Model มีองค์ประกอบคือ หลักการ วัดดูประสงค์ กระบวนการเรียนการสอน สารความรู้และทักษะในการปฏิบัติงาน สิ่งส่งเสริมการเรียนรู้ ระบบสังคม หลักการตอบสนอง และสิ่งสนับสนุน ซึ่งมีกระบวนการเรียนการสอน 5 ขั้นตอน คือ 1) ขึ้นใจเพื่อเตรียมความพร้อม (Motivation : M) 2) ขึ้นปฏิบัติ (Action : A) 3) ขึ้นสะท้อนความรู้ (Reflection of Knowledge) 4) ขึ้นสร้างความรู้ (Construction of Knowledge : C) และ 5) ขึ้นประเมินผล (Evaluation : E)

พัชรา พุ่มพชาติ (2552 : 1112) ได้พัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์แก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย ปรากฏผลดังนี้ รูปแบบที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย ความเป็นมาและความสำคัญ หลักการและแนวคิดพื้นฐาน วัดดูประสงค์ รูปแบบการจัดประสบการณ์การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย ขั้นตอนของรูปแบบ การประเมินผล พฤติกรรมบ่งชี้ว่าบรรลุวัดดูประสงค์ และเงื่อนไขสำคัญในการนำรูปแบบไปใช้

โดยกระตุ้นให้เด็กใช้จินตนาการความคิดสร้างสรรค์ คิดหาเหตุผลในการนำความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ที่มีอยู่ตามระดับพัฒนาการมาใช้ในการแก้ปัญหาด้วยวิธีการซึ่งเป็นของตนเอง มีลักษณะแปลกใหม่ต่างจากสิ่งที่มีอยู่เดิมและ/หรือมีวิธีการในการแก้ปัญหาที่หลากหลายมากกว่าหนึ่งแนวคิดหรือหนึ่งวิธี จนได้ผลการค้นพบว่าเป็นวิธีการที่สามารถใช้ในการแก้ปัญหอย่างสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน (PISAA) คือ ขั้นที่ 1 การกำหนดปัญหา (Problem Finding) ขั้นที่ 2 การค้นหาความคิด (Idea Finding) ขั้นที่ 3 การเลือกกลวิธีแก้ปัญหา (Strategy Finding) ขั้นที่ 4 การลงมือปฏิบัติ (Action Finding) ขั้นที่ 5 การประเมินผล (Assessment Finding)

ศิริวรรณ วณิชวัฒน์วรชัย (2552 : 239-240) ได้พัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบผู้ปกครองมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียนปฐมวัย พบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีชื่อว่า 3P_{DIE} มีองค์ประกอบหลักคือ หลักการที่อยู่บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอน วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมของนักเรียนปฐมวัยด้านการช่วยเหลือและด้านการแบ่งปัน สาธิตและกระบวนการกิจกรรมและขั้นตอนการดำเนินงาน ระยะเวลา และการวัดประเมินผล การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1) มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ ตัดสินใจ (Participation in decision making : P_D) 2) มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Participation in implementation : P_I) 3) มีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in evaluation : P_E) และการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ มี 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นการเตรียมผู้เรียน 2) ขั้นการปฏิบัติกิจกรรม และ 3) ขั้นการประเมินผล

จากแนวคิดของนักการศึกษา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีความคิดเห็นคล้ายคลึงกันว่ารูปแบบการเรียนการสอน มีองค์ประกอบ คือ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล ซึ่งในแต่ละรูปแบบจะแตกต่างกันไปที่กระบวนการเรียนการสอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับแนวคิด ทฤษฎีที่จะใช้ในกระบวนการเรียนการสอน

4.3 ลักษณะของรูปแบบ

รูปแบบที่ใช้กันอยู่โดยทั่วไปมี 4 แบบ หรือ 4 ลักษณะ คือ (Keeves, 1997 : 386-387)

1. รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ (Analogue Model) ได้แก่ ความคิดที่แสดงออกในลักษณะของการเปรียบเทียบสิ่งต่าง ๆ อย่างน้อย 2 สิ่งขึ้นไป รูปแบบลักษณะนี้ใช้กันมากทางด้านวิทยาศาสตร์กายภาพ สังคมศาสตร์ และพฤติกรรมศาสตร์

2. รูปแบบเชิงภาษา (Semantic Model) ได้แก่ ความคิดที่แสดงออกผ่านทาง การใช้ภาษา (พูดและเขียน) รูปแบบลักษณะนี้ใช้กันมากทางด้านศึกษาศาสตร์
3. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) ได้แก่ ความคิดที่แสดงออกผ่านทางสูตรคณิตศาสตร์ ซึ่งส่วนมากจะเกิดขึ้นหลังจากได้รูปแบบเชิงภาษาแล้ว
4. รูปแบบเชิงแผนผัง (Schematic Model) ได้แก่ ความคิดที่แสดงออกผ่านทาง แผนผัง แผนภาพ แผนภูมิ กราฟ เป็นต้น
5. รูปแบบเชิงสาเหตุ (Causal Model) ได้แก่ ความคิดที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ของสภาพการณ์หรือปัญหาใด ๆ ส่วนใหญ่มักเป็นรูปแบบด้านศึกษาศาสตร์

4.4 การจัดกลุ่มรูปแบบการเรียนการสอน

มีนักการศึกษาเสนอไว้ดังนี้

ทิสนา แคมมณี (2545 : 222-257) จัดกลุ่มรูปแบบตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบได้ 5 กลุ่ม มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

1. รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) เป็นรูปแบบที่มุ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาสาระต่าง ๆ ซึ่งอาจจะเป็นข้อมูลข้อเท็จจริง มโนทัศน์ หรือความคิดรวบยอด รูปแบบการสอนกลุ่มนี้ประกอบด้วย การสอนมโนทัศน์ (Concept Attainment) การสอนตามแนวคิดของกานเย (Gagne's Instructional) การนำเสนอโมโนทัศน์กว้างล่วงหน้า (Advance Organizer) เน้นความจำ (Memory) ผังกราฟิก (Graphic Organizer Instruction)
2. รูปแบบการสอนที่เน้นพัฒนาด้านพุทธิพิสัย (Affective Domain) เป็นรูปแบบที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรมที่พึงประสงค์ รูปแบบการสอนกลุ่มนี้ประกอบด้วย การพัฒนาด้านจิตพิสัยของบลูม (Instructional Model Based on Bloom's Domain) การชกค้ำ (Jurisprudential) บทบาทสมมติ (Role Playing)
3. รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัย (Psycho-Motor Domain) เป็นรูปแบบที่มุ่งช่วยพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในด้านการปฏิบัติ การกระทำ หรือการแสดงออกต่าง ๆ รูปแบบการสอนกลุ่มนี้ประกอบด้วย การพัฒนาทักษะปฏิบัติของซิมป์สัน (Simpson) ทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ (Harrow) ทักษะปฏิบัติของเดวิส (Davies)
4. รูปแบบการสอนที่เน้นการพัฒนากิจกรรมกระบวนการ (Process Skills) เป็นรูปแบบการสอนทักษะที่เกี่ยวข้องกับวิธีดำเนินการต่าง ๆ ประกอบด้วยรูปแบบการสอน

กระบวนการสืบสอบและแสวงหาความรู้เป็นกลุ่ม (Group Investigation) กระบวนการคิดอุปนัย (Inductive Thinking) กระบวนการคิดสร้างสรรค์ (Synectics) การคิดแก้ปัญหาอนาคตตามแนวคิดของ ทอร์เรนซ์ (Torrance's Future Problem Solving)

5. รูปแบบการสอนที่เน้นการบูรณาการ (Integration) เป็นรูปแบบที่พยายามพัฒนาผู้เรียนด้านต่าง ๆ ไปพร้อม ๆ กันทั้งด้านเนื้อหาและวิธีการ ประกอบด้วยรูปแบบการสอนทางตรง (Direct Instruction) การสร้างเรื่อง (Storyline Method) วัฏจักรการเรียนรู้ 4 MAT การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning)

ในขณะที่ (Joyce and others (1992 : 42) จัดกลุ่มรูปแบบการสอนเป็น 4 กลุ่มได้แก่

1. กลุ่มที่เน้นการประมวลผลข้อมูล (The Information Processing Family) รูปแบบการสอนในกลุ่มนี้เน้นการค้นหาและประมวลผลข้อมูล ให้รู้ปัญหาและหาคำตอบของปัญหาและให้ผู้เรียนได้พัฒนาความคิดและสร้างมโนทัศน์ รูปแบบการสอนในกลุ่มนี้บางรูปแบบเน้นให้ผู้เรียนสร้างมโนทัศน์และทดสอบสมมติฐาน บางรูปแบบมุ่งที่การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ บางรูปแบบมุ่งส่งเสริมความสามารถทางสติปัญญาโดยทั่วไป ตัวอย่างของรูปแบบการสอนในกลุ่มนี้ เช่น รูปแบบการสอนมโนทัศน์ (Concept Attainment Model) รูปแบบการสอนแบบสืบสอบทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Inquiry Model) รูปแบบการสอนการจำ (Memory Model)

2. กลุ่มที่เน้นตัวบุคคล (The Personal Family) รูปแบบการสอนในกลุ่มนี้มุ่งพัฒนาตัวบุคคล พัฒนาทัศนคติและค่านิยมที่ดีงาม เพื่อให้บุคคลมีความเข้าใจในตนเองดีขึ้น มีความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง มีความสามารถสร้างสรรค์เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้สูงขึ้น ตัวอย่างของรูปแบบการสอนในกลุ่มนี้ เช่น รูปแบบการสอนแบบไม่สั่งการ (Non Directive Teaching Model)

3. กลุ่มที่เน้นปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (The social Family) รูปแบบการสอนในกลุ่มนี้มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความสัมพันธ์อันดีกับบุคคลอื่นและยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลเน้นการใช้กระบวนการประนีประนอมในการแก้ปัญหา เน้นการมีส่วนร่วมกับผู้อื่นโดยใช้หลักประชาธิปไตย ตัวอย่างรูปแบบการสอนในกลุ่มนี้ เช่น รูปแบบการสอนแบบสืบสอบทางสังคมศาสตร์ (Social Science Inquiry Model) รูปแบบการสอนแบบให้ค้นคว้าเป็นกลุ่ม (Group Investigation Model)

4. กลุ่มที่เน้นการปรับพฤติกรรม (The Behavioral Systems Family)

รูปแบบการสอนในกลุ่มนี้มุ่งพัฒนาพฤติกรรมของผู้เรียนและทักษะในการปฏิบัติ ทฤษฎีพื้นฐานที่รองรับรูปแบบการสอนในกลุ่มนี้ ได้แก่ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในนามของการปรับพฤติกรรม (Behavioral Modification) การรักษาเยียวาพฤติกรรม (Behavioral Therapy) การกำหนดงานและแจ้งผลความก้าวหน้าให้ผู้เรียนทราบอย่างชัดเจนตัวอย่างเช่น รูปแบบการฝึกความกล้าแสดงออก (Assertive Training Model) และรูปแบบการเรียนรู้โดยมีเงื่อนไข (Contingency Management Model)

ส่วนแนวคิดของ Cole (1992 : 27-34) ได้จัดรูปแบบการสอนโดยพิจารณาในแง่การสอนที่มีผลต่อผู้สอนและผู้เรียนในลักษณะต่างกัน ซึ่งโคลได้สรุปมาจากรูปแบบการสอนตามแนวคิดของคนอื่น ๆ มีรูปแบบการสอนดังนี้

1. รูปแบบที่เน้นบุคลิกลักษณะ (The Personality Characteristic Model) ในรูปแบบนี้เน้นว่า ในการสอนนั้นครูผู้สอนจะต้องมีบุคลิกที่ดี เช่น มีความเมตตา มีคุณธรรม เป็นตัวอย่างให้กับผู้เรียนได้ มุ่งให้ครูพัฒนาบุคลิกภาพ
2. รูปแบบแนวพฤติกรรมนิยม (The Behaviorist Model) เป็นรูปแบบที่นำแนวคิดในเรื่องการวางเงื่อนไข ตามแนวพฤติกรรมมาใช้ในการปรับพฤติกรรมของผู้เรียนในห้องเรียน โดยครูเป็นผู้กำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ เช่น การจัดสภาพแวดล้อม การให้รางวัล การลงโทษ เป็นต้น ข้อดีของรูปแบบนี้คือ จะใช้ได้กับผู้เรียนที่มีความสามารถในระดับต่ำ เหมาะกับทักษะการสอนให้อ่านออกเขียนได้ ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐาน ๆ สำหรับข้อจำกัดคือ มีลักษณะกำหนดตายตัวยืดหยุ่นได้น้อย ผู้สอนจะปรับให้เข้ากับลักษณะการสอนของตนเองได้ยาก และไม่เหมาะกับการสอน เพื่อพัฒนาทักษะการคิดในระดับสูง เช่น ความคิดเชิงวิจารณ์ ความคิดสร้างสรรค์
3. รูปแบบที่เน้นการฝึกทักษะการสอน (The Teaching Skills Model) บางครั้งเรียกว่า การสอนแบบจุลภาค (Microteaching) เป็นการเน้นฝึกทักษะการสอน เหมาะสำหรับการสอนนักศึกษาครู เน้นให้ผู้เรียนได้ฝึก พัฒนาทักษะต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องใช้ในการสอน เช่นการอธิบาย การตั้งคำถาม การจัดชั้นเรียน เป็นต้น เป็นการฝึกกลุ่มย่อยในห้องปฏิบัติการสอนข้อจำกัดคือ การขาดการบูรณาการ เพื่อนำไปใช้ในสถานการณ์จริงเพราะมีการแบ่งฝึกเป็นทักษะย่อยและสภาพของการฝึกในห้องปฏิบัติการมักแตกต่างจากสภาพความเป็นจริง

4. รูปแบบที่เน้นบทบาทของผู้สอน (The Role Model) รูปแบบนี้มีพื้นฐานมาจากทฤษฎีทางด้านจิตวิทยาและสังคมวิทยา ที่เน้นเรื่องการรับบทบาทต่าง ๆ ในสังคม มาใช้ปรับบุคลิกลักษณะ ทักษะ และพฤติกรรมที่แสดงออกในการสอน ผู้สอนอาจจะต้องแสดงหลายบทบาท เช่น เป็นผู้ช่วยเหลือ ผู้แนะแนว ผู้บริหาร ผู้นำกลุ่ม ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ การสอน จุดอ่อนคือ บทบาทอาชีพที่ผู้สอนนำมาใช้อาจไม่เหมือนบทบาทจริงทั้งหมด จึงต้องปรับให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ในห้องเรียน

5. รูปแบบที่เน้นกลวิธีหรือเทคนิควิธี (The Subject Methods or Techniques Model) รูปแบบนี้เชื่อว่า หัวข้อต่าง ๆ ของเนื้อหาวิชาแต่ละเนื้อหาวิชา จะต้องใช้เทคนิคเฉพาะหรือวิธีการที่มีลำดับขั้นตอนที่แน่นอน เป็นขั้นตอนเฉพาะวิชานั้น ๆ ทำให้มีข้อจำกัด คือ ผู้สอนจะมุ่งเน้นติดอยู่กับลำดับขั้นตอนการสอนที่ใช้อยู่ ไม่สามารถปรับไปใช้กับเนื้อหาได้ และมักละเลยไม่สนใจในการสร้างแรงจูงใจให้เกิดในตัวผู้เรียน หรือแม้แต่การจัดการสภาพชั้นเรียนรูปแบบนี้ไม่สอดคล้องกับความต้องการในเชิงวิชาชีพของผู้สอน

6. รูปแบบที่เน้นหลักการสอน (The Teaching Principle Model) รูปแบบนี้มีความเชื่อพื้นฐานว่าในการสอนเนื้อหาต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพตามสถานการณ์ที่แตกต่าง กันนั้นมีหลักการสอนที่จะช่วยกำหนดชี้แนะการสอน หลักการสอนเหล่านี้จะช่วยครูให้ตัดสินใจเลือกยุทธศาสตร์การสอน เลือกวิธีการ และเทคนิคการสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ได้

รูปแบบการสอนของโคล มีลักษณะแตกต่างไปจากแนวคิดของคนอื่นตรงที่ มองกว้างออกไปถึงสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการสอน เช่น ตัวครู บทบาทครู การฝึกครู ซึ่งคนอื่นจะมองรูปแบบการสอนในเชิงวิธีสอนแบบต่าง ๆ เช่น การบรรยาย การให้เรียนรู้ด้วยตนเอง การปรับพฤติกรรม เป็นต้น

4.5 รูปแบบการเรียนการสอนการเขียนเชิงสร้างสรรค์

ได้มีนักวิจัยหลายท่านพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ดังนี้

แสงเดือน เจริญฉิม (2552 : 197-199) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ที่สร้างเสริมมโนทัศน์และการแก้ปัญหาในวิชาฟิสิกส์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย องค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ

1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ และ 4) การวัดและประเมินผล
กระบวนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ 1) การสำรวจความรู้เดิม 2) การเร้าความ
สนใจ 3) การทำโน้ตที่สนใจให้ชัดเจน 4) การตรวจสอบโน้ตที่สนใจ 5) การนำโน้ตที่สนใจไปใช้ และ
6) การประเมินผล

มนต์ชัย พงศกรนฤชัย (2552 : 156) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอน
ตามทฤษฎีการสร้างความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างความรู้ของนักเรียนช่วง
อุตสาหกรรมผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีชื่อเรียกว่า MARCE
Model มีองค์ประกอบคือ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการเรียนการสอน สารความรู้และ
ทักษะในการปฏิบัติงาน ระบบสังคม หลักการตอบสนอง และสิ่งสนับสนุน ซึ่งกระบวนการ
เรียนการสอน 5 ขั้นตอน คือ 1) ชื่นจูงใจเพื่อเตรียมความพร้อม (Motivation : M) 2) ขั้นปฏิบัติ
(Action : A) 3) ขั้นสะท้อนความรู้ (Reflection of Knowledge : R) 4) ขั้นสร้างความรู้
(Construction of Knowledge : C) และ 5) ขั้นประเมินผล (Evaluation : E)

ศิริวรรณ วณิชวัฒนารชัย (2552 :239-240) ได้พัฒนารูปแบบการจัด
ประสบการณ์การเรียนรู้แบบผู้ปกครองมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคมสำหรับนักเรียน
ปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีชื่อว่า 3P_{DIE} มีองค์ประกอบหลักคือ หลักการที่
อยู่บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูผู้สอน วัตถุประสงค์รูปแบบเพื่อพัฒนาทักษะ
ทางสังคมของนักเรียนปฐมวัยด้านการช่วยเหลือและด้านการแบ่งปัน สารและกระบวนการ
กิจกรรมและขั้นตอนการดำเนินงาน ระยะเวลา และการวัดประเมินผล การมีส่วนร่วมของ
ผู้ปกครองประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ 1) มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ คัดเลือกใจ (Participation in
decision making : P_D) 2) มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Participation in implementation : P_I)
3) มีส่วนร่วมในการประเมินผล (Participation in evaluation : P_E) และการจัดประสบการณ์การ
เรียนรู้มี 3 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นเตรียมผู้เรียน 2) ขั้นการปฏิบัติกิจกรรม และ 3) ขั้นการ
ประเมินผล

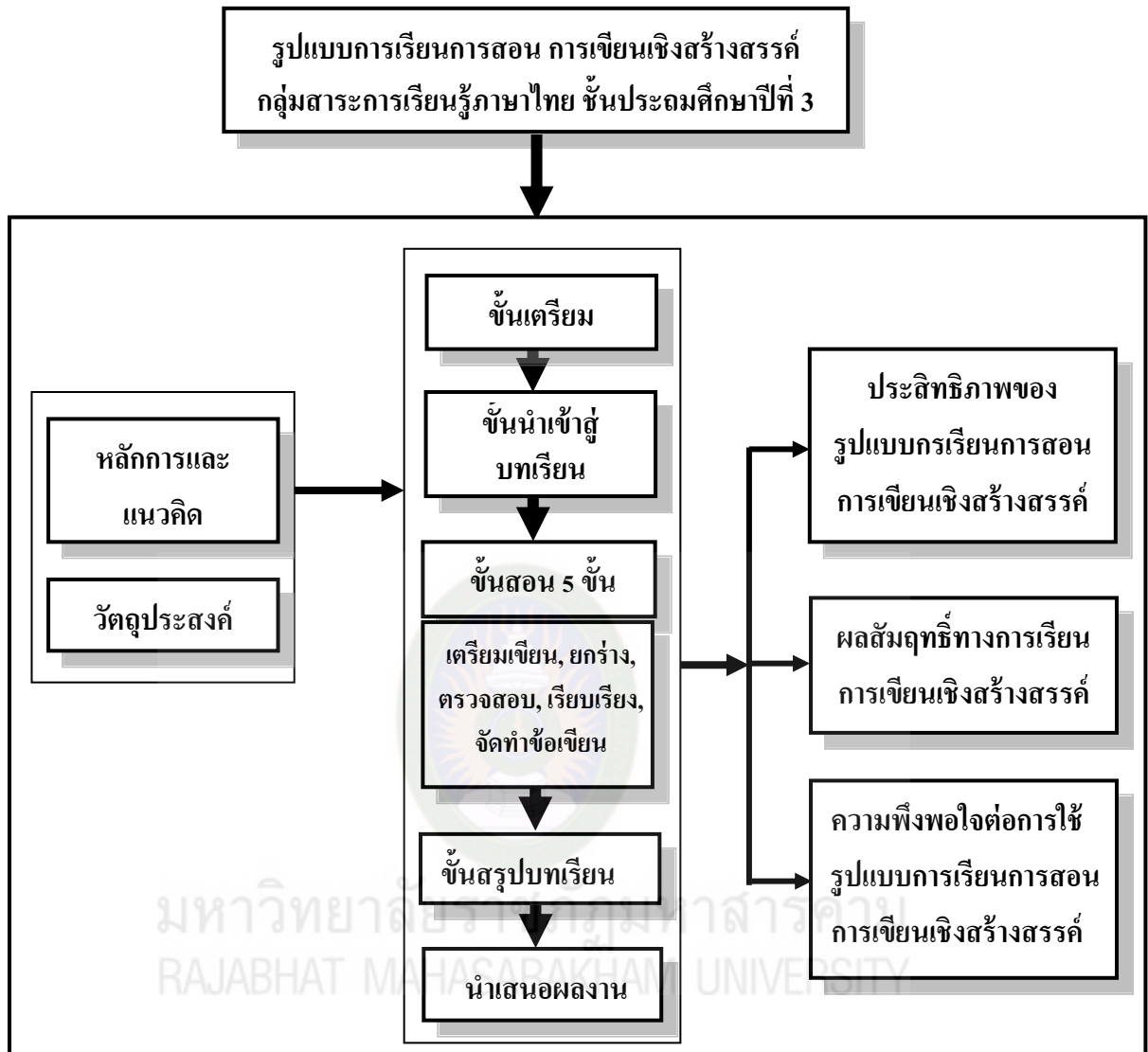
พัชรา พุ่มพชาติ (2552 : 168-170) ได้พัฒนารูปแบบการจัดประสบการณ์
การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบที่สร้างขึ้น
ประกอบด้วยความเป็นมาและความสำคัญ หลักการและแนวคิดพื้นฐาน วัตถุประสงค์ ขั้นตอน
ของรูปแบบการจัดประสบการณ์การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย
การประเมินผล พฤติกรรมบ่งชี้ว่าบรรลุวัตถุประสงค์ และเงื่อนไขสำคัญการนำรูปแบบไปใช้
ซึ่งขั้นตอนของรูปแบบประกอบด้วย 5 ขั้นตอน (PISAA) คือ 1) การกำหนดปัญหา (Problem

Finding) 2) การค้นหาความคิด (Idea Finding) 3) การค้นหาวิธีการแก้ปัญหา (Strategy Finding) 4) การลงมือปฏิบัติ(Action Finding) 5) การประเมินผล (Assessment Finding)

ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ แผนผังความคิด การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ การเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ และรูปแบบการเรียนการสอนจากผลการวิจัยที่ผ่านมา เป็นรูปแบบการเรียนการสอน การเขียนเชิงสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ได้องค์ประกอบดังนี้

1. หลักการและแนวคิดของรูปแบบ
2. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ
3. กระบวนการจัดการเรียนรู้
4. บทบาทครู
5. บทบาทนักเรียน
6. บรรยากาศการเรียนรู้
7. การวัดและประเมินผล

เขียนแผนภาพแสดงรายละเอียดได้ดังแผนภาพที่ 1

แผนภาพที่ 1 รูปแบบการเรียนการสอน การเขียนเชิงสร้างสรรค์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

4.6 การหาประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอน

เฟซิชญ กิจระการ (2544 : 44-51) ได้เสนอวิธีการหาประสิทธิภาพเชิงประจักษ์ (Empirical Approach) ไว้ว่า วิธีการนี้จะนำสื่อไปทดลองใช้กับกลุ่มนักเรียนเป้าหมาย ประสิทธิภาพจะพิจารณาจากเปอร์เซ็นต์การทำแบบฝึกหัดหรือกระบวนการเรียนหรือแบบทดสอบย่อยกับการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน โดยแสดงเป็นค่าตัวเลข 2 ตัว เช่น $E_1/E_2 = 80/80$ $E_1/E_2 = 85/85$ เป็นต้น ซึ่งเกณฑ์ประสิทธิภาพ (E_1/E_2) มีความหมายว่า ตัวเลข 80 ตัวแรก (E_1) คือ นักเรียนทั้งหมดทำแบบฝึกหัดหรือแบบทดสอบย่อย ได้คะแนน

เฉลี่ยร้อยละ 80 ถือเป็นประสิทธิภาพของกระบวนการ ตัวเลข 80 ตัวหลัง (E_2) คือ นักเรียนทั้งหมดที่ทำแบบทดสอบหลังเรียน ได้คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 80 โดยมีสูตรในการหาค่า E_1 และ E_2 ดังนี้

$$E_1 = \frac{\frac{\sum x}{N}}{A} \times 100$$

เมื่อ	E_1	แทน	ประสิทธิภาพของกระบวนการเรียนการสอน
	$\sum x$	แทน	คะแนนรวมของแบบฝึกหัดหรือแบบทดสอบย่อย ทุกชุดรวมกัน
	A	แทน	คะแนนเต็มของแบบฝึกหัดทุกชุดรวมกัน
	N	แทน	จำนวนนักเรียนทั้งหมด

$$E_2 = \frac{\frac{\sum x}{N}}{B} \times 100$$

เมื่อ	E_2	แทน	ประสิทธิภาพของผลลัพธ์
	$\sum x$	แทน	คะแนนรวมของแบบทดสอบหลังเรียน
	B	แทน	คะแนนเต็มของแบบทดสอบหลังเรียน
	N	แทน	จำนวนนักเรียนทั้งหมด

4.7 การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน (Joyce and Weil, 1996) ได้เสนอหลักการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนไว้ดังนี้

1. รูปแบบการสอนต้องมีทฤษฎีรองรับ เช่น ทฤษฎีด้านจิตวิทยาการเรียนรู้
2. เมื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแล้ว ก่อนนำไปใช้อย่างแพร่หลาย จะต้องมีการวิจัยเพื่อทดสอบทฤษฎี และตรวจสอบคุณภาพในเชิงการนำไปใช้ในสถานการณ์จริง และนำข้อค้นพบมาปรับปรุงแก้ไขรูปแบบที่พัฒนาขึ้น
3. การพัฒนารูปแบบการสอน อาจออกแบบให้ใช้ได้อย่างกว้างขวางหรือเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้

4. การพัฒนารูปแบบการสอนจะมีจุดมุ่งหมายหลักที่ถือเป็นหลักในการพิจารณาเลือกรูปแบบไปใช้ กล่าวคือ ถ้าผู้ใช้นารูปแบบการสอนไปใช้ตรงกับจุดมุ่งหมายหลักก็จะทำให้เกิดผลสูงสุด แต่ก็สามารถนำรูปแบบนั้นไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์อื่น ๆ ได้ ถ้าพิจารณาเห็นว่าเหมาะสม แต่ก็อาจได้ผลสำเร็จลดน้อยลงไป

จากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่า มีนักวิชาการหลายท่านได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนอย่างมีขั้นตอน ดังนี้

สมชาย วรกิจเกษมสกุล (2540 : 120-137) ได้พัฒนารูปแบบการสอนวิชาคณิตศาสตร์ โดยใช้สื่อการสอนแนวความคิด เพื่อเพิ่มทักษะการแก้ปัญหา โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน

ขั้นตอนที่ 2 สร้างแนวทางในการพัฒนารูปแบบการสอน

ขั้นตอนที่ 3 หาประสิทธิภาพและปรับปรุงรูปแบบการสอน

สมพิศ ไยสุน (2540 : 80-97) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนนักศึกษาพยาบาลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตัวเอง โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน 2 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน มีการดำเนินงาน 5 ขั้นตอน

ขั้นที่ 1 ศึกษาข้อมูลและแนวคิดพื้นฐานในการสร้างรูปแบบการเรียนการสอน

ขั้นที่ 2 สร้างรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตัวเอง โดยใช้ข้อมูลในขั้นที่ 1 มาสังเคราะห์เพื่อหารูปแบบการเรียนการสอน

ขั้นที่ 3 ตรวจสอบรูปแบบการเรียนการสอน โดยผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นที่ 4 ศึกษานำร่องเพื่อวิเคราะห์และตรวจสอบความเป็นไปได้ของรูปแบบการเรียนการสอน

ขั้นที่ 5 ปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนและเครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 2 ทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน โดยดำเนินการดังนี้

ขั้นที่ 1 ประเมินประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอน

ขั้นที่ 2 ปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอน จากผลการประเมินขั้นที่ 1

สัญญาชัย พัฒนสิทธิ์ (2545 : 79-89) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนผ่านระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ของโรงเรียนจำอากาศ ได้ดำเนินการเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ความต้องการ 2) การออกแบบ 3) การพัฒนา โปรแกรมการสอน 4) การทดลองใช้ และ 5) การประเมินผล

ธวัช เต็มฉนวน (2548) ได้ทำวิจัยการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพในการจัดการศึกษาระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษา สังกัดกรมศิลปากร โดยดำเนินการ 4 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการ วิธีการ เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 2 สำรวจสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 3 สร้างรูปแบบการพัฒนาการจัดการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 4 ตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนการสอน

แสงเดือน เจริญฉิม (2552 : 45-64) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่เสริมสร้างมโนทัศน์และการแก้ปัญหาในวิชาฟิสิกส์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยดำเนินการวิจัย 4 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 การวิเคราะห์ (Analysis) โดยการวิเคราะห์ข้อมูลที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

ระยะที่ 2 การออกแบบและพัฒนา (Design and Development) ซึ่งมี 2 ขั้นตอน คือ 1) การออกแบบรูปแบบการเรียนการสอน และ 2) การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน คู่มือการใช้รูปแบบ แผนการจัดการเรียนรู้ และเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 3 การนำไปใช้ (Implementation)

ระยะที่ 4 การประเมิน (Evaluation) มี 2 ขั้นตอน คือ 1) การประเมินระหว่างการใช้รูปแบบการเรียนการสอน และ 2) การประเมินหลังการใช้รูปแบบการเรียนการสอนและนำเสนอรูปแบบ

มนต์ชัย พงศกรนฤงษ์ (2552 : 82-116) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีการสร้างความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการสร้างความรู้ของนักเรียนช่างอุตสาหกรรมซึ่งมีขั้นตอนในการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research : R1) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
(Analysis : A) : การศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development : D1) เป็นการออกแบบและพัฒนา
(Design and Development : D and D) : การพัฒนาและหาประสิทธิภาพรูปแบบการเรียน
การสอน

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research : R2) เป็นการนำไปใช้ (Implementtation
: I) : การทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development : D2) เป็นการประเมินผล
(Evaluation : E) : การประเมินและปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการเรียนการสอน

ศิริวรรณ วณิชวัฒนวรรษ (2552 : 134-183) ได้พัฒนารูปแบบการจัด
ประสบการณ์การเรียนรู้แบบผู้ปกครองมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทักษะทางสังคม สำหรับเด็ก
นักเรียนปฐมวัย โดยดำเนินการตามขั้นตอน 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research) เป็นการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development) เป็นการพัฒนารูปแบบการจัด
ประสบการณ์การเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research) เป็นการทดลองใช้รูปแบบการจัด
ประสบการณ์การเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development) เป็นการประเมินผลและ
ปรับปรุงรูปแบบ

จากการศึกษาการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนของนักการศึกษาข้างต้น
ผู้วิจัยสังเคราะห์แล้วสรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนจะมีขั้นตอนในทำนอง
เดียวกัน ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเขียนเชิงสร้างสรรค์ ชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 3 โดยแบ่งขั้นตอนการวิจัยเป็น 2 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 พัฒนารูปแบบการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้
ภาษาไทยเพื่อพัฒนาการเขียนเชิงสร้างสรรค์

1. ศึกษาความเป็นมา ความสำคัญของปัญหา และสภาพปัจจุบัน
ปัญหา

2. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ

3. ตรวจสอบ/ยืนยันความถูกต้องของข้อมูล

4. สรุปสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ
5. จัดทำร่างรูปแบบการเรียนการสอน
6. ตรวจสอบยืนยัน
7. สร้างแผนการจัดการเรียนรู้
8. สร้างคู่มือการใช้รูปแบบ

ระยะที่ 2 การทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอน กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เพื่อพัฒนาการเขียนเชิงสร้างสรรค์

1. กำหนดแบบแผนการทดลอง
2. ขออนุญาตทดลองใช้รูปแบบ
3. ชี้แจงทำความเข้าใจกับครูผู้สอน
4. ทดลองใช้รูปแบบ
5. วิเคราะห์ผลการใช้รูปแบบ
6. สรุปผลการทดลองใช้รูปแบบ

5. แผนการจัดการเรียนรู้

แผนการจัดการเรียนรู้หรือแผนการสอน เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้ทราบถึงแนวทางการสอนล่วงหน้าของตนเองว่าจะสอนอะไร สอนอย่างไร ใช้กิจกรรมอะไรบ้างและมีการวัดและประเมินผลอย่างไร ทำให้ผู้สอนเกิดความมั่นใจ สอนได้ครอบคลุมเนื้อหา สอนอย่างมีเป้าหมายและมีทิศทาง จึงควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนการจัดการเรียนรู้ ดังนี้

5.1 ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้

มีนัการศึกษาได้ให้ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้หรือแผนการสอนไว้หลายท่านดังนี้

สำลี รักสุทธี (2544 : 2) ให้ความหมายว่า แผนการสอน หมายถึง สื่อ อุปกรณ์ เครื่องมือ แผนการ โครงการ ที่ครูจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษรเพื่อใช้ในการปฏิบัติการสอนในรายวิชาใดวิชาหนึ่ง ที่มีการเตรียมการอย่างเป็นระบบ ตามขั้นตอนและช่วยเอื้อให้ครูพัฒนาการจัดการเรียนการสอนไปสู่เป้าประสงค์การเรียนรู้ของเด็กอย่างมีประสิทธิภาพ ตามความหวังของการจัดการเรียนรู้แต่ละครั้ง

นิคม ชมพูลง (2545 : 180) ได้ให้ความหมายของแผนการสอน หมายถึง แผนการหรือโครงการที่จัดทำขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อใช้ในการปฏิบัติการสอนในรายวิชาใดวิชาหนึ่ง เป็นการเตรียมการสอนอย่างมีระบบและเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ครูพัฒนาการ

จัดการเรียนการสอนไปสู่จุดประสงค์การเรียนรู้ และจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

รุจิรี ภู่อาระ (2545 : 159) ได้ให้ความหมายของแผนการจัดการเรียนรู้ว่าเป็นเครื่องมือแนวทางในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนตามกำหนดไว้ในสาระการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2545 : 22) ให้ความหมายว่า แผนการสอนคือ การวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนขั้นสุดท้าย โดยกำหนดการสอนมาขยายรายละเอียดให้เกิดความชัดเจนและสะดวกในการสอน องค์ประกอบที่สำคัญของแผนการสอน คือ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และอาจจะมีภาคผนวกซึ่งเป็นรายละเอียดประกอบองค์ประกอบข้างต้นซึ่งจะทำให้แผนการสอนมีความชัดเจนยิ่งขึ้น แผนการสอนที่ดีต้องเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง

กรมวิชาการ (2546 : 55) ได้ให้ความหมายของแผนการเรียนรู้ไว้ว่า แผนการเรียนรู้หมายถึง แผนซึ่งครูเตรียมการจัดการเรียนรู้ แผนการวัดผลประเมินผล โดยวิเคราะห์จากคำอธิบายรายวิชา หรือหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งยึดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ที่กำหนดอันสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น

สรุปความได้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้ หมายถึง การวางแผนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยครูเป็นผู้จัดทำไว้ล่วงหน้า เพื่อนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ โดยกำหนดรายละเอียดในแผนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ระบุไว้ และให้เหมาะสมกับผู้เรียนด้วย

5.2 ความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้

มีนักรศึกษาได้เสนอเกี่ยวกับความสำคัญของแผนการจัดการเรียนรู้ ไว้ดังนี้

นิรมล ศตวุฒิ (2544 : 45) เสนอว่า แผนการสอนมีความสำคัญต่อผู้สอน และการเรียนการสอนมาก เพราะแผนการสอนเปรียบเสมือนแผนที่ที่จะนำผู้สอนไปสู่จุดประสงค์ที่ตั้งไว้ไม่ทำให้หลงทาง ผู้สอนสามารถดำเนินการสอนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้เป็นไปตามเป้าหมายและตามขั้นตอนอย่างมีระบบ ทำให้ผู้สอนเกิดความสนใจและสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพและผู้เรียนก็เกิดการเรียนรู้ และมีเจตคติที่ดีต่อผู้สอนและวิชาที่เรียน

อรุณี สถิตย์ภักติกุล (2542 : 91) เสนอความสำคัญของแผนการสอนไว้ดังนี้

1. ความสำคัญต่อครู แผนการสอนจะเป็นเสมือนลายแทงไปสู่ชุมชนทรัพย์

มหาสมบัติ แผนการสอนที่ชัดเจนจะช่วยให้ผู้สอนดำเนินการสอนได้อย่างราบรื่น มีประสิทธิภาพ เป็นหลักฐานที่ใช้ยืนยันความสามารถ ความชำนาญ ลึกซึ้ง เอาใจใส่ในอาชีพครู นอกจากนี้แผนการสอนยังเป็นประโยชน์ต่อเพื่อนครู ผู้ช่วยครู หรือผู้ที่มาสอนแทนครูอีกด้วย

2. ความสำคัญต่อนักเรียน แผนการสอนจะช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม ได้เตรียมตัวล่วงหน้า ได้รับความช่วยเหลืออย่างตรงจุด ทันต่อเวลา ทั้งนี้เนื่องจากครูจะต้องนึกถึงความเป็นไปในห้องเรียน ผู้เรียนที่จะต้องสอนในขณะที่จัดทำแผนการสอน

3. ความสำคัญต่อโรงเรียน ชุมชน แผนการสอนจะเป็นเอกสารที่จะให้โรงเรียนและชุมชนตรวจสอบประสิทธิภาพในการทำงานของครูได้เป็นอย่างดี รวมทั้งได้ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาครูให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

รัช วันชูชาติ (2542 : 193) เสนอว่า แผนการสอนมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอน ดังนี้

1. ช่วยให้ผู้ครมีความรู้ความเข้าใจในจุดมุ่งหมายของบทเรียนที่จะนำมาสอนและช่วยให้การเรียนการสอนเป็นไปตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร

2. ช่วยให้ผู้ครูได้มีโอกาสปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องในการสอนของตนเองให้ดีขึ้นเพราะมีแผนการสอนเป็นต้นแบบสำหรับการปรับปรุงแก้ไขอยู่แล้ว ครูจะปรับเปลี่ยนรูปแบบของกิจกรรม หรือสื่อการเรียนการสอนได้รวดเร็วขึ้นกว่าการที่ไม่มีแผนการสอนไว้ตรวจสอบ

3. ช่วยให้ผู้ครมีความมั่นใจในการสอน สอนได้ทันเวลา และครูคนอื่นก็สามารถสอนแทนได้เมื่อถึงคราวจำเป็น

4. นักเรียนจะเรียนรู้ได้รวดเร็ว และเป็นไปตามลำดับขั้นตอน

5. นักเรียนจะเกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียน และมีความศรัทธาในตัวครู

บุรชัย ศิริมหาสาร (2545 : 4) ให้ความสำคัญของแผนการสอนไว้ดังนี้

1. แผนการสอน เป็นหลักฐานที่แสดงถึงการเป็นครูแบบมืออาชีพ มีการเตรียมการล่วงหน้า แผนการสอนของครูสะท้อนให้เห็นถึงการใช้เทคนิคการสอน สื่อ นวัตกรรม และจิตวิทยาการเรียนรู้ของเด็ก มาผสมผสานกันหรือประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพของนักเรียนที่ตนเองสอนอยู่

2. แผนการสอนช่วยส่งเสริมให้ครูได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรเทคนิคการสอน สื่อ นวัตกรรม และวิธีการวัดและประเมินผล เพื่อพัฒนาวิชาชีพของตนเอง

3. แผนการสอนทำให้ครูผู้สอนและครูที่จะปฏิบัติการสอนแทนสามารถวัดและประเมินผล ที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนครั้งต่อไป

4. แผนการสอนเป็นหลักฐานที่แสดงถึงความเชี่ยวชาญในวิชาชีพครู ซึ่งสามารถนำไปเสนอเป็นผลงานทางวิชาการ เพื่อประกอบการพิจารณาความดีความชอบประจำปี เพื่อขอเลื่อนตำแหน่ง หรือระดับให้สูงขึ้น และเพื่อใช้ประกอบการขอใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู

สรุปได้ว่า แผนการจัดการเรียนรู้เปรียบเสมือนเข็มทิศของครูที่จะจัดการเรียนการสอนให้เป็นที่ไปในลักษณะใด แผนการจัดการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้สอนดำเนินการสอนได้ดีและช่วยให้ครูสามารถสอนเนื้อหาได้ตรงกับหลักการของหลักสูตรและแผนการสอนยังเป็นสิ่งที่สะท้อนการจัดการเรียนการสอนให้ครูได้ปรับปรุงเพื่อพัฒนาการให้ดียิ่งขึ้น

5.3 รูปแบบของแผนการจัดการเรียนรู้

อรุณี สถิตย์ภักติกุล (2542 : 96-97) เสนอว่า การเขียนแผนการสอนสามารถทำได้หลายรูปแบบ ตามความสะดวกของครูและทางโรงเรียน โดยทั่วไปจะเขียนในรูปแบบต่าง ๆ ดังนี้

1. แบบบรรยาย เป็นการเขียนส่วนประกอบต่าง ๆ ของแผนการสอนเป็นความเรียง เรียงตามลำดับลงไป

2. แบบกิ่งตาราง เป็นการเขียนส่วนประกอบต่าง ๆ ของแผนการสอนทั้งที่เป็นความเรียง และตาราง ไปในครั้งเดียวกัน โดยเขียนข้อมูลทั่วไป สำคัญ จุดมุ่งหมาย เป็นความเรียง และเขียนเนื้อหา กิจกรรมการสอน สื่อ และการวัดผลในตาราง

3. แบบตาราง เป็นการเขียนส่วนประกอบต่าง ๆ ของแผนการสอนลงในตารางยกเว้นข้อมูลทั่วไป

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542 : 137-139) เสนอว่า โดยทั่วไปจะนิยมเขียนแผนการสอน 2 รูปแบบ คือ รูปแบบแผนการสอนแบบบรรยาย เป็นการเขียนแผนการสอน โดยนำรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบเขียนเรียงลำดับเป็นข้อ ๆ ตามหัวข้อขององค์ประกอบ

ที่กำหนดไว้ และรูปแบบการสอนแบบตาราง เป็นการเขียนแผนการสอนโดยนำรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบมาเขียนในลักษณะตารางแสดงความสัมพันธ์สอดคล้องของแต่ละหัวข้อขององค์ประกอบที่กำหนดไว้

อนุก ศิลปนิลมาลย์ (2542 : 3) เสนอว่า การสอนมีรูปแบบ 3 รูปแบบคือ แบบเรียงหัวข้อ แบบกิ่งตาราง และแบบตาราง

ชัยฤทธิ์ ศิลเดช (2544 : 81) เสนอว่า การจัดทำแผนการสอนมีรูปแบบการเขียนโดยทั่วไป 2 รูปแบบคือ การเขียนแบบความเรียงตามหัวข้อหลักที่สำคัญกับการเขียนในลักษณะตารางที่แสดงความสัมพันธ์ของหัวข้อหลักต่าง ๆ ส่วนสำคัญของรูปแบบการสอนคือ ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในหัวข้อต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องกำหนดก่อนการสอนจริงโดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนและบรรลุตามที่มุ่งหวัง

นิรมล ศตวุฒิ (2544 : 17) เสนอว่า การเขียนแผนการสอนมี 2 รูปแบบ คือ รูปแบบเรียงหัวข้อ

5.4 องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้

ธวัช วันชูชาติ (2542 : 208-211) เสนอว่า แผนการสอนมีหลายรูปแบบ แต่ไม่ว่าจะเป็นแบบใดจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญเหมือนกัน คือ

1. สารสำคัญ คือ ความคิดรวบยอด หลักการ ทักษะหรือลักษณะนิสัย ที่ต้องการจะปลูกฝังให้เกิดแก่นักเรียน เมื่อเรียนจบแผนการสอนหนึ่ง ๆ แล้ว ซึ่งจะติดตัวนักเรียนไปจนเป็นนิสัย
2. การเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ เป็นจุดประสงค์ที่วิเคราะห์มาจากคำอธิบายในหลักสูตรประกอบด้วยจุดประสงค์ปลายทางและจุดประสงค์นำทาง
3. การเขียนเนื้อหา เป็นการเตรียมเนื้อหาที่จะนำมาสอน ควรให้สัมพันธ์กับจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ เนื้อหาควรเหมาะสมกับเวลา วยและความสามารถของนักเรียน
4. การเขียนกิจกรรมการเรียนการสอน ควรเขียนให้ครบหรือรวบขั้นตอนสำคัญของกระบวนการที่นำมาใช้ เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ ควรเขียนกิจกรรมที่กระทำระหว่างการเรียนการสอนไปตามลำดับ และควรเขียนระบุคำถามที่ใช้เป็นสื่อกระตุ้นให้นักเรียนคิด
5. การเขียนสื่อการเรียนการสอน คือ เครื่องอำนวยความสะดวกให้แก่ครูในการจัดการเรียนการสอน การนำสื่อมาใช้ประกอบการสอนต้องเป็นสื่อที่สามารถช่วยให้ครูสอนได้สะดวก และทำให้นักเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว และบางครั้งทำให้สนุกสนานประการ

สำคัญที่สุดคือ สื่อนั้นต้องสอดคล้องและเหมาะสมกับกิจกรรมนั้น ๆ และการกำหนดสื่อในแต่ละแผนต้องจัดให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่กำหนดไว้

6. การเขียนการวัดผลและประเมินผล ควรใช้วิธีการวัดที่หลากหลาย การเขียนวิธีวัดผลและประเมินผลควรระบุว่าจะใช้วิธีสังเกต สัมภาษณ์ ฯลฯ ควรเขียนให้ชัดเจน ข้อสำคัญต้องกำหนดวิธีวัดผลและประเมินผลให้สอดคล้องกับจุดประสงค์นำทาง และเขียนเนื้อหาที่ต้องการประเมินไว้

7. กิจกรรมเสนอแนะ ควรจัดให้สอดคล้องกับการเรียนการสอน ในแต่ละจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยจัดในโอกาสต่าง ๆ นอกเวลาเรียน ดังนั้นการเขียนกิจกรรมเสนอแนะจึงควรเขียนให้ชัดเจน

วัฒนาพร ระวังทุกข์ (2542 : 82-124) เสนอว่า องค์ประกอบของแผนการสอน ประกอบด้วย

1. จุดประสงค์การเรียนรู้ ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน เป็นการกำหนดสิ่งที่ต้องการให้ผู้เรียนบรรลุ ซึ่งมีทั้งความรู้ ทักษะ และเจตคติ จุดประสงค์การเรียนรู้จะได้มาจากจุดหมายของหลักสูตร จุดประสงค์ของวิชาหรือกลุ่มประสบการณ์และจุดประสงค์ในคำอธิบายรายวิชา ซึ่งการเขียนควรเขียนครอบคลุมพฤติกรรมทั้งสามด้าน คือ พุทธิพิสัย ทักษะ และจิตพิสัย

2. การเรียนการสอน ที่จะทำให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย

2.1 สาระสำคัญ หมายถึง ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเนื้อหา หลักการ วิธีการที่ต้องการจะให้ผู้เรียนได้รับฟังจากเรียนเรื่องนั้น ๆ แล้ว ทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ เจตคติ สาระสำคัญจะเป็นข้อความที่เขียนในลักษณะสรุปเนื้อหา เป้าหมายอย่างสั้น ๆ จะเขียนเป็นความเรียงหรือเขียนเป็นข้อก็ได้

2.2 เนื้อหา คือ รายละเอียดของเรื่องที่ใช้จัดการเรียนการสอนให้บรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ประกอบด้วย ทฤษฎี หลักการ วิธีการ และแนวปฏิบัติ การจะเขียนเนื้อหาสาระในการสอนแต่ละจุดประสงค์หรือแต่ละเรื่องได้ดั่งนั้น ต้องศึกษาหาความรู้จากเอกสาร ตำราเรียน หนังสือ คู่มือครูและแหล่งความรู้ต่าง ๆ นำมาพิจารณาใช้ประกอบให้เหมาะสมกับวัยและระดับของผู้เรียนทั้งในด้านความยากง่ายและความถูกต้องเหมาะสม

2.3 กิจกรรมการเรียนการสอน คือสภาพการเรียนรู้ที่กำหนดขึ้นเพื่อ นำผู้เรียน ไปสู่เป้าหมายหรือ จุดประสงค์การเรียนการสอนที่กำหนด การออกแบบกิจกรรม

การเรียนการสอนที่เหมาะสมสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา และสภาพแวดล้อม การเรียนรู้ด้านต่าง ๆ จึงเป็นความสามารถและทักษะของครูมืออาชีพในการจัดการเรียน การสอนที่มีประสิทธิภาพ กิจกรรมการเรียนการสอนควรให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และ เนื้อหาฝึกกระบวนการที่สำคัญให้กับผู้เรียน เหมาะสมกับธรรมชาติและวัยของผู้เรียน เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในโรงเรียนและชีวิตจริง และเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

2.4 สื่อการเรียนการสอน คือสิ่งที่เป็นพาหนะหรือสื่อที่ช่วยให้ผู้เรียน สามารถพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติให้บรรลุผลตามจุดประสงค์การเรียนการสอนและตาม จุดหมายของหลักสูตร ได้ดียิ่งขึ้นหรือเร็วยิ่งขึ้น

3. การวัดและประเมินผล เพื่อตรวจสอบว่า ผู้เรียน ได้เรียนรู้และมีพฤติกรรม ตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ การวัดและประเมินผลจัดเป็นกิจกรรมสำคัญที่ สอดแทรกอยู่ในทุกขั้นตอนของกระบวนการจัดการเรียนการสอน เริ่มตั้งแต่ก่อนการเรียน การสอนจะเป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียน ระหว่างการเรียนการสอนจะ เป็นการประเมินเพื่อปรับปรุงผลการเรียนและเพื่อให้ผู้เรียนทราบผลการเรียนของตนเป็น ระยะเวลา ๆ และเมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอนในแต่ละรายวิชา / ภาคเรียน จะเป็นการประเมิน เพื่อตัดสินผลการเรียนเพื่อตรวจสอบให้แน่ชัดว่า ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ซึ่งองค์ประกอบในการวัดและประเมินผลประกอบด้วย

3.1 การวัดผล คือ การตรวจสอบว่าผู้เรียนมีพฤติกรรมทางด้านความรู้ ทักษะ เจตคติเปลี่ยนแปลงไปตามจุดประสงค์การเรียนรู้หรือไม่ ผลที่ได้จากการวัดไม่สามารถตัดสิน ได้ว่าผู้เรียนมีคุณภาพเป็นอย่างไรจนกว่าจะมีการประเมินผล

3.2 การประเมินผล คือ การตัดสินว่าผู้เรียนมีคุณภาพเป็นอย่างไรโดย การวัดผลมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้

อเนก ศิลปนิลมาลย์ (2542 : 4-37) เสนอว่าองค์ประกอบหลักสำคัญของ แผนการสอน มีดังนี้

1. สาระสำคัญ คือ บทสรุปของเนื้อหาเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่คุณสอนต้องการให้ ผู้เรียนจดจำไว้ เพื่อนำไปใช้ภายหลังจากจบบทเรียนนั้นแล้ว บางครั้งเรียกว่าประเด็นสำคัญ แก่นของเรื่อง ตะกอนความรู้ หลักวิชา มโนทัศน์พื้นฐาน หรือความคิดรวบยอด

2. จุดประสงค์การเรียนรู้ คือ ความคาดหวังของผู้สอนที่ต้องการให้ผู้เรียนมี พฤติกรรมตามที่ตั้งไว้ เมื่อเสร็จสิ้นกิจกรรมการเรียนการสอนแล้ว ดังนั้นเมื่อเริ่มต้นการสอนครู ควรแจ้งจุดประสงค์ให้นักเรียนทราบ

3. เนื้อหาสาระ คือ การเขียนเนื้อหาสาระในแผนการสอนเป็นการเขียนเนื้อหาสาระโดยสรุป โดยระบุชื่อเรื่อง สาระสำคัญและข้อมูลที่สนับสนุนสาระสำคัญของเรื่อง

4. สื่อการเรียนรู้ คือ วัสดุ อุปกรณ์ เอกสาร สิ่งพิมพ์ และวิธีการที่ครูใช้ในการสอน นักเรียนใช้ในการเรียน โดยระบุสื่อตามที่ใช้สอน

5. การวัดและประเมินผล คือการประเมินพฤติกรรมนักเรียนเพื่อศึกษาความพร้อมและความสามารถของนักเรียน ซึ่งการวัดและประเมินผลจึงเป็นกิจกรรมสอดแทรกอยู่ในทุกขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอน การตรวจสอบนักเรียนจึงต้องพิจารณาจุดประสงค์นำทางแต่ละข้อ ว่านักเรียนเกิดทักษะกระบวนการสามารถทำตามจุดประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่แล้วพิจารณาจุดประสงค์ปลายทางโดยภาพรวมว่านักเรียนบรรลุจุดประสงค์หรือไม่

6. กิจกรรมการเรียนการสอน คือ การเขียนกิจกรรมการเรียนการสอนจะต้องมีพฤติกรรมชัดเจนในกิจกรรมของครูและกิจกรรมของนักเรียน ซึ่งพฤติกรรมเหล่านั้นจะต้องสอดคล้องกับกระบวนการหรือวิธีสอนที่ใช้โดยระบุว่า ครูทำอะไร นักเรียนทำอะไร พร้อมทั้งยกตัวอย่างของกิจกรรมนั้น

7. กิจกรรมเสนอแนะเพิ่มเติม คือ กิจกรรมที่ครูวางแผนให้นักเรียนหรือครูกับนักเรียนร่วมกันจัดขึ้นก่อน-ระหว่าง-หรือหลังจากบทเรียน เพื่อให้นักเรียนมีความรู้กว้างขวางแม่นยำและมีประสบการณ์สัมพันธ์ต่อเนื่องถือเป็นส่วนที่ไม่สามารถปฏิบัติได้ในเวลาปกติ

ชัยฤทธิ์ ศิลเดช (2544 : 81-151) เสนอว่า แผนการสอนประกอบด้วย 3 ส่วน คือ ส่วนนำ ส่วนเนื้อหาหลัก และส่วนเสริมคุณภาพ

1. ส่วนนำของแผนการสอนเป็นส่วนเริ่มต้นของแผนการสอนส่วนมากจะระบุรายละเอียดเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป

2. ส่วนเนื้อหาหลักของแผนการสอน ส่วนนี้เป็นเนื้อหาสาระหลักของการเขียนแผนการสอนจะประกอบด้วยหัวข้อต่อไปนี้

2.1 สาระสำคัญ ซึ่งสาระสำคัญก็คือ ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเนื้อหาหลักการ วิธีการ ที่ต้องการให้ผู้เรียนได้รับหลังจากเรียนเรื่องนั้น ๆ แล้ว ทั้งด้านความเก่ง ความดี และความสุข เป็นข้อความที่เขียนในลักษณะการสรุป และสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหาในแผนการสอนนั้น

2.2 จุดประสงค์การเรียนรู้ การนำจุดประสงค์การเรียนรู้ที่เขียนไว้ในโครงการสอนมาเขียนได้เลย โดยแยกเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ปลายทาง (จุดประสงค์ใหญ่)

ก่อนแล้วตามด้วยจุดประสงค์นำทาง (จุดประสงค์ย่อย) บางสำนักก็จะเริ่มด้วยจุดประสงค์นำทางก่อนแล้วปิดด้วยจุดประสงค์ปลายทาง ซึ่งเขียนได้ทั้ง 2 แบบ ประเด็นหลักอยู่ที่ท่านจะเขียนอย่างไร

2.3 เนื้อหาสาระ คือรายละเอียดของเรื่องที่นำเสนอให้บรรลุตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ประกอบด้วย ทฤษฎี หลักการ วิธีการ แนวปฏิบัติ

2.4 กิจกรรมการเรียนการสอน คือ การจัดสภาพการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ตามหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นองค์ประกอบสำคัญของการนำหลักสูตรไปใช้

2.5 สื่อการเรียนการสอน คือ เครื่องมือวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุจุดประสงค์ได้ง่าย และรวดเร็ว การเลือกสื่อใช้เหมาะกับการจัดการเรียนการสอน สอดคล้องกับเนื้อหา มีความยากง่ายเหมาะสมแก่วัยของผู้เรียน มีความทันสมัยและเข้าใจผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม

2.6 การวัดและประเมินผล คือ การสร้างเครื่องมือวัดผลตามที่ได้กำหนดไว้ในแต่ละจุดประสงค์การเรียนรู้

2.7 กิจกรรมเสนอแนะ เป็นสิ่งที่ดีต่อการจัดการเรียนการสอนที่มุ่งสนองตอบความแตกต่างระหว่างบุคคล เป็นกิจกรรมเสนอแนะให้กับการเรียนการสอน

บุรุษย์ ศิริมหาสาร (2545 : 5-10) เสนอว่า องค์ประกอบของแผนการสอนที่ดี ต้องมีส่วนประกอบอย่างน้อย 3 ส่วน คือ

1. จุดประสงค์การเรียนรู้ที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ซึ่งการเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้ที่สมบูรณ์นั้น จะต้องเขียนให้ครอบคลุมทั้ง 3 พิสัย คือ ด้านพุทธิพิสัย ด้านทักษะพิสัย และด้านจิตพิสัย
 2. การเรียนการสอนที่จะทำให้บรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้ เมื่อกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้แล้ว ขั้นตอนไปคือกำหนดสาระสำคัญ เนื้อหาวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน ซึ่งทั้งหมดนี้รวมเรียกว่า การจัดการเรียนการสอน โดยจะต้องคิดว่าการเรียนการสอนในแผนนั้น มีจุดเน้นหรือสาระสำคัญอะไร จะสอนเนื้อหาวิชาอะไรจะใช้กิจกรรมการเรียนการสอนแบบใด จึงจะทำให้ให้นักเรียนบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้
 3. การวัดและประเมินผล เพื่อตรวจสอบว่า ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้ในขั้นตอนนี้แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

3.1 การวัดผล คือการตรวจสอบว่า ผู้เรียนได้เปลี่ยนพฤติกรรมด้าน ความรู้ทักษะ และเจตคติเป็นไปตามจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ตั้งไว้หรือไม่ โดยใช้เครื่องมือ ต่าง ๆ มาตรวจสอบและการจะเลือกใช้เครื่องมือวัดผลแบบใดนั้น ขึ้นอยู่กับจุดประสงค์การ เรียนรู้ในแผนการสอน ผลที่ได้จากการวัดผลจะเป็นเชิงปริมาณ ซึ่งยังไม่สามารถตัดสินได้ว่า นักเรียนมีคุณภาพเป็นอย่างไร จนกว่าจะมีการประเมินผล

3.2 การประเมินผล คือ การตัดสินว่า ผู้เรียนมีคุณภาพเป็นอย่างไร เมื่อนำคะแนนที่ได้จากการวัดผลมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้

สรุปว่า องค์ประกอบของแผนการสอน ประกอบด้วย ส่วนหัว คือการบอก รายละเอียดของข้อมูลทั่วไป ส่วนเนื้อหาหลัก ประกอบด้วย สารสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล และกิจกรรม เสนอแนะเพิ่มเติม ซึ่งแต่ละส่วนล้วนมีความสำคัญที่จะทำให้กระบวนการเรียนการสอนเป็นไป ตามที่ผู้ทำแผนการสอน ได้ตั้งจุดมุ่งหมายไว้ และยังส่งผลถึงการเรียนของนักเรียนให้มี ประสิทธิภาพ

5.5 ประโยชน์ของการทำแผนการจัดการเรียนรู้

ณัฐวุฒิ กิจรุ่งเรือง และคณะ (2545 : 53) เสนอว่า ประโยชน์ของการทำแผน การจัดการเรียนรู้นั้นมีดังนี้

1. เพื่อให้เห็นความต่อเนื่องของการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร
2. เพื่อให้จัดการเรียนรู้ได้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความ ต้องการของผู้เรียน
3. เพื่อให้สามารถเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ และแหล่งเรียนรู้ให้พร้อมก่อนทำการ สอนจริง
4. เพื่อให้ผู้สอนมีความมั่นใจและเชื่อมั่นในการจัดการเรียนรู้
5. เพื่อให้เกิดการปรับปรุงวิธีการจัดการเรียนรู้จากข้อจำกัดที่พบ
6. เพื่อให้ผู้อื่นสอนแทนได้ในกรณีที่มีเหตุจำเป็น
7. เพื่อเป็นหลักฐานสำหรับการพิจารณาผลงานและคุณภาพในการปฏิบัติ การสอน
8. เพื่อเป็นเครื่องบ่งชี้ความเป็นวิชาชีพของครูผู้สอน

อาภรณ์ ใจเที่ยง (2546 : 206) เสนอประโยชน์ของการทำแผนการสอนไว้ดังนี้

1. ทำให้เกิดการวางแผนวิธีสอนวิธีเรียนที่มีความหมายยิ่งขึ้น เพราะเป็นการ

จัดทำอย่างมีหลักการที่ถูกต้อง

2. ช่วยให้ผู้ครมามีคู่มือการสอนที่ทำด้วยตนเอง ทำให้เกิดความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน ทำให้สอนได้ครบถ้วนตรงตามหลักสูตร และสอนได้ทันเวลา
3. เป็นผลงานวิชาการที่สามารถเผยแพร่เป็นตัวอย่างได้
4. ช่วยให้ความสะดวกแก่ครูผู้มาสอนแทนในกรณีที่ผู้สอนไม่สามารถเข้าสอนได้

สรุปว่า แผนการสอนมีประโยชน์อย่างยิ่งต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตร และความต้องการของผู้เรียน และยังเป็นสิ่งที่จะช่วยกำหนดทิศทางการสอนครูเป็นอย่างดี

ความพึงพอใจในการเรียนรู้

1. ความหมายของความพึงพอใจ

นักวิชาการในสาขาจิตวิทยาได้ศึกษาและทำความเข้าใจลักษณะทางจิตด้านความพึงพอใจของบุคคลไว้เป็นจำนวนมาก ซึ่งมีความคล้ายคลึงกัน ผู้วิจัยนำเสนอนิยามความพึงพอใจที่นักวิชาการสรุปไว้ดังนี้

สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2541 : 321) เสนอว่า ความพึงพอใจหมายถึง ความรู้สึกที่ชอบหรือพอใจที่มีต่อองค์ประกอบและสิ่งจูงใจในด้านต่าง ๆ ของงาน และผู้ปฏิบัติงานนั้นได้รับการตอบสนองความต้องการของเขาได้

สมพงษ์ ดีสูงเนิน (2546 : 51) ได้เสนอว่า ความพึงพอใจ หมายถึงความรู้สึกนึกคิดหรือเจตคติที่ดีของบุคคลที่มีต่อการทำงานหรือการปฏิบัติกิจกรรมในเชิงบวก และต้องการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ จนบรรลุผลสำเร็จ

สมรภูมิ ขวัญคุ้ม (2546 : 9) เสนอว่า ความพึงพอใจ หมายถึง ผลรวมของความรู้สึกชอบของบุคลากรอันเกิดจากทัศนคติที่มีต่อคุณภาพ และสภาพของหน่วยงาน อัน ได้แก่ การจัดองค์การ การจัดระบบงาน การดำเนินงาน สภาพแวดล้อมของการทำงาน ประสิทธิภาพ ของหน่วยงาน ตลอดจนการบริหารงานของบุคคล ซึ่งคุณภาพและสภาพของหน่วยงานดังกล่าว มีผลกระทบต่อความต้องการของบุคคล และผลต่อความพึงพอใจของบุคคล

พิเชษฐ์ ยังกง (2540 : 57) เสนอว่า ความพึงพอใจเป็นความรู้สึกส่วนตัวของบุคคลในการปฏิบัติงาน ซึ่งมีความหมายกว้างรวมไปถึงความพึงพอใจในสภาพแวดล้อมทางกายภาพด้วยการมีความสุขที่ทำงานร่วมกับคนอื่นที่เข้ากันได้ มีทัศนคติที่ดีต่องานด้วย

จากความหมายของความพึงพอใจข้างต้น สรุปได้ว่าความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิด ความชอบ หรือเจตคติของบุคคลที่มีต่อการจัดกิจกรรมเพื่อให้ได้รับผลสำเร็จ ดังนั้น ความพึงพอใจในการเรียนรู้จึงหมายถึง ความรู้สึกพอใจ ชอบใจในการร่วมปฏิบัติ กิจกรรมการเรียนการสอน และต้องการดำเนินกิจกรรมนั้น ๆ จนบรรลุผลสำเร็จในการจัดการเรียนการสอน

2. ทฤษฎีเกี่ยวกับความพึงพอใจ

สมนึก วิเศษสมบัติ (2545 : 17-18) ได้เสนอเกี่ยวกับความพึงพอใจว่าเป็นต้องการของมนุษย์ว่าตั้งอยู่บนสมมติฐาน 3 ประการ คือ

1. มนุษย์ทุกคนมีความต้องการและความต้องการนั้น ไม่มีที่สิ้นสุด
2. ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่เป็นแรงจูงใจสำหรับพฤติกรรมอีกต่อไป ความต้องการมีอิทธิพลก่อให้เกิดพฤติกรรมที่แสดงออกมานั้นเป็นความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนอง ความต้องการใดที่ได้รับการตอบสนองเสร็จสิ้นไปแล้วจะไปเป็นตัวก่อให้เกิดพฤติกรรมอีกต่อไป
3. ความต้องการของมนุษย์ จะมีลักษณะเป็นลำดับขั้นจากต่ำไปหาสูงตามลำดับ ในขณะที่ความต้องการขั้นต่ำได้รับการตอบสนองบางส่วนแล้ว ความต้องการขั้นสูงถัดไปก็จะติดตามมาเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมต่อไป ลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ มาสโลว์ ได้แบ่งไว้เป็น 5 ลำดับ จากต่ำไปหาสูง ดังนี้

- 3.1 ความต้องการทางด้านร่างกาย
- 3.2 ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย
- 3.3 ความต้องการยกย่องทางสังคม
- 3.4 ความต้องการมีชื่อเสียง เกียรติยศ ได้รับการยกย่องทางสังคม
- 3.5 ความต้องการที่จะได้รับความสำเร็จในชีวิต

จากแนวความคิดนี้ มีความเชื่อว่ามนุษย์ส่วนใหญ่ไม่สามารถบรรลุความต้องการ ในระดับของความต้องการที่จะรู้จักตนเองที่แท้จริงได้ ทำให้มนุษย์มีความต้องการในระดับสูง มากขึ้น เพราะความต้องการในระดับสูงเป็นแรงผลักดันให้มนุษย์ต้องอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มและทำการสื่อสารซึ่งกันและกัน เพื่อหวังผลในส่วนหนึ่งทีก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดอย่างกว้างขวาง เกิดการร่วมมือกัน นำไปสู่การปฏิบัติเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นการสนองความต้องการ

ต่าง ๆ ของมนุษย์ นั่นเอง เมื่อมนุษย์ทุกคนมีความต้องการและความต้องการนั้นได้รับการบริการหรือตอบสนองแล้ว ย่อมทำให้เกิดความพึงพอใจ

แรงจูงใจที่ทำให้เกิดความพึงพอใจต่อการทำงานที่จะให้ผลเชิงปฏิบัติ ซึ่งมีลักษณะดังนี้

1. งานควรมีส่วนสัมพันธ์กับความปรารถนาส่วนตัว งานนั้นจะมีความหมายสำหรับผู้ทำงาน
2. งานนั้นต้องมีการวางแผนและวัดความสำเร็จได้โดยใช้ระบบการทำงาน และการควบคุมที่มีประสิทธิภาพ
3. เพื่อให้ได้ผลในการสร้างแรงจูงใจภายในเป้าหมายของงาน จะต้องมียุทธศาสตร์ดังนี้

- 3.1 คนทำงานมีส่วนในการตั้งเป้าหมาย
- 3.2 ผู้ปฏิบัติได้รับทราบผลสำเร็จในการทำงาน โดยตรง
- 3.3 งานนั้นสามารถทำให้สำเร็จได้ เมื่อนำแนวความคิดนี้มาประยุกต์ใช้กับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน นักเรียนจะมีส่วนในการเลือกเรียนตามความสนใจและมีโอกาสร่วมกันตั้งจุดประสงค์หรือความมุ่งหมายในการทำกิจกรรม ได้เลือกวิธีแสวงหาความรู้ด้วยวิธีที่ผู้เรียนถนัดและสามารถค้นหาคำตอบได้ด้วยตนเอง

3. การวัดความพึงพอใจ

เนื่องจากความพึงพอใจ เป็นทัศนคติในทางบวกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การจะวัดว่าบุคคลมีความรู้สึกพึงพอใจหรือไม่นั้น จึงมีความจำเป็นต้องใช้และสร้างเครื่องมือที่จะช่วยวัดทัศนคตินั้น ๆ ได้ ซึ่งนักวิชาการหลายท่านได้เสนอไว้ดังนี้

โยธิน ศันสนยุท (2530 : 66-71) ได้เสนอถึง เครื่องมือวัดความพึงพอใจ ว่า การจะค้นหาว่าบุคคลมีความพึงพอใจหรือไม่ วิธีที่ง่ายที่สุดคือการถาม ซึ่งการศึกษาในระยะหลัง ๆ ที่ต้องมีผู้บอกข้อมูลจำนวนมาก ๆ มักใช้แบบสอบถามที่ใช้มาตราส่วนประมาณค่าของ Likert ประกอบด้วยชุดของคำถาม และมีตัวเลือก 5 ตัว สำหรับเลือกตอบ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด และคะแนนความพึงพอใจนั้นสามารถนำมาวิเคราะห์ได้ว่า บุคคลมีความพึงพอใจในด้านใดสูงและด้านใดต่ำ โดยใช้วิธีการทางสถิติ หรืออาจจะใช้วิธีการวัดทัศนคติโดยการเขียนตอบอย่างเสรีก็ได้

สาโรจน์ ไสยสมบัติ (2534 : 39) ได้เสนอถึงการวัดระดับความพึงพอใจว่า กระทำได้หลายวิธี ดังนี้

1. การใช้แบบสอบถาม ซึ่งเป็นวิธีการที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายวิธีหนึ่ง โดยการขอร้องหรือการขอความร่วมมือจากกลุ่มคณะบุคคลที่ต้องการสอบถาม แสดงความคิดเห็นลงในแบบฟอร์มที่ได้กำหนดคำตอบไว้ให้เลือกหรือเป็นคำตอบอิสระ โดยคำถามที่ถามอาจจะถามถึงความพึงพอใจในด้านต่าง ๆ ที่หน่วยงานกำลังให้ดำเนินการอยู่ เช่น ลักษณะของกิจกรรม ผู้ดำเนินกิจกรรม

2. การสัมภาษณ์ เป็นอีกวิธีการหนึ่งในการที่จะได้ทราบถึงระดับความพึงพอใจ ของผู้มาใช้บริการหรือต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด เป็นวิธีการที่ต้องอาศัยเทคนิคและความชำนาญพิเศษของ ผู้สัมภาษณ์ที่จะจงใจให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบคำถามให้ตรงกับข้อเท็จจริง การวัดระดับความพึงพอใจโดยวิธีสัมภาษณ์นับว่าเป็นวิธีการที่ประหยัด และมีประสิทธิภาพอีกวิธีหนึ่ง

3. การสังเกต เป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้ทราบถึงระดับความพึงพอใจของผู้มาใช้บริการหรือความพึงพอใจของบุคคลต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยวิธีการสังเกตจากพฤติกรรม ทั้งก่อนมารับบริการ ขณะรอรับบริการ และหลังจากการได้รับบริการแล้ว เช่น การสังเกตการทำทางการพูด สีหน้า และความถี่ของการมาขอรับบริการ เป็นต้น การวัดความพึงพอใจวิธีนี้ ผู้วัดจะต้องกระทำอย่างจริงจังและมีแบบแผนที่แน่นอนจึงจะสามารถประเมินถึงระดับความพึงพอใจของผู้มารับบริการได้อย่างถูกต้อง

ถวิล ธาราโรจน์ (2536 : 77-86) ได้เสนอ การวัดความพึงพอใจไว้ว่า ในการวัดความรู้สึกหรือทัศนคติจะวัดออกมาในลักษณะของทิศทาง (Direction) ซึ่งมีอยู่ 2 ทิศทาง คือ ทางบวกและทางลบ ทางบวก หมายถึง การประเมินค่าความรู้สึกไปในทางที่ดี ชอบ หรือพอใจ ส่วนทางลบเป็นการประเมินค่าความรู้สึกไปในทางที่ไม่ดี ไม่ชอบ ไม่พอใจ การวัดในลักษณะนี้ เป็นการวัดในลักษณะปริมาณ (Magnitude) ซึ่งเป็นความเข้มข้น ความรุนแรง หรือระดับทัศนคติ ไปในทางที่พึงประสงค์ หรือไม่พึงประสงค์นั่นเอง

ชวลิต ชุกก่าแพง (2550 : 112-113) ได้อธิบายถึงวิธีการวัดจิตพิสัยที่นิยม ดังนี้

1. การสังเกต เป็นการสังเกตการพูด การกระทำ การเขียนของนักเรียนที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ครูต้องการวัด

2. การสัมภาษณ์ เป็นวิธีการที่ครูใช้พูดคุยกับนักเรียนในประเด็นที่ครูอยากรู้ ซึ่งอาจเป็นความรู้สึก ทัศนคติของนักเรียนเพื่อนำสิ่งที่นักเรียนพูดออกมาแปลความหมายเกี่ยวกับลักษณะจิตพิสัยของนักเรียนได้ เช่น ครูอยากทราบว่าเขาสนใจเรียนวิชาภาษาไทยหรือไม่ เคยอ่านหนังสืออะไรที่ดี ๆ บ้าง คำตอบของนักเรียนจะทำให้ครูประเมิน ได้ว่ามีความสนใจการเรียนวิชาภาษาไทยมากน้อยปานใด

3. การใช้แบบวัดมาตราส่วนประมาณค่า เป็นเครื่องมือวัดทัศนคติ วัดความสนใจ วัดคุณธรรม จริยธรรม ใ้วัดมากพอสมควรซึ่งครูคนอื่นสามารถนำไปใช้ได้ ถ้าเป็นแบบวัดทัศนคติหรือวัดความสนใจจะมีรูปแบบการวัด 3 รูปแบบ คือ แบบของลิเคิรต์ แบบเซอร์ส โดน แบบของออสกูด แบบวัดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบบของลิเคิรต์ มีลักษณะสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

3.1 มีระดับความเข้มข้นให้ผู้ตอบ เลือกตอบตามความคิดเห็น เหตุผลสภาพความเป็นจริงตั้งแต่ 3 ระดับขึ้นไป

3.2 ระดับที่เลือกอาจเป็นชนิดที่มีทั้งด้านบวกและด้านลบในข้อเดียวกัน หรือมีเฉพาะด้านบวกหรือมีเฉพาะด้านลบ โดยที่อีกด้านหนึ่งจะเป็นศูนย์หรือระดับน้อยมาก

3.3 บางข้อมีลักษณะเชิงนิมมาน (Positive Scale) บางข้อมีลักษณะเชิงนิเสธ (Negative Scale)

3.4 สามารถแปลงผลตอบเป็นคะแนนได้ จึงสามารถวัดความคิดเห็นคุณลักษณะด้านจิตพิสัยออกมาในเชิงปริมาณได้ โดยใช้เกณฑ์ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 เกณฑ์การให้คะแนนแบบสอบถามวัดความพึงพอใจ

ข้อความที่กล่าวในเชิงนิมมาน (ทางบวก) (Positive Statements)	ข้อความที่กล่าวในเชิงนิเสธ (ทางลบ) (Negative Statements)
มากที่สุด 5 คะแนน	มากที่สุด 1 คะแนน
มาก 4 คะแนน	มาก 2 คะแนน
ปานกลาง 3 คะแนน	ปานกลาง 3 คะแนน
น้อย 2 คะแนน	น้อย 4 คะแนน
น้อยที่สุด 1 คะแนน	น้อยที่สุด 5 คะแนน

4. หลักและเกณฑ์ความพึงพอใจ

แบบวัด (Scale) ใช้วัดกับคุณลักษณะบางอย่าง มีความลึกซึ้งกว่าแบบสอบถาม ผลการตอบแต่ละข้อจะได้คะแนนแน่นอน (ไม่มีการตอบผิด) แต่คะแนนจะแตกต่างกันตามระดับ ที่กำหนดให้ เช่น คะแนน 5 ระดับ เป็น 1 2 3 4 และ 5 คะแนน (สมนึก กัททิชณี. 2546 : 64) แบบวัดที่เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่าขึ้นกับว่า จะมีกี่ระดับและเป็นข้อความ

เชิงนิมิต (Positive Scale) หรือข้อความเชิงนิเสธ (Negative Scale) กรณีข้อความเชิงนิมิต เช่น “วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่ช่วยพัฒนาสังคม” หรือ “วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่เรียนสนุก” (ในแบบวัดเจตคติที่มีต่อวิชาสังคม) จะตรวจให้คะแนนคำตอบด้านบวกเป็นค่าสูง ด้านลบเป็นค่าต่ำดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 99-103)

เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ตรวจให้ 5 คะแนน
เห็นด้วย	ตรวจให้ 4 คะแนน
ไม่แน่ใจ	ตรวจให้ 3 คะแนน
ไม่เห็นด้วย	ตรวจให้ 2 คะแนน
ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ตรวจให้ 1 คะแนน

กรณีข้อความเชิงนิเสธ เช่น “วิชาสังคมศึกษาเป็นวิชาที่นำไปใช้ประโยชน์ได้น้อย” หรือ “พอจะถึงชั่วโมงเรียนสังคมศึกษาก็รู้สึกไม่อยากเรียน” (ในแบบวัดเจตคติที่มีต่อวิชาสังคมศึกษา) จะตรวจให้คะแนนกลับกันกับคะแนนที่เป็นแบบนิมิต กล่าวคือ จะให้คะแนนคำตอบ ด้านบวกเป็นค่าต่ำ ด้านลบเป็นค่าสูง

ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ตรวจให้ 5 คะแนน
ไม่เห็นด้วย	ตรวจให้ 4 คะแนน
ไม่แน่ใจ	ตรวจให้ 3 คะแนน
เห็นด้วย	ตรวจให้ 2 คะแนน
เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ตรวจให้ 1 คะแนน

มาตราส่วนประมาณค่าที่มีคำตอบในลักษณะอื่น เช่น มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด จะตรวจให้คะแนนโดยใช้ระบบเดียวกันนี้

การใช้แบบวัดชนิดมาตราส่วนประมาณค่า นั้น ผู้วิจัยอาจต้องการรายงานผลของการตอบของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแต่ละข้อหรือแต่ละด้าน (ซึ่งต่างก็ประกอบไปด้วยหลาย ๆ ข้อ) ว่ามีความเห็นอยู่ในระดับใด กรณีเช่นนี้จะต้องหาค่าเฉลี่ยของกลุ่มในแต่ละข้อ (หรือแต่ละด้าน) แล้วแปลความหมายค่าเฉลี่ยอีกที ในการแปลความหมายนั้นจะใช้เกณฑ์ ซึ่งเป็นระบบเดียวกันกับระบบการตรวจให้คะแนน ถ้าระบบการให้คะแนนตรงกับอธิบายมาแล้ว จะใช้เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยของกลุ่ม ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00	แปลความหมายว่า มากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50	แปลความหมายว่า มาก
ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50	แปลความหมายว่า ปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 แปลความหมายว่า น้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 แปลความหมายว่า น้อยที่สุด

การหาความเที่ยงตรงของแบบมาตราส่วนประมาณค่า

เครื่องมือรวบรวมข้อมูลแบบมาตราส่วนประมาณค่าควรมีคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Constant Validity) ในด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา พิจารณาโดยนำเครื่องมือที่รวมทั้งนิยามของตัวแปรที่มุ่งวัด (กรณีที่มีคำอธิบายสิ่งที่วัดรวมทั้งการจำแนกเป็นประเภทย่อยนำเอารายละเอียดดังกล่าว) ให้ผู้เชี่ยวชาญในสิ่งที่วัดนั้นพิจารณาตัดสินเป็นรายชื่อไป โดยอาจใช้วิธีเดียวกันกับวิธีตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาของแบบทดสอบอิงเกณฑ์ ด้านความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง พิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์อย่างง่ายระหว่างคะแนนที่ได้จากการตอบเครื่องมือที่สร้างขึ้นนี้กับคะแนนที่ได้จากเครื่องมือที่เป็นมาตรฐานที่วัดในสิ่งเดียวกันซึ่งมีผู้สร้างไว้แล้ว ถ้าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายดังกล่าวมีค่าสูง คือ .70 ขึ้นไป ก็นับว่ามีความเที่ยงตรง

การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบวัดแบบมาตราส่วนประมาณค่า

มีวิธีหาความเชื่อมั่น (Reliability) หลายวิธี ในที่นี้จะนำเสนอเฉพาะวิธีของ Cronbach ซึ่งเสนอวิธีหาค่าความเชื่อมั่นที่สามารถใช้กับเครื่องมือที่ไม่ได้ตรวจให้ ซึ่งใช้กับแบบทดสอบแบบเลือกตอบที่ให้คะแนน 1 สำหรับคำตอบที่ถูกต้อง และ 0 สำหรับคำตอบที่ผิด เมื่อไขดังกล่าวทำให้สูตร KR-20 ไม่เหมาะสมสำหรับใช้กับเครื่องมือที่ไม่ได้ตรวจคะแนนเป็น 1 กับ 0 ค่าความเชื่อมั่นที่หาตามวิธีของ Cronbach เรียกว่า “สัมประสิทธิ์แอลฟา” (Q – Coefficient) เหมาะสำหรับเครื่องมือที่เป็น มาตราส่วนประมาณค่า

การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวกับการวัดความพึงพอใจ พบว่า สามารถวัดได้หลายวิธี ได้แก่ การสัมภาษณ์ การสังเกต แบบสอบถาม และแบบมาตราส่วนประมาณค่า ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวัดความพึงพอใจด้วยแบบวัดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ของ Likert สร้างเป็นแบบวัดชนิดปลายปิด มี 5 ระดับ เพื่อวัดความพึงพอใจในการเรียนรู้ทั้งนี้เพราะแบบมาตราส่วนประมาณค่ามีลักษณะที่สำคัญ คือ มีระดับความเข้มข้นให้เลือกตอบระดับที่ตอบมีทั้งด้านบวกและด้านลบ และสามารถแปลงผลการตอบเป็นคะแนนที่สามารถจัดความรู้สึกเชิงปริมาณได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

วนิดา ฉัตรวิราคม (2546 : 52-101) ได้พัฒนารูปแบบการสอนวิทยาศาสตร์ที่เน้นผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 เรื่อง ระบบนิเวศ มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนารูปแบบการสอนวิทยาศาสตร์ที่เน้นผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์ และสำรวจความคิดเห็นของผู้เรียนหลังผ่านการเรียน โดยใช้รูปแบบการเรียน 4 ขั้นตอน คือ จุดประกายความคิด ความคิด การวางแผนการปฏิบัติ และการนำไปใช้ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน โยธินบูรณะ จำนวน 162 คน โดยแยกเป็นกลุ่มผลการเรียนรู้สูง ปานกลาง และต่ำ เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ แผนการสอนแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ แบบวัดเจตคติ และแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็น สถิติที่ใช้ได้แก่ คะแนนเฉลี่ย ร้อยละ การทดสอบค่าที (t-test) การทดสอบค่าเอฟ (F-test) ทดสอบรายคู่ด้วยวิธี Scheffe's Method ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการสอนวิทยาศาสตร์ที่เน้นผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้มีประสิทธิภาพเท่ากับ 85.76/86.80 นักเรียนทั้งสามกลุ่มมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ารูปแบบการสอนมีความเหมาะสมกับเนื้อหา

วสันต์ ทองไทย (2546 : 96-203) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างจิตพิสัยในการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา มีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาและประเมินประสิทธิภาพรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างจิตพิสัยในการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา มีขั้นตอนดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบการเรียนการสอน (ได้รูปแบบการเรียนการสอน 7 ขั้นตอน คือ จูงใจสู่บทเรียนแจ้งวัตถุประสงค์การเรียนรู้ให้ทราบ นำเสนอบทเรียนใหม่หรือจัดสถานการณ์ปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มนำเสนอผลงาน ร่วมกันเสนอแนะและวิจารณ์ และนำไปใช้ ขั้นตอนที่ 3 นำรูปแบบการเรียนการสอน ไปใช้ โดยใช้หลักการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมระหว่างผู้วิจัยกับครูผู้สอนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2546 โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนและกลุ่มเปรียบเทียบ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเรียนการสอนที่มีความเหมาะสมกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 และ 2 เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่มี 5 ขั้นตอน คือ จูงใจสู่บทเรียน แจ้งวัตถุประสงค์การเรียนรู้ให้ทราบนำเสนอบทเรียนใหม่หรือจัดสถานการณ์ ลงมือปฏิบัติกิจกรรมและร่วมกันอภิปรายและสรุปและยังพบว่ารูปแบบมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด ดังนี้

รูปแบบการเรียนการสอนมีความชัดเจน สะดวกและเหมาะสมแก่การนำไปใช้ นักเรียนและครู มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อรูปแบบ นักเรียนมีผลการเรียนรู้ทั้งในด้านจิตพิสัย สถิติปัญญา และด้านการ ประพฤติปฏิบัติที่ดีขึ้น ผลที่ได้จากการวัดเจตคติในการเรียนรู้ของนักเรียนกลุ่มทดลองใช้ รูปแบบก่อนและหลัง มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ค่าขนาดอิทธิพล ของรูปแบบกลุ่มทดลองมีค่าสูงกว่ากลุ่มเปรียบเทียบ จำนวนนักเรียนในกลุ่มทดลองมีจิตพิสัย ในการเรียนรู้มากกว่าจำนวนนักเรียนกลุ่มเปรียบเทียบรูปแบบการเรียนการสอนมีความ สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ของนักเรียนทุกแบบ ขั้นตอนที่ 4 เผยแพร่รูปแบบการเรียน การสอนให้แก่ครูผู้สอนในโรงเรียนระดับประถมศึกษา พบว่า ครูผู้สอนส่วนมากแสดงความ คิดเห็นว่ารูปแบบการเรียนการสอนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และครูผู้สอนส่วนมาก ตอบว่าจะนำรูปแบบการเรียนการสอนไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนของตน

โสพล มีเจริญ (2548 : 108-110) ได้ศึกษาการพัฒนา รูปแบบการเรียนโดยใช้ คอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบ ความคิดสร้างสรรค์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนกับหลังเรียนของนักศึกษาคณะวิชา เทคโนโลยีการพิมพ์และบรรจุภัณฑ์ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัย เทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2547 จำนวน 40 คนซึ่งได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น จำแนกตามระดับความคิดสร้างสรรค์ที่ ได้มาจากการทำแบบทดสอบ TCT-DP โดยมีขั้นตอนการวิจัยดังนี้ 1) การพัฒนา รูปแบบการเรียนโดยใช้คอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย โดยกระบวนการเรียนรู้หลักการเรียนแบบร่วมมือ หลักการคิดแนวข้างและหลักการแผนที่ความคิด 2) ประเมินคุณภาพของรูปแบบการเรียนและ ทดลอง 3 ขั้นตอน คือทดลองครั้งที่ 1 กลุ่มเล็ก 4 คน ทดลองครั้งที่ 2 กลุ่มกลาง 20 คน และ ทดลองครั้งที่ 3 กลุ่มใหญ่ 40 คน ก่อนนำไปใช้ 3) ดำเนินการทดลองเพื่อเปรียบเทียบความคิด สร้างสรรค์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยจัดกลุ่มผู้เรียนแบบร่วมมือ ในแต่ละกลุ่ม ประกอบด้วยผู้มีความคิดสร้างสรรค์ 3 ระดับ คือ สูง ปานกลาง ต่ำ ในอัตราส่วน 1:2:1 ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเรียนที่พัฒนาขึ้นมีคุณภาพตามเกณฑ์ โดยคะแนนเฉลี่ยของผลการ ประเมินของผู้เชี่ยวชาญด้านความคิดสร้างสรรค์มีค่าเท่ากับ 3.97 และคะแนนเฉลี่ยผลการ ประเมินของผู้เชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีการศึกษา มีค่าเท่ากับ 4.35 ผลการเปรียบเทียบความคิด สร้างสรรค์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา พบว่าหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ศุภิตรา บุตรศรีเมือง (2550 : 101 - 102) ได้ศึกษาแผนการเรียนรู้แบบซิปปา กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย เรื่อง การพัฒนาความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์และการคิดวิเคราะห์ เปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน และเปรียบเทียบคะแนนการคิดวิเคราะห์ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านถนนโคกใหญ่ อำเภอบ้านกรวดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุริรัมย์ เขต 2 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 26 คน พบว่าแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง การพัฒนาความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์และการคิดวิเคราะห์ โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซิปปา มีประสิทธิภาพเท่ากับ 88.03/80.20 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 75/75 ที่ตั้งไว้ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนด้วยแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องการพัฒนาความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์และการคิดวิเคราะห์ โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซิปปา มีคะแนนเฉลี่ยในการเขียนเชิงสร้างสรรค์และคะแนนเฉลี่ยในการคิดวิเคราะห์หลังเรียนเพิ่มขึ้นจากก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จักรเพชร สุริยมล (2551 : 77) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดและเขียนเชิงสร้างสรรค์วิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยวิธีการเรียนรู้แบบ KWL และวิธีการเรียนรู้แบบ SYNECTICS ปรากฏผลดังนี้ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 กลุ่มที่ได้รับวิธีการเรียนรู้แบบ KWL มีความสามารถในการคิดและการเขียนเชิงสร้างสรรค์วิชาภาษาไทย หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนกลุ่มที่ได้รับวิธีการเรียนรู้แบบ SYNECTICS มีความสามารถในการคิดเชิงสร้างสรรค์หลังการทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีความสามารถในการเขียนเชิงสร้างสรรค์หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับวิธีการเรียนรู้แบบ KWL และ วิธีการเรียนรู้แบบ SYNECTICS หลังการทดลอง ทั้งสองกลุ่มมีความสามารถในการคิดและการเขียนเชิงสร้างสรรค์ไม่แตกต่างกัน

ภัทรตรา พันธุ์สีดา (2551 : 48-98) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบ SPARPS เพื่อเสริมสร้างทักษะทางภาษาของเด็กปฐมวัย มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้าง ทดสอบ ประสิทธิภาพ และเผยแพร่รูปแบบการเรียนการสอนแบบ SPARPS เพื่อเสริมทักษะทางภาษาของเด็กปฐมวัยกลุ่มตัวอย่างได้แก่ เด็กปฐมวัยที่มีอายุระหว่าง 5-6 ปี โรงเรียนอนุบาลวัดนางนอง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามุริรัมย์ เขต 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 ที่ได้

จากการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม จำนวนนักเรียน 25 คน และครูปฐมวัยที่ปฏิบัติการสอนอยู่ในชั้นเรียนของเด็กปฐมวัยที่มีอายุระหว่าง 3-4 ปี 4-5 ปี และ 5-6 ปี จำนวน 6 คน โรงเรียนวัดหนึ่ง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 3 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 ที่สนใจใช้รูปแบบการเรียนการสอน จำนวนชั้นละ 2 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ รูปแบบการเรียนการสอน SPARPS เพื่อเสริมสร้างทักษะทางภาษาของเด็กปฐมวัย แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนการสอน แผนการจัดประสบการณ์ แบบวัดทักษะทางภาษา แบบสอบถามความคิดเห็น ผลการศึกษาพบว่า เด็กปฐมวัยมีทักษะทางภาษา ทักษะการฟังเพิ่มขึ้น หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ SPARPS และเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติมีทักษะทางภาษาก่อนการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดของรูปแบบการเรียนการสอนแบบ SPARPS มีทักษะทางภาษาทางภาษาก่อนการทดลองเพิ่มขึ้นมากกว่าเด็กปฐมวัยที่ได้รับการเรียนรู้แบบปกติมีทักษะทางภาษาก่อนการทดลอง แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทั้งด้านการฟัง พูด อ่าน และเขียน และโดยรวมทั้ง 4 ด้าน ครูปฐมวัยมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการสอนว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

ศศิรินทร์ ศิริธาดากุลพัฒน์ (2551 : 20-26) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอน เพื่อเสริมสร้างทักษะทางสังคมและความฉลาดทางอารมณ์ สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ที่มีความสามารถพิเศษ จุดมุ่งหมายเพื่อสร้างรูปแบบการเรียนการสอนทักษะทางสังคม และความฉลาดทางอารมณ์ และศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอน กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 50 คน โรงเรียนไพฑูริย์ศึกษา กรุงเทพมหานครที่มีความสามารถพิเศษ เป็นกลุ่มศึกษานำร่อง นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ที่มีความสามารถพิเศษ จำนวน 25 คน เป็นกลุ่มทดลองเรียนรู้ด้วยรูปแบบ นักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ที่มีความสามารถพิเศษ จำนวน 25 คน เป็นกลุ่มควบคุมเรียนรู้ด้วยวิธีการสอนแบบปกติ เครื่องมือที่ใช้ได้แก่ 1) คู่มือผู้สอน 2) แบบทดสอบทักษะทางสังคม 3) แบบทดสอบความฉลาดทางอารมณ์ 4) แบบประเมินความพึงพอใจต่อการเรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนการสอน ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการเรียนการสอนให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนในการสร้างความรู้ด้วยตนเอง และผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ มีการสื่อสารแสดงความคิดเห็นร่วมเรียนรู้ไปด้วยกัน ผู้เรียนฝึกทักษะการคิดแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ การฝึกควบคุมอารมณ์ ฝึกคิด

และสะท้อนปัญหา และสร้างทางเลือกในการนำเอาความรู้ไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน โดยผ่านกระบวนการเรียนการสอน 6 ขั้นตอนคะแนนเฉลี่ยความสามารถด้านทักษะทางสังคมหลังการทดลองระหว่างนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ช่วงชั้นที่ 2 กลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คะแนนเฉลี่ยความสามารถทางด้านความฉลาดทางอารมณ์หลังการทดลองระหว่างนักเรียนที่มีความสามารถพิเศษ ช่วงชั้นที่ 2 กลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด

วิวัฒน์ เพชรศรี (2552 : 123-126) ได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานศิลปะที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ของผู้เรียนในระดับช่วงชั้นที่ 2 มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานศิลปะที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ และเพื่อเปรียบเทียบความคิดสร้างสรรค์ทักษะปฏิบัติทางนาฏศิลป์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับช่วงชั้นที่ 2 ระหว่างกลุ่มทดลองที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้นกับกลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามปกติ กลุ่มตัวอย่างได้มาจากการจับฉลากห้องเรียนเป็นกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม จำนวน 2 ห้องเรียนห้องเรียนละ 50 คน เครื่องมือที่ใช้ในการทดลองประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ แบบวัดความคิดสร้างสรรค์ แบบวัดทักษะปฏิบัติทางนาฏศิลป์ และแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ Hotelling's T2 ผลการวิจัยได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ฐานศิลปะที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ที่มีคุณภาพประกอบด้วย ทฤษฎีและแนวคิดพื้นฐาน หลักการสำคัญของรูปแบบวัตถุประสงค์ กระบวนการและขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน บรรยากาศองค์ประกอบ การจัดการเรียนรู้ การวัดประเมินผลผลการทดลองใช้รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความคิดสร้างสรรค์ทักษะปฏิบัติทางนาฏศิลป์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พัชรินทร์ เสรี (2553 : 189-330) ได้พัฒนารูปแบบการสอนเขียน สำหรับนักเรียนช่วงชั้นที่ 2 ที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้ด้านการเขียน มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนารูปแบบการสอนเขียน มีขั้นตอนการวิจัย 3 ขั้นตอน คือ พัฒนารูปแบบการสอน ประเมินประสิทธิผลของรูปแบบ และประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้พัฒนาแบบวินิจฉัยนักเรียนที่มีความบกพร่องด้านการเขียน ได้จากโรงเรียน สังกัดสำนักงานการศึกษากรุงเทพมหานคร ใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น ตามขนาดโรงเรียน ใหญ่ กลาง เล็ก โดยสุ่มร้อยละ 15 ของโรงเรียนแต่ละ

ขนาด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ประเมินประสิทธิผลของรูปแบบ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ที่มีความบกพร่องด้านการเขียน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 โรงเรียนดุสิตาราม จำนวน 6 คน เลือกแบบเจาะจง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ที่มีความบกพร่องด้านการเขียน ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2552 โรงเรียนวัดเจ้าอาม จำนวน 8 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบวินิจฉัยนักเรียนที่มีความบกพร่องด้านการเขียน แผนการเรียนรู้ตามวิธีการสอนของ เพอร์นาลด์ ประยุกต์กับการสอนบูรณาการแบบประเมินความสามารถด้านการเขียน และแบบวัดการรับรู้ความสามารถของตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่ามัธยฐาน พิสัยควอไทล์ ผลการวิจัยพบว่า ค่าความเชื่อมั่นของแบบวินิจฉัยทั้งฉบับ เท่ากับ 0.94 แบบประเมินความสามารถด้านการเขียนมีค่าความเชื่อมั่น 0.97 และแบบวัดความรู้ความสามารถของตนเองค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.88 ประสิทธิภาพของรูปแบบการสอนเขียน ส่งผลให้นักเรียนมีความสามารถด้านการเขียนในระดับดี การประเมินรูปแบบการสอนมีความเหมาะสม

อรชร วัฒนกุล (2553 : 124) ได้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภาษาไทยเพื่อการสื่อสารในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี มหาวิทยาลัยบัณฑิต มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนและศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอน ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบการเรียนการสอน ประกอบด้วยหลักการและเหตุผล แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบ วัดดูประสงค์ของรูปแบบ และ โครงสร้างของรูปแบบ มีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ดี นักศึกษากลุ่มทดลองที่เรียนจากรูปแบบมีคะแนนความคิดสร้างสรรค์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพื่อการสื่อสารหลังเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักศึกษากลุ่มทดลองมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Keeney (1976 : 28.2 – A) ได้ศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และ 6 ของโรงเรียนประถมศึกษา 3 แห่ง จำนวนนักเรียน 276 คน เกี่ยวกับการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ชอบเลือกเรื่องด้วยตนเอง 67.40 % นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ชอบเลือกเรื่องด้วยตนเอง 80.40 % นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ใช้เวลาในการเขียนเรื่องต่อเนื่องกันคิดเป็น 57.2 % และ 43.40 % ตามลำดับความยากในการเขียนเรื่อง สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 คือการรวบรวมความคิด เวลาน้อย ขาดเครื่องมือที่จะช่วยในการเขียนศัพท์และไม่มีสมาธิเนื่องจากเสียงรบกวน ส่วนนักเรียน

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีปัญหาเช่นเดียวกัน และมีปัญหาเพิ่มขึ้นมาบ้างคือการกำหนดเหตุการณ์ และอุปนิสัยของตัวละคร

Simle (1993 : 422-A) ได้ใช้รูปแบบเชิงการทดลองเพื่อศึกษา (1) กิจกรรมการเขียนเชิงสร้างสรรค์ส่งผลต่อคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการสะกดคำหรือไม่ (2) ผลของกิจกรรมการเขียนเชิงสร้างสรรค์มีอะไรบ้างที่มีต่อเนื้อหาและการสะกดคำผิด (กลไก) ของการเขียนนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 วิธีการศึกษาได้กำหนดกลุ่มการสอนต่างกันเป็น 3 กลุ่มคือ (1) กลุ่มควบคุมซึ่งสอนตามบทเรียนการสะกดคำสัปดาห์ละบท ซึ่งออกแบบโดยชุดสะกดคำ ที่กลุ่มโรงเรียนในโซอยู่ในปัจจุบัน (2) กลุ่มทดลอง 1 ใช้เวลาสะกดคำที่กำหนดไว้เพียงเฉพาะในกิจกรรมการเขียนเชิงสร้างสรรค์เท่านั้นนักเรียนกลุ่มนี้ได้ร่วมเอาคำจำนวน 3-8 คำที่เลือกมาจากบทเรียนการสะกดคำประจำสัปดาห์แต่ละสัปดาห์ในกิจกรรมการเขียนเชิงสร้างสรรค์คำที่นักเรียนเลือกมารวมไว้ก็นำมาจากชุดสะกดคำที่กลุ่มโรงเรียนในโซอยู่ในปัจจุบัน และ (3) กลุ่มทดลอง 2 ใช้เวลาสะกดคำที่กำหนดไว้เพียงเฉพาะในกิจกรรมการเขียนเชิงสร้างสรรค์ คืออย่างเดีย คำที่ใช้ในแต่ละกิจกรรมไม่ได้ผูกพันกับเงื่อนไขใดๆ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มที่มีการแสดงออกต่อคำการสะกดคำ และหรือรายการการสะกดคำ (กลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลอง) ทำคะแนนในการทดสอบคำเราได้สูงกว่ากลุ่มที่ได้แสดงออกอย่างเดียว (การทดลอง 2) ผลการศึกษาต่อไปยังชี้ว่าในแบบทดสอบมาตรฐานเรื่องคำที่ไม่คุ้นเคยกันทั้ง 3 กลุ่ม และในเนื้อหา จำนวนคำที่สะกดผิดใน โครงงานเชิงสร้างสรรค์ครั้งสุดท้ายของนักเรียนไม่ได้แตกต่างกันมีนัยสำคัญ

Adams and Krockover (1999 : 955-971) ได้ศึกษาเรื่องการส่งเสริมรูปแบบการสอนแบบสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยใช้การประเมินผลตามสภาพจริงด้วยวิธีการสังเกต เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงครุวิทยาศาสตร์ในระดับมัธยมศึกษารุ่นใหม่ จากครูฝึกหัดให้เป็นครูชำนาญการ เป็นสิ่งที่ยากลำบากอย่างหนึ่ง และมักมีปัญหาในกระบวนการสอนดังกล่าวกับผู้เริ่มหัดในการนำวิธีการดังกล่าวมาใช้กับผู้สอนทั้งที่เป็นครูใหม่ และครูที่เคยชินกับการสอนแบบเดิม กระบวนการนี้ได้รับการสนับสนุนจากการศึกษาวิทยาศาสตร์มาตรฐานแห่งชาติหรือโครงการมาตรฐาน 2061 ผลการวิจัยพบว่า วิธีการดังกล่าวช่วยสะท้อนให้ครูฝึกหัดได้เห็นภาพการสอนวิทยาศาสตร์ของตนเองว่ามีการเปลี่ยนแปลงจากเดิมในลักษณะใด ซึ่งอธิบายการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ว่ามาจากผลการสอนที่ดีขึ้น เพราะมีการจัดรูปแบบการสอนที่ใช้ได้ง่าย และปรับปรุงรูปแบบการสอนให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอนมากขึ้น

Ferderiksen and White (1999 : 806-836) ได้ศึกษาเรื่องรูปแบบการเรียนรู้ วิทยาศาสตร์ด้วยอำนาจทางจิต ความสำคัญของการเชื่อมต่อที่มาของการสร้างความรู้ท่ามกลาง รูปแบบต่าง ๆ เนื่องจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางวิทยาศาสตร์อยู่ภายใต้ความคิดที่ได้รับการเชื่อมต่อกับ ความคิดจากรูปแบบต่าง ๆ หลายรูปแบบ ซึ่งจะถูกลำเลียงออกมาโดยประสาทสัมผัสทางกาย ตามแต่ละระดับของนามธรรมที่จะเปลี่ยนเป็นรูปธรรมได้ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้จะพิจารณา ที่จุดมุ่งหมายของการศึกษาและการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งที่ศึกษาจากเดิมที่ยังไม่เป็นระบบให้มี ระบบและเป็นเหตุเป็นผล การศึกษานี้จะพิจารณาที่ตัวนักเรียนที่จะได้รับการเชื่อมต่อกับความคิด ท่ามกลางรูปแบบของการดำเนินการหลายรูปแบบ (เพื่อทำให้ความคิดเหล่านั้นเด่นชัดยิ่งขึ้น เช่น ใช้คอมพิวเตอร์เพื่อแสดงสถานการณ์จำลองในการศึกษาด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งที่ ศึกษา) และสะท้อนพฤติกรรมของตนเองให้ปรากฏออกมา การแสดงออกของนักเรียนจะ สอดคล้องกับสิ่งที่พิจารณา คือ จุดมุ่งหมายของการศึกษา และการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งที่ศึกษา ทำให้นักเรียนได้รูปแบบของการเรียนรู้โดยสามารถอธิบายการเชื่อมต่อกับรูปแบบเหล่านั้นว่า ได้มาอย่างไร เช่น การเชื่อมต่อกับรูปแบบของความรู้เรื่องวงจรไฟฟ้าเบื้องต้น เกิดจากการ เชื่อมโยงความรู้จากรูปแบบการเรียนรู้ 3 รูปแบบคือ รูปแบบการเรียนรู้เรื่องหน่วย รูปแบบการ เรียนเรื่องวงจรไฟฟ้า และรูปแบบการเรียนรู้เรื่องพีชคณิต ในการศึกษาครั้งนี้จะใช้ชั้นนักเรียน 2 กลุ่ม โดยมีการควบคุมปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการสอนให้เหมือนกัน จะต่างกันก็เพียงการระบุ แหล่งที่มาของการสร้างความรู้ โดยจะมีกลุ่มหนึ่งระบุที่มาของการสร้างความรู้ได้ และอีกกลุ่ม ไม่ต้องระบุที่มาของการสร้างความรู้ของผู้เรียนผลการศึกษพบว่า กลุ่มที่ระบุที่มาของ การสร้างความรู้สามารถสร้างรูปแบบง่าย ๆ ที่ช่วยให้การเรียนรู้ดีขึ้นได้ เช่น สามารถทำความเข้าใจทฤษฎีเกี่ยวกับวงจรไฟฟ้าและสามารถแก้ปัญหาเรื่อง วงจรไฟฟ้าได้ทั้งด้านคุณภาพและ ปริมาณ

Bartscher and others (2001 : Web Site) ได้ศึกษาการพัฒนาความสามารถด้าน การเขียนของนักเรียนโดยใช้วิธีการจดบันทึกและแบบฝึกทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ การ วิจัยครั้งนี้ ต้องการสำรวจการจัดโปรแกรมการศึกษาสำหรับนักเรียนในช่วงชั้นเกรด 4 เกรด 7 และเกรด 8 ซึ่งเป็นผู้ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการเขียนอยู่ในระดับต่ำเพราะผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนอยู่ในระดับต่ำนี้เอง จะมีผลกระทบต่อพฤติกรรม ทักษะคิด และการมีปฏิสัมพันธ์ กับเพื่อนในห้อง ซึ่งผลจากการวิจัยด้านระเบียบวิธี ผลการประเมินของอำเภอและผลการ ประเมินจากบันทึกของครู ก็สามารถยืนยันได้ว่าเป็นจริงตามนี้ ปัจจัยที่น่าจะเป็นสาเหตุของการ ขาดทักษะด้านการเขียนก็คือ ไม่ค่อยมีการติดตามผลสะท้อนกลับจากครูไปสู่ นักเรียนและ

ทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการเขียน ส่วนสาเหตุที่น่าจะเป็นไปได้อื่นๆ ก็คือ วิธีการดำเนินชีวิตที่ไม่สามารถคาดเดาได้ของนักเรียนบางคนซึ่งมาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับต่ำรวมทั้งการมีสุขแผนภาพที่ไม่สมบูรณ์ และอิทธิพลทางด้านความพร้อม กลวิธีในการแก้ปัญหาก็คือการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือฝึกการเขียนบันทึกประจำวันและการเขียนเชิงสร้างสรรค์ การใช้วิธีการเรียนแบบร่วมมือ จะเป็นประโยชน์ในการฝึกเขียนแบบเป็นกลุ่มและได้ศึกษาจากงานเขียนของเพื่อน ส่วนการใช้วิธีการเขียนบันทึกประจำวัน ก็เพื่อวัตถุประสงค์สองประการคือ 1 บันทึกสามารถเป็นตัวชี้วัดระดับของพัฒนาการด้านทักษะทางการเขียน 2 สามารถทำหน้าที่เป็นวงจรในการพัฒนาทักษะทางการเขียนได้ สุดท้ายคือการใช้กิจกรรมฝึกการเขียนเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งถูกนำมาใช้เพื่อเพิ่มความสนใจและแรงจูงใจของนักเรียนในการเขียน นอกจากนี้ยังมีผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมผลได้จากผลงานเขียนส่วนหนึ่งของนักเรียน การสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญและการตรวจสอบความถูกต้องของงานเขียน ซึ่งหลังจากที่ได้รวบรวมผลงานการวิจัยทั้งหมดแล้ว พบว่านักเรียนมีการพัฒนาในทักษะทางการเขียนมากขึ้นเมื่อจบหลักสูตรดังกล่าว

Adler (2002 : 117-A) ได้วิจัยบทบาทการปฏิบัติพัฒนาการเขียนกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 วิชาการเขียนเชิงสร้างสรรค์ โดยวิจัยกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนวิชาเลือกการเขียนเชิงสร้างสรรค์ที่อาศัยใน 3 ชุมชน ชานเมืองนิวยอร์ก มีผู้ร่วมวิจัย คือ ครู 4 คนและนักเรียน 24 คน โดยการจัดกิจกรรมที่หลากหลายครู จะเปิดวิสัยทัศน์และคอยช่วยเหลือผู้เรียน ผลการวิจัยพบว่า ผู้วิจัยได้ช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจในวิชาการนักเรียนมีภาวะอารมณ์ที่มีจินตนาการสูง ส่งผลให้การปฏิบัติการเขียนเชิงสร้างสรรค์พัฒนาขึ้น

Jeroen, et al (2002 : 39-64) ได้ศึกษารูปแบบการเรียนการสอนแบบ 4C : พิมพ์เขียว สำหรับการเรียนที่ซับซ้อน ซึ่งอธิบายการออกแบบการเรียนการสอนไว้ 4 ขั้นตอน เพื่อเป็นพื้นฐานของการพัฒนา โดยเมอร์เรียมเบินร์ ได้ศึกษาไว้ในปี 1990 และออกแบบโปรแกรมฝึกสอนทักษะที่ซับซ้อน ซึ่งได้อธิบายโครงสร้างการเรียนที่ซับซ้อนนี้เป็นแบบพิมพ์เขียว สำหรับการเรียนที่ซับซ้อน และมีความเกี่ยวข้องกับวิธีการสอน ส่วนประกอบพื้นฐานที่จำเป็น 4 ประการ ในการทำพิมพ์เขียวสำหรับการเรียนที่ซับซ้อน คือ 1) การเรียนอย่างหนัก 2) การมีข้อมูลทางวิชาการ เป็นส่วนประกอบการเรียน 3) การหาข้อมูลทางวิชาการให้ทันเวลา 4) การแบ่งงานให้เหมาะสม ซึ่งส่วนประกอบแต่ละส่วนของวิธีการเรียนนี้ถูกจับคู่เข้ากับพื้นฐานกระบวนการเรียนที่รวมอยู่ในกระบวนการเรียนที่ซับซ้อน ดังอย่างการเรียนภายนอกห้องเรียนอย่างเต็มเวลาที่ถูกจัดขึ้นในแบบฝึกพิมพ์เขียวนี้คือ การหางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียน ซึ่งจะ

ทำให้ผู้อ่านได้รับประโยชน์จากการสังเคราะห์โครงสร้างพื้นฐานที่พิจารณาจากการอ่านภาคผนวกท้ายบทความก่อนการอ่านเนื้อหาภายในบทความ ซึ่งรูปแบบการเรียนรู้แบบนี้ได้ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้นในกลุ่มผู้เรียนและมีการพัฒนาต่อเนื่องไปเรื่อย ๆ ในรูปแบบของการสอนในระดับสูง

Tan and Hung (2002 : 48-54) ได้ศึกษาการสร้างความรู้สิ่งแวดลอมด้วยตนเองจากรูปแบบการเรียนรู้แบบออบี : การทำให้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ก้าวหน้า ซึ่งรูปแบบการเรียนรู้แบบออบีนี้เป็นการเรียนและการฝึกฝนในโรงงานอุตสาหกรรมที่ได้รับความนิยมแพร่หลายมากที่สุดในโลก โดยรูปแบบนี้เกิดจากหลักการต่อไปนี้ การเข้าร่วม 24/7 (24 ชั่วโมง/ 7 สัปดาห์) การเรียนรู้จากทุกสถานการณ์และทุกเวลา การได้รับข้อมูลข่าวสารที่ทันสมัย และการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยจะไม่นำเรื่องราวทางวิชาการเข้ามาเป็นเงื่อนไขในการเรียน แต่จะมีการกำหนดข้อสันนิษฐานมากมายให้กับตัวผู้เรียน จากการสนับสนุนในปัจจุบัน รูปแบบการเรียนการสอนแบบออบีเป็นจุดศูนย์กลางของทัศนวิสัยในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง รูปแบบการเรียนรู้นี้มีข้อจำกัดกับเนื้อหาบางประเภท เช่น บัญชี แต่กับเนื้อหาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดลอมสามารถใช้งานได้ดี จึงควรใช้รูปแบบนี้กับการสอนวิทยาศาสตร์สิ่งแวดลอมเพื่อให้ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ด้วยตนเองและจะทำให้การเรียนรู้สิ่งแวดลอมเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์ โดยรูปแบบการเรียนรู้นี้จะกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความคิดในระดับสูงและสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง

Ledger (2003 : 1587-A) ได้ทำการศึกษาเพื่อพิจารณาว่าการใช้ผังความคิดแบบร่วมมือจะทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ ความมั่นใจในตนเองด้านวิทยาศาสตร์ และเจตคติด้านวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่เรียนวิทยาศาสตร์ระดับเกรด 8 เพศหญิงอย่างไร คำถามสำหรับการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ 1) การใช้ผังความคิดแบบร่วมมือ จะส่งผลต่อความมั่นใจตนเองด้านวิทยาศาสตร์ของนักเรียนหญิงหรือไม่ 2) ผังความคิดแบบร่วมมือจะส่งผลต่อเจตคติของนักเรียนที่เรียนวิทยาศาสตร์หรือไม่ การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาแบบกึ่งทดลองและใช้ Pre-test Post-test กลับกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม ผู้ร่วมวิจัยได้แก่ นักเรียนชายและนักเรียนหญิงระดับเกรด 8 โดยเลือกมาจากสามโรงเรียนที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์เป็นแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ จำนวน 10 ชุด และแบบสอบถามปลายเปิด 2 ชุด ซึ่งครูเป็นผู้สร้างขึ้นตามทฤษฎีของ Likert ถูกนำมาใช้ เพื่อประเมินความมั่นใจตนเองในด้านวิทยาศาสตร์ และเจตคติต่อวิชาวิทยาศาสตร์ ใช้เวลาในการศึกษา 12 สัปดาห์จากการวิเคราะห์ข้อมูล แสดงให้เห็นว่า กลุ่มนักเรียนหญิงที่เป็นกลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์สูงกว่ากลุ่มนักเรียน

ชายในกลุ่มควบคุม การวิเคราะห์ข้อมูลความมั่นใจตนเอง ด้านวิทยาศาสตร์พบว่า ทั้งกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมที่เป็นนักเรียนหญิงจากการทดสอบ ก่อนและหลังเรียนมีความมั่นใจในตนเองน้อย อย่างไรก็ตามระดับคะแนนหลังเรียนของนักเรียน

หญิง ในกลุ่มทดลองสูงกว่าระดับคะแนนหลังเรียนของนักเรียนหญิงในกลุ่มควบคุม

Wang (2004 : 3656-A) ได้ทำการศึกษาเพื่อสำรวจผลของความรู้ก่อนการสอนและสำรวจยุทธวิธีการใช้ผังความคิด ในการจำแนกผลสัมฤทธิ์ตามความแตกต่างของจุดมุ่งหมายทางการศึกษา ยุทธวิธีผังความคิด ได้แก่ การจับคู่ การจำแนกบุพบท และการให้นักเรียนรวบรวมผังความคิด สื่อการสอน ได้แก่ เนื้อหาคำอธิบาย Word 2000 ที่เกี่ยวกับจิตใญมนุษย์ ผลสัมฤทธิ์ประเมินผล โดยแบบทดสอบการจำแนก แบบทดสอบวัดการใช้ถ้อยคำและแบบทดสอบวัดความเข้าใจและแบบทดสอบรวม กลุ่มตัวอย่างได้แก่นักเรียนระดับต่ำกว่าปริญญาตรี 290 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 182 คน ได้แก่ กลุ่มที่ใช้การจับคู่ โดยใช้ผังความคิด 50 คน กลุ่มที่ใช้ผังความคิดในการจำแนกบุพบท 44 คน และกลุ่มที่ใช้ผังความคิดในการรวบรวมแนวคิด จำนวน 46 คน และจัดเป็นกลุ่มควบคุม จำนวน 42 คน จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า 1) ยุทธวิธีการใช้ผังความคิดทั้ง 3 แบบ ให้ผลในการจำแนกผลสัมฤทธิ์ไม่เท่ากัน ตามจุดมุ่งหมายการศึกษาที่แตกต่างกัน แต่พบ ความแตกต่างระหว่างการใช้ผังความคิด ในการจับคู่และพบความแตกต่างกันระหว่างการให้นักเรียนใช้ผังความคิด ในการรวบรวมความคิดในการจำแนกบุพบท และกลุ่มควบคุมที่ใช้ทดสอบแบบอิงเกณฑ์ทุกชนิด 2) ยุทธวิธีการใช้ผังความคิดทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์สูงขึ้น ตามจุดมุ่งหมายการศึกษาที่แตกต่างกัน และ 3) ความรู้ก่อนการสอนและการใช้ผังความคิดไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องสรุปได้ว่า เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน โดยใช้แบบแผนการทดลองแบบกึ่งทดลอง มีการหาประสิทธิภาพของนวัตกรรม และเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน และการวิจัยเชิงทดลอง แบบสองกลุ่ม แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม แล้วนำผลมาเปรียบเทียบกัน ซึ่งพบในหลายระดับชั้น เช่น ชั้นประถมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษา และระดับปริญญาตรี และหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ เช่น วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย นาฏศิลป์ เป็นต้น โดยมีตัวแปรอย่างหลากหลาย เช่น การใช้คอมพิวเตอร์มัลติมีเดีย การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบชิปปา วิธีการเรียนรู้แบบ SYNECTICS การใช้แผนผังความคิด การเรียนรู้แบบร่วมมือ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเรียนการสอน ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ผู้วิจัยนำหลักการและแนวทางในการศึกษาไปพัฒนานักเรียนโดยใช้การวิจัยเชิงทดลองแบบสองกลุ่ม แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ทดสอบก่อน

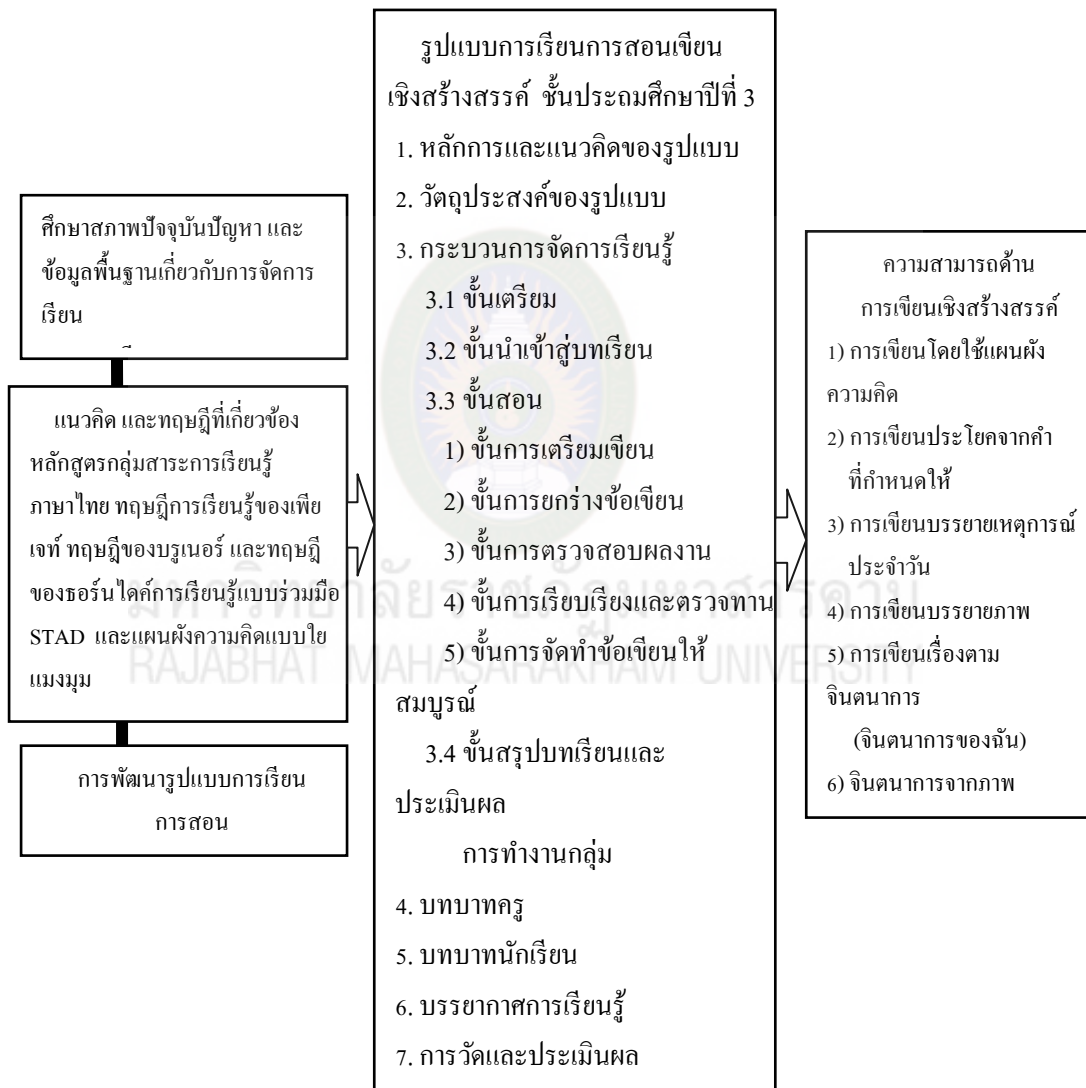
และหลังการทดลอง(One-Group Pretest-Posttest Design) จัดการเรียนการสอน โดยใช้แผนผังความคิดและการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยสามารถสรุปได้ดังแผนภาพที่ 2

ตัวแปรต้น

ตัวแปรตาม

แผนภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย